

BOR DEZSŐ EMLÉKKÖNYV

**ÖSSZEÁLLÍTOTTÁK:
Dr. Bor Dezső és Dr. Bor György**

Budapest, 1998

TARTALOM

Bevezetés

Bor Dezső életrajza

Bor Dezső és az Újpesti munkásotthon zenekara

Bor Dezső és Kenesei Sándor: „A Székesfővárosi Zenekar és az Állami Hangversenyzenekar története” című művének az első része

Visszapillantás elé

I. évad (1923-1924)

II. évad (1924-1925)

III. évad (1925-1926)

IV. évad (1926-1927)

V. évad (1927-1928)

VI. évad (1928-1929)

VII. évad (1929-1930)

VIII. évad (1930-1931)

IX. évad (1931-1932)

X. évad (1932-1933)

XI. évad (1933-1934)

XII. évad (1934-1935)

XIII. évad (1935-1936)

XIV. évad (1936-1937)

XV. évad (1937-1938)

XVI. évad (1938-1939)

Utószó

Függelék

Bor Dezső vezénylései 1939-1947 között

Bor Dezső és az Egyesült Izzó zenekara

Bor Dezső a lexikonokban

Gábor István: „BHZ-től az ÁHZ-ig” című könyvének az előszava

Ferencsik János előszava Gábor István könyvéhez

Két újságcikk Bor Dezső búcsúhangversenyéről az Egyesült Izzó zenekarával

Nekrológ (Muzsika, 1974. aug., írta Somogyi Vilmos)

Megemlékezés Bor Dezső születésének 100-ik évfordulója alkalmából

(Magyar Nemzet, 1988. máj. 26., írta Gábor István)

Szij Rezső: Megkésett emlékezés Bor Dezsőre

Emléktábla Bor Dezső lakóházán - Tátray Vilmos emlékbeszéde

Fényképek

Bevezetés

Ennek az emlékkönyvnek az összeállításával az volt a célunk, hogy emléket állítsunk édesapánk, Bor Dezső karmesteri tevékenységének. Ezzel egyrészt a családtagok részére szeretnénk maradandó áttekintést adni karnagy pályafutásáról, másrészt ezt az összeállítást néhány könyvtárban és gyűjteményben is elhelyezzük, hogy ott bárki megismerhesse zenei tevékenységét.

Közel negyedszázad múlt el azóta, hogy édesapánk 1974-ben elhunyt. Ennyi idő múltán már megbízhatóan lehet értékelni munkásságát. Míg Bor Dezső életének utolsó másfél-két évtizedében nagyon ritkán emlékeztek meg karmesteri tevékenységéről, a halála óta eltelt időben több olyan írás is megjelent, melyek megfelelően méltatják munkásságát.

Munkánk egyrészt olyan írásokat tartalmaz, amelyek működéséről megemlékeznek, illetve azt méltatják. Másrészt - és ez az összeállítás nagyobb része - részletesen tartalmazza a Székesfővárosi Zenekar 1923-1939 évek közötti történetét - amely időszak édesapánk zenei pályafutásának legfontosabb része - és megemlíti az 1939-1958-ig terjedő évek főbb eseményeit is, amelyek közül a későbbiekben csak az édesapánk tevékenységével közvetlen kapcsolatban lévőket fogjuk kiemelni.

E könyv szövegének zömét Bor Dezsőnek és Kenesei Sándornak köszönhetjük. Édesapánk ugyanis nyugalomba vonulása után évekig dolgozott zenész-barátjával, Kenesei Sándorral, a volt Székesfővárosi Zenekar egyik régi tagjával a hangversenyek terjedelmes műsoranyagának, valamint a régi újságkritikák és más írásos emlékek alapján a zenekar történetének papírra vetésével. Munkájuknak a szerzők *„A Székesfővárosi Zenekar és az Állami Hangversenyzenekar története, 40 év a zenei népművelés szolgálatában”* címet adták.

Ez a mintegy 1000 gépelt oldal terjedelmű összeállítás csak kéziratban maradt fenn, amely annak idején 3 gépelt példányban készült; 2 példány az Országos Filharmóniához került, egy a család tulajdonában maradt. Az Országos Filharmóniához került példányok időközben sajnos elkallódtak. Később, a 80-as években erről az egy megmaradt példányról két xerox másolatot készítettünk, az eredeti példányt a Zenetudományi Intézet könyvtárában helyeztük el. A tulajdonunkban maradt másolat szolgált forrásmunkaként Gábor István könyvének megírásához, erről a későbbiekben még részletesen szó lesz.

A Bor Dezső és Kenesei Sándor által írt mű fennmaradt példánya indigós gépirásos másolat, az erről készült xerox-másolat sajnos helyenként már olyan rossz minőségű, hogy csak nehezen olvasható. Így emiatt is indokolt volt, hogy kihasználva a mai számítógépes szövegszerkesztés és xerox-technika lehetőségeit, jól olvasható és szépen nyomtatott formában adjuk az olvasó kezébe ezt a munkát.

Ennek a műnek a leírásakor maximálisan ragaszkodtunk az eredeti gépirásos szöveghez, csupán technikai és kisebb stiláris javításokat hajtottunk végre. A szövegben a szerzők gyakran idéznek különböző újságokból (elsősorban „A ZENÉ”-ből); itt néhány esetben az eredeti szöveget kissé átfogalmazták (valószínűleg Kenesei Sándor írta át ezeket a részeket). Hangsúlyozzuk, hogy ezek csupán kisebb stiláris változtatások, a mondanivaló lényegét nem érintik. A mostani leírásban természetesen Bor Dezső és Kenesei Sándor szövegét adjuk vissza. Az eredeti szövegek „A ZENÉ” c. folyóiratban megtekinthetők.

A zenekar történetét - amint ez Kenesei Sándor előszavából kiderül - lényegében Bor Dezső írta meg. Vezényléseit általában egyes szám harmadik személyben említi, több esetben

azonban, amikor személyes visszaemlékezéseit írja meg, egyes szám első személyt használ. Bár ez így stílusosan nem egységes, ezen sem kívántunk változtatni, ragaszkodtunk az eredeti megfogalmazáshoz.

A könyv első részének végén több táblázatos összeállítás található a zenekarral fellépő szólistákról, előadott művekről, fontosabb hangversenyek műsorairól. Ezeket itt a terjedelem miatt nem tudjuk közölni, csupán két táblázatot mutatunk be: egyrészt a zenekar hangversenyeinek színhelyét, másrészt a karmesterek és vezényléseiknek felsorolását. Itt említjük meg, hogy Bor Dezső részletesen vezette kartoték-rendszerben a zenekar hangversenyeinek a műsorát. A tulajdonunkban lévő anyagot, miután arról saját részünkre másolatot készítettünk, szintén a Zenetudományi Intézetben helyeztük el.

Felhívjuk az olvasó figyelmét arra, hogy Bor Dezső és Kenesei Sándor műveket a 60-as években írták, így néhány esetben kénytelenek voltak az akkor kötelező kifejezéseket használni, mint pl. „felszabadulás”.

A politikai helyzetre való tekintettel nem lehetett eddig őszintén leírni édesapánk 1939-ben, illetve 1945-ben történt háttérbe szorításának, mellőzésének mozgató rugóit. Mint nem politizáló, de hagyománytisztelő és vallásos ember távol állt mind a szélső jobb-, mind a szélső baloldali politikai irányzatoktól, s idegen volt természetétől az opportunisták „helyezkedés” is. Az 1939 évi kizsárolás indítékait *Gábor István* édesapánk születésének százéves évfordulóján írt cikkében megírta, néven nevezve a szereplőket is (Csilléry Béla dr., lásd a 10. pontot). 1945-ben ezzel szemben az addig származása miatt nem érvényesülhet, s akkor az MKP által támogatott Somogyi László részére kellett karmesteri lehetőséget biztosítani, s ezért nem térhetett vissza édesapánk a zenekar élére. (Érdemes megemlíteni, hogy Somogyi később hátat fordított a zenekarnak, s az őt támogató pártnak is, és 1956-ban külföldre távozott, ott is hunyt el.) Itt említjük meg, hogy míg Bor Dezső összesen 1418 alkalommal, addig Csilléry Béla 146, Somogyi László pedig 295 alkalommal vezényelte a Székesfővárosi Zenekart.

Tény, hogy a szülői ház igen szerény körülményei nem tették lehetővé édesapánk számára a felsőfokú, tehát zeneakadémiai előképzést, tehát nem tekinthető „hivatásos” karmesternek. Az a 15 esztendő azonban, amelynek koncert-története e könyvben részletesen szerepel, olyan gyakorlati „iskolát” jelentett, és olyan sikereket hozott, amilyenekkel abban az időben Magyarországon aligha dicsekedhetett valaki Bor Dezsőn kívül. Tudása, tapasztalata tehát még 1945-ben is (hiszen csak 57 esztendő volt) a Székesfővárosi Zenekar élére predesztinálta volna őt, s a budapesti városi autoritások politikai döntése volt az, ami ezt megakadályozta.

Ezzel szemben ifjúkori zenei tevékenységének színhelyéről, Újpestről, annak egy gyáráról, az „Egyesült Izzó”-tól, ahol a kulturális élet iránti igény 1945-ben a harcok elültével hamarosan jelentkezett, háromtagú delegáció jött érte (részben régi zenészei az egykori Újpesti Munkásotthon zenekarából), s felkérték, hogy vegye át az Izzó zenekarának vezetését. Ennek a kérésnek édesapánk örömmel tett eleget, s ezzel karmesteri tevékenységének egy újabb, mintegy 13 esztendőszakasza kezdődött. Régi zenész-ismeretségei révén színvonalas, gyakorlott zenészekkel egészítette ki a helyi tehetséges muzsikusokból álló zenekart, és gyakran hívott meg országos hírű szólistákat is a koncertek szereplőiként. Számos nagysikerű hangversenyük volt ezekben az években, de - sajnos - ezeknek a műsorairól nem maradtak ránk olyan részletes feljegyzések, mint a Székesfővárosi Zenekar említett időszakáról.

Az Egyesült Izzó zenekara és közönsége búcsúztatta azután a 70 éves korában visszavonuló édesapánkat. Erről a búcsúhangversenyről több újságcikk számolt be részletesen.

Összeállításunkban Bor Dezső életrajzát követően időrendi sorrendben ismertetjük zenei pályafutásának három fő állomását, majd mindazokat az írásműveket, cikkeket adjuk közre, amelyek munkásságát ismertetik és méltatják.

Összeállításunk az alábbi írásokat tartalmazza:

1. Bor Dezső életrajza. (a dr. Bor György és dr. Bor Dezső által 1991-ben írt, „A Bor-család története” című könyvből, kiegészítve néhány újabb adattal).
 2. Bor Dezső és az Újpesti munkásotthon zenekara.
 3. Bor Dezső és Kenesei Sándor: „A Székesfővárosi Zenekar és az Állami Hangversenyzenekar története” című művének az első része, amely az 1923-1939 évek eseményeit tárgyalja. A leírás tartalmazza Kenesei Sándor előszavát is, melyet a zenekar-történethez írt (A Visszapillantás elé...).
- A Székesfővárosi Zenekar 1939-ben történt átszervezése után Bor Dezső már csak ritkán vezényelte a zenekart, így ennek az időszaknak a történetét nem tartottuk indokoltnak szó szerinti másolatban bevenni összeállításunkba. Ezért erről az időszakról egy vázlatos leírást mellékelünk, az édesapánk tevékenységével kapcsolatos eseményeket felsorolva. Ezt a részt is Bor Dezső és Kenesei Sándor munkája alapján állítottunk össze. Bővebben csupán az 1947. július 29-i hangversenyt idézzük fel, a Székesfővárosi Zenekar fennállásának 25. évfordulója alkalmából, melyet szintén Bor Dezső vezényelt.
4. Bor Dezső és az Egyesült Izzó zenekara.
 5. Bor Dezső a lexikonokban.
 6. Gábor István: „BHZ-tól az ÁHZ-ig” című könyvének az előszava. A néhány éve elhunyt Gábor István, író és újságíró e könyvében a Székesfővárosi Zenekar - Budapesti Hangversenyzenekar - Állami Hangversenyzenekar történetét dolgozza fel. A könyv második fejezete foglalkozik a Székesfővárosi Zenekar 1923-1939 közötti történetével. Ezt a részt nem tartottuk indokoltnak bevenni az összeállításunkba, mert mint nagyobb példányszámban megjelent könyvet az érdeklődő könnyen megtalálhatja különböző könyvtárakban, másrészt az író - rövidebben - ugyanazt mondja el, mint Bor Dezső és Kenesei Sándor művükben. Az előszót viszont fontosnak tartjuk leközölni, mert ebből kiderül, hogy Bor Dezső és Kenesei Sándor összeállítása milyen fontos szerepet játszott Gábor István könyvének megírásánál.
 7. Ferencsik János előszava Gábor István könyvéhez.
 8. Két újságcikk Bor Dezső búcsúhangversenyéről az Egyesült Izzó zenekarával.
 9. Nekrológ (Muzsika, 1974. augusztus, írta Somogyi Vilmos).
 10. Megemlékezés Bor Dezső születésének 100-ik évfordulója alkalmából (Magyar Nemzet, 1988. május 26., írta Gábor István).
 11. Szíj Rezső: Megkésett Emlékezés Bor Dezsőre.
 12. Emléktábla Bor Dezső lakóházán.
 13. Fényképek.

1. Bor Dezső életrajza

Bor Dezső Budapesten született 1888. május 26-án, Bor György második házasságából; édesanyja Varga Ágnes. (A „halmaji” előnevet csak ritkán használta, de a *Magyar Életrajzi Lexikon*-ban - III. kötet - így szerepel.) Legfiatalabb, s második házasságából egyetlen gyermeke édesapjának. Iskolai tanulmányai mellett már 8 éves korától a Nemzeti Zenedében tanult, hegedű-szakon, kitűnő eredménnyel. A család szűkös anyagi helyzete miatt azonban 1905-ben, 17 éves korában katonazenésznek jelentkezett. Itt folytatta zenei tanulmányait, trombita szakon, egyidejűleg vezényletből is képezve magát.

Négy év katonai szolgálat után 1909-ben leszerelt, és 1913-ig a MÁV-nál, illetve a «Szabadalmazott osztrák-magyar államvasút társaság, a magyar bányák, huták és uradalmak budapesti igazgatóság»-ánál dolgozott. 1913. szeptember 1-től lett a Fővárosi Könyvtárban (ma: Szabó Ervin könyvtár) fővárosi tisztviselő. Ezzel egyidőben folytatta muzsikusi tevékenységét, és zenekar-szervezési életműve első állomásaként már 1911-ben létrehozta az Újpesti Munkásotthonban az ország első szimfonikus munkászenekarát, amely az első világháborúig rendszeresen adott hangversenyeket.

A világháború kitörésekor 1914. szeptemberében bevonult, s a háború 4 éve alatt katonazenészként szolgált, mind az orosz, mind az olasz fronton. 1918. decemberétől ismét folytatta tisztviselői munkáját a Fővárosi Könyvtárban. Tisztviselői pályáján 1935. május 1-től segédhivatali igazgató lett, majd 1940. január 1-jén érte el a segédhivatali főigazgatói fokozatot.

Egy 1922-ből származó fénykép tanúsága szerint a háború befejezése után, de még a Székesfővárosi Zenekar megalakulása előtt a MFTR (Magyar Folyam- és Tengerhajózási Részvénytársaság) fúvószenekarát vezette. Erről a tevékenységről az említett fényképen kívül más dokumentumunk nincsen, a fényképet az összeállításunk végén közöljük.

Tisztviselői pályafutásával párhuzamosan fejtette ki zenei tevékenységét. 1922-ben kezdte megszervezni a Székesfővárosi Zenekart, mint nem hivatásos muzsikusból álló együttest, elsősorban a komoly zenét igényes módon művelő fővárosi alkalmazottakból. Első nyilvános hangversenyüket 1923. április 5-én adták a Vigadó nagytermében. Ez volt az első szimfonikus zenekar, amely már tíz nappal a Magyar Rádió 1925. december 1-én megkezdett működése után a Rádióban szerepelt, Bor Dezső vezényletével. A következő másfél évtized során a Fővárosi Zenekar hangversenyei előbb a Gellért fürdő bejárati csarnokában, majd a Pesti Vigadóban, nyáron pedig a Városligetben, az Iparcsarnok előtti zenepavilonban, a Városmajorban, s a Károlyi kertben a város kulturális életének közismert és közkedvelt színpontjaivá váltak. A hangversenyek túlnyomó részét Bor Dezső vezényelte: a megindulástól 1939-ig adott 1563 koncertből 1231-et.

1939-ben a zenekart egyesítették a Budapesti Hangversenyzenekarral, s hivatásos zenekarrá alakították. Ebben Bor Dezső másodkarmester volt 1945-ig. Erre az időszakra esnek a zenekari tagokból alakult kisebb együttes fürdő-hangversenyei a Rudas-, Lukács- és Császár-fürdők melletti parkokban. Ezt követően is vezényelte néhányszor a zenekart (amelyet 1952-től már „Állami Hangversenyzenekar”-nak hívtak), így 1947-ben a 25 éves fennállás jubileuma alkalmából.

1945-ben zenekari tevékenysége visszakanyarodott fiatalkori kulturális munkásművelési működésének színhelyére is. Az „Egyesült Izzó” vezetőinek felkérésére megszervezte, és több mint tíz éven át vezette a gyár szimfonikus zenekarát. Ez a munka némi elégtétel volt számára a

Fővárosi Zenekar életéből történt kizorításáért. Megrendült egészségi állapota miatt 1958-ban, 70 éves korában, ünnepi búcsúhangverseny keretében vonult vissza a vezénylestől.

Az „Egyesült Izzó” zenekarának megszervezésével egyidőben Bor Dezső kísérletet tett arra, hogy fővárosi alkalmazottakból alapítson egy amatőr zenészekből álló zenekart, hasonlóan az 1923-ban létrehozott Székesfővárosi Zenekarhoz. Ez átmenetileg sikerült is, és először mint a Székesfővárosi Alkalmazottak Szociáldemokrata Pártszervezetének zenekara, majd VAOSZ zenekar (Székesfővárosi Alkalmazottak Hangversenyzenekara) néven 1947-ben és 1948-ban néhány nívós hangversenyt adott, ezekből több mint tíz hangverseny műsorát ismerjük. Hangversenyeik színhelyei többek között a Vasas szakszervezet Magdolna utcai székháza, a Gellért-fürdő márványterme, a Városi Színház (ma Erkel Színház) és a Várkert-kioszk voltak. Valószínűleg politikai és pénzügyi nehézségek miatt a zenekar 1948 után megszűnt.

Eközben a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban először a „B-listázások” során 1946-ban elbocsátották, később visszavették, majd a kommunista hatalomátvétel után 1949. október elsejével végkép kényszernyugdíjazták.

Ekkor fiatal kora óta művelt fotográfiai tevékenysége alapján talált még munkalehetőséget. Ugyanis már az első világháború óta kiváló amatőr fényképész volt, kiállításokon is szerepelt, és fényképei több alkalommal díjakat is nyertek (így pl. 1935-ben a „Wiener Fremdenverkehrsstelle” díját a M.O.A.E. pályázatán). Még a 40-es években ő szervezte meg a Fővárosi Könyvtár fotólaboratóriumát, s kis tanulmányt is írt „A fényképezés a könyvtár szolgálatában” címmel [Bg 025-8-20 jelzet, Szabó Ervin Könyvtár]. Dokumentum-fotózási és dokumentációs szakismeretei révén 1949 és 1958 között a Nehézvegyipari Kutató Intézet (NEVIKI) budapesti dokumentációs osztályán dolgozott.

Nyugalomba vonulása után Kenesei Sándorral, zenekar egykori tagjával megírta a Székesfővárosi Zenekar és az Állami Hangversenyzenekar 1923 és 1963 közötti történetét. A mintegy 1000 gépelt oldalnyi terjedelmű mű „kéziratban” maradt fenn, és a Zenetudományi Intézet könyvtárában található.

Bor Dezső 1922-ben nősült, első felesége Tima-Horváth Margit volt. 1924-ben született György fiúk. Felesége 1931-ben hosszabb betegség után elhunyt. 1932-ben másodszor is megnősült, második felesége Bertók Ferike (Fanni) operaénekesnő volt, a Zeneakadémián 1925-ben szerzett diplomát. Rendszeresen fellépett a Városi Színház (ma Erkel Színház) operaelőadásain, több esetben az Operaház színpadán is. 1928-1929-ben egy-egy évadra a németországi Altenburg és Gera operaházaihoz szerződött. Még a házasságkötés után is többször szerepelt hangversenydobogón és rádiókoncerteken. Dezső fiúk 1934-ben született.

Bor Dezső 1974. május 29-én hunyt el. Születése 100. évfordulójának évében, 1988-ban emléktáblát helyeztek el annak a Budapest IX. Ferenc tér 4. számú háznak a falán, amelyben 1932-től haláláig lakott.

Bor Dezső hagyománytisztelően ragaszkodott a református egyházhoz: mintegy 40 éven át presbitere volt a Budapest-Kálvin téri egyházközségnek.

Zenei működéséről legrészletesebben Gábor István „A BHZ-től az ÁHZ-ig” (Zeneműkiadó, Budapest, 1984) című könyvében olvashatunk. Rövid életrajzát közli a *Brockhaus-Riemann Zenei Lexikon* (Zeneműkiadó, Budapest, 1983: 223. old.), a *Magyar Életrajzi Lexikon* (Akadémiai Kiadó, Budapest, 1981: III. kötet 92. old.), a *Budapest Lexikon* (Akadémiai Kiadó, Budapest, 1993: 148. old.), a *Magyar Nagylexikon*, (Akadémiai Kiadó, Budapest, 1995: IV. kötet 307. old.), valamint röviden említi a *Zenei Lexikon* (Zeneműkiadó Vállalat, Budapest, 1965; szerk.: Bartha Dénes, I. kötet, 274. old.).

A korabeli sajtó sokszor írt hangversenyeiről. Megemlítjük a búcsúhangversenyéről írt megemlékezést (Bars Sári, *Népszabadság*, 1958. márc. 1.: közli Gábor István idézett könyve is, 63-65. old.), a nekrológot (Somogyi Vilmos: *Muzsika*, 1974. augusztus), és a születésének 100. évfordulójára írt megemlékezést (Gábor István, *Magyar Nemzet*, 1988. máj. 26.).

2. Bor Dezső és az Újpesti Munkásotthon zenekara

Bor Dezső zenekar-szervezési életműve első állomásaként 1911-ben létrehozta az Újpesti Munkásotthonban az ország első szimfonikus munkászenekarát, amely az első világháborúig rendszeresen adott hangversenyeket. Első hangversenyük dátuma az „Újpesti Napló” szerint 1912. március 31-e volt, ennek a hangversenynek a műsora sajnos nem maradt fenn.

A Munkásotthon zenekaráról részletesebben ír dr. Szalai György: Az Újpesti Munkásotthon Története (Bp. 1963.) című könyvében. Eszerint a zenekar 55 tagú volt, a tagok nagy része munkás volt. A zenekart legtöbbször Bor Dezső vezényelte. A képzett zenészek segítségével a régi zenészekből és a kezdőkből kb. 2 év alatt jó képességű zenekar kovácsolódott össze. Elsősorban a Munkásotthonban játszottak, de adtak hangversenyeket a MÉMOSZ-székházban, a Vasas-központban, sőt Ceglédre is ellátogattak. Az újpesti bálokon is rendszeresen játszottak.

A zenekar főleg a könnyűzene nemesebb értékeinek népszerűsítésében tűnt ki. Ha az együttes többéves műsoranyagát tekintjük, a legtöbbet játszott művek listája azt egyértelműen bizonyítja.

Legkedveltebb számaik voltak: Flotow: Márta-nyitány, Verdi: Nabucco-nyitány, Rossini: A sevillai borbély-nyitány, Puccini: Tosca-részletek, Mascagni: Parasztbecsület-intermezzo, Verdi: Rigoletto-fantázia, Strauss- és Waldteufel-keringők, valamint a Denevér- és Cigánybáró-egyveleg.

Megjegyezzük, hogy az első világháború után újjáalakult és 1927-ig működött a Munkásotthon zenekara, de azt már nem Bor Dezső vezette.

3. Bor Dezső - Kenesei Sándor: A Székesfővárosi Zenekar és az Állami Hangversenyzenekar története

A „Visszapillantás” elé...

„A művészet és a művészetek minden tanítómestere, sőt minden művészetkedvelő is a népé. A művészet befolyása korlátlanul irányul magára a népre. Ezért a nép szellemi és erkölcsi valójára, és a szó legtagabb értelmében vett lelki életére nem is maradhat hatás nélkül. Ebből a szempontból a művészetek ápolása és terjesztése *fontos tényezője az általános népművelésnek...*

...Ha a műélvezet egyáltalán szükséges a nép számára, akkor ott *a nép zenei művelődésének nem szabad hiányozni...*”

Adolf Bernhard Marx

Die Musik des 19. Jahrhunderts und ihre Pflege, 1855.

(A 19. század zenéje és zenei gyakorlata.)

Több mint száz esztendővel ezelőtt, 1855-ben, írta le e sorokat A. B. Marx, a berlini egyetem egykori tanára és zeneigazgatója egy népszerűvé vált tanulmányában, sőt még a négy évvel későbbi, 1859-ben megjelent Beethoven-monográfiájában is találhatók a fenti gondolatokkal közeli rokon elmélkedések. Ezekhez az egy évszázadnál is idősebb apró fényfelvillanásokhoz hasonló kisugárzások áramlanak az olvasó felé e „Visszapillantás” most következő fejezeteiből. E fejezetek pedig néhány tucatnyi lelkes, művészszeretettől csordultig telt lelkű embernek negyven év előtti spontán elhatározásáról adnak számot. Olyan valóra váltott elhatározásokról, amelyek végül is az egymásra következő évek során a mi fővárosunk zenekulturális életének egy bizonyos korszakában tátongó *hézagokat, hiányokat* segítettek kitölteni. Ilyenformán annak a korszaknak zenekulturális történetéhez elszakíthatatlanul *hozzá is tartoznak*. Mert ezzel vette kezdetét egy csírájában talán már meglevő, de addig még sikeresen kibontakozni nem tudó *zenei népművelési mozgalom*.

Az egyes fejezetek, szakaszok, („évadok”), és azok keretében az ott közzétett hivatalos írások, megnyilatkozások, sajtóreflexiók bőven beszámolnak majd arról, ami ezen a területen lassan, eleinte szűk keretek között, de később kiszélesedve határozott formákat öltött. És mindennek élményszerűen színes aláfestést, sőt hangsúlyt adnak akkori zenei életünk kimagasló vezető egyéniségeinek ezzel a kifejlődő zenei népművelési munkássággal való fokozottabb együttműködései (mint a Székesfővárosi Zenekar időnkénti vendég-előadóművészei, komponistái, karmesterei).

De hogyan is kezdődött mindez? Egy ízig-vérig zenében élő, egyébként halk szavú, csendes, de lelkében annál határozottabb gondolatokat dédelgető tisztviselő, e „Visszapillantás” krónikása, végigjárta kartársait, barátait, ismerőseit, akikről tudta, vagy megtudta, hogy zenei képzettséggel rendelkeznek; kérte, hívta, invitálta mindnyáját: jertek, álljunk össze, muzsikáljunk, ne heverjen parlagon a megszerzett tudásunk, juttassuk el azokhoz, akiknek még ez a kis zenei szórakozás sem jut el lelkük küszöbéig sem. Csináljuk szeretettel, önzetlenül, talán pusztán a zenélésért, vagy azokért is, akikre ráférne egy kis zenei művelődés, de talán még a tudatára sem jutnak annak, hogy felismerjék: ez az, ami hiányzik...

És megtörtént! Elindult egy kis kavics, amiből az idők során egy hatalmas görgeteg támadt, de nem pusztító lavina, hanem egy nagy reményekre jogosító *zenei népművelés zuhatagja!* De addig, persze, a kezdés éveiben nehézségeket, akadályok egész sorát, a gyermekcipőben való botladozásokat kellett leküzdeni, és arra törekedni, hogy egy-két jobb hangszert lehessen vásárolni, újabb zenekari kottaanyagot beszerezni, gyakorolni, játszani, muzsikálni... és közönséget toborozni! Hogy az emberek észrevegyék a Székesfővárosi Zenekart, hogy megtudják: mit is akar ez a Zenekar, mi a terve, mi a célja.

Mint a magyar vándorszínészet hőskorának felejthetetlen megszállottjaiban, akik eltűrtek fáradságokat, elviseltek nélkülözéseket egy izzó gondolatért: csiszolni, simítani, ápolni a magyar nyelvet, terjeszteni a művelődést... ebben az induló zenekarban a néhány tucat muzsikus tisztviselőben, orvosban, pedagógusban, mérnökben, különféle rendű-rangú alkalmazottban is volt valami ebből a nemes szédületből. És ahogyan, helyüket sikeresen megállva, végigküzdötték a maguk küzdenivalóját, ebben is van valami, ami a magyar vándorszínészet említett hőskorára emlékeztet...

A csendes, halk szavú szervező, irányító karmester, a zenei együttes megteremtője, *Bor Dezső*, az akkori Fővárosi (ma Szabó Ervin) könyvtárnak egyik fontos posztját betöltő tisztviselője egy szép napon (amikor a Székesfővárosi Zenekar már harmadik esztendeje működött hol az Állatkert kis zenepavilonjában, hol a Gellért-fürdő márványcsarnokában)... egyszerűen: a karmester beállított a budapesti Újvárosháza egyik kis szobácskájába. Akkor még itt székelt a fővárosi Népművelési Bizottság vezetője. (Gondolom, a vezetőnek azon az egy széken kívül mindössze legfeljebb egy íróasztala volt még, ami egyébként ideális berendezésnek látszik egy látogatókat, háborgatókat nem kívánó dolgozószoba számára!) A fővárosi Népművelési Bizottsága egyidőben létesült a Székesfővárosi Zenekarral, de mindezt nem is igen vettek tudomást egymás munkájáról. Persze, a népművelési teendők és lehetőségek ekkoriban a későbbiekhez képest, eléggé szűk keretek között mozogtak, nem lépték még túl az apróbb kis tanfolyamok, erről-arról tartott kis előadás-sorozatok határait. De a Bizottság vezetője, *Novágh Gyula*, széleslátókörű, jó pedagógiai érzékű embernek bizonyult. Nyomban felfigyelt a Zenekar karmesterének elgondolásaira: a Zenekart be kellene vonni a népművelés munkájába a lehető legolcsóbb zenei előadásokkal. Így kezdetét vehetné egy *igazi népművelés*. Novágh Gyula a gondolatot azonnal magáévá tette, egy pillantással átfogta szélesebb távlatban is a kínálkozó népművelési lehetőségeket, már csak azért is, mert így készen kaphatott egy már tűzkeresztségen átment, összeszokott zenekart, még hozzá nagyrészt „kebelbeliekből”, vagyis fővárosi tisztviselőkből, orvosokból, pedagógusokból és egyéb beosztottakból. Meg aztán a népművelés egyéb területe is bizonyára kibővül; nemcsak az a kis hivatali szoba lesz szűk, de a helyiségeknek egy egész labirintusa sem lesz majd elég. Eljárt az összes fórumoknál, magyarázott és érvelt, bizonygatott, ecsetelte a most még szegényes fővárosi népművelés kiszélesedési lehetőségeinek óriási előnyeit, az új szint, formát, tartalmat, amit a *zenei népművelés* adhat. Egyszerűen: az illetékesek elfogadták a javaslatokat, és a Székesfővárosi Zenekar nemsokára *hivatalosan is* a fővárosi Népművelési Bizottságának *zenei szerve lett*. Ez a gyakorlatban azt jelentette, hogy az idáig magában álló Zenekar a székesfőváros szárnyai alá kerül. És majd ha a Bizottság munkálkodási területe más vonalon is meglehetősen bővülni kezd, annak *igazi súlypontja* mégis a Székesfővárosi Zenekarral való együttműködés *zenei nevelőmunkája* lesz, (amint azt az ezután következő dolgoz esztendői vigadóbeli *téli*, és más alkalmas helyeken: Városliget, Károlyi kert, stb. elért *nyári* hangverseny-eredményei igazolják).

De voltak ennek a kifejlődni kezdő együttműködésnek olyan kiterjedő más *hajtásai is*, amelyeknek jelentőségét előre sejteni szinte nem is lehetett. Ez pedig a fiatal magyar zeneművész-nemzedék szeretetteljes *felkarolása* volt. Fiatal művészjelöltek, hegedűsök,

zongorások, énekesek, akiknek a szűk zeneiskolai, akadémiai falak által való elhatároltság következtében képességeik bemutatására elegendő módjuk, lehetőségük eddig nem volt, most pódiumot, teret kaptak a Zenekar hangversenyein. Talán az első szárnypróbálgatási lehetőséget, hogy megtalálják a jövőben rájuk váró helyet. Egészen fiatal tehetségek, 11-12-14 évesek, akik azóta a magyar zenei előadóművészetnek határainkon túl is büszkeségeivé váltak, szinte erről a pódiumról keltezhetik a művészi rangjuk eléréséhez vezető elindulást. És jöttek fiatal zenei alkotók, akiknek már nem kellett fiókjukba süllyeszteniük kompozíciójukat, mert íme! van egy zenekar, amely gondjaiba veszi a fiatal hajtásokat. És jöttek ifjú tolmácsoló karmesterek, akik talán most jutottak először ahhoz, hogy elméleti vezénylési rátermettségüket a gyakorlat még jobban kifejelessze, kicsiszolhassa. Mert eddig ilyesmire nem volt lehetőség! Hiszen nem volt itt más zenekar, amely erre módot adhatott volna. Az operaházi zenekarból alakult nagy múltú Filharmonikus Zenekarnak úgyszólván még lélegezni sem volt elég ideje, semhogy ezeknek a problémáknak megoldását vállalni segíthetett volna. Kisebb, maroknyi létszámú színházi, vagy néhány főből álló egyéb együttesekre gondolni sem lehetett. Az egyenruhás (katona-, rendőr- stb.) zenekarok meg éppenséggel nem jöhettek számításba, mert egyéb okok mellett szolgálatukból kifolyólag egészen más volt rendeltetésük. Ezek azok a hiányosságok, amelyekről a magyar zenei élet vonalán fentebb már volt szó. Ezért a filharmonikus zenekaron kívül a Székesfővárosi Zenekar volt a nagy szimfonikus művek, vagy a versenyművek kíséretének megszólaltatására képes, a nép körében a zenei művelődés terjesztésére és kimélyítésére alkalmas egyetlen olyan testület, amely a zene számára filléres zenei szórakozás jelszavával lassanként egy egészen új közönségréteget nevelt, hogy annak már úgyszólván nélkülözhetetlen szellemi-lelki táplálékává váljék a könnyű muzsikától a legigényesebb klasszikus és modern kompozíciókig terjedő zene élvezése. Ehhez járul még a *szociális, pedagógiai, kulturális célkitűzések hármas problémájának* biztató megoldási lehetősége a *tehetségvédelemnek valósággal intézményessé tételével!*

A fővárosunkban ilyen értelemben folyó szívós és eredményeket felmutatni tudó zenei munka nemcsak zenei életünk legkiválóbb vezéregyéniségeit készítette a Székesfővárosi Zenekar életében ünnepnapokat jelentő személyes bekapcsolódásaikra, de mindennek híre az ország határain is túljutott. A Népművelési Bizottság a Budapesten állomásozó külföldi követségek útján el tudta érni, hogy a külföld is felfigyeljen arra a zenei népművelési munkára, ami itt kibontakozóban van. A diplomáciai képviselők jóakarató segítsége eredményes volt. Mind gyakrabban kerültek a Székesfővárosi Zenekar vendégei közé neves osztrák, német, olasz, francia, angol, hollandi, svéd, norvég előadóművészek, zeneszerzők, karmesterek (lásd: 115. old.), akik szívesen vállalták a fárasztó utazásokkal egybekötött szerepléseiket egy nem is hivatásos muzsikusból álló zenekar népművelési hangversenyein.

Így telt el a Székesfővárosi Zenekar életének első 16 esztendeje megállás nélküli, lankadást, megtorpanást nem ismerő munkával.

A 17. évtől kezdve, amikor a *kényszerítő belső és külső körülmények* hatására az eddigi *amatőr zenekar* új vezetőséggel, a régi tagok egy részével és nagyobb számú fiatal új muzsikussal taggal bővülten *hivatásos zenekarrá* változott, a sikerek és eredmények egyelőre még fokozódhattak is, mert egy és más dolog intézményesebbé, bizonyos mértékig országos jelentőségűvé válhatott. Ez azonban valóban csak *rövid néhány esztendeig tarthatott a fasizmus felé eltolódó kialakult új légkörben*; a zenekar átalakulása idejében kirobbant második világháború hullámai mind vészesebb tombolással közeledtek határaink felé, míg végül is a főváros, az egész ország is menthetetlenül áldozatává lett ennek a szörnyű katalizmának.

A felszabadulás után nagyon lassan bár, de mégis erőre kapott a főváros zenei életének egy jó ideig kihunytnak látszó pislákoló mécsese is. A régi amatőr Székesfővárosi Zenekarból új tagok révén egyszer már hivatásossá átalakult, hasonló nevű együttes most jócskán megfogyatkozva ugyan, de végre magához tért. *Egy újabb, gyökeresebb átszervezés* következett, és most minden zavaró, irritáló körülménytől mentes módon véglegesen kiteljesítheti a régi Székesfővárosi Zenekar által járt úton nagykorúvá kibontakozott nemes népművelési hivatását a magyar zenekultúra szolgálatában. *A régi, nemhivatásos Székesfővárosi Zenekarból* (a hivatásossá vált átmeneti Székesfővárosi Zenekaron keresztül) *egy életerős új hajtás sarjadt ki*: a magyar állam égisze alatt működő, hazánk határain túl is előkelő rangúnak elismert Magyar Állami Hangversenyzenekar. Nemcsak itthoni munkássága, hanem nagyszámú külföldi szereplése révén Európa legkiválóbb együtteseinek élvonalában szerez hírt, nevet, dicsőséget a magyar zenekultúrának.

A szíves és türelmes olvasó e negyven év történetének legapróbb részletekig menő eseményeit megtalálja majd a „Visszapillantás” egyes szakaszaiban. A kis láncszemekből a magyar zenekultúra egy négy évtizedes mozgalmas korszakának rajza tárul elénk a zenekar fiatal és élemedettebb korú lelkes muzsikusaival, több százra menő kitűnő közreműködő énekes, zongorás, hegedűs és kórus-szereplőivel, sok-sok küzdelemmel és becsületes kitartással kivívott eredményekkel. A munka nem volt könnyű, de nem volt hiábavaló!

És milyen a mai, a felszabadulás utáni zenei népművelés képe? Szinte szédítő, kábulatba ejtő, hogy az a kicsinyke szektor, amit annakidején az újjárosházi kis hivatalszobában az akkori „országos méretű” népművelés budapesti „részlege” címén látni lehetett, napjainkban micsoda hatalmas hatósugarú körre tágult! A zenei népművelés ma már olyan országos kiterjedésű, hogy az valósággal kaleidoszkópszerűen színes, kápráztató. Se szeri, se száma a vidéki zene-tanulási, zeneismertető intézményeknek, a zenei nevelés és műveltségterjesztés legkülönbözőbb fokozatainak, előadásoknak, az együttesek (különösen kórusok) tömegének, köztük olyanoknak, amelyek hazánk határain túl is legértékesebb díjazásokkal és helyezésekkel a tarsolyukban öregbítik a magyar zenekultúrának és zenei műveltség-terjesztésnek eddigi nagyszerű hírét.

Aztán itt vannak az időközben életre kelt budapesti kisebb-nagyobb zenei együtteseknek, még inkább az évek óta példás szorgalommal dolgozó MÁV Szimfonikusoknak, és a magáról ismét fokozottabban életjelet adó Budapesti Filharmoniai Társaság zenekarának örömmel várt hangversenyei, újabban a Stúdió falai közül már gyakrabban kilépő Rádió és Televízió zenekarnak kitűnő szereplései, majd pedig az erőteljesen feltörő vidéki hangversenyzenekaroknak: a debreceni, győri, miskolci, pécsi, szegedi stb. együtteseknek, filharmonikus és szimfonikus zenei csoportoknak örvendetesen komoly teljesítményei! Mind-mind megannyi erőközpontja a zenei művelődésnek.

Az iskolai énekoktatás ma olyan magas fokon áll, amilyennek eléréséért évekkel ezelőtt még keményen harcolni kellett. És ennek jelentőségére is rávilágít egy távoli időkből, kereken *80 esztendő messzeségéből* ideérkező kis fénysugár: *Johannes Brahms* az ő hűséges svájci barátjához, *Jos. Viktor Widmann*-hoz írt egyik levelében rövid pár szóval nyomatékosan hangsúlyozza az ifjúság korai hangszertanulásának szükséges voltát, és rámutat az iskolai énekoktatás elszomorító elégtelenségére! Ez az, aminek hivatalos megjavításáért nálunk a mi *Kodály Zoltánunk* éveken át olyan kitartóan harcolt, és a küzdése az egész vonalon meghozta a legteljesebb eredményt.

*

És most adjuk át a szót a krónikásnak, aki végigvonultatja előttünk egy negyven év előtt kezdődő, egyszerűen induló, nagyjelentőségűvé csak később kibontakozó magyar zenei korszak munkásságának történetét. Egy olyan eredményes munkásságét, amelynek akkor szűkebb keretek között ő maga is harcos kezdeményezője, és megértő muzsikustársainak élén aktív, céltudatos, energikus művész-résztvevője volt.

Vajon milyen tanulságokat rejt magában ennek a negyvenéves munkásságnak a története? Azt hiszem, lényegében kiemeli annak a tételnek az igazságát, amely fentebb, mint e bevezető soroknak mottója, azzal köszönti a szíves olvasót: „...*a művészetek ápolása és terjesztése az általános népművelésnek fontos tényezője...*”, és hogy „...*a nép zenei művelődésének nem szabad hiányoznia...*”

Kenesei Sándor, nyugdíjas

a Magy. Áll. Hangversenyzenekarnak éveken át
volt tagja, a Székesfővárosi Zenekarnak alapító tagja.

A Székesfővárosi Zenekar

I. Fejezet (1923-1926)

Kezdés és I. évad.

A világvárosok zenei életének rendszerint az a fokmérője, hogy hány és milyen művészi képességekkel rendelkező zenekart tudnak eredményesen foglalkoztatni. Az 1848-49-i szabadságharc után magára talált fővárosban 1853-ban szervezték meg az első hangversenyzenekart, a Nemzeti Színház zenekarából alakult Filharmóniai Társaságot. Ez a zenekar, amelyet kiváló karnagyai: Erkel Ferenc és Erkel Sándor, Richter János és Kerner István nemcsak a főváros, hanem az ország határain is túlmenő hírűvé fejlesztettek, megőrizte egyeduralmát 1907-ig, amikor a rohamosan növekvő fővárosi zenekulturális igények kielégítésére Hubay Jenő megalapította a zeneakadémiai tanárokból és végzős növendékekből álló *Akadémiai Zenekart*. Ezzel szinte párhuzamosan keletkezett az akkori Kultuszminisztérium által életre keltett *Országos Szimfonikus Zenekar*, amelynek karnagya Kun László volt. Mindkét zenekar rövid életűnek bizonyult.

Az 1900-as évek folyamán a rendkívüli gyorsasággal világvárossá fejlődni kezdő Budapest akkori vezetősége egymás után szervezte meg elsőrendű zenei intézményeit. Az 1910-ben megalakult *Fővárosi Zeneiskolának*, majd 1912-ben a *Városi Énekkarnak Sztojanovits Jenő* a kezdeményezője, *Kacsóh Pongrác* a továbbfejlesztője. A szépen fejlődő intézmények mellé szükségesnek látszott egy zenekar megszervezése is. 1914-ben merült fel első ízben a Fővárosi Zenekar gondolata, amikor dr. Márkus Jenő akkori tanácsnok egy 88 tagú nagyzenekar tervezetét terjesztette a fővárosi tanács elé. A terv kivitelét az 1914-ben kitört világháború megghiúsította, illetve késleltette.

A világháború befejezése után nagyon nehezen indult meg a normális élet az országban. A Filharmóniai Társaságon kívül nem volt más nagyobb zenekar a fővárosban. A zenei élet teljesen stagnált. Az ország és a főváros akkori helyzetében a hivatalos vezetők még gondolatban sem foglalkozhattak egy újabb hivatásos zenekar felállításával.

1922 őszén, amikor az ország életmegnyilvánulási lehetősége kulturális vonatkozásban is mélyponton volt, véletlenül kezeimhez jutott a Márkus-féle tervezet (kinyomtatva megvolt a Fővárosi Könyvtár - ma Szabó Ervin könyvtár - budapesti gyűjteményében); ezt olvasva felmerült bennem a gondolat, hogy mégis meg kellene kísérelni egy városi zenekar létrehozását, természetesen *a hivatalos út kikapcsolásával*. Ez azt jelenti, hogy egy nem hivatásos muzsikusból álló zenekar összeverbuválásáról ábrándoztam. *Székely Árpád* városházi tisztviselővel együtt hozzáláttunk a terv kiviteléhez. Tisztán társadalmi úton, az önkéntességi elv alapján próbáltuk meg ezt a munkát. Végigjártuk a főváros összes hivatalait, intézményeit, felkutattuk a zenélni tudó fővárosi alkalmazottakat, és több-kevesebb rábeszéléssel igyekeztünk összetoborozni közülük a zeneértő, zenekedvelő tagokat. Ez a rendkívül fáradságos munka sikerrel járt. A szervezés teljes erővel megindult.

A semmiből előteremtett zenekarra egyes magasabb pozícióban levő fővárosi személyiségek kezdtek felfigyelni. A zenekar kezdeti nehézségeinek leküzdésére az akkori FANSZ (Fővárosi Alkalmazottak Nemzeti Szövetsége) némi anyagi segítséggel járult hozzá, sőt később lelkes

támogatókra találtunk a FANSZ akkori, fáradságot nem ismerő elnökének, *Wurmb Elemér* árvaszéki elnökhelyettesének, és *dr. Gárdonyi Albert* főlevéltárosnak, a FANSZ alelnökének személyében.

Vezetésem alatt megindultak a próbák az akkor még Károlyi utca (ma Ferenczy István utca) 8. sz. alatt levő Fővárosi Könyvtár egyik helyiségében. (Ez az épületrész a második világháborúban elpusztult.) A szorgalmas és kitartó munkának híre ment, egyre többen jelentkeztek és kérték felvételüket a zenekarba. Első eredményképpen 1923. február 12-én mutatkozott be a zenekar a Pedagógiai Szeminárium épületében (VIII. ker. Horváth Mihály tér 8.) rendezett házi hangversenyen. A befolyt jövedelem teljes összegén megvásároltuk egy akkoriban feloszlott gyári zenekar felszerelését, és így ismét továbbjutottunk egy lépéssel nehéz munkánkban. Nem sokkal később, 1923. április 5-én a *Pesti Vigadó* nagytermében megtartott *díszhangversennyel megkezdődött a Székesfővárosi Zenekar hangversenyeinek végtelen sorozata*. Ez a sorozat még negyven esztendő után, napjainkban is folytatódik, mint az időközi események során átszervezett, illetőleg a második világháború után újjáalakult Székesfővárosi Zenekarnak és a belőle *Magyar Állami Hangversenyzenekarrá* vált együttesnek Európa-szerte ismert hangversenysorozata.

Az első hangverseny műsora a következő volt:

Goldmark: Sakuntala nyitány

Mendelssohn: IV. (olasz) szimfónia

Berlioz: Két részlet a Benvenuto Cellini c. operából

Grieg: Peer Gynt Suite I.

Svendsen: Párisi Karnevál

A Zenekarról szóló legelső bírálat:

Pesti Hírlap (1923. ápr. 6.)

„*A Városi Zenekar bemutatkozása.* A Föv. Alkalmazottak Nemzeti Szövetsége kebelében alakult Városi Zenekar csütörtökön tartotta bemutatkozó hangversenyét *Bor Dezső* karnagy lendületes vezényletével; a műsoron Goldmark, Grieg, Mendelssohn, Svendsen és Weber művei szerepeltek. A zenekar, mely fővárosi tisztviselőkből alakult, mindenben megfelelt a hozzá fűzött várakozásoknak. A Vigadó nagytermét zsúfolásig megtöltő előkelő közönség szünni nem akaró meleg ünneplésben részesítette az új zenekart egybevágó stílusos előadásáért.”

Minthogy időközben Székely Árpád megvált a zenekartól, a szervezés további munkájához sikerült megnyernem *dr. Huszty (Havlin) Károly*¹ akkori fogalmazót, későbbi tanácsnokot, aki az ügyvezetői teendők elvégzését vállalta magára.

Annak ellenére, hogy a Székesfővárosi Zenekarban a fővárosi alkalmazottakon kívül a legkülönbözőbb foglalkozásokban tevékenykedő tagok is helyet foglaltak, a zene iránt érzett szeretet és egymás megbecsülése olyan bensőséges kartársi szellemet, jóbaráti viszonyt teremtetett meg a zenekarban, amelyet zenei körökben még ma is mint óhajtott mintaképet emlegetnek.

Egy zenekar fennmaradásához elsősorban az szükséges, hogy az irányítói részéről okos, és művészeti, kulturális szempontból megfelelő célkitűzései legyenek, és hogy a vezetés a zenekart állandó, rendszeres munkával foglalkoztassa. E sarkalatos tételtől kiindulva kerestük

¹ Dr. Havlin Károly 1940-ben dr. Huszty Károlyra magyarosította nevét. Bor Dezső és Kenesei Sándor könyvükben dr. Huszty (Havlin) Károlynak írták nevét.

a módját annak, hogyan foglalkoztathatnók továbbra is a zenekart. Érintkezésbe léptünk az Állatkert igazgatóságával, és tárgyalásaink eredményeképpen sikerült elérnünk, hogy az u.n. állatkerti előidényben rendezzünk hangversenyeket.

1923. május 1. Állatkert.

1923. május 1-jén kezdtük meg ezeket a népszerű hangversenyeket, amelyek június 15-ig tartottak. Már ez első foglalkoztatási alkalommal 54-szer szerepeltünk a közönség előtt, mert vasárnaponként délelőtt is és délután is játszottunk.

E nyáron több nyilvános szereplésünk már nem volt, annál inkább készültünk próbáinkkal az esetleges további hangversenyekre. Itt volt már az ősz, s még nem tudtuk, hol és hogyan folytassuk munkánkat. Az a gondolatom támadt, hogy talán a Gellért-fürdő nyújthatna megfelelő munkalehetőséget. Ott ugyanis vasárnap délben megszűnik a fürdőzés, a Márvány-terem felszabadul, próbáljuk meg, tartsunk itt vasárnap délutánonként u.n. sétahangversenyeket.

A Gellért-fürdő igazgatósága rendelkezésünkre bocsátotta a Márvány-termet, és saját rendezésünkben megindítottuk a rövidesen fogalommá vált vasárnap délutáni hangversenyeinket azért az eszményi célért, hogy Budapest dolgozóinak minél szélesebb rétegeivel megismer-tessük és megszerettessük a zeneirodalom kimeríthetetlen kincseit.

1923. november 11. Gellért-fürdői hangversenyek.

1923. november 11-én indítottuk el ezeket a Gellért-koncerteket, és 1924. április 20-án ért véget az első évad téli sorozata.

1924. május 1. Állatkert.

1924. május 1-jén ismét az Állatkertben folytattuk az előző évben megkezdett előidényi hangversenyeket, június 30-ig bezárólag.

Ezek szerint a kezdés és az első évad hangversenyei a következőképpen alakultak:

Pedagógiai szeminárium	1 hangverseny
Pesti Vigadó	2 hangverseny
Állatkert 1923. V. 1. - VI. 15.	54 hangverseny
Gellért fürdő 1923. XI. 11. - 1924. IV. 20.	25 hangverseny
Műcsarnok képkiallítás	5 hangverseny
Állatkert 1924. V. 1. - VI. 30.	61 hangverseny
Egyéb	1 hangverseny
Összesen	149 hangverseny

Tehát már az első évadunk 1923. február 12-től 1924. június 30-ig terjedő idejére 149 hangversenyt rendeztünk, ami egy új, fiatal együttesnek igen szép eredménye. A műsoron természetesen egyelőre könnyebb fajta, szórakoztató zeneművek szerepeltek. A kezdést így biztatónak, sőt, sikeresnek mondhattuk, s az ifjú Székesfővárosi Zenekar mindinkább erősödni kezdett, művészeti szempontból is komoly fejlődésnek indult.

Kern Aurél, 1924. jún. 23; - szólisták.

Már az első évad koncertjein is több szólista vendégszerepelt, sőt 1924. június 23-án az Állatkertben *Kern Aurélnak*, az Operaház későbbi igazgatójának, szerzeményét: „Beköszöntő Molière: A szerelem mint orvos” c. vígjátékához *maga a szerző vezényelte*. Az előadások szólistái *Láng Jolán, Ábrányi Margit és Újvárossy Margit* voltak.

II. évad 1924-1925

1924. okt. 5. Gellértfürdő

1924. október 5-én kezdtük el ismét a Gellért fürdőben vasárnapi hangversenyeinket, amelyek 1925. április 26-ig tartottak. Ebben az évadban *Müller Károly* is többször vezényelte a zenekart. Érdekessége a szezonnak, hogy az együttest 1925. március 25-én vezényelte először *Vaszy Viktor*, aki egyébként ebben az időben hangversenymestere volt a zenekarnak. Ebben a minőségében 1925. április 12-én *Goldmark* hegedűversenyének II. és I. tételét játszotta.

1925. május 1. Állatkert

1925. május 1-től június 15-ig az Állatkert volt hangversenyeinknek színhelye. A fentiekén kívül 3 Pesti Vigadó-beli, 1-1 Budai Vigadói és Zeneakadémiai szereplésünk is volt. Majdnem minden hangversenyen egy-egy szólista is szerepelt. A nevesebbek közül megemlíthjük *Banda Márton, Melles Béla, Singer Ibolya* hegedűművészeket, *Wilhelmus Henry, Fried Géza, Szóllás Magda* zongoraművészeket, *Goda Gizella, Kováts Ibolya, Laurisin Lajos, Pusztai Sándor, Vencell Béla* operai énekművészeket.

III. évad 1925-1926

1925. okt. 4. Gellért fürdő

1926. máj. 1. Állatkert

A Székesfővárosi Zenekar munkája kezdett rendszeressé válni: a téli időszakban 1925. október 4-től 1926. április 25-ig a Gellért fürdő márványcsarnoka, nyáron az előidényben az Állatkert volt a hangversenyek színhelye. Azonban a felsorolt állandó jellegű játszások mellett a Zenekar egybeült is hangversenyezett.

1925. dec. 11. Első rádióadás

A *Magyar Rádió* 1925. december 1-én kezdte meg *nyilvános adásait*. E napon a Székesfővárosi Zenekar, vezénylettemmel, első ízben játszott a Rádió Rákóczi-úti stúdiójában. Ez az esemény azért is nevezetes a Rádió és a Székesfővárosi Zenekar történetében, mert a Rádióban zenekarunk volt az *első hangversenyző zenekar*, és így ezzel a ténykedésével mintegy elindította a Rádió zenekari hangversenyeit. (E koncert előzménye az volt, hogy a Rádió vezetősége meghívott hallgatóság előtt zenei bemutatót rendezett, amelyre én is kaptam meghívót. E bemutatón csupa szóló-számok voltak műsoron. Néhány nap múlva felkerestem *Szóts Ernő* igazgatót, s ajánlottam a Székesfővárosi Zenekar szerepeltetését. Szóts Ernő örömmel fogadta az ajánlatot, a zenekar rövidesen megkapta a meghívót a szereplésre.)

A Székesfővárosi Zenekar továbbra is műsorába iktatta szólisták közreműködését. Ezzel kapcsolatban le kell rögzíteni néhány nevezetes dátumot a zenekar történetében.

Nevezetes szólista-szereplések.

1925. november 8. Először szerepelt nálunk a 11 éves *Faragó Gyuri* zongoraművész, aki 1945-ben tragikus halált halt.

1926. január 10-én *Szabó Lujza* énekművésznő és *Hütter Pál* gordonkaművész lépett fel a Gellért-fürdői hangversenyünkön. Túlzás nélkül állíthatjuk, hogy Szabó Lujza tündöklő pályafutása e dobogón vette kezdetét. (A kitűnő Hütter Pál a második világháborúból nem tért vissza.)

1926. febr. 14-én *Zoltán Irén*, április 25-én *Székely Mihály* volt zenekarunk szólistája. Február 22-én *Weiss Margit* zongoraművésznőt, március 29-én *Hannover György* hegedűművészt kísértük a Rádióban.

E kiemelkedő nevek mellett még számos művész volt a Székesfővárosi Zenekar meghívott szólistája: *Micsey Józsa*, *Tóth Erzsé* (ének), *Gróh Klára*, *Szabó Margit*, *Zipernovszky Fülöpke* (hegedű), *Heimlich (Hernádi) Lajos*, *Laub István*, *Zala Lily* (zongora), *Machula Tibor*, *Scholz János* (gordonka).

Ha visszapillantunk a Székesfővárosi Zenekar harmadik évadjára, láthatjuk, hogy a zenekar 97 hangversenyt rendezett, illetve hangversenyen vett részt. Ebből:

Gellért fürdő	32 hangverseny
Pesti Vigadó	5 hangverseny
Budai Vigadó	1 hangverseny
Múcsarnok	4 hangverseny
Rádió	9 hangverseny
Állatkert	33 hangverseny
Kiállítás	10 hangverseny
Zeneakadémia	1 hangverseny
Operaház	1 hangverseny
Egyéb	1 hangverseny
Összesen	97 hangverseny

Ez a kezdeti három és fél év a Székesfővárosi Zenekar életének döntő jelentőségű korszaka volt. A zenekar a FANSZ erkölcsi és kezdeti csekély elindító anyagi támogatásán kívül semmiféle más anyagi támogatást nem kapott. 1923. február 12-től 1926. október 1-ig 332 hangversenye volt az együttesnek, valamennyi saját rendezése. Természetesen, ez a teljes önellátás, ha szabad így neveznünk ezt az önmagunkra hagyatottságot, néha nagy megpróbáltatások elé állította a zenekart és vezetőségét.

II. Fejezet

A Budapesti Népművelési Bizottság bekapcsolódása 1926-1939

IV. évad 1926-1927

A vasárnap délutáni hangversenyek mind nagyobb népszerűsége tettek szert, úgy hogy a Gellért fürdő márványterme, a hallgatóság számát tekintve, szűknek bizonyult. De 1926 őszén jelentős fordulat történt. Ugyanis a főváros *Népművelési Bizottsága* a Székesfővárosi Zenekart beillesztette a maga sokoldalú munkájába, és a zenekar ezúttal a Bizottságnak mintegy nélkülözhetetlen zenei népművelő munkatársa lett. Ettől kezdve *Novágh Gyula* tanügyi főtanácsos irányításával a Pesti Vigadóban folytattuk a vasárnap délutáni rendkívül népszerűvé vált, közkedvelt hangversenyeinket. Ezzel a Székesfővárosi Zenekar működése *hivatalos színezetet* nyert. A hangversenyek rendezését most már a Népművelési Bizottság vállalta, a zenekar vezetősége az ilyen gondok alól felszabadultan teljes erejét a kitűzött művészi feladatai megoldására fordíthatta. A zenekar a Népművelési Bizottság révén egyúttal hozzájutott ahhoz a lehetőséghez, hogy a *dr. Sereghy Elemér* által szerkesztett „A ZENE” c. zenetudományi és művészeti folyóirat a zenei műveltség terjesztése illetve mélyítése érdekében a hangversenyek közönségét a zenekari műsorszámok magyarázataival támogassa, és a legújabb zenei eseményekről tájékoztassa. Ezt a folyóiratot díjtalanul kapta meg a hangversenyek közönsége.

Hogy ez a nagyszabású közös munka milyen eredménnyel járt, bizonyítja az a tény, hogy a Székesfővárosi Zenekar vasárnap délutáni hézagpótló hangversenyei végül is nélkülözhetetlenekké váltak, a zenekar pedig olyan művészi nivóra emelkedett, amellyel a legkényesebb művészi feladatok megoldására is képesnek bizonyult. Ezt igazolják a zenekar további működéséről szóló hírlapi beszámolók, és erről tanúskodnak az állandóan zsúfolt házak.

Az első, most már *állandó jellegű* Vigadói hangversenyünk 1926. október 3-án zajlott le. A hangversenyen Erkel, Goldmark, Hubay és Liszt-művek kerültek előadásra; a szólisták *Országhegyi Tivadar* hegedűművész és *Pilinszky Zsigmond*, az Operaház művésze voltak.

Az ugyanakkor megjelent A ZENE c. folyóirat előszavában *dr. Sipőcz Jenő* polgármester többek között ezeket írta:

„...A fővárosi Népművelési Bizottság munkatervének fokozatos megvalósításában eljutott oda, hogy a zenei műveltség terjesztése és mélyítése céljából hangverseny sorozatot indíthatott meg.

A hangversenyek megvalósításában elismerésre méltó segítséget nyújtott a Székesfővárosi Zenekar, melynek tagjai fáradtságot nem ismerő szorgalommal és áldozatkézséggel fejlesztették zenekarukat a főváros közönsége által is elismert művészi színvonalra.

A Népművelési Bizottság a hangversenysorozat megszervezésével a székesfőváros lakosságának széles rétegeit óhajtja hozzájuttatni a zeneművészet komoly, nemes alkotásainak megismeréséhez és élvezéséhez ...

...Ezért tartom a Népművelési Bizottság által rendezett hangversenyeket a népművelési munka nemcsak legszebb, de kihatásaiban legjelentősebb részének...”

Így indult meg az új évad. 1927. április 24-ig 31 ízben hangversenyezett a Székesfővárosi Zenekar a Vigadóban. *Bor Dezsőn* kívül *Ábrányi Emil*, *Karvaly Viktor*, *Szikla Adolf*, *Müller Károly*, *Pető Imre*, *Sugár Viktor* és *Vaszy Viktor* vezényelte a zenekart.

1926. november 7-én ismét *Szabó Lujza* a zenekar szólistája, akiről azt írja A ZENE: „Szabó Lujza egyike a Zeneművészeti Főiskola legjelesebb növendékeinek. Az operai tanszak sokat ígérő koloratúr-szopránja, Sík tanár növendéke, aki már több fővárosi koncerten keltett feltűnést kitűnően iskolázott hangjával és művészi előadásával.”

November 14-én *Faragó György* zongorázik koncertünkön. Róla ezt írta A ZENE: „Faragó Gyuri mindössze 13 éves kislány. Zenei tehetsége már akkor kezdett kibontakozni, amikor még iskolába sem járt. Mint a Zeneművészeti Főiskola növendéke már több nyilvános hangversenyen szerepelt nagy sikerrel. Mestere, Nagy Géza professzor, a legnagyobb reménységgel néz a kis művésznövendék jövője elé.” Faragó Gyuri ez alkalommal Beethoven c-moll zongoraversenyét játszotta.

1926. dec. 26. *Első tehetségvédelmi hangverseny.*

És így tovább, minden hangversenyre jut 2, sőt 3 szólista, de legkiemelkedőbb hangverseny december 26-án zajlott le: ekkor volt az első magyar *tehetségvédelmi hangverseny*, amelynek szólistái az év folyamán feltűnt legjobb fiatal zenészgárdából kerültek ki. Ének: *Szabó Lujza*, *Maróthy-Sefcsik Magda*, *Kovács Ilonka*; zongora: a 11 éves *Fischer Annie*, a 13 éves *Faragó György*, *Pázmán György*, *Dános Lili*; hegedű: *Szentgyörgyi László*, *Szerdahelyi László*; gordonka: *Machula Tibor*; zeneszerzés: *Vaszy Viktor*, *Kókai Rezső*, *Pázmán György*.

A lezajlott 31 vigadói hangversenyen 23 énekes, és énekesnő, 18 zongoraművész, 17 hegedűművész, 4 gordonkaművész szerepelt. Itt is érvényesült a Székesfővárosi Zenekar egyik régi célkitűzése: *minél több ifjú magyar zeneművész felkarolása*, ezt ebben az évadban is maradéktalanul teljesítettük.

1927. május 1. *Állatkert.*

1927. május 1-től június 15-ig, majd aug. 17-től aug. 22-ig ismét az Állatkertben hangversenyezett a Székesfővárosi Zenekar. Június 9.-én a zenekart *Szabó Ferenc* vezényelte, mely alkalommal saját „Suite” szerzeményét is bemutatta.

Az Állatkerti hangversenyek egyik kiemelkedő eseménye volt az aug. 22-i koncert: *Alpár Gitta* búcsúhangversenye (a művésznő akkoriban szerződött a berlini Staatsoperhez). Ez alkalommal Verdi: *Rigoletto* c. operáját játszotta a zenekar hangversenyszerűen. Az operát *Ábrányi Emil* vezényelte, a szereplők *Alpár Gitta*, *Antal Károly*, *Laurisin Lajos*, *Ábrányi Margit*, *Lakatos Sándor*, *Kertész Ödön*, *Vermes Jenő* voltak.

1927. júl. 10. *Nyári ingyenes szabadtéri hangversenysorozatok kezdete a városligeti Iparcsarnok előtt.*

1927. júl. 10. Nevezetes dátum a zenekar történetében. Ekkor kezdődött meg a csakhamar óriási népszerűsége jutott nyári szabadtéri ingyenes hangversenyek végtelen sora, amelyet ajánlatomra a Népművelési Bizottság rendezett az Iparcsarnok előtti zenepavilonban. Bátran állíthatjuk, hogy a Székesfővárosi Zenekarnak és a Népművelési Bizottságnak ez a kezdeményezése *úttörő volt Budapest zenei életében*. Ezren és ezren vették körül minden alkalommal a nem egészen jó akusztikájú zenepavilont, és szinte meghatározó volt látni azt a zenét szomszédhozó tömeget, amely mély csendben, áhítattal hallgatta a zeneirodalom gyöngyeit. Milyen kár, hogy ezt a pavilont elsöpörte a második világháború.

Ebben az évadban összesen 97 alkalommal hangversenyezett a Székesfővárosi Zenekar. A IV. évad végeztével ismét egy polgármesteri beszámolóból közlünk részleteket:

„...Most, amikor a Népművelési Bizottságnak a hangversenysorozat lefolyásáról szóló jelentése előttem fekszik, annak gondos, számadatokkal alátámasztott megállapításai arra engednek következtetni, hogy a hangversenysorozat a kitűzött céljait teljesen elérte, és így rendeltetésének minden tekintetben megfelelt.

E hangversenyek *első célja* az volt, hogy az önművelődésnek egy újabb útját nyissa meg és ezáltal a zenei kultúránk minél szélesebb körben való terjedésére és mélyítésére adjon lehetőséget. Hogy a Népművelési Bizottságnak a Székesfővárosi Zenekar közreműködésével rendezett hangversenyei mennyiben közelítették meg ezt a kitűzött célt, - erre vonatkozóan a Bizottság ügyvezető elnökének, *Mosdóssy Imre* m. tanácsosnak jelentéséből közlöm a következő sorokat:

«Amikor ma, az első hangversenyszezon végén, visszapillantást vetünk a hangversenyekre, azoknak elsősorban a műsorait kell végignéznünk, mert megállapításra vár az a kérdés, vajon a hangversenyek - kitűzött céljuknak megfelelően - a komoly, nemes zeneművészeti alkotások megismeréséhez vezettek-e? Ami ezt a kérdést illeti, arra nagyon egyszerűen megfelelhetünk, ha szemlét tartunk az eddigi hangversenyeken előadott zeneművek felett. E szemle szerint az előadott zeneművek között szerepel Beethovennek 8, Csajkovszkijnak 3, Goldmarknak 1, Haydnnak 2, Mendelssohnnek 1, Mozartnak 3, Schubertnek és Wagnernek 1-1 szimfóniája, összesen 20 szimfónia.»

A jelentés a továbbiak folyamán 9 szimfonikus költemény és rapszódia, 15 szvit, 36 nyitány, 12 kisebb mű, továbbá 84 olyan versenyműnek és áriának előadásáról számol be, amelyek interpretálásában a Székesfővárosi Zenekaron kívül a zongora-, hegedű-, gordonka- és énekművészek kiválóbbjai, 3 férfi dalegylet és a Székesfővárosi Énekkar vettek részt. A polgármesteri beszámoló így folytatódik:

„A változatos és gondos körültekintéssel készült műsorok teljes mértékben igazolják, hogy a Népművelési Bizottság hangversenyei valóban a zeneművészet minden ágának komoly és nemes alkotásait mutatták be a székesfőváros zenei műveltségre törekvő közönségének...”

„...A hangversenyek *második célkitűzése* a kedély-nevelés gondolata volt. Azt célozták a hangversenyek, hogy a mindennapi küzdelmekben kifáradt emberek, a szépre és jóra fogékony lelkek pihenő óráikat erős anyagi megterhelés nélkül a legnemesebb szórakozásnak, a zenének szentelhessék. Hogy a hangversenyek eme célkitűzést mennyire közelítették meg, azt hiszem, hogy e kérdésre nézve semmi sem adhat határozottabb választ, mint a Népművelési Bizottságnak a hangversenyek látogatottságáról szóló kimutatása. A jelentés szerint a látogatottság átlagosan - a spanyol-járvány alatti idő kivételével - 8-900 fő között mozgott, és a harminc hangversenyen résztvettek száma előreláthatóan a 28.000 főt is meg fogja haladni...

...A látogatók eme nagy száma mellett szól, hogy a vonzóan szerkesztett műsorok egyes számait a Székesfővárosi Zenekar művészi készséggel interpretálta, és úgy vélem, *ezen fordult meg a hangversenyek sikere*. A Székesfővárosi Zenekarnak *legnagyobb részét fővárosi alkalmazottakból* (tisztviselők, pedagógusokból) álló lelkes művészgárdája a főváros közönségének háláját és elismerését a komoly, kitartó és tökéletesedésre törekvő munkával érdemelte ki. A siker oroszlánrésze - amint azt jelentésében Mosdóssy Imre miniszteri tanácsos mondja -

Bor Dezső karnagyot és *dr. Huszty (Havlin) Károlyt*², a Székesfővárosi Zenekar ügyvezető-igazgatóját illeti, akik a Székesfővárosi Zenekar művészi színvonalának és fegyelmezettségének megteremtésében nagy érdemeket szereztek, miért is munkájuk a legteljesebb elismerésre méltó.

A hangversenyek *harmadik célja* az volt, hogy a beérkezett és ismert nevű művészek mellett az *ifjabb művészi generáció* is bemutatkozhasék... Az előttem fekvő műsorok szerint a fiatal tehetségek majdnem minden hangversenyen szóhoz jutottak...”

Az évad végén a kultuszminiszter április 23-án kelt 28.472/1927 - VIII.a ü.o. szám alatt a következő leiratot intézte a polgármesterhez:

„A budapesti Népművelési Bizottság a *Székesfővárosi Zenekar közreműködésével* a folyó 1926/27 évben, vasárnap délutánonként népművelési zenekari hangversenyeket rendezett, amelyek az országban az *első ilyenmű* népművelési tevékenységet jelentik.

E hangversenyek egyfelől művészeti színvonalukkal, másfelől olcsóságuknál fogva lehetővé tették, hogy a művészi zene élvezetében a közönségnek olyan rétege is részt vehessen, amelyet e műélvezet megszerzésében körülményei s főleg anyagi viszonyai egyébként akadályoznak.

A miniszter a továbbiakban a polgármesternek és a Népművelési Bizottságnak őszinte köszönetét és elismerését fejezi ki, majd így folytatja:

„Egyben felkérem, hogy *elismerésemet a Székesfővárosi Zenekarnak is tudomására adni* szíveskedjék, még pedig elsősorban *Bor Dezső* karnagynak és *dr. Huszty (Havlin) Károly* ügyvezető igazgatónak, végül a hangversenyek sikerét előmozdító A ZENE c. folyóirat szerkesztéséért *dr. Sereghy Elemérnek*.”

V. évad 1927-1928

A ZENE az 1927-28 évi hangversenyeket a következőképpen harangozta be:

„Október havában kezdi meg a Székesfővárosi Zenekar lelkes gárdája immár hivatalosan is elismert művészi munkálkodásának ötödik évfolyamát, de a Népművelési Bizottság zenei osztálya és a zenekar igazgatósága már (csaknem) teljesen elkészült a részletes műsor-tervezettel, amely sok meglepetést tartogat a közönség számára.

Az új szezon előkészítése természetesen most is az előző esztendőkből leszűrődő tanulságok alapján és közönségünk igényeinek figyelembevétele mellett történt, miközben két fontos dolgot sikerült megállapítanunk. Az egyik az a kétségtelen megnyugvásunk, hogy zenekari koncertjeinkkel a magasabb orkeszterművészet áldásaiban a társadalomnak mindenképpen megbecsülendő nagy rétegeit részesítettük, tehát olyan hallgatóságot, amely gazdasági helyzeténél fogva, minden jogos igénye mellett is ki volt rekesztve a zenei kultúra nemes élvezetéből.

² A szerkesztők megjegyzése: mint a továbbiakból is kiderül, Huszty (Havlin) Károlynak, mint a zenekar ügyvezető igazgatójának és egyúttal hegedűsének nagy és pozitív szerepe volt a Székesfővárosi Zenekar működésének megszervezésében és tevékenységének támogatásában. 1945-ben méltatlan módon távolították el állásából, majd 1949-ben feleségével együtt Monorra telepítették ki. Itt cipészkedéssel volt kénytelen megélhetését biztosítani, a család és az ismerősök, így Bor Dezső támogatása mellett. Huszty-Havlin Károly 1970-ben hunyt el, 71 éves korában.

Másik megállapításunk, hogy a zenekarnak négyesztendősi céltudatos munkájával sikerült egy mindjobban növekvő számú *állandó közönséget* nevelnie. Olyan közönséget, amely szeretetteljes megértéssel és fokozódó érdeklődéssel kíséri figyelemmel zenekarunk működését; olyan közönséget, amely folyton fejlődő művészi ízlésével és egészséges kritikai érzékével nem azzal az előre megállapított, kialakított, elfogult véleménnyel jön el hangversenyeinkre - különösen, ha magyar szerzők, vagy előadóművészek szerepelnek a műsoron -, hogy ott valami selejtes dolgot hall és ilyenformán unatkozni fog, hanem teljesen átengedi magát a zenei kompozíciónak, s elmerülve annak szépségében, zavartalanul gazdagítja lelki élményeit.

Nagy eredmény ez egy olyan másik „zeneértőbb” társadalom közelében, amely rendszerint másnap az újságokból tudja meg „saját” véleményét és addig mindent lecsepül - mert mint *Apponyi Albert* kitűnően jellemezte -, „béklyóba szorítva érzi magát azon aggodalom miatt, hogy hátha nevetségessé válik, hátha blamázza magát, azzal, hogy valamiről véletlenül jót talál mondani, ami esetleg nem méltó az elismerésre...”

„Számítatlan megfigyelésünk bizonyít amellet, hogy milyen helyes ösztönből fakadó, éles kritikai érzéke van közönségünknek, amely eddig mindenkor érdeme szerint jutalmazott művet, művészt, előadót egyaránt.

Erre a közönségre gondoltunk akkor, amidőn a most következő szezon terveit elkészítettük... A művek kiválasztásánál a világ zenei irodalmának elismert műremekei mellett nagy súlyt fogunk helyezni a *magyar szerzők* megismertetésére, és az újabb külföldi zeneirodalom kiválóbb alkotásaira. Egy-egy nagyobb *név* és egyes *stílusok* képviselői egész estét betöltő ciklusok keretében fognak szerepelni. Tehát lesznek Brahms-, Schubert-, Mozart-, Liszt-, Bartók-, Kodály- stb. estéink, de külön sorozatot szentelünk a különféle *nemzeti* muzsikának is. Így egy-egy estén a magyar, orosz, francia, olasz, északi népek stb. zenéjét kívánjuk majd bemutatni. Hangversenyeinken kéthetenként *Bor Dezső*, a zenekar alapítója és művészeti vezetője fog vezényelni, míg a közbeeső koncerteken kiváló más karmestereink, másrészt azok a kitűnő magyar muzsikuskok és fiatal tehetségek fognak vendégszerepelni, akiknek egyéb körülményeiknél fogva nincs alkalmuk arra, hogy zenekart vezényelhessenek.

A vendégszereplő előadóművészek (szólisták) megválasztásánál művészeink mellett elsősorban *magyar fiatal tehetségeket* juttatunk szóhoz. Ezt a célt fogja szolgálni az új évadban ismét tervbevetett „tehetségvédelmi” koncertünk is.”

Kiemelkedő jelentőségű *Liber Endre* tanácsnok írása is:

„Minden olyan törekvés, amely a széles népréteghez fordul és ennek kulturális előhaladását önzetlenül, komoly és tervszerű elgondolással szolgálja, a nép lelkében visszhangot kelt, gyökeret ereszt és nemes gyümölcsöt érlel.”

(Megjegyzés: *Liber Endre* tanácsnok (később alpolgármester) írásának ez a mondata tökéletes összhangban van a „Visszapillantás elé...” c. előszó mottójának első szakaszában foglalt gondolatokkal. L.E.-nek bizonyára nem volt tudomása a háromnegyed évszázaddal ő előtte élt német zenetörténésznek és esztétikusnak létezéséről, vagy művének tartalmáról, de a kifejezésre jutó gondolat olyan, hogy annak általánossá kellett válnia.)

A Népművelési Bizottság múlt évi hangversenyeinek látogatottsága is azt mutatja, hogy a hangversenyek műsora és a Székesfevárosi Zenekar művészi értékű közreműködése a zenekultúra iránt való érdeklődést nemcsak felkeltette, hanem egyre fokozta, s ezáltal az önművelődésnek egy újabb útját, a nemes szórakozásnak egy újabb lehetőségét nyitotta meg.

A hangversenyen szerzett tapasztalatok arra készítették a Népművelési Bizottságot, hogy a lehetőséghez mérten a nyári hónapokban is folytassa a népművelési munka nemcsak legszebb, de kihatásaiban is jelentősebb ágát: a népművelési hangversenyeket.

A Székesfővárosi Zenekar altruista szelleme tette elsősorban lehetővé, hogy a Népművelési Bizottság a népművelési jellegű hangversenyeket a nyári hónapokban folytathatta. A hangversenyeket július, augusztus és szeptember hónapok minden második vasárnapján a Városligetben az Iparcsarnok előtt levő parkterületen tartottuk meg... A legforróbb déli órákban is ezren és ezren áhitattal és gyönyörűséggel hallgatták a hangversenyeket. A főváros közönségének ez a széleskörű és lelkes érdeklődése a nemes zene iránt, megerősít abban a meggyőződésben, hogy a Népművelési Bizottság ezen a téren folytatott széperedményű munkájának támogatása a székesfővárosnak eminens feladata...

A múlt évi látogatottság lehetővé tette az amúgy is olcsóbb árú jegyek árának további mérséklését, melyből a középiskolai tanulók, főiskolai hallgatók, a munkás szervezetek tagjai és végül a közalkalmazottak 50%-os kedvezményben részesülnek. Így a legdrágább jegy 3 P., a legolcsóbb 80 f., illetve 50%-os kedvezménnyel 1 P. 50 f., a legolcsóbb pedig 40 f. A bérletjegyek szintén 50%-os kedvezményt nyújtanak, s minden korlátozás nélkül bárki megválthatja. Tehát egy tíz hangversenyből álló sorozatra érvényes bérlet ára: 15, 10, 8, illetve 6 Pengő."

Az 1927. október 2-től 1928. május 5-ig tartó szezonban 32 volt a vigadói hangversenyek száma, amelyeken maradék nélkül teljesítettük a beígért műsortervet. Vendégkarnagyok voltak: *Szikla Adolf, Ábrányi Emil, Melles Béla, Vaszy Viktor, Perényi Géza, Sauerwald Géza, Karvaly Viktor, Borus Endre, Kereszthy Jenő, Dötsch Károly*. 28 énekes és énekesnő lépett fel a hangversenyeinken, többek között *Orosz Júlia, Báthy Anna, Malecky Oszkár, dr. Szedő Miklós, Svéd Sándor*.

18 zongoraművész, köztük *Heinz Jolles* (Berlin), *Stefániai Imre*; 16 hegedűművész, köztük: *Szabó Margit, felvinczi Takács Alice*, stb.; 4 gordonkaművész, köztük: *Sebestyén Sándor, Hajdú István*, stb. volt még a hangversenyek vendége.

1928. márc. 4. II. tehetségvédelmi hangverseny.

1928. március 4-én a magyar tehetségek II. ünnepi hangversenyét tartottuk meg a pesti Vigadóban. Az ifjú művészek névsora:

Farkas Ferenc, Pázmán György (zeneszerzés); *Orosz Júlia, iff. Toronyi Gyula* (ének); *Farnadi Edith, Dubovszky Klári, Nánási Erzsi* (zongora); *felvinczi Takács Alice, Dula Andor* (hegedű); *Horváth László* (gordonka).

Liber Endre tanácsnoknak a hangverseny elején elhangzott beszédéből idézek:

„Üdvözlöm az egész, gyönyörű számban megjelent közönséget. Ezt a mai hangversenyt, úgy vélem, nem lehet és nem szabad a rendes hangversenyek mértékével mérni, mert nem csupán a nemes szórakozás, a lelki elmélyedés pár óráját nyújtja ez nekünk, de többet annál, fontosabbat az egész magyar kultúrára, az egész magyar szellemi világra. Ezt a hangversenyt célja is, szereplői is kiemelik a rendes hangversenyek sorából. Szereplői a magyar zenei élet szárnyat bontó fiatal erői, reménykeltő tehetségek, akik ezen a mai seregszemlén egy csoportban lépnek az ezerfejű bíró, a közönség elé, hogy számot adjanak képességeikről, munkásságukról, és tanúságot tegyenek arról, hogy a hozzájuk fűzött reménységek nem fognak csalódást hozni reánk és reájuk. A Népművelési Bizottság másodszor szólítja ilyen seregszemlére a fiatalokat.

A Székesfővárosi Zenekar 1926. december 26-án tartotta első ilyen hangversenyét, és most egy év múltán büszke megnyugvással állapíthatom meg, hogy az akkor szerepelt fiatal tehetségek, *Szentgyörgyi László* és *Szerdahelyi László* hegedűművészek, *Machula Tibor* gordonkaművész, *Szabó Lujza*, *Kováts Ilonka*, *Sefcsik Magda* énekesnők, valamint *Kókay Rezső* és *Vaszy Viktor* zeneszerzők már megkezdték azoknak az ígéreteknek a beváltását, amelyeket akkor értékes szereplésükkel tettek, és általános sikereik arra mutatnak, hogy ez a hangverseny helyes alapokra épített, amikor a fiatal tehetségekben annyira gazdag magyar föld néhány sokat ígérő hajtását vette gondjaiba.

Ám nemcsak ragyogni, büszkélkedni akarunk a mai napon, hanem más, *messzebbre néző célok* is lebegnek szemeink előtt. Egy alapnak létesítése az, amely gondos kézzel állhatna a küzdő tehetségek háta mögé, és meg tudná teremteni a feltételeket kibontakozásukra. Az első hangverseny is már ezt a célt szolgálta; bátran, boldogan jelenthetem, hogy ha mérsékelt keretek között is, de az egész jövődelmet azóta ezeknek a veszendő magyar tehetségeknek istápolására fordítottuk. A mai hangversenynek ez a gyönyörű látogatottsága remélnünk engedi, hogy az idén nagyobb alappal indulhatunk neki a munkának, és talán végső célunkhoz, a tehetségvédelemnek megszervezéséhez és rendszeresítéséhez is eljuthatunk...”

1928. ápr. 1. III. tehetségvédelmi hangverseny.

A Népművelési Bizottsággal karöltve még egy tehetségvédelmi hangversenyt rendeztünk ebben az évadban, április 1-én. E hangverseny válogatott művészei a következők voltak: *dr. Stocker József*, *Gyulai Elemér* (zeneszerzés); *Ludwig (Losonczy) György*, *Szadmány Magda*, *Fekete Pál* (ének); *Waldmann Kató* (zongora); *Fischer Any*, *Bánóczky Erzs*, *Hauser Endre* (hegedű); *Szarvas Klári* (hárfa); *Szervánszky Sári*, *Péter*, *Judit* és *Ernő* (vonósnégyes).

1928. ápr. 22. Beethoven: IX. szimfónia.

Április 22-én adta elő a zenekar első ízben Beethoven halhatatlan remekét, a IX. szimfóniát. *Ábrányi Emil* vezényletével *Szabó Lujza*, *Christián Nelli*, *Laurisin Lajos*, *Malecky Oszkár* és a *Palestrina kórus* működött közre.

A nyári szezonban május 26-tól június 30-ig az Állatkertben, július 1-től augusztus 30-ig a városligeti Iparcsarnok előtti zenepavilonban hangversenyezett a Székesfővárosi Zenekar, az utóbbi helyen immár *hetenként öt délután*. E koncertekre fokozatosan bevontuk a szólistákat is. *Szabó Lujza*, *Báthy Anna*, *Kováts Ilonka*, *Déry Margit*, *Orosz Júlia*, *Sebők Stefi*, *Lukács Sári*, *Losonczy György*, *ifj. Toronyi Gyula* stb., stb. csillogtatták művészetüket az ingyenes szabadtéri közönség nagy örömére.

1928. április 13-án 49 éves korában meghalt *dr. Sereghy Elemér*, A ZENE c. folyóirat alapító szerkesztője. Utódjául a Székesfővárosi Zenekar vezetősége a főváros szociálpolitikai ü. o. vezetőjének jóváhagyása mellett *Siklós Albertet*, a Zeneművészeti Főiskola tanárát kérte fel, aki A ZENE további szerkesztését elvállalta.

Az ötödik évadban a Székesfővárosi Zenekar *124 hangversenyt adott*. Egy érdekes cikk a munkásság zene iránti érdeklődéséről.

A ZENE 1927. dec. 5. számában a következő érdekes cikket olvashattuk *Kenesei Sándornak*, a zenekar egyik alapító tagjának tollából:

„*A munkásság és a zene*. Rendkívül érdekes tünet, hogy a magyar munkásság az utóbbi időben mind nagyobb szeretettel és szívóssággal igyekszik magának új érvényesülési teret szerezni; igyekszik olyasvalamivel is foglalkozni, ami eddig bizonyára elég távol állhatott tőle. Ez a tér a művészet. Aki pontosan megfigyelte például, hogy az iskolán kívüli népművelési bizottság akciója keretében a Székesfővárosi Zenekar vasárnap délutáni hangversenyein mennyire

növekszik a figyelmesen, és tegyük hozzá, értelmesen hallgató munkásság száma, lehetetlen, hogy ne örüljön ennek a nagyfontosságú szociális jelenségnek. Hogy a munkásság az élettől való csatájában új ösvényt tör magának, az teljes mértékben érthető, de ebben a jelenségben nemcsak ez az érdekes, hanem, hogy az új ösvény a szellemi kincsek olyan birodalmába vezeti őket, ahol megszűnik a különbség ember és ember között, ahol megszűnnek a társadalmi helyzetek mai berendezése által keletkezett visszaesési állapotok, ahol első és egyetlen cél a *művészet szeretete*.

A művészetek nagy republikájában ez az *egyetlen törvény*, mely egyforma jogokat biztosít mindenki számára. Üdv a magyar munkásnak, amiért megértette, hogy neki kötelességei vannak a művészettel szemben, különösen a zenével való foglalkozása a tudását, látókörét bővítve olyan vértességet, erőt is ad neki a létért való küzdelemben, mint egyéb szellemi tudása, amit már esetleg megszerzett magának. És ez annál inkább jól van így, mert ez a vértesség egyúttal eszköz is a kezében a további küzdelmek útján, amelyek végcélja a társadalmi különbségek eltüntetése.

Munkásaink a napi nehéz munka után, a máról holnapra élés erőt emésztő tüzeiben kifáradva, a zene karjaiba vetik magukat - pihenőül. Évek óta tanúja vagyok ennek, s ezért mindig valami meghatottság-félét érzek, amikor látom azt a munkást bársonyosabb kezekbe való zeneszerszámmal, amint teljes odaadással belemélyed esténként a zene titkaiba. S ha még nem is művész az, amit csinál, mégis tisztelettel kell, hogy eltöltsön az a lelkesedés és odaadás, amellyel fiatalja, élemedettebbje megérteni és ezzel megszeretni akarja a leg-nemesebb művészetet. Ez a buzgalom tömöríti őket a különböző hangszerekkel való próbálkozásra, és idővel - a dalárdáik mintájára - munkászenekarok szervezésére. S bizony ezen a téren már jó példát is mutattak, különösen vidéken. Hogy csak egy ilyen példát említsek, a debreceni vasutasok már annyira vitték, hogy *Ábrányi Emil* karnagy vezetése alatt időnként komoly színvonalú hangversenyeket rendeznek, amelyeket az egész vármegyéből odasereglett közönség is örömmel hallgat. Ez bizonyára így van még egy-két helyen is. A fővárosban eddig tudomásom szerint csak a nyomdászok kisebb létszámú Gutenberg-zenekarának (vezetője *Elsner Béla*) nagy időközökben való alkalmi megszólalása mutatja a munkásság zenekultúra iránti hajlamosságát. A Népművelési Bizottság a filléres hangverseny-rendezéseivel megtalálta a helyes megoldást. Megértette a kor sürgető szavát: munkásság a művészetből is részt követel magának. Ezt a részt meg is kapja, s ezzel közelebb jut az egyenrangúságért folytatott küzdelemben a kitűzött célja eléréséhez. És nemcsak a művészet száll le hozzá, hanem hovatovább a művészethez mindenki *maga igyekszik felemelkedni*.”

(Kenesei Sándor a későbbi évek folyamán még számos cikket, tanulmányt, ismertetést írt A ZENÉ-be.)

VI. évad 1928-1929

Az évad kezdetén A ZENE október 1-i számában *Siklós Albert*, zeneművészeti főiskolai tanár, a folyóirat új szerkesztője köszönti az olvasókat:

„...Szaklap - mindenkinek”, írja többek között Siklós Albert, „a zeneértőnek és a kedvelőnek. A zenét mindenki szereti, reméljük, hogy A ZENÉT is mindenki szeretni fogja. Támogatni fogunk minden törekvést, amely a művészetet a tömegekkel közölni, az emberekbe átplántálni igyekszik. Így elsősorban a székesfővárosi Népművelési Bizottságnak nemes intézményét. Továbbra is közöljük a Székesfővárosi Zenekar műsorát, amely az idén még múltjánál is szebbnek ígérkezik.”

Ugyanezen lap hasábjain olvassuk *dr. Huszty (Havlin) Károly* ügyvezető igazgatónak beszámolóját a nyári hangversenyekről:

„A tikkasztó júliusi és augusztusi napokban a nagyváros lakosságának ama nagyobbik része, amelyiknek nyaralásra szűkös anyagi viszonyai miatt még gondolnia sem lehet, tömegesen keresi fel azokat a helyeket, ahol felfrissülést talál. Fővárosunk egyik leggondosabban díszített parkja, a Városliget is benépesül a munkában kifáradt és a melegtől meggyötört emberek ezreivel, amidőn a nap elveszti már a kínzóan perzselő sugarait. Ez a kép tárul elénk a városligeti Iparcsarnok előtti téren, ahol a kertművészet valóságos remeket alkotott.

Ezt a képet idén nyáron megélénkítette, elevenebbé tette a fővárosnak egy oly intézkedése, amely ezek és ezek köszönetét és háláját biztosította a kezdeményezők és a megvalósítók számára.

A székesfővárosi szociálpolitikai ügyosztályának a minden szép és nemes iránt teljes odaadással lelkesedni tudó vezetője, *Liber Endre* tanácsnok, a székesfőváros törvényhatóságánál kieszközölte annak a lehetőségét, hogy az Iparcsarnok előtti zenepavilonban *ingyenes* zenekari hangversenyeket tarthassunk. Az ingyenes hangversenyek megszervezését a főváros tanácsa a Székesfővárosi Iskolánkívüli Népművelési Bizottságra bízta, melynek fáradhatatlan ügyvezető titkára, *Novágh Gyula* odaadó munkájának és a Székesfővárosi Zenekar művészi teljesítményének eredményeképpen *hetenként öt este* a kivilágított zenepavilon körül ezek és ezek gyönyörködtek, minden bút és bajt feledve, a művészi klasszikus zene szépségeiben.

Hogy ezeknek az ingyenes hangversenyeknek milyen jelentőségük van és mennyire eltöltik az ember nemesebb érzésvilágát, erre ezen beszámolómm keretében nem tudok kitérni, de mégis halvány képét nyújtom ennek, amikor megemlékezem a közönség hálájáról, mely szünni nem akaró tapsokon kívül megható jelenetekben is megnyilvánult.

Sokan, akiknek a betevő falatjuk is alig van biztosítva, mondtak hálás szívvel köszönetet azért, hogy szomorú és nehéz életüket néhány órára feledve, nemes élvezetet nyertek, melyből új erőt meríthetnek küzdelmes életük további viseléséhez. Záróhangversenyi esténkre pedig örökzöld fenyőgallyakkal feldíszített pódium várta a zenekart, és a közönség ajándékaképpen átnyújtottuk zenekarunk kitűnő karnagyának, *Bor Dezsőnek*, egy elefántcsontból faragott, ezüstveretes vezénylópalcát.

45 nyári hangversenyünkön vendégművészek és énekkarak is működtek közre, akiknek minden alkalommal a közönség legteljesebb elismerése jutott osztályrészül.”

Ebben az évadban három bérletsorozatot hirdetett meg a Népművelési Bizottság, sorozatonként 10 - 10 hangversennyel. *Vaszy Viktor, Sauerwald Géza, Unger Ernő, Szikla Adolf, Siklós Albert, Ábrányi Emil, Fenyves Jenő* (Stralsund), *Pleier Bruno* (Karlsbad) vezényelték *Bor Dezsőn* kívül a Székesfővárosi Zenekart.

1928. okt. 27. Beethoven emléktábla leleplezés

Beethoven halálának 100 éves évfordulója alkalmából a budai Várszínház falán, kissé megkésve, emléktáblát helyezett el a főváros közönsége. (Beethoven 1827. márc. 27-én halt meg.) Az ünnepségen részt vett a Székesfővárosi Zenekar is. Ez alkalommal *Liber Endre* tanácsnok a következő beszédet mondta:

„Budapest székesfőváros polgármesterének megbízásából lépek erre a helyre, hogy felavassam az emléktáblát, melyet a székesfőváros kegyeletos közönsége emelt a Várszínház, a régi budai Theátrum falára, megörökíteni azt a napot, amikor Beethoven megjelent itt, és hangversenyével gyönyörködtette a város előkelő lakosságát.

József nádor feleségének, Alexandra Pavlovna orosz hercegnőnek, névnapja alkalmából 1800. május 1-től május 7-ig nagy udvari ünnepélyek folytak a magyar fővárosban és ezek egyikén a „Budai Theátrumban Koncert tartatott, amelyben” - amint azt *Major Ervin* legutóbbi kutatásai megállapították, a pozsonyi Magyar Kurir tudósítása szerint „egy Beethoven nevű híres muzsikusz fortepianón való mesterséges jádása által mindenkinek magára vonta a figyelmetességét.”

Tudta-e a neves főúri gyülekezet, milyen halhatatlan génuszt üdvözölt körében? Érezte-e, hogy valami nagyszerű, fenséges játszódik le falai között, hogy a nádor udvara „figyelmetes” tapsával kiváló zenészt ünnepel, lángészt, vagy költőt, vagy titánt, amelyik megjelölést csak választani akarjuk...

...Az imént azt kérdeztem, tudta-e a 128 év előtti hangverseny közönsége, mi történik körében, kiemelkedett-e ez a nap a névnap ünnepségek sorából? Nem vádolhatjuk elődeinket, hogy nem méltányolták Beethoven nagyságát, hiszen kortársai ünnepelték, sőt a kettős magyar fővárosban is nagyra nőtt népszerűsége, és a pesti színház megnyitásánál őt kéri fel egy ünnepi játék megírására. Mégis úgy érzem, nem tudhatták, hogy négy emberöltő múlva benső igaz kegyeletben gyűlik ide egy város polgársága, visszaemlékezni arra az egykori hangversenyre és emléktáblát emelni a szentelt falakra, amely nem is emlékeztetés, hanem emlékezés, szinte egy szál virág egy halhatatlannak oltárán, hogy aki erre jár, szálljon magába és egy pillanatot szenteljen a nagy művész emlékezetének...”

Liber tanácsnok ezután átvette az emléktáblát a főváros emlékezetébe és gondozásába.

Az ünnepséget Beethoven „István király” nyitányával zárta be a Székesfővárosi Zenekar.

„A Székesfővárosi Zenekar ma már *Budapest zenekultúrájának egyik legfontosabb tényezője*”, írja a ZENE. „Pár év előtt még gyermekcipőben járt ez a zenekar, és ma becsületes munkával, szorgalommal és lelkes odaadással eltöltött dolgozósztendők után már ott tart, hogy produkcióival kényesebb igényeket is kielégíthet, és kiállja a legszigorúbb bírálatot is. Karnagya, *Bor Dezső*, céltudatos pedagógiai tevékenységet fejtett ki, ennek köszönhető a zenekar folytonos technikai fejlődése, játékának szembetűnő kiegyenlítettége. Mostani hangversenyük műsorát *Hubay Jenő* opuszaival töltötték ki. A hetvenedik életévét betöltő jubiláns „Falu rossza” c. dalművének nyitányát, hangulatos „Biedermeier szvit”-jét és az „Álarc” balettzenéjét hallottuk igen jó előadásban. Az önálló zenekari számok között *Budanovits Mária* szívbemarkoló drámaisággal énekelte el a zenekar diszkrét kísérete mellett *Hubay „Ima”* c. dalát és a „Könnyek”-et, a *Vigadó* zsúfolt házának fergeteges tapsai mellett. *Szentgyörgyi László* pedig szelíd készültséggel, biztos vonóvezetéssel játszotta el a *Vecseynek* ajánlott harmadik hegedűversenyt.

A második hangversenyen *Vaszy Viktor* vezényelte lendülettel *César Franck* kissé széteső, értékelésében túlbecsült d-moll szimfóniáját, és *Glazunov* hatásos keleti rapszodiáját. Az est szólistája *S. Mannaberg Rózsi* költői bravúrral, de mellette költői elmélyedéssel játszotta Liszt elnyűhetetlen A-dur zongoraversenyét.

Schubert emlékének szentelte harmadik hangversenyét a Székesfővárosi Zenekar. Egy ritkán hallott nyitány, a hatodik szimfónia, Rosamunda balettzenéje, és az f-moll fantázia élénkítették az ügyesen és bőkezűen összeállított műsort. A zenekar *Bor Dezső* karnagy vezetésével igen szép összjátékot produkált. Közben Schubert két vegyeskari művét hallottuk az *Egyetemi Énekkarok* muzikális fiatalos csengő hangon énekelt, kiegyenlített dinamikájú előadásában; utóbbiért *Kereszthy Jenő* karnagyot illeti dicséret.”

November 18-án Csajkovszkij-koncert volt, amelyen *Marcel Maas* belga zongoraművész játszotta a b-moll zongoraversenyt.

November 25-én *Unger Ernő* vezényelte a Székesfővárosi Zenekar hangversenyei során először műsorra került Verdi-requiemet *Szabó Lujza*, *Budanovits Mária*, *Laurisin Lajos*, *Szende Ferenc*, és az *Egyetemi Énekkarok* közreműködésével

„A Székesfővárosi Zenekar negyedik hangversenyét *Sauerwald Géza* vezényelte. Műsorán magyar újdonság is szerepelt: *Kerntler Jenő* régi stílusú szvitje kis zenekarra. Kerntler a *Lőcsei tabulatúrák könyv* táncait használta fel kis szvitjének témaanyagául. A művet lelkesen megtapsolta a Vigadó termét betöltő közönség.

Vaszy Viktor Mozart műveiből állította össze műsorát. Említsük meg a Jupiter szimfónia stílusos előadását. *Bodor Margit*, Szabados Béla tanár kitűnő készültségű növendéke a „Figaro házasságá”-nak két áriáját énekelte muzikálisan, szépen csengő hanggal. *Neumann László*, a Székesfővárosi Zenekar új hangversenymestere, Hubay Jenő egyik legkitűnőbb neveltje, az A-dur versenyművet játszotta bravúrosan, Mozart géniuszának hódoló megértéssel. Az Adagióban különösen feltűnt kantilénájának melegsége.

A Székesfővárosi Zenekar kilencedik hangversenyén *Szikla Adolf*, operánk nyugalmazott, biztoskezü karmestere jelent meg a dirigenspult előtt. Haydn G-dur szimfóniáját és Smetana „Moldva” c. szimfonikus költeményét vezényelte ízléssel. *Mikus-Csák István* Seruzad c. szimfonikus költeménye az est magyar újdonsága. *Szende Magda* szép tónussal játszotta Hubay Carmen-fantáziáját.

Székely Júlia a tizedik hangverseny szólistája Liszt Esz-dur zongoraversenyének eljátszásával tett ismét tanúságot arról, hogy az ifjú pianista-gárdánknak ma egyik legmuzikálisabb, legtehetségesebb tagja. Ugyanezen estén került előadásra *Siklós Albert* „Tükör”-fantáziája a komponista személyes vezényletével.”

„A Székesfővárosi Zenekar tizenharmadik hangversenyén Rimszkij-Korszakov második szimfóniája és Wagner „Tannhäuser”-nyitánya voltak a műsor sarokpillérei. Beethoven Esz-dur zongoraversenyét *S. Mannaberg Rózsi* játszotta érett művészettel. *Christián Lili* a „Zsidónő” románcát és a „Bajazzok” madárdalát énekelte csengő szoprán hangján.

Unger Ernő, aki a múlt év végén Verdi Requiemjének eldirigálásával ragadta magával a Székesfővárosi Zenekar hangversenyeinek törzsközönségét, a 14. koncerten előadott Dvorzsák-féle „Újvilág”-szimfóniával, valamint Csajkovszkij „1812” c. hatásos nyitányával ismét bebizonyította, hogy fiatalabb karmestereink között ő a legtudatosabb, legagilisabb. A két szimfonikus szám között *Szabó Lujza* énekelte el Rosina áriáját a „Sevillai borbély”-ból, kedves humorral, muzikálisan.

Örömmel láttuk *Ábrányi Emilt* is a karnagyi pulpitus előtt. Még régi operakarmesteri karrierjéből ismerjük fölényes muzikalitását, higgadtságát, bámulatos lélekjelenlétét. Beethoven ötödik szimfóniájával bizonyította be, hogy ma is áhítatos hódolattal viseltetik a klasszikus hagyományokkal szemben. *Höchtl Margit* zongoraművésznő, az egykori Szendygárda dísze, Chopin f-moll zongoraversenyének bravúros interpretálásával igazolta, hogy pianistáink között egyike a legrokonszenvesebbeknek. Különösen a larghetto-tételt játszotta poétikus elmélyedéssel. *Losonczy György*, az opera legifjabb tagja, Mephisto szerenádjának és bordalának eléneklésével érdemelte ki a közönség tapsait.

A Székesfővárosi Zenekar tizenkilencedik hangversenyét (febr. 17.) *Fenyves Jenő*, a stralsundi opera dirigense vezényelte. Tanulmányait a Zeneakadémián fejezte be Kemény Rezső és Koeszler János tanároknál. Biztos kezű dirigens, a formák plasztikus taglalására törekszik. Csajkovszkij negyedik szimfóniájához férközött legközelebb, különösen az első tételt hozta ki nagyvonalúan. *Svéd Sándor* az „Álarcosbál” Renato áriájának eléneklésével aratott zajos tapsokat.

A huszadik hangversenyen Grieg művei szerepeltek. *Bor Dezső* karnagy Grieg géniuszának minden szépségét, borongós, érdekesen egyéni harmóniáit, mélabús népdalokra felépített témaszövést, táncszerű ritmusait megértően finom stílusérzéssel tolmácsolta. *Kováts Ilonka*, a Városi Színház művésznője három Grieg-dalban ragyogtatta nemes fémcseggű magas szopránját. *K. Comensoli Mária* zongoraművész pedig igazi művészi elmélyedéssel tárta fel az a-moll zongoraverseny szépségeit.

A legutóbbi koncertet (márc. 3.) *Vaszy Viktor* vezényelte. Az est fénypontja Debussy-nek „A lilomos hölgy” c. poetikus lírai jelenete volt.”

1929. márc. 17. IV. tehetségvédelmi hangverseny.

A hagyományos tehetségvédelmi hangversenyt (IV.) március 17-én tartottuk meg a következő szólistákkal:

*Zeneszerző-karnagy: Doráti Antal*³, (aki zenei kiképzését a Zeneművészeti Főiskolán nyerte zongora és zeneszerzés főtárgyakból, az előbbi Székely Arnold, az utóbbit Kodály Zoltán tanárnál. Tanulmányai elvégzése után azonnal az Operaházhoz került, majd a drezdai opera kötelékében dolgozott. Huzamosabb idő óta az Egyesült Államokban működik. Előbb a dahllemi, jelenleg a minneapoliszi zenekar karnagya.)

Ének: *Pagáni Olga, Lányi Margit, Szelényi Tibor.*

Zongora: *Rátkai Vera, Zeitingen Jenő.*

Hegedű: *Neumann László*, a Székesfővárosi Zenekar hangversenymestere, okl. hegedűtanár, Hubay mesteriskolájának utolsó éves növendéke.

Hárfa: *Molnár Anna.*

„Az elmúlt két hét hangversenyáradatának jelentős epizódja volt a Székesfővárosi Zenekar koncertje, amelyen díszes közönség előtt mutatkozott be a fiatal művészgárda kilenc nagyon tehetséges tagja, egy karmester, három énekes, két zongora-, egy hegedű- és egy hárfaművész, valamint egy zeneszerző. Előbb *Huszár Károly*, a Tehetségvédelmi Bizottság elnöke hangsúlyozta a tehetségek pártolásának kulturális fontosságát. Majd *Doráti Antal* lépett a karmesteri pult elé, és öreg rutinos karmesterekkel tapasztalt biztonsággal, de fiatalságának lobogó temperamentumával vezényelte a Mesterdalnokok nyitányát. Ez a túlfűtött temperamentum azonban szertelenségekre ragadta később a Liszt Esz-dur koncert tempóvételeinél. Liszt aligha képzelte el mérsékelt indulószerű témáit ily lihegően vágató *presto*-ban. A zongoraszólamot *Zeitingen Jenő*, Stefániai Imre tanár növendéke játszotta bravúrosan. *Rátkai Vera* Mendelssohn zongoraversenyének lírai részleteit domborította ki finoman, meleg átérzéssel. *Molnár Anna* Pierné hárfaversenyével bizonyította be ismét színes játéka minden kvalitását. Kevésbé sikerültek az énekszámok”.

„A Székesfővárosi Zenekar huszonhatodik bérleti hangversenyén, melyet *Pleier Bruno* karlsbadi karmester vezényelt, *Hajdú István*, a miskolci konzervatórium kitűnő gordonkatanára Saint-Saëns költői finomságokban és szépségekben bővelkedő gordonkaversenyét tolmácsolta, *Neumann László* pedig, a Székesfővárosi Zenekar nagyképzettségű hangversenymestere Corelli és Hubay egy-egy finomművi zenei ékszerét játszotta el. Rimszkij-Korszakov „Seherezade”-jével záródott le az érdekes műsor.

Vaszy Viktor vezényelte a következő hangversenyt. *Zsögön Lenke* énekelt, *Fehér Ilonka* hegedült, *Varjú Irma* Beethoven c-moll zongoraversenyét adta elő. A műsor befejező száma

³ Bor Dezső és Kenesei Sándor könyvükben Doráti Antal nevét a korabeli írásmódnak megfelelően Deutsch-Doráti Antalnak írták.

Vaszy Viktor nagyzenekarra írt négytételés szvitje volt. Tudással, orkesztrális készséggel írt, mélyen átértzett kompozíció, melynek különösen első két tétele keltett mélyebb benyomást.

Bor Dezső karnagy vezényletével a pályájának intésére szólalt meg az „Öröm himnusz” a Székesfővárosi Zenekar utolsó előtti hangversenyén az *Egyetemi Énekkarok*, valamint *Szabó Lujza*, *Budanovits Mária*, *Szedő Miklós* és *Győry Pál* közreműködésével. Ünnepi hangulatú est volt, melyről mély impressziókkal távozott a dirigens és szólistákat lelkes ovációkkal kitüntetett közönség.”

Részletek *Novágh Gyula* Budapest Székesfőváros Népművelési Bizottságának III. hangversenyévjáráról (a Székesfővárosi Zenekar VI. évada) szóló beszámolójáról:

„Az a meleg érdeklődés, amellyel a főváros zeneszerető közönsége az ideai hangversenyeinket mindvégig kísérte, az a sok elismerő szó és levél, amely a Népművelési Bizottságot és a Székesfővárosi Zenekart felkereste, annak a megállapítására jogosítják fel a rendezőséget, hogy az ideai hangversenyek műsorai, valamint azok művészi színvonala a közönség kíváncsiságait és ízlését majdnem maradék nélkül kielégítették.

Igaz örömünkre szolgál a *napi sajtónak* és a *zenei szakköröknek* ama megállapítása, hogy a Népművelési Bizottságnak eme kultúrakciója hézagpótló intézmény a zenei műveltség ápolása és terjesztése területén, s hogy az ideai évad több hangversenye a főváros zenei életének kimagasló eseménye volt.

Verdi Requiemjét *Unger Ernő* karnagy, a Zeneművészeti Főiskola tanára, Beethoven IX. szimfóniáját *Bor Dezső* karnagy vezényelte. Ez a két hangverseny olyan széleskörű érdeklődést keltett, hogy a Vigadó kis- és nagyterme és karzata sem tudta befogadni a közönséget. A zsúfolt ház sajnos ritka jelenség a magyar hangversenytermekben és bizonyos, hogy ez esetben is Verdi és Beethoven nagyszabású, örökbecsű művei gyakorolták elsősorban a vonzóerőt. A nagyszámú közönség, amelynek soraiban a főváros zenei életének számos kiválósága is megjelent, nagyon meleg ovációban részesítette a szereplőket és a karnagyokat.

Azok a hangversenyek, amelyek egy-egy zeneszerző, vagy nemzet jelentősebb zeneműveiből merítették műsorukat, általában vonzóbbaknak bizonyultak, mint a különböző szerzők műveiből összeállított műsorú hangversenyek. Ezek közül a hangversenyek közül a Schubert, Mozart, Csajkovszkij, a magyar, lengyel és a „Gyermek a zenében” c. hangversenyek keltettek fokozottabb érdeklődést...

A Népművelési Bizottság nagy gondot fordított arra, hogy a vasárnapi hangversenyek műsoraiban az ismeretterjesztés célja mellett kifejezésre jusson a nemes szórakoztatás és kedélyápolás gondolata is. Ez a magyarázata annak, hogy a szimfonikus zenekari hangversenyek műsorain elég sűrűn szerepelnek dalok, operaáriák, kisebb kórusművek és magánhangszerekre írt zenei apróságok.

Az 1928/29 évad harminc hangversenyének műsorszámairól alább összefoglaló kimutatást közlünk, amely teljes tájékoztatást nyújt arra nézve, hogy a zeneirodalom gazdag anyagából mit nyújtottunk a főváros zeneszerető közönségének.

I. Szimfóniák:

Beethoven: III., IV., V., IX.
Borodin: II.
Brahms: II.
Csajkovszkij: IV., V., VI.
Dvořák: V.
Franck: d-moll

Haydn: G-dur, fisz-moll
Mendelssohn: III.
Mozart: C-dur (Jupiter)
Rimszkij-Korszakov: II. (Antar)
Schubert: V., VI.
Schumann: II.

II. Szimfonikus költemények, rapszódia:

Csajkovszkij: Francesca da Rimini
Csajkovszkij: Capriccio Italien
Fichtner: 1848
Glazunov: Rapsodie orientale
Liszt: Prometheus

Mikus-Csák: Seruzad
Nielsen: Droom saga
Schubert: f-moll fantázia
Strauss R.: Don Juan
Suk: Scherzo fantastique

III. Szvitek, balettzenék:

Csajkovszkij: Diótörő
Dohnányi: Ruralia hungarica
Dohnányi: Suite
Hubay: Biedermeier suite
Kerntler: Antik suite

Mozart: Les petits riens
Rimskij-Korszakov: Scheherezade
Siklós: Ferkó szórakozásai
Vaszy: Szvit

IV. Versenyművek:

a/ zongora:

Beethoven: C-dur (Pázmán György)
Beethoven: c-moll (Varjú Irma)
Beethoven: Esz-dur (Mannaberg Rózsi)
Chopin: f-moll (Höchtl Margit)
Csajkovszkij: b-moll (Marcell Maas, Stefániai Imre)
Grieg: a-moll (Comensoli Mária)

Liszt: A-dur (Mannaberg Rózsi)
Liszt: Esz-dur (Székely Júlia, Zeitingen Jenő)
Mendelssohn: g-moll (Farkas Klári, Rátkai Vera)
Mozart: C-dur (Zala Lili)
Saint-Saëns: g-moll (Farnadi Edit)
Strauss R.: Burlesk (Herz Lili)

b/ hegedű

Beethoven: D-dur (Gál Marcel)
Boccherini: Versenymű (felvinczi Takács Alice)
Hubay: III. versenymű (Szentgyörgyi László)

Corelli: La follia (Neumann László)
Csajkovszkij: D-dur (Zatureczky Ede)
Mozart: A-dur (Neumann László)

Fontos kultúrmisszióknak tekintjük az ének- és zeneművészek tehetséges fiatal képviselőinek szóhoz juttatását. A Székesfővárosi Zenekar úttörő munkát végzett e tekintetben...

Hangversenyeinket a Rádió hat ízben kapcsolta, s ezáltal akciónk az egész országra kiterjedt. Ezenkívül a Székesfővárosi Zenekar több ízben játszott a Stúdióban, s április 13-án az Országos Tisztikaszinóban rendezett hangversenyen szerepelt fényes sikerrel. Ezek a hangversenyes *Bor Dezső* karnagy érdemes művészetének szélesebb körben való elismerését is jelentik.

A 30 hangversenyen előadott zeneműveknek és a szerepelt művészeknek nagy száma még a laikusok előtt is feltárják annak a fáradhatatlan munkának arányait, amelyet a Székesfővárosi Zenekar tagjai hétről-hétre, azt mondhatnánk: nap-nap után annyi ügyszeretettel, művészi elmélyüléssel végeztek. A Székesfővárosi Zenekar áldozatkészsége, nemes szelleme, és állandó lelkesedése azok a tényezők, amelyek a hangversenyes sikerében a legfontosabb tényezőként jelentkeznek. Nem sorolhatjuk fel a zenekar minden egyes tagjának nevét - bár elég érdemet szereztek erre -, ezért *Bor Dezső* karnagy és *dr. Huszty (Havlin) Károly* a zenekar ügyvezető igazgatója útján mondunk e helyen is köszönetet nekik, példát szolgáltató önzetlen munkásságukért.

Végül a hangversenyeink közönségéről kell megemlékeznünk. Amíg a bérletjegyet váltók száma az első évben 45 volt, a második évben 333, a mostani esztendőben 402 volt. Az idei hangversenyesekre 24.548-an váltottak jegyet. Ezenkívül körülbelül 500 jegyet adtunk ki díjtalanul az árvák részére és 1500-at a munkanélküliek és munkások részére.

A 30 hangversenyen megjelent közönség száma tehát 26.548 volt. Egy-egy hangverseny közönségének átlagos száma 884.”

A VI. évadban a Székesfővárosi Zenekar tevékenysége a következőképpen alakult:

Pesti Vigadó	32 szereplés
Zeneakadémia	1 szereplés
Rádió (Stúdió)	2 szereplés
Várszínház	1 szereplés
Vígszínház	1 szereplés
Gellért fürdő	1 szereplés
Országos Tisztikaszínó	1 szereplés
Iparcsarnok	62 szereplés
Összesen	101 szereplés
Rádió kapcsolat	6 ízben

VII. évad 1929-1930

A Népművelési Bizottság a VII. évadot a következőképpen hirdette meg:

„A Népművelési Bizottság a Székesfővárosi Zenekar, továbbá énekkarok és kiváló művészek közreműködésével folyó év október 6-tól a következő év április 1-ig ismét harminc hangversenyt fog rendezni vasárnap délutánonként a Pesti Vigadó termeiben. A hangverseny-sorozatok megszervezésével a székesfőváros lakosságának széles rétegeit óhajtja a Bizottság hozzájuttatni a zeneművészet komoly, nemes alkotásainak megismeréséhez és élvezéséhez. A szépre és jóra fogékony lelkek önművelődését szolgálja ez a munka is, amely egyúttal lehetővé teszi, hogy a mindennapi küzdelmekben kifáradt emberek pihenő óráikat erős anyagi megterhelés nélkül a legnemesebb szórakozásnak, a zenének szentelhessék...

A művészi értékű zene s annak nagyobb hangversenyeken való élvezése nemcsak az egyén lelki életét szépíti meg, hanem az egész társadalomra hat, erkölcsi és szellemi szintjét is emeli a közös eszmék összetartó szeretetének magasságába. A bérletek 50 %-os kedvezményt nyújtanak a bérlőknek...”

A Bizottság által hirdetett **A** sorozatban elhangzottak Beethoven szimfóniái; a **B** sorozatban Berlioz Fantasztikus szimfóniája, Brahms I. szimfóniája, továbbá Mahler III., Schubert h-moll, Bruckner IV., Mendelssohn III., Csajkovszkij VI. szimfóniája. A **C** sorozatban szvittek, szimfonikus költemények, kisebb zeneművek szerepeltek.

„A Székesfővárosi Zenekar népszerűvé vált hangversenyein néhány igen kitűnően sikerült produkcióban volt részünk”, írja A ZENE.

„Berlioz fantasztikus szimfóniájának, Ljadov nyolc orosz népdalának, Schillings „Reggel a nyílt tengeren” c. szimfonikus fantáziájának, Charpentier „Impression d’Italie” c. szvitjének és Järnefelt „Korsholm” c. szimfonikus költeményének megismertetésével a zenekart vezénylő *Bor Dezső* és *Vaszy Viktor* karnagyok legnagyobb elismerést és megbecsülést érdemelnek a zenei kultúra terjesztése körül kifejtett önzetlen fáradozásukért. Az eddig hangversenyek szólistái közül emeljük ki *Báthy Anettet*, *Herz Lilyt*, *Darvas Ibolyát*, *Orosz Júliát*, *Zipernovszky Fülöpkét* és *Metykó Annát*. Mindnyájan becsületes szorgalmuk és zenei adottságuk megnyilatkozásával érdemelték ki a Székesfővárosi Zenekar lelkes törzsközönségének

elismerő tapsait. *Wittgenstein Pál*, a félkezű német zongoraművész volt eddig az egyetlen külföldi vendég, kit Bortkiewicz balkézre írt zongoraversenyének bravúros eljátszásáért meleg tapsokkal tüntettek ki....”

„A Székesfővárosi Zenekar legutóbbi hangversenyeit *Bor Dezső*, *Siklós Albert*, *Polgár Tibor* és *Vaszy Viktor* vezényelték. A „nyitány története” gyűjtőcím alatt bemutatott 12 nyitány közül Händel Messiás-ának, Cimarosa Kénytelen házasságá-nak, Beethoven Egmont-jának, Cornelius Bagdadi borbély-ának és Wagner Parsifal-jának volt a legzajosabb sikere. Érdekes újdonságok is szerepeltek műsoron: Ravel „Lúdanyó” c. meseciklusa, *Polgár Tibor* érdekesen orkesztrált dalai, *Hollós Kornél* „Nimfák tánca” c. ötletes szimfonikus költeménye és *Vannay János* négy hangulatos dala. A szólisták közül elsősorban *Budanovits Máriát*, a m. kir. Opera művésznőjét említjük meg, ki ragyogó énektudásával, megejtő, bársonyos hangjával vitte diadalra *Polgár* hét dalát; továbbá *Sebestyén Sándort*, a Székesfővárosi Zenekar nagyképzettségű magángordonkását Csajkovszkij Rokokó-variációinak bravúros előadásáért, végül *M. Hír Sárít* a Liszt-koncert magával ragadó, igen színes interpretálásáért. *Jászay Margit* a Vannay-dalokon kívül Santuzza áriájával aratott elismerő tapsokat. *Dr. H. L.*”

December 15-én zajlott le a Népművelési Bizottság által rendezett *101-ik Vigadói hangverseny*. Ezen a hangversenyen *dr. Nevelős Gyula* min. tanácsos a minisztérium legmelegebb elismerését fejezte ki *Liber Endre* tanácsnoknak a Bizottság és a Székesfővárosi Zenekar érdemes munkájáért. A hangverseny előtt *dr. Gárdonyi Albert* főlevéltáros lépett a dobogóra, hogy a székesfőváros Tanácsa részéről fenntartott hangversenyek jelentőségét méltassa:

„Nékem jutott az a szerencse, hogy ez ünnepélyes alkalommal a *fővárosi zenekar* múltjára visszatekinthetek, s ezt a megtiszteltetést annál inkább elfogadhattam, mert egyike vagyok azon keveseknek, akik ott állottak a zenekar bölcsője mellett. Láttam azt a nemes célkitűzést, mely az alapítók lelkét hevítette; láttam azt a szívós kitartást, mely a szervezés munkáját diadalra juttatta. A zenekar nagyérdemű karnagya, *Bor Dezső* egyike volt az alapítóknak, kinek a zenekar talán a legtöbbet köszönheti. De csakhamar társul szegődött melléje *dr. Huszty (Havlin) Károly*, kinek akarateréje sok nehézségen segítette át a zenekart. Az alapítók nemes szándékait a megvalósulás útjára a Fővárosi Alkalmazottak Nemzeti Szövetsége vezette, mely a legnagyobb megértéssel karolta fel az ügyet, s anyagi áldozataival lehetővé tette, hogy a zenekar megszerezhesse azokat a hangszereket, amelyek a nyilvános szereplés lehetőségeit biztosították számára. A Fővárosi Alkalmazottak Nemzeti Szövetségének áldozatkészsége annál érdemesebb az utókor emlékezetére, mert olyan időben nyilvánult meg, amikor a köztisztviselők anyagi helyzete igazán válságos volt. Olyan értékkel gyarapodott ezáltal nemzeti kultúránk, amely szerencsésebb nemzeteknek is díszeré válnék. A Fővárosi Alkalmazottak Nemzeti Szövetségének anyagi ereje azonban sokkal korlátoltabb volt, semmint támogatásával a zenekar felszerelését a kellő színvonalra emelni képes lett volna. Ezt a súlyos feladatot kevéssel utóbb a székesfővárosi tanács vette át, s csupán ez a támogatás tette lehetővé azt, hogy a zenekar tovább fejlődhetett. Különösen *Liber Endre* tanácsnok úrnak tartozunk nagy köszönettel, ki megértő támogatással kezdettől fogva a zenekar oldalán állott.

Mikor a zenekar művészi kifejlődése ily módon biztosítva volt, a nagyközönséggel való szerves kapcsolatot kellett még megteremteni, hogy a zenekar elé tűzött cél elérhető legyen. Ezt a kapcsolatot a Népművelési Bizottság teremtette meg, melynek ügyvezető titkára *Novágh Gyula* szerencsés kézzel szervezte meg a vasárnap délutáni hangversenyeket. Ezeknek a hangversenyeknek felbecsülhetetlen kulturális jelentőségük van, mert nem csupán a zene-kultúra terjesztését és elmélyítését szolgálják, hanem egyszersmind fel is emelik a lelkeket a mindennapiság porából s kibékítenek az élet keserűségeivel.

Az a közönség, mely előbb vagy egyáltalán nem részesült zenei élvezetekben, vagy csupán kisebb értékű zenével volt kénytelen beérni, e hangversenyek útján a zeneirodalom egész területével megismerkedhetik, s műízlését a legmagasabb fokra emelheti. E hangversenyek útján a legnagyobb zeneköltők lelki átélésének részeseivé leszünk, ami az egyén megnevelésének leghathatósabb eszköze. Ezt a munkát szolgálta eddig a Székesfővárosi Zenekar a Népművelési Bizottság által rendezett hangversenyeivel s ennek a munkának további sikeres végzéséhez ez ünnepélyes alkalommal sok szerencsét kívánok a zenekar összes tagjainak.”

Utána *Siklós Albert*, a Zeneművészeti Főiskola tanára, A ZENE felelős szerkesztője üdvözölte meleg szavakkal a Népművelési Bizottságot és a Székesfővárosi Zenekart a Zeneművészeti Főiskola igazgatósága és tanári kara nevében.

Mindkét beszédet lelkes tapsokkal honorálta az ünnepi hangulatban egybegyűlt közönség.

A ZENE 1929. december 1-i számában érdekes cikkben számol be az akkori világválságról, amely a zenére is kihatott. Íme a cikk:

„Céltalan önámítás lenne, ha struccpolitikával egyszerűen nem vennénk tudomást arról, hogy íme bekövetkezett végérvényesen a hangversenyek válsága. Nemcsak nálunk, hanem külföldön éppúgy érzik a kultúra katasztrofális összeomlásának eljövételét. A Berliner Tageblatt, a Frankfurter Zeitung és a Münchener Nachrichten többhasábos cikkeiben kongatják a vészharangot. Az agónia kórokozó bacilusai ott majdnem ugyanazok, mint nálunk.... Az ifjúságot a sport jobban érdekli, mint a művészet; ezért vesztik el kenyérkeresetüket zenetanítóink - írja egyik berlini lap... A hangversenyrendezők hibájából a közönséget csak a sztárok érdeklik. Ezek aratnak le mindent, a többiek üres széksorok előtt muzsikálnak... A közönség egyik rétege úgy megszokta, hogy szabadjegyeit házhoz szállítják, hogy eszébe se jutna egy-egy hangversenyre pénzért belépőjegyet váltani!

A mozgóképszínházak már amúgy is elhódították a régi koncertlátogatók tetemes százalékát (különösen a kereskedő és nagyiparos világot), most a hangosfilm még újabb rohamot intézett a koncertlátogató közönség gyér sorai ellen, hogy még a megmaradt kis törzspublikumot is elhódítsa! ...És itt van a gramofon és a rádió, mindkettő otthon, jól fűtött szobában világhírességek produkcióit hozza, anélkül, hogy ki kellene lépni a lucskos, hideg utcára, ruhatár előtt tolonganom és egy barátságtalan terem akusztikáján bosszankodnom, hátsó sorokban, kényelmetlen széken kuporogva. - Ezek csak ötletszerű kivágások külföldi panaszos cikkekből, de teljesen ráillenek a mi viszonyainkra is. E bajokat alaposan megvitatták a nálunk időzőtt hangversenyrendezők is, de gyógyításuk módjára még nem tudtak egységesen megállapodni.

Szomorú tény, hogy olyan hangversenyek, melyek máskor zsúfolt széksorok előtt zajlottak le, ma legjobb esetben csak félházat tudnak nehezen megtölteni. Valósággal küzd több kitűnő, évtizedes tradícióval bíró zenei egyesületünk. Megmentésükért az államnak és a városnak kellene összefogni, hogy átsegítse a kritikus időszakon.”

„A két vendégkarnagy: *Fleischer Antal* (1930. jan. 5) és *Ábrányi Emil* (1930. jan. 19) zenekari estéit az évad legsikerültebb koncertjei közé kell sorolnunk. Bruckner IV. szimfóniájának nagyvonalú, magával ragadó vezénylésével *Fleischer Antal* aratott zajos elismerést. Ábrányi Emil Beethoven Pasztorál-szimfóniáját szólaltatta meg klasszikus megértéssel. Mély hatást keltett végül *Budanovits Mária* Gluck két Orfeusz-áriájának tökéletes előadásával és *Molnár Alice* a sokszor hallott Mendelssohn-hegedűkoncert ízléses interpretálásával.”

Hegyi Emánuel, a Zeneművészeti Főiskola tanára, 1928. dec. 8-án Beethoven c-moll zongoraversenyét játszotta, 1930. január 26-án pedig *Stefániai Imre* adta elő Liszt A-dur versenyművét hatalmas sikerrel.

„Január 27-én *felvinczi Takács Alice* és *dr. Győri Pál* együttes zenekari estét adtak a Székesfővárosi Zenekar közreműködésével. Beethoven és Brahms hegedűversenyeinek előadása igen súlyos feladat, de *Takács Alice*, aki tehetséges, szép megjelenésű, kultúrált technikájú művésznő, derekasan meg tudott birkózni velük. *Dr. Győri Pál* jó csengésű baritonja meg tudott küzdeni a Vigadó nagytermének mindent elnyelő akusztikájával. Megbízható, komoly énekes, akinek oratóriumokban való eddigi közreműködései mindig a legszebb sikerrel jártak. Előbb Bach, Händel és Mendelssohn oratórium-áriákat hallottunk igen stílusos előadásban, majd Siklós- és Schubert-dalokat igen szép interpretálással. A közönség melegen ünnepelte az előadókat.”

„Mahler III. szimfóniáját (márc. 30-án) Unger Ernő vezényelte a nagyvonalú mű minden szépségének kidomborításával. Némethy Ella szépen énekelte a Nietzsche gyönyörű ódájára komponált, nem éppen szimfonikus áriát, a *Palestrina-kórus* női kara és *Borus-gyermekkar* is becsülettel járult hozzá a hangverseny külső sikerének emeléséhez.

A szerenád történetét tárta elénk *Siklós Albert* abban a négy szerenádban, melyet a február 16-i hangversenyen vezényelt. Különösen a két fűvós szerenádnak (Mozart, illetve Richard Strauss) volt nagy sikere. Mindkettőben a Székesfővárosi Zenekar fűvós-karának precíz intonálása és jelentős dinamikai skálája tűnt fel. Volkmann vonós szerenádjának gondnakszólóit *dr. Sebestyén Sándor* tanár játszotta temperamentumosan, előkelő ízléssel, zengő tónussal. A közönség megértő lelkesedéssel fogadta a szokatlan összeállítású műsor minden egyes számát.”

Még a következő kiemelkedő események történtek a szezon folyamán: *Eggerth Márta* március 2-án énekelte hangversenyünkön Rosina áriáját a Sevillei Borbély c. operából, és Strauss János „Tavaszi hangok” c. keringőjét. Március 16-án Liszt nagyszabású Szent Erzsébet legendáját adta elő a Székesfővárosi Zenekar *Vaszy Viktor* vezényletével. Közreműködtek: *Kovács Ilonka, Ekker Szidónia, Malecky Oszkár, Dobos András* és az *Egyetemi Énekkar*.

Március 23-án *Zsolt Nándor* Rimszkij-Korszakov Seherezade-ját, március 30-án *Unger Ernő* a Kilencedik szimfóniát vezényelte *Szabó Lujza, Budanovits Mária, dr. Székelyhidi Ferenc, Losonczy György* és a *Palestrina-kórus* közreműködésével.

Goldmark Károly születésének 100-ik évfordulója alkalmából *Bor Dezső* Goldmark-hangversenyt vezényelt. Az est szólistái *Némethy Ella, dr. Szedő Miklós* és *felvinczi Takács Alice* voltak.

Novágh Gyula a Népművelési Bizottság IV. évadja után kimerítően számolt be a Székesfővárosi Zenekar munkájáról. Közli a *napi sajtó cikkei* a Népművelési Bizottság munkájáról. Íme néhány idézet:

„Aki az első és a most lezajlott századik népművelési hangversenyen jelen volt, a legnagyobb tisztelettel és elismeréssel kell, hogy adózzék mind a Székesfővárosi Zenekarnak, mind pedig a Népművelési Bizottságnak azért a céltudatos, tervszerű és lankadatlanul kitartó munkáért, amellyel ezeket a hangversenyeket az egész ország egyik legnagyobb arányú és komoly művészi színvonalú népművelési akciójává fejlesztették. Tagadhatatlan, hogy a Székesfővárosi Zenekar komoly munkával a művészi tökéletesség felé halad, s ma már zenei életünknek számottevő tényezője. Csak a hozzáértők tudják azt, mit jelent egy zenekarnak hétről-hétre három-négy próbával komolyan felkészülni olyan műsorú hangversenyekre, aminőket vasárnapról-vasárnapra hallunk a Vigadó falai között.” (*Magyarság*, 1929. december 17.)

„Ez a zenei együttes magas színvonalra emelkedett, úgy, hogy tekintélyes helyet foglal el Budapest zenei életében. A fővárosi Iskolánkívüli Népművelési Bizottság mintegy négy esztendővel ezelőtt szervezte meg a Székesfővárosi Zenekar bevonásával a zenei műveltség terjesztését szolgáló hangversenyeket s négy esztendő alatt ez az akció valóban a főváros zenei életének jelentős tényezőjévé is fejlődött, amelynek ékes bizonyysága a sok ezer hallgató. Ezek a hangversenyek minden tekintetben megérdemlik a rádión való továbbítást, mert ezáltal a főváros Népművelési Bizottságának a zenei műveltség terjesztése terén kifejtett értékes munkája országos jelleget ölt.” (*Nemzeti Ujság*, 1929. november 5.)

„Tagadhatatlan, hogy a Népművelési Bizottság a zenekar megszervezésével és a vasárnap délutáni hangversenyek rendszeresítésével figyelemreméltó kulturális cselekedetet hajtott végre. Ámde elismerés illeti magát a Székesfővárosi Zenekart is, amely nívós hangversenyeivel a közönség állandó érdeklődését tudta magának biztosítani.” (*Népszava*, 1929. december 18.)

„Az első nagyszabású jubiláris Goldmark-hangverseny vasárnap délután volt a pesti Vigadóban a fővárosi Népművelési Bizottságnak rendezésében. A hangverseny művészi színvonala minden tekintetben méltó volt a nagy magyar zeneszerző emlékéhez. A Vigadó nagytermét betöltő közönség melegen ünnepelte a zenekart és a magánszereplőket.” (*Budapesti Hírlap*, 1930. április 8.)

„A Székesfővárosi Zenekar hangversenyeinek színvonalát igen lényegesen emeli az idei évadban az, hogy a zenekar vezetősége kitűnő szolistákat, ismert művészeket szerepeltet majdnem minden műsorán.” (*Esti Kurir*, 1930. január 21.)

„Magas színvonalú hangversenyt rendezett vasárnap délután a Népművelési Bizottság, amelynek ezek a délutáni koncertjei mind népszerűbbek lesznek. A vasárnap délutáni zenekari hangversenyt is zsúfolt széksorok hallgatták végig. Az érdekes és változatos műsor keretében két vendégművésznő működött közre...” (*Ujság*, 1930. március 4.)

„Hauptstädtisches Orchester. Diese strebsame musikalische Körperschaft hat sich durch ihre populären Sonntagnachmittag-Konzerte einen guten Namen gemacht, den sie heute in einem grossangelegten Abendkonzert in der Redoute aufs neue bewährte. Unter der sicheren Staabführung Herrn *Desider Bor* brachte das Orchester...” (*Pester Lloyd*, 1930. február 28.)

(„Székesfővárosi Zenekar. Ez a törekvő zenei testület a népszerűvé vált vasárnap délutáni hangversenyeivel igen jó nevet szerzett magának, s erről egy nagyszabású vigadóbeli esti hangversenyen ma ismét tanúságot tett. *Bor Dezső* úr biztoskezü vezényletével... stb.”)

A hangversenyek iránti érdeklődés folytonos növekedését a bérlok számának évről-évre való nagyarányú emelkedése igazolja a legmeggyőzőbben. Amíg az első évadban 45, a másodikban 333, a harmadikban 402 tíz-tíz hangversenyre érvényes bérletjegyet váltottak, addig az idei évadban a bérletjegy-váltók száma 673-ra emelkedett.

A téli idényben előadott művek száma a Vigadóban: 18 szimfónia, 5 szimfonikus költemény, 4 szvit, 4 szerenád, 17 kisebb zenekari mű, 41 nyitány, 25 zenekari versenymű, 53 szóló-ária zenekari kísérettel, 14 énekkari mű zenekarral. Nagyon érdekes a nyári koncertekről szóló jelentés is. A Székesfővárosi Zenekar Iparcsarnok előtti 66 koncertjén 23 szimfónia, 31 szvit, 19 szimfonikus költemény, 59 kisebb zenekari mű, 136 nyitány, számos egyéb mű, 96 szóló szám (14 hegedűverseny, 1 gordonkaverseny, 81 ária-dal) szerepelt. A fővárosi széküzem 1000 sétányszéket állított fel a közönség részére. A székek elfoglalásáért a közönség 20 fillért fizetett székenként. A beszedett 20 fillérből székenként 10 fillért utaltatott át a Széküzem a Népművelési Bizottság javára. Ez az összeg a szezon végén 4391 pengő 90 fillért tett ki, ami annyit jelentett, hogy 43.919 egyén vette igénybe a székeket. Miután az álló közönség

mindenkor legalább kétszer, háromszor, de sokszor négyszer annyi volt, mint az ülő közönség, a városligeti hangversenyeken részt vett közönség számát legalább 160.000-re lehet becsülni.

A VII. évad összefoglaló eredménye:

Vigadó	31 hangverseny
Gellért fürdő	1 hangverseny
Vígszínház	1 hangverseny
Rádió (Stúdió)	3 hangverseny
Iparcsarnok	66 hangverseny
Egyéb	4 hangverseny
Összesen	106 hangverseny

A ZENE 1930. évi 15. számának 247. oldalán megjelent a Székesfővárosi Zenekar fényképe, amely a Pesti Vigadó nagytermében készült. A zenekar pontos névsora a következő volt:

Karnagy: *Bor Dezső*

I. hegedű:	Neumann László	dr. Gundrum Ákos
	Stúr Iván	dr. Mágory Béla
	dr. Bentsik György	Bencsó Károly
	dr. Tímár Mihály	Rengey Miklós
	dr. Huszty (Havlin) Károly	Szolyka Emil
	Görög István	Szarvasy Zoltán
	Muskovits Károly	
II. hegedű:	Andó József	Sámson Pál
	Szentkúti (Szakasics) Lajos	Almágy József
	Kollár György	Belényi István
	Dávid Sándor	Cifra György
	Godán György	Sefcsik László
Mélyhegedű:	dr. Lindner István	Sződy Szilárd
	Schier Árpád	Seitz László
	Muskovits Gyula	Sikos Géza
	Händler László	Sereghy Lajos (?)
Gordonka:	dr. Sebestyén Sándor	Rados Ottó
	Graff Vilmos	Nemessányi Lőrincz
	Báthory Sándor	Sereghy Árpád
	Pongrácz Béla	
Gordon:	Szabó László	Ruobal Antal
	Fraknói (Frankhauser) Jakab	dr. Sterba Barnabás
	Klebusek Richard	Kenesei Sándor
Fuvola:	Schuck László	Simonffy János
	Lambert Miklós	
Oboa:	Fürst Emánuel	dr. Schwáb Nándor
	Gresits Iván	
Klarinét:	Sipos (Stein) Béla	Ludwig József
Fagott:	Balog Hermann	Regenhardt Pál
Vadászkürt:	Juhász Ernő	dr. Serafini Viktor
	Kárpáti (Krause) Frigyes	Honti (Humpel) János

Trombita:	Waitzer Máté	Raj István
	Holecz Rudolf	
Pozaun (harsona):	Babocsay István	Visontay István
	Trebusz Pál	
Tuba:	Breier Pál	
Ütő:	Huber Ervin	Krausz Miksa
Hárfa:	Molnár Anna	

Ezek szerint a Székesfővárosi Zenekar létszáma: 1 karnagy és 68 zenekari tag, összesen 69 fő volt.

VIII. évad 1930-1931

Az új szezon első kilenc hangversenyéről a következőképpen számol be A ZENE kritikusa:

„Megizmosodva, új erőkkel tápláltan, friss energiával kezdte meg a Székesfővárosi Zenekar idei hangversenysorozatát. Ma már komoly tényezője a főváros zenei életének. Igen változatos műsorából emeljük ki azokat a kompozíciókat, melyeket másutt soha sincs alkalmunk hallani: Wagner Tannhäuser nyitányának *párisi átíratát*, Stamitz Esz-dur szimfóniáját, Schubert két bájos nyitányát (Die beiden Freunde von Salamanca, Die Zwillingenbrüder) (okt. 19-i hangverseny), Goldmark Prometheus-nyitányát, Cézár Frank egyik szimfonikus költeményét (Az elátkozott vadász) (nov. 2-i hangverseny), Borodin második szimfóniáját (nov. 16-i hangverseny), Rimszkij-Korszakov Spanyol Capriccio-ját (nov. 23-i hangverseny). Érdekes újdonságokat is hallottunk: *Vaszy Viktor* rapszódiaját gordonkára és zenekarra, (nov. 16.) valamint *Szabó Ferenc* tanulmányait vonós zenekarra (nov. 16.). *Vaszy* rapszódiaja nagyvonalúan elgondolt, sokszor érdekesen hangzó kompozíció, melynek kvalitásait a kellő próbák hiánya okozta zavaros előadásból nehéz értékelni. *Szabó* vonós-zenekari tanulmánya intim műhelytitkok nyílt szellőztetése. Ilyenfajta dolgozatok rendszerint érdekes kísérletezések, amiket minden alkotóművész asztalfiókjában szokott gondosan elzárni - de sohasem hozza idő előtt nyilvánosságra. A dirigensek *Bor Dezső*, *Siklós Albert*, *Fleischer Antal* és *Vaszy Viktor* lelkesedéssel álltak a kitűnően simuló, rutinos zenekar élére, hogy nagy műgonddal megszerkesztett műsorukat a közönség előtt megszólaltassák. *Molnár Alice* (hegedű), *Krausz Ilonka* (zongora) és *Vincze László* (gordonka) Beethoven hármasszerenyét vitték a dobogóra gondos, egybevágó előadásban. Ugyanazon hangverseny keretében *Krausz Ilonka* Liszt Esz-dur zongoraversenyével, *Molnár Alice* Tartini Ördögtrilláival aratott jelentős sikert. *Micsey Józsa* meleg mezzoszopránja Gluck Alceste-áriájában bontakozott ki minden szépségében. *Pilinszky Zsigmond*, dr. *Székelyhidi Ferenc*, dr. *Győry Pál* és *Báthy Anna* énekkultúrájáról alig írhatunk újat. Művészetük legjavát nyújtották a lefolyt hangversenyeken, és a közönség szeretettel ünnepelte valamennyiüket. A hegedűművészek közül meg *Zipernovszky Fülöpkét*, *Ország Tivadart*, *Neumann Lászlót* és *Temesváry Jánost*; utóbbi kettőnek briliáns előadásában Mozart ritkán hallott hegedűre és mélyhegedűre írt Symphonia concertante-ját élveztük. A zongorairodalom néhány súlyosabb alkotását vitték diadalra a *Kotányi-nővérek* (Mozart versenymű 3 zongorára zenekarkísérettel, F-dur, 342. mű), azonkívül *Hőger Mária*, *Földessyné H. Lula* és *M. Hir Sári*. Végül számoljunk be a kitűnő hangulatban lefolyt Lehár-jubiláris hangversenyéről (az illusztris komponista 60-ik születése napja alkalmából), melynek dirigense *Donáth Jenő* avatott kézzel vitte diadalra korunk legnagyobb operett-mesterének muzsikáját. A közreműködők: *Orosz Júlia* és *Szedő Miklós dr.* tehetségükkel és temperamentumukkal érdemelték ki a közönség hálás tapsviharát (nov. 30.).

A Székesfővárosi Zenekar működött közre az *Országos Magyar Dalosszövetség* díszhangversenyén is. *Erkel* Ünnepi nyitányának, *Goldmark* Tavasz-kantátájának, *Dohnányi* Szent Imre himnuszának és a *Berlioz* Rákóczi indulónak lendületes előadásáért kitűnő karnagyával *Bor Dezsővel* együtt percekig tartó ünneplésben volt része.” *Dr. H. L.*

A december 7-i hangversenyt *Vaszy Viktor* vezényelte. *Radnay Miklós* Hősi fejezetek tenor szólóra és nagyzenekarra, valamint *Kodály Zoltán* Psalmus Hungaricus-a volt a műsoron. Mindkét szám tenor-szólóját *dr. Székelyhidi Ferenc* énekelte, közreműködött még az *Egyetemi Énekkar* és a *Wesselényi utcai polg. fiúiskola* énekkara. December 14-én Bruckner első szimfóniáját mutattuk be.

„A Székesfővárosi Zenekar utóbbi öt hetének kitűnően sikerült hangversenyei közül emeljük ki a *Vaszy Viktor* vezényelte Wagner-koncertet, valamint a *Bor Dezső* karnagy vezényelte 14. és 15. bérleti hangversenyt. Utóbbi kettőn mesterien játszotta a zenekar Mendelssohn Reformáció-szimfóniáját, Mozart isteni derűvel átszótt D-dur szimfóniáját, Dvořák szellemes Scherzóját és Kodály népszerű Hány-szvitjét. A közreműködött szólisták közül említsük meg *Korenek Valériát* és *Losonczy Györgyöt*, a Wagner hangverseny nagy sikert aratott művészeit.” *Dr. H. L.*

1931. január 23-a kiemelkedő napja volt hangversenyévadunknak. *Három fiatal karmester* lépett a karmesteri dobogóra, hogy bemutassák képességeiket a nagyközönségnek.

„Számtalanszor voltunk tanúi annak, hogy fiatal énekeseink, pianistáink és hegedűművészeink bátoran szárnybontogatásuk után innen, a *Székesfővárosi Zenekar délutáni hangversenyeiről jutottak ki a nagyvilágba*, ahol ma már jelentős sikerekről számolhatnak be. Fiatal tehetségeink évek óta rendszeresített bemutatkozó estélyeit a zenekar most egy érdekes kísérlettel toldja meg: felléptet három ifjú karmestert, hogy az egész műsort kizárólag ők vezényeljék a hallgatóság előtt. Aki ismeri a magyarországi zenei viszonyokat, nem méltányolhatja eléggé ennek a kísérletnek életrevalóságát, tudván azt, hogy a Zeneművészeti Főiskola karmestertanfolyamának évváró vizsgáján kívül - amelyen azonban csak az *abituriens*, vagyis végzős zeneszerző növendékek vehetnek részt -, ma sehol sincs alkalma az élet forgatagába kikerült végzett ifjú dirigensnek, hogy képességeiről nyilvánosan beszámolhasson. A Népművelési Bizottság egy kitűnő, fegyelmezett zenekar rendelkezésre bocsátásával missziót vél teljesíteni akkor, amidőn ezt a bemutatkozót megrendezi.

Kenessey Jenő, az Opera korrepetitora. Tanulmányait előbb a Nemzeti Zenedében végezte, ahol *Sugár Viktor* tanár volt az orgonajátékban, és *Fleischer Viktor* karnagy a dirigálásban a mestere. Három év előtt a Zeneművészeti Főiskolába került, sikerrel abszolválva *Siklós Albert* tanár zeneszerzési tanfolyamát.

Erényi János ugyancsak Siklós növendéke, zeneszerzési tanfolyamának befejeztével a bécsi Hochschule-ba vették fel, ahol Dirck-Fock tanár tanfolyamán 1926-ban karmesteri oklevelet nyert. Azóta ének-korrepetitor volt Milano-ban és másodkarmester a karlsruhei operánál. Most a súlyos anyagi zavarokkal küszködő Városi Színház korrepetitora.

Kozma József a zeneszerzési tanulmányait a Zeneművészeti Főiskolán fejezte be Siklós professzor osztályában. Unger tanár vezetése mellett a karnagyképzőt is látogatta. Az Opera korrepetitora; tavaly, mint a Madzsar Alice-féle mozgásművészeti iskola karmestere, Bethlen Margit pantomimjának megzenésítésével aratott jelentős sikert. Kísérőzenét írt még Strindberg Haláltánc-ához, Shakespeare Hamlet-jéhez (Renaissance színház) és az Ufa több hangosfilmjéhez. 1933-ban Párizsba költözött. További művei: Színpadi kompozíciók (A két angyal, A csodálatos szabók, stb.) *Kinefónia* táncjátékok; zenekari szvit; dalok; a Magyar

Állami Hangversenyzenekar 1961 nyarán bemutatta a Károlyi kertben a lyoni selyem-szövőkről szóló oratóriumát.

Kozma József Wagner A nürnbergi mesterdalnokok nyitányát és Liszt Haláltánc-át, *Erényi János* Beethoven VIII. szimfóniáját, *Kenessey Jenő* Liszt Les Préludes-jét vezényelte.

Ennek a hangversenynek a sikere arra indította a Népművelési Bizottságot, hogy március 12-én fiatal művészek bemutatkozó hangversenyét rendezze meg a Vigadóban, ez alkalommal újból három karmester és két előadóművész léphetett első ízben a hangverseny közönsége elé.

Gutori Földes László a Zeneművészeti Főiskola neveltje Siklós és Unger tanárok tanfolyamait végezte el kitűnő sikerrel. Most a tánc és a karének tanszakoknak korrepetitora.

Pless László Weiner Leo és Fleischer Antal növendéke volt, jelenleg a Városi Színház szóló-korrepetitora. Azóta már az Állami Opera karmestere és énekkari igazgatója.

Varga Pál a Nemzeti Zenedét végezte. 1929 óta az Operaház korrepetitora. (Az Állami Opera karmestere).

Petri Endre a Zeneművészeti Főiskolán tanult, Senn Irén tanárnőnél. Állami ösztöndíjat nyert. A tanári oklevél után a Budapesti Trio kamarazene-társaságot szervezte meg, s nagy sikerrel koncertezett Európa minden nevezetesebb városában. Amikor Dohnányi felvette művészképző tanfolyamába, kilépett a trió-társaságból; most is a művészképző osztály legtehetségesebb növendéke.

Wehner Tibor mindössze 12 éves, és a Nemzeti Zenede növendéke. Édesapjától, a kiváló orgonaművésztől, nemcsak jó hangzású nevet, hanem muzsikus lelket és vért is örökölt. Még sokat kell tanulnia, hogy technikai tudásban is kész művész legyen, de annyi benne a romlatlan, tiszta, angyalian naiv muzsikáló kedv, a csálhatatlan zenei érzék és ízlés, az önmagát kifejezni tudó és megértő képesség, más szóval: gazdag művészi sikerek reményére jogosító östehetség, hogy bemutatását e koncert keretében indokoltnak látjuk.”

A műsor:

Beethoven: III. Leonora nyitány,

Mozart: Éji zene

Halévy: A zsidónő, Románc (*Denhof Margit*)

Mozart: Concerto-rondo, zong. (*Wehner Tibor*)

Gounod: Faust, Ékszerária (*Denhof Margit*)

Gutori Földes László: versenymű zongorára (h-moll),
nagyzenekari kísérettel (*Petri Endre*)

Wagner: Tannhäuser nyitány

vezényli: *Pless László*

vezényli: *Varga Pál*

vezényli: *Pless László*

vezényli: *Pless László*

vezényli: *Pless László*

vezényli a szerző

vezényli: *Varga Pál*

„Gazdag, változatos és az általános zenei műveltséget céltudatosan fejlesztő műsorokat vonultatott fel a hallgatóságnak a Székesfővárosi Zenekar. *Fleischer Antal*, *Siklós Albert*, *Unger Ernő*, *Jemnitz Sándor* és *Bor Dezső* vezették a legutolsó két hónap hangversenyeit, amiket önzetlenül, fáradságot nem ismerő ambícióval készítettek elő. A zenekar színvonalának és teljesítőképességének folytonos fokozódását jellemzi az a tény, hogy a műsort gondosan kiválogató vezetőség nem elégszik meg a szokott sablonnal, hanem mindig új és új műveket helyez el jól kiszámított ökonómiával, anélkül, hogy próbák újabb beiktatásával túlterhelné a zenekar fizikai képességét. Ilyen újdonságok voltak - ha nem is Budapest számára, hanem a Székesfővárosi Zenekar műsortervezetében -, Mahler negyedik szimfóniája (febr. 8.), Liszt: Mazeppa (febr. 15.), Liszt: Faust szimfónia (márc. 15), Schönberg: Verklärte Nacht c. zenei

képe (márc. 29.), Grieg: Olaf Trigvason (febr. 22.), Kodály: Hány szvit (jan. 11.). Valamennyi újdonság tökéletes, egybevágó előadásban került a délutáni hangversenyek közönsége elé. Az a meleg ünneplés, amelyben a felsorolt karmesterek részesültek, bizonyítja legjobban, hogy a terveket kovácsoló Népművelési Bizottság a leghelyesebb úton halad elgondolásában. Külön érdeme, hogy a fejlődésben kibontakozó fiatalságot szeretettel karolja fel és helyezi el megfelelő szerepben a pódiumon. Két ifjú komponista mutatkozott be a múlt hó folyamán: *Gárdonyi Zoltán* (márc. 1.) és *Gutori Földes László*. *Gárdonyi* archaizáló négytétel szvitjének különösen a második és negyedik tétele ragadta elismerő tapsokra a közönséget, de igen jól hangzott a hatásosan felépített első tétel is. Romantikus hangulatával, stílusos formaképzésével és színes zenekari kíséretével kellemesen tűnt fel *Gutori Földes László* zongoraversenye, amelynek magánszólamát *Petri Endre* játszotta sokat ígérő bravúrral. A fiatal komponista dirigensi rátermettségéről is tanúbizonyságot tett egyúttal.

Két teljes hangversenyt bocsátott ifjú dirigensek bemutatkozásának céljára a Székesfővárosi Zenekar vezetősége. Öt karmester lépett fel ügyesen összeválogatott műsor keretében. Rátermettségüket *Kenessey Jenő*, *Kozma József* és *Pless László* igazolták elsősorban, de jól megállták helyüket *Varga Pál* és *Erényi János* is. A bemutatkozó instrumentális művészek és énekesek közül soroljuk fel *Faragó György*, *Wehner Tibor*, *Sachs René*, továbbá *Saskó Hilda*, *Denhof Margit*, *Szatómáry Margit*, *Ligeti Dezső* nevét.”

Mit ír a *Pesti Hírlap* a Mahler-hangverseny után:

„A zeneirodalom legegényibb eklektikusának szimfóniaihoz még ma sem mernek nyúlni a kisebb zenekarok és karmesterek. Mahler Gusztáv, ez a nagyszerű zenekari művész, nemcsak hogy páratlanul nehéz zenekari szólamot írt, de ezeket a szólamokat úgy helyezte el a partitúrában, hogy a legkényesebb részek állandóan előtérben vannak. A technikai nehézségekkel való megbirkózás még nem a legnagyobb probléma! Mert a hatalmas zenekari alkotások gondolatmeneteit követni, titokzatos szépségeit feltárni, mélységeit kifürkészni még ennél is komolyabb dolog. Ezért megint csak *az elismerés hangján írhatunk a Székesfővárosi Zenekarról*, amelynek vasárnapi műsora Mahler IV. szimfóniáját mutatta be. Példásan kidolgozott gondos, lendületes produkció volt!” (*P.H.* 1931. febr. 10.)

Egy másik *P.H.* cikk: „Kodály Zoltán legmagasztosabb alkotásának, a *Psalmus Hungaricus*-nak előadása, eddig legelső, hivatásos zenekarunk kiváltsága volt. Olyan kivételesen nehéz feladatot ró ez a mű a karmesterre, zenekarra, énekkarra és egyáltalán minden előadójára, hogy az amúgy is gyér számú zenekaraink egyike sem mert még eddig az előadására vállalkozni. Az *amatőr Székesfővárosi Zenekar* és az ugyancsak *amatőr Egyetemi Énekkarok* vasárnap délután mutatta be a *Psalmus Hungaricus*t, és az eredmény a legfényesebb művészi hatás, a Vigadó telt termeinek tomboló közönségsikere.” (*Pesti Hírlap*, 1930. dec. 10.)

„A fővárosi Népművelési Bizottság érdeme, hogy az ifjú nemzedék útját egyengeti, a hivatottak természetes kiválogatódását megkönnyíti és gyorsítja. Elismerésre méltó, dicséretes elhatározás volt, hogy a Bizottság a Székesfővárosi Zenekart három bemutatkozó karnagy rendelkezésére bocsátotta.” (*Népszava*, 1931. jan. 24.)

„A Székesfővárosi Zenekar törekvő és rokonszenves testület... az utóbbi idők folyamán sokat fejlődött, hangversenyeinek műsorát mintaszerűen állítja össze, és szólistaként a legkiválóbb művészeinket, és az új művésznemzedék legkitűnőbbjeit szerepelteti.” (*Esti Kurir*, 1931. márc. 31.)

A százötvenedik vigadói hangverseny

1931. április 11-én zajlott le a Székesfővárosi Zenekar jubileumi hangversenye: *a 150. vigadói koncert*. A műsor:

Weber: Rübezahl nyitánya
Mozart: d-moll zongoraversenye
Beethoven: IX. szimfónia

A zongora szolamát *dr. Dohnányi Ernő* játszotta, a IX. szimfónia ének szólistái *Báthy Anna*, *Budanovits Mária*, *dr. Székelyhidi Ferenc*, *Losonczy György* voltak, közreműködött még a Palestrina kórus. A hangversenyt *Bor Dezső* vezényelte.

Ünnepi külsőségek között folyt le a jubileumi hangverseny. Jelen volt többek között a vallás- és közoktatásügyi minisztérium képviselőjében *dr. Nevelős Gyula* min. tanácsos, a főváros részéről *Liber Endre* alpolgármester, *dr. Némethy Károly* és *Schuler Dezső* tanácsnok és a fővárosi zenei és társadalmi élet számos előkelősége.

A hangverseny szünetében a jubileum hivatalos aktusa zajlott le a hangoló-teremben. *Liber Endre* alpolgármester elismerő szavak kíséretében mutatott rá a Székesfővárosi Zenekar érdemeire, tevékeny múltjára, és a főváros nevében legmelegebb köszönetét és háláját tolmácsolta mindazoknak, akik a hangversenyek megrendezésében és az akció kifejlesztésében elismerésre méltó sikereket szereztek, majd a vallás- és közoktatásügyi miniszternek, valamint *dr. Sipőcz Jenő* polgármesternek elismerő iratait nyújtotta át a címzetteknek.

A magyar vallás- és közoktatásügyi minisztertől:

Bor Dezső úrnak
a Székesfővárosi Zenekar Karnagyának

Abból az alkalomból, hogy Budapest Székesfőváros Iskolánkívüli Népművelési Bizottsága 150-ik népművelési hangversenyét tartja a Karnagy úr vezetése alatt álló Székesfővárosi Zenekar közreműködésével, Karnagy úrnak a fővárosi lakosság széles rétegei zenei műveltségének emelése érdekében éveken át hozzáértéssel és kitartó fáradozással végzett munkájáért elismerésemet fejezem ki.

Budapest, 1931. április 9-én

a miniszter helyett
Petri s.k.
államtitkár

Bor Dezső úrnak
a Székesfővárosi Zenekar Karnagya

A Népművelési Bizottság által rendezett vigadói hangversenyek állandó népszerűsödését, értékes műsorait és jelentős sikereit figyelemmel kísérve az V. évad befejezésére eső 150. ünnepi hangverseny kapcsán a zenekar élén odaadóan kifejtett értékes karnagyi tevékenységért teljes elismerésemet fejezem ki.

Budapest, 1931. április hó 8-án

dr. Sipőcz Jenő
polgármester

Dr. Havlin Károly
tanácsjegyző úrnak
a Székesfővárosi Zenekar ügyvezető igazgatója

A Népművelési Bizottság által rendezett vigadói hangversenyeken szereplő Székesfővárosi Zenekar állandó népszerűsödését, értékes műsorait és jelentős sikereit figyelemmel kísérve az V. évad befejezésére eső 150. ünnepi hangverseny kapcsán a Székesfővárosi Zenekar megszervezése és vezetése terén kifejtett széperedményű tevékenységéért teljes elismerésemet fejezem ki úgy Önnek, mint a Székesfővárosi Zenekar minden egyes tagjának.

Budapest, 1931. április hó 8-án

dr. Sipőcz Jenő
polgármester

Novágh Gyula úrnak
h. népműv. felügyelő, a Bizottság ügyv. titkára

A Fővárosi Népművelési Bizottság pesti Vigadóban rendezett népművelési jellegű hangversenyakciója ötödik évadjának befejezése alkalmával teljes elismerésemet és köszönetemet fejezem ki h. népművelési felügyelő úrnak, mint Budapest Székesfőváros Népművelési Bizottság ügyv. titkárának azért az odaadó és az egyszerű hivatali kötelesség teljesítésén messze túlmenő eredményes munkáért, amellyel a fővárosi hangversenyeket egyfelől a magyar népművelési mozgalom egyik legfigyelemreméltóbb intézményévé, másfelől a fővárosi zenei élet és tehetségvédelem jelentős és elismert tényezőjévé fejlesztette.

Budapest, 1931. évi április hó 11-én

dr. Sipőcz Jenő
polgármester

Siklós Albert főszerkesztő úrnak
a Zeneművészeti Főiskola tanára

A Fővárosi Népművelési Bizottság által rendezett hangversenyek ötödik évadjának befejeztével őszinte elismerésemet és köszönetemet nyilvánítom Főszerkesztő tanár úrnak, A ZENE című folyóirat szerkesztése terén kifejtett odaadó és nagy értékű munkásságáért, amellyel nemcsak a hangversenyek oktató és nevelő munkáját mélyítette ki, hanem egyúttal a magyar zenei szakirodalomnak is figyelemre méltó orgánust teremtett.

Budapest, 1931. április hó 8-án

dr. Sipőcz Jenő
polgármester

Liber Endre alpolgármester elismerő szavaiért a Székesfővárosi Zenekar és vezetősége nevében *dr. Huszty (Havlin) Károly* tanácsjegyző, a zenekar ügyvezető igazgatója mondott köszönetet.

Hubay Jenő, mint a Zeneművészeti Főiskola főigazgatója ezt írta többek között a Székesfővárosi Zenekar 150-ik hangversenye alkalmából:

„...Ma, amikor Magyarország a nagy nyugati államok mellett zeneileg elismert, fontos tényezője a zeneművészetnek, lehetetlen beérni egy zenekarral (t.i. a Filharmóniai Társulattal). Zeneszerzők, előadóművészek egyaránt és méltán követelik e téren is a haladást: új zenekarok felállításával. Monopóliumok a művészet világában lehetetlenek.

Valószínűleg ez az eszmemenet, mely tudom, sok vezetőállásban levő férfiút is áthat, indította a fővárosi Népművelési Bizottságot arra, hogy átszervezze a Székesfővárosi Zenekart, s mily sikerrel, ezt abból ítéljük meg, hogy rövid pár éven belül eljutott a 150-ik jubiláris hangversenyéhez!

Messze vezetne, ha mindenkit, akinek érdeme van a Székesfővárosi Zenekar alapítása és fejlődése körül, kiemelnék, de kell, hogy lerójuk hálánkat fővárosunk vezetői iránt, akik nehéz körülmények között is fenntartják zeneművészetünk e fontos szervét, melynek vezetése valóban szakavatott és lelkes férfiakra van bízva.

Nem kételkedem, hogy a Székesfővárosi Zenekarban is ugyanaz a fejlődési folyamat adódik, mint más hasonló művészi egyesületeknél, ahol a legfőbb cél a művészi színvonal állandó emelése.

Örömmel látom, hogy a zeneirodalom mesterműveinek népszerűsítését, magyar komponisták műveinek bemutatását és az említett zenei tanintézetek ifjúságának pódiumon való szerepeltetését a fővárosi Népművelési Bizottság jelentős feladatának tekinti és komoly tervszerűséggel igyekszik megvalósítani a Székesfővárosi Zenekarral. A zenekar eddigi kiváló működése máris garancia arra, hogy további produkciói is meg fognak felelni azoknak a magas igényeknek, amelyeket vele szemben támasztunk.

A magyar zenekultúra fellendítését célzó becsületes és dicséretes törekvésében a Székesfővárosi Zenekar mindenkor számíthat a Zeneművészeti Főiskola igazgatóságának és tanári karának lelkes és jóindulatú támogatására.”

dr. Huszty (Havlin) Károlynak, a zenekar ügyvezető igazgatójának írása:

„150-ik koncertünk”

„Népművelési tevékenységünk oly kimagasló pontjához értünk, mely egy pillanatra megállásra késztet bennünket. Szemlélődésünk önkéntelenül is a múltnak szól, mely büszkeséggel tölt el bennünket, erősíti öntudatunkat, és amelyből erőt meríthetünk jövő munkásságunkhoz. A múlt megelevenedik szemeink előtt nyolc esztendő összes nehézségeivel, szépségeivel és eredményeivel.

Három esztendő úttörő munkája után 1926 őszén a megkezdett vasárnap délutáni hangversenyek színhelye a Szent Gellért-szállóból áttevődik a Pesti Vigadó termeibe. A szervezés és rendezés nagy munkáját a székesfővárosi iskolánkivüli Népművelési Bizottság vállalja magára, s az újjászervezett és kibővített zenekar ezirányú gondoktól függetlenül, egész erejét a zenei teljesítőképesség növelésére fordíthatja.

A Népművelési Bizottsághoz való kapcsolódással komoly munka veszi kezdetét. A téli szezonokban immár öt éve, évenként 30-30 hangverseny adja a keretet, melyet az értéke-sebbnél értékesebb műsorok töltenek ki tartalommal.

A felejthetetlen sikerű koncertek egymást érik, s elismerést sugároznak valamennyi közreműködő felé. Zenei életünk művész-kiválóságai hiány nélkül jelennek meg dobogónkon, s a szereplések nyomán nemcsak vég nélküli tapsorkánok hangzanak fel, hanem az őszinte szeretet lángját gyújtja művészeinkben akciónk és lelkes közönségünk iránt.

Ezen ünnepi alkalommal nem haladhatunk tovább anélkül, hogy hálával meg ne emlékezzünk mindazokról, akik ennek a hangverseny-akciónak szervezésében és fenntartásában tevékeny részt vesznek. Az első köszönet *dr. Sipőcz Jenő* polgármester és *Liber Endre* alpolgármester urakat illeti, akik mindig megértő jóindulatot tanúsítottak és tanúsítanak a zene népszerűsítését célzó tevékenységünk iránt. Elismerésünk és hálánk száll a Népművelési Bizottság felé is, melyben serény munka folyik nemcsak a zenei, hanem minden irányú kultúra népszerűsítése és terjesztése érdekében. A hangverseny-akciónkkal kapcsolatos szervezési és rendezési munkálatok oroszlánrésze *Novágh Gyula* h. népművelési felügyelő, ügyvezető titkár vállain nyugszik, akinek hű segítőtársa, *Pályi Sándor* középiskolai tanár, buzgó odaadással és hozzáértéssel veszi ki részét a feladatok megoldásának munkájából. Az ő lankadatlan és lelkes munkájuk egyedüli biztosítása annak, hogy e nemes akció a mai súlyos gazdasági viszonyok mellett is fenntartható, sőt fejleszthető.

Nem kisebb elismerést érdemel hűséges kísérőnk, néhai *dr. Sereghy Elemér* alkotta „A ZENE” című folyóirat *Siklós Albert* professzorral az élen, mely közönségünk elé tárja szóban mindazt, amit a zenekar hangokban kíván kifejezni.

Mindennek középpontjában a Székesfővárosi Zenekar áll, melynek munkásságáról azonban az elfoglaltság vádjának veszélye nélkül nem vagyok illetékes nyilatkozni. Úgy vélem azonban, hogy nem érdektelen, ha röviden ismertetem a zenekar összetételét és rendszeres munkáját.

70 tagú zenekarunkat a minden önző, egyéni érdektől mentes zene, az egymás iránti szeretet és megbecsülés tartja össze. Tagjaink a legkülönbözőbb foglalkozási ágazatok közül kerülnek ki. Vannak közöttünk tanárok, orvosok, mérnökök, a legkülönbözőbb rangú és rendű tisztviselők stb., akik azonban amint a hangszert veszik a kezükbe, a zenéért lelkesedő zenekari taggá változnak és minden igyekezetükkel iparkodnak érvényt szerezni a karmester zenei elgondolásainak. Vasárnapi hangversenyeinket heti háromszor 3 órás próba előzi meg. Mint szorgalmas próbálátogató kijelenthetem, hogy súlyos feladat 30 héten heti 4 nap pihenő óráiról lemondani, de abban a pillanatban, amidőn egy-egy szép produkció után felzúg a közönség elismerő tapsvihara, mindegyikünk elfelejti a munkát és élvezzi a sikert, mely az újabb munkához megadja az új erőt.

Zenekarunk tagjai, mint nagy család, őszinte szeretettel veszi körül a család fejét, *Bor Dezső* karnagyot. *Bor Dezső* a zenekar létrejötté óta a gondos atya szeretetével és önfeláldozásával foglalkozik gyermekeivel, a zenekarral. És midőn most ezúton a zenekar tagjai nevében neki is hálás köszönetet mondok azért a sok-sok munkáért, melyet eddig kifejtett, legyen szabad annak a reményemnek is kifejezést adni, hogy a vezetése alatt működő zenekarunk felfelé ívelő pályáján még igen sok bensőséges ünnepet ülhessünk a magunk és kedves hallgatóink örömére”.

Dr. Huszty (Havlin) Károly

Most pedig átadom a szót a zenekari tagoknak, akik az ünnepi alkalommal egy-egy rövid mondatban szintén méltatni kívánják a Népművelési Bizottság és a Székesfővárosi Zenekar örömnepét.

Juhász Ernő:

Azon szerencsések közé tartozom, akik a Székesfővárosi Zenekar megszervezésétől fogva minden hangversenyen részt vehettem, és így megismerkedhettem a zeneművészet minden szépségével, amiért mindig hálás maradok mind a Zenekarnak, mind a Népművelési Bizottságnak.

Seitz László:

Zenekari működésem alatt mindeddig nyílt kérdés maradt számomra, mi több: élvezetet szerezni magunknak, vagy élvezetet nyújtani másoknak.

Szentkúti (Szakacsics) Lajos:

Mi tagok a zene közkatonái vagyunk. Feladatunk csak az, hogy őszinte szeretettel és lelkesedéssel dolgozzunk az igazi zene érdekében a nép művelése terén.

Szoyka Emil:

Ideges ember vagyok és nem igen szeretem az embertömeget. A Székesfővárosi Zenekar vasárnapi hangversenyein viszont ellenkező hatást érzek, mert minden üres szék még idege-sebbé tenne.

Muskovits Károly:

A Zenekarnak nyolcadik éve vagyok lelkes működő tagja, amely idő alatt a zenekari hangversenyek egy-egy felejthetetlen élményt jelentettek számomra.

Rengey Miklós:

A legnagyobb örömmel veszek részt a jubileumi hangversenyen, mert mint muzsikos és a zenekar régi tagja, tudom, hogy mily kitartásra volt szükség e jubileum elérésére.

Rados Ottó:

Csodálatos, szokatlan és szívet örvendeztető jelenség, mikor a gyenge, törékeny pálca annyi különböző ember nézeteltérését, ha nem is mintegy varázsütésre, de megszünteti. Nyugodt lelkiismerettel állapítom meg, hogy ez a jelenség az idők folyamán zenekarunkban már megszokottá vált.

Sikos Géza:

Örülök, hogy módomban van nyilatkozatot tenni: boldog vagyok, hogy hivatalnok-ember létemre a Székesfővárosi Zenekar tagja lehetek, ahol kitűnő vezetés alatt fegyelmezett és rendszeres zenei élet folyik. Szabad időmnek a legideálisabb felhasználása részemre lélekűdítő szórakozás és par excellence alkalom a klasszikus és modern zeneirodalom remekeinek megismerésére.

Dr. Lindner István:

A Székesfővárosi Zenekarnak a népművelés terén hivatása volt, van és lesz: elsősorban a klasszikus zene ismertetése és megkedveltetése a szélesebb néprétegek között, másodsorban a fiatal szerzők, művészek és karmesterek szereplésének előmozdítása. Ezt a célkitűzést híven követve, a zenekar hivatásának magaslatán áll.

Sámson Pál:

A zenekar fejlődésének útja az első hangversenyektől a 150-ikig, a mostani jubileumi díszhangversenyig, - a fantáziáktól a IX. szimfóniáig - felfelé ívelő pálya, mely szorgalmas munkát és hozzáértő irányítást követel.

Almássy József:

A zenekar működésének első mérföldkövének lehetetlenség önkéntelenül is nem kedves hallgatóinkra gondolnom, akik állandó érdeklődésükkel és támogatásukkal minden tekintetben eredményessé tették munkánkat. Tanuljuk meg a zenét és ezzel egymást szeretni koncertjeink szorgalmas látogatásával.

Bor Dezső:

Nyolc éven át, mióta a Székesfővárosi Zenekar élén állok, két eszme lebegett állandóan előttem: bekapcsolódni az egyetemes magyar zenekultúrába s egyúttal hatékony tényezőjévé válni az iskolán kívüli népművelésnek is.

Olyan célkitűzések ezek, amelyek meglehetősen távol eső utakon járnak. Az első út csak abszolút művészi szempontokat ismer, s mérföldkövei között a zenetörténelem évszázados korszakai peregnek le. A második úton, a népművelés óvatosan emelkedő országútján, a karmesteri vezénylőpálca mellé a pedagógia iránytűjét kellett tennem, s a mérföldköveket lassú kísérletezéssel magunknak kellett leraknunk. Olyan óriási feladat-komplexum ez, hogy nem is gondolhatok e rövid nyolc év után teljes sikerre. A közönség lelkesedése, a sajtó megértő támogatása és elismerése, valamint a zenekar tagjainak ragaszkodása azonban hinnem engedi azt, hogy ezen a gyönyörű úton nem jártam hiába, és egyúttal erőt ad ahhoz, hogy céljaimért továbbra is törhetetlenül és tiszta hittel harcoljak.

Részletek *Novágh Gyula* h. népművelési felügyelő *Beszámoló*-jából, a Népművelési Bizottságnak a zenei műveltség terjesztése érdekében kifejtett ötévi munkájáról:

„Az európai népművelési mozgalmak tevékenységéből látjuk, hogy az elemi népiskolákban szerzett ismeretek felfrissítése, kiegészítése, a tudományok népszerűsítése ma már nem a legfőbb *célja* a népművelési tevékenységnek, hanem inkább csak *eszközök*, amelyek útján a széles néprétegeket egyfelől helyes *önismeretre tanítani*, másfelől a tervszerű és kitartó *önművelésre nevelni* törekszenek a népművelési mozgalmak. A hangsúly tehát mindjobban a lélekalakító nevelő munkára esik. Emberebb ember kialakítását tűzte maga elé célul a népművelés. Ez a törekvés és cél elsősorban az előadás sorozatok és tanfolyamok anyagának megfelelő megválasztásában domborodik ki, másodsorban abban, hogy népművelési mozgalmak különös gondot fordítanak a művészi ízlés fejlesztésére, az esztétikai nevelésre, a nemes szórakozásra való alkalom-nyújtásra, a kedély-képzésre.

A főváros Népművelési Bizottsága, amely csak *1922 novemberében* kezdte meg működését, miután a főváros területén működő népművelési tanfolyamait és telepeit megszervezte és állandósította, *1926 tavaszán* indította meg a most ötödik évadjának befejezéséhez jutott népművelési jellegű hangversenyakciójának előkészítését, amelynek megindítására *dr. Nevelős Gyula* min. tanácsos, a vallás- és közoktatásügyi minisztérium népművelési osztálya vezetőjének előterjesztésére a vallás- és közoktatásügyi miniszter hívta fel a Bizottságot.

...*Liber Endre* alpolgármester mind a Népművelési Bizottságot, mind a Székesfővárosi Zenekart a népművelési tevékenység kifejtésében a legmesszebbmenően támogatta, s ezt a téli hónapokra tervezett népművelési tevékenységet a nyári hónapokra is kiterjesztette.

A városligeti Iparcsarnok előtt hetenként négyszer-ötször rendezett hangversenyek fő célja a *nemes szórakoztatás* volt, míg a téli hónapokban tartott vigadói hangversenyek műsor-összeállításánál a zenei műveltség *tervszerű terjesztésének* gondolata jutott kifejezésre.

A Népművelési Bizottság a hangversenyakció kialakulása folyamán még egy nagyfontosságú célt tűzött maga elé: figyelemmel kísérni a feltörő ifjú zenésznemzedéket, kiválasztani annak legszebb ígéreteit, tehetségeit, *s alkalmat, módot nyújtani nekik arra, hogy megfelelő keretben mutakozhassanak be a nagy nyilvánosságnak.*

Az 1923-ban létesült Székesfővárosi Zenekar figyelemre méltó hangversenyeket rendezett a Szent Gellért-szálló márványtermében. A Székesfővárosi Zenekarral való kapcsolat létesítése

annál is inkább kézenfekvő volt, mert a zenekar célkitűzése teljesen egyezett a Népművelési Bizottság célkitűzésével...

...A Népművelési Bizottság hangversenyei kapcsán a Székesfővárosi Zenekar a fővárosi zenei életben ma már *jelentős tényezővé vált*. Megállapítható az is, hogy a zenei szakkörök meleg érdeklődéssel kísérik a fővárosi Népművelési Bizottságnak céltudatos és tervszerű munkáját; amely egyúttal bő alkalmat nyújt a fiatal zenészgeneráció kibontakozásának és érvényesülésének is...

...Az idei ötödik évadban a bérletjegyváltók száma 855-re emelkedett...

...A százötven hangversenyen előadott zeneműveket az elmúlt 5 év folyamán, vagyis

21 zeneszerző	55 szimfóniáját	95 ízben
17 zeneszerző	22 szimfonikus költeményét	29 ízben
23 zeneszerző	29 szvitjét	38 ízben
3 zeneszerző	3 rapszódiaját	3 ízben
6 zeneszerző	7 szerenádját	7 ízben
46 zeneszerző	82 kisebb zenekari művét	97 ízben
47 zeneszerző	95 nyitányát	157 ízben
21 zeneszerző	42 zongoraversenyét	77 ízben
30 zeneszerző	46 hegedűversenyét	78 ízben
7 zeneszerző	8 gordonkaversenyét	10 ízben
1 zeneszerző	1 hármaversenyét	3 ízben
2 zeneszerző	2 orgonaversenyét	2 ízben
3 zeneszerző	3 hárfaversenyét	3 ízben
2 zeneszerző	2 melodramáját	3 ízben
75 zeneszerző	185 áriáját, dalát	225 ízben
22 zeneszerző	39 karművét	46 ízben

adta elő a Székesfővárosi Zenekar önálló előadásban, illetve mint közreműködő vagy kísérő.

Tehát a 150 hangversenyen 621 mű 872 előadásban szerepelt a műsorokon, ezek közül 67 magyar zeneszerzőnek 189 műve 218 alkalommal került előadásra. Számszerűleg a hangversenyek több mint 25 %-a magyar jellegű volt.”

A VIII. évad hangversenyeinek száma:

Vigadó	30 hangverseny
Rádió (stúdió)	9 hangverseny
Zeneakadémia	1 hangverseny
Iparcsarnok	60 hangverseny
Összesen	100 hangverseny

IX. évad 1931-1932

Szorongó érzéseket keltő vezércikkkel köszöntött be A ZENE a IX. évad elején a világválsággal kapcsolatban

„Ne csüggedjünk el”, írja A ZENE, „mert egy döbbenetes világválság tornádója dübörög el felettünk. A világháború utórezgéseit győzők és legyőzöttek egyaránt sínylik meg. És sehol semmi biztató fénysugár!

A gazdasági válság fergetege, sajnos, a művészetek fellegvárát sem hagyja érintetlenül. Recseg-ropog minden körülöttünk. Külföldi újságok hírvataiban szinte minden nap megjelenik egy újabb híradás évtizedek óta működő operaszínházak szükségszerű egyesítéséről vagy pedig teljes bezúrtatásáról... Megdöbbenő, hogy az egész világ dal-színházainak száma nemhogy gyarapodnék, hanem évről-évre csökken...

Sohasem szabad elkövetkeznie annak az időnek, hogy kultúránk e legfontosabb faktorait, az operai előadásokat és a hangversenyzenekarokat a „gazdasági válság” jelszavával megnyirbálják, vagy „leépítsék”. Szilárd, bevehetetlen védőbástyái legyenek kultúránknak azok a zenei intézmények, amelyek eddig is kivívták a külföld csodálatát, elismerését.

Ne csüggedjünk el, mert a világ gazdasági egyensúlyának ez az ingadozása, melynek ma nemcsak néma szemlélői vagyunk, nem fog okot szolgáltatni felületes, egyoldalú, tudatlan csodadoktoroknak ahhoz, hogy legfőbb büszkeségünk, európai színvonalú zenei kultúránk ellen soha jóvá nem tehető merényletet kövessenek el azzal, hogy operánk előadásait - hacsak átmenetileg is - megszüntessék, zeneakadémiánk tantestületét megtizedeljék és hangverseny-életünk színvonalát kicsinyes adóbírságokkal lesüllyesszék”.

Az október 4-i évadnyitó hangversenyünkön *Beretvás Hugó*: Assisi Szent Ferenc oratóriumából mutattunk be részleteket. Szólisták voltak *Dullien Ella* és *dr. Faragó Ferenc*. Beethoven hegedűversenyét *Molnár Alice* adta elő, a zárószám Liszt: Les Préludes-je volt.

Mit ír *dr. H. L.* a IX. évad kezdetéről A ZENÉ-ben?

„IX. évadába lépett idei hangversenysorozatával a Székesfővárosi Zenekar. Hivatásának - a zenekultúra fejlesztése a népművelés szolgálatában - érdekes és változatos műsorával most is minden tekintetben megfelelt. Olyan teljesítmények, mint Haydn Oxford-szimfóniájának, Beethoven nyolcadik szimfóniájának, Mozart Requiemjének, Liszt Les Préludes-jének, Debussy „L’après midi d’un faune”-jának és Beretvás Hugó Szent Ferenc oratóriumának virtuóz interpretálása bármelyik más európai zenekar nivójának becsületére váltak volna. Az eddigi öt hangverseny közül hármát *Bor Dezső* karnagy, egyet-egyet *Demény Dezső* és *Siklós Albert* vezettek. A szólisták gárdájából emeljük ki *Dullien Ella*, *K. Saskó Hilda*, *Diósy Edith*, *S. Gervay Erzsébet* énekesnőket, *Faragó Ferenc* és *Kővágó Lajos* énekeseket, az instrumentális művészek sorából pedig *Vincze-Krausz Ilona* zongoraművésznőt, *Molnár Alice* és *Szentgyörgyi László* hegedűművészeket; mindannyiukat megérdemelten zajos ovációval ünnepelte a délutáni hangversenyek lelkes közönsége.”

Október elsején hangzott el Mozart halhatatlan műve, a Requiem, amelyet *Demény Dezső* vezényelt. Szólisták voltak: *Gervay Erzsébet*, *Blank Hilda*, *Cziller Edith*, *Steinberger Béla* és *Ferter Miklós*. November 19-én, Szt. Erzsébet halálának 700 éves évfordulója alkalmából Liszt: Szent Erzsébet legendáját adta elő a Székesfővárosi Zenekar. *Vaszy Viktor* vezényelt, közreműködött *Szabó Lujza*, *Némethy Ella*, *Malecky Oszkár*, *Koréh Endre* és a *Palestrina Kórus*.

December 20-a kiemelkedő napja a hangversenysorozatnak: *Failoni Sergio* vezényelte először a Székesfővárosi Zenekart. Műsoron: Weber: Oberon-nyitány, Beethoven: VII. szimfónia, Ljadov: Kikimora és Az elvarázsoltság, végül Richard Strauss: Don Juan szimfonikus költemény.

Fleischer Antal, Ábrányi Emil, Siklós Albert, Kenessey Jenő állott még a dirigensi pulton a soron következő hangversenyek alkalmával.

Három opera keresztszertét is bemutattuk: Mascagni *Parasztbecsületét*, Weber *Bűvös vadászát* és Offenbach *Eljegyzés lámpafénynél* c. vígoperáját.

„*Bor Dezső*n, a Székesfővárosi Zenekar kitűnő elnök-karnagyán kívül még *Fleischer Antal*, *Kenessey Jenő* és *Árokháty Béla* állott a kitűnő együttes élén”, írja A ZENE. „*Bor Dezső* különösen Casella: La giara (A korsó) c. táncszvitjének és Liszt Hungáriájának gondos betanításával és bravúros eldirigálásával aratott megérdemelt tapsokat. A közönségnek nagyon tetszett Casella szellemes, kitűnően hangzó műve, mely a fiatal olasz mestert legelőnyösebb oldaláról mutatta be. Offenbach bájos kis vígoperáját *Kenessey Jenő* dirigálta fölényes biztonsággal, lendületesen. *Árokháthy Béla* a protestáns egyházi zene gazdag kincstárából szedett össze három gyöngyszemet: Bach egyik kantátáját, Karácsonyi oratóriumát és egy Buxtehude kantátát.

A hangversenyeken a magyar szerzőket ezúttal *Kenessey Jenő*, *Perényi Géza* és *Gy. Márkus Lilly* képviselték. *Perényi* szolid struktúrájú invenciózus szimfóniája mellett különösen *Kenessey* groteszk kis indulója nyerte meg a közönség tetszését. Helyszűke miatt alig tehetünk egyebet, mint a közreműködő művészek névsorát adjuk: *Dullien Klára*, *Szabó Margit* és *Gál Marcell* (hegedű), *Herz Lily* és *Damokos László* (zongora), *Goda Gizella*, *Némethy Ella*, *Losonczy György*, *Lóczy Hugó*, *Blank Hilda*, *Kemény Frida*, *Steinberger Béla*, dr. *Győry Pál*, *Darvas Ibolya*, *Sándor Mária*, *Bertók Ferike* és *Somló József*. Mindannyian bőszégesen kiérdemelték a közönség zajos tetszésnyilvánítását. Dr. H. L.”

1932. március 6-án Goethe halálának centenáris évfordulója alkalmából hangversenyt rendeztünk Goethe-költeményekre komponált Csajkovszkij-, Schubert-, Beethoven-, Liszt-, Brahms-, Schumann-, Gounod-művekből.

Haydn születésének 200-ik évfordulója alkalmából 1932. április 17-én a bicentenáris hangversenyt *Bor Dezső* vezényelte. A Haydn-művek előadásán közreműködött *Báthy Anna*, *Országh Tivadar* (hegedű), dr. *Sebestyén Sándor* (gordonka).

Március 6-án *Végh Sándor* hegedűművész Dohnányi Ernő d-moll hegedűversenyét adta elő.

1932. július 19-én a Városligetben *Ferencsik János* vezényelte a zenekart, a műsoron operarészletek szerepeltek, közreműködött *Sebők Stefi*.

A ZENE írja: „A Székesfővárosi Zenekar legutóbbi hangversenyein *Bor Dezső* és *Fleischer Antal* jelentek meg a karmesteri dobogón. *Bor Dezső* sikerült interpretálásában hallottuk Csajkovszkij „Capriccio Italien”-jét, Liszt „Tasso”-ját és Haydn két szimfóniáját, a B-durt és a fisz-mollt. *Fleischer Antal* Beethoven „István király” nyitányával és Mendelssohn skót-szimfóniájával aratott megérdemelten zajos sikert. A bemutatott újdonságok közül emeljük ki *Giulia Recli* „Voci della foresta” c. színesen hangszerelt zenei képét, amelynek igen jelentős sikere volt. Az utolsó négy hangverseny közreműködői sorában elsősorban *Dohnányi Ernőt* említsük meg, aki Liszt Esz-dur versenyművét csodálatos elmélyedéssel és technikai bravúrral játszotta. *Keleti Lili*, *Országh Tivadar*, *Végh Sándor*, *Fehér Ilonka* és *Sebestyén Sándor* is bőven rászolgáltak a közönség elismerő ovációjára. *Báthy Anna* a Haydn-centennáris hangverseny fényét emelte közreműködésével; Haydn oratóriumaiból énekelt két áriát és a skót népdalokat adta elő tökéletesen. *Székelly Mihály* pedig Halévy- és Rossini-dalműveinek gyönyörűen énekelt áriáival hódította meg közönséget.” (Dr. H. L.)

Még két kiemelkedő dátum: február 14-én *Hegyi Emánuel* Weber f-moll zongoraversenyét játszotta, február 28-án Brahms kettős versenyművét *Banda Márton* és *dr. Sebestyén Sándor* adta elő.

Néhány idézet *Novágh Gyulának* az 1931-32 hangversenyévadra vonatkozó beszámolójából:

„A főváros Népművelési Bizottsága által a Székesfővárosi Zenekar közreműködésével a Pesti Vigadóban 5 év alatt rendezett 150 hangversenyének jóformán minden mozzanatát felölelő, részletes beszámolót adtam a múlt évben. Ez a beszámoló minden tárgyilagosan ítélkező ember előtt bizonyosága lehet annak, hogy a főváros Népművelési Bizottsága a zenei műveltség terjesztése és mélyítése, s a lélekformáló nemes szórakozási alkalom nyújtása érdekében megindított olcsó helyárú, s emellett művészi színvonalon álló hangverseny-akcióját tervszerű, kitartó és nemes célhoz illő áldozatkészséggel és lelkesedéssel igyekezett kiépíteni, olyformán, hogy mindazok a nehézségek, amelyekkel minden altruista mozgalomnak - legalább is kezdetben - számolnia kell, kiküszöböltessenek. E nehézségek sorában talán első helyen állt a nagyközönség természetyszerű bizalmatlansága, amelyet eloszlatni és ezzel kapcsolatban a közönséget a hangversenyek látogatására szoktatni, nehéz feladat volt. De hogy ez a feladat sikerült, élénken demonstrálja a hangversenybérlek számának állandó, évről-évre való emelkedése. A súlyos közgazdasági viszonyok ellenére is a bérletjegy váltók száma ez idén 855-ről 1042-re emelkedett....

...Helyszűke miatt ez alkalommal el kell tekintenünk hangversenyműsoraink részletes ismertetésétől, és mindazoknak a művészeknek név szerint való felsorolásától, akik értékes művészetükkel hangversenyeink színvonalát önzetlenül emelték, továbbá ama fiatalabb művészgárda felsorolásától is, akik közreműködésükkel művészi jövőjüket alapozták meg.

Amint az alábbi összesített kimutatásból kitűnik, a főváros Népművelési Bizottsága súlyt helyezett arra, hogy

a/ a magyar zeneszerzőknek minél több helyet biztosítson műsorai keretében;

b/ emellett bemutassa az egyetemes zeneirodalom legszebb műveit;

c/ a Népművelési Bizottság célul tűzte ki, hogy a magyar előadóművészek kiválóságai sorából minden évben újabb egyéneket nyerjen meg a mozgalom részére;

d/ alkalmat nyújtson a tehetséges fiatal előadóművészeknek és karnagyoknak a bemutatkozásra. Mindebből megállapítható, hogy kitűzött céljait ez évben is híven szolgálta.”

A szezonvégi mérleg:

Vigadó	27 hangverseny
Iparcsarnok előtt	61 hangverseny
Összesen	88 hangverseny

Az előadott művek szerzőinek száma: 142
 Ebből magyar szerző: 52
 Az előadott művek száma: 219
 A zenekar ebből magyar művet játszott: 72-szer.

X. (jubileumi) évad 1932-1933

A Székesfővárosi Zenekar és az egy ideig külön tevékenykedő Népművelési Bizottság *fennállásának tizedik évfordulóját* méltó keretek között igyekeztünk megünnepelni.

Az évad elején a következő pályázati hirdetést tettük közzé:

„Budapest Székesfőváros Népművelési Bizottsága és a Székesfővárosi Zenekar 10 éves fennállásuk alkalmából a magyar zeneművészet pártolása érdekében az alábbi pályázatot hirdetik:

a) Szimfónia, szvit, vagy szimfonikus költemény. Pályadíj: 500 pengő.

b) Nyitány, vagy más kisebb zenekari mű. Pályadíj: 300 pengő.

c) Dal zenekari kísérettel. Pályadíj: 150 pengő.

A pályadíjakat Budapest Székesfőváros Népművelési Bizottsága adja.

d) Székesfővárosi Zenekar a pályadíjat nyert és dicséretre érdemesített művek sorából:

egy szimfóniának,

két szimfonikus költeménynek,

három nyitánynak, vagy kisebb zenekari műnek és

négy zenekari kíséretű dalnak

partitúrájából a szólamokat kiírhatja és azokat a partitúrákkal együtt kottatárában megőrzi.

Budapest Székesfőváros Népművelési Bizottsága és a Székesfővárosi Zenekar külön-külön is fenntartják maguknak a jogot, hogy a pályadíjat nyert, illetve dicséretre érdemesített műveket a Magyar Szövegírók és Zeneszerzők Egyesületénél eddig is fizetett zeneszerzői átalányösszeg befizetése mellett bármely hangversenyükön előadhassák.

Ezzel szemben a Székesfővárosi Zenekar a kottaanyagot a szerzőknek bármikor díjtalanul kölcsönadja.

Feltételek: 1. Csak magyar állampolgár pályázhat. 2. Csak olyan művekkel lehet pályázni, amelyek még nem adtak elő. 3. A pályázó jelíges partitúrát tartozik benyújtani, csatolva a jelíges borítékot, amelybe nevét és pontos lakcímét zárja. 4. Az így felszerelt pályaművek 1932. december 31-ig küldendők be Budapest Székesfőváros Népművelési Bizottságának (Budapest, IV., Szép-utca 5. főemelet 2.) 5. Az elbírálásnál két vagy több egyenlő értékűnek minősített mű esetén előnyben részesülnek azok a művek, amelyek magyar jellegűek, illetve magyar író művéből vették tárgyukat. Alkalmat nyújtanak ilyen művek írására a nagy magyar írók emlékünnepei is (pl. Arany János halálának 50 éves évfordulója.)

Bírálóbizottság:

Elnök: *Liber Endre* alpolgármester.

Alelnök: *Dr. Némethy Károly* tanácsnok.

Tagok: *Dr. Dohnányi Ernő*, Zeneművészeti Főiskolai igazgató, *Fleischer Antal*, az Operaház karnagya, a Nemzeti Zenede tanára, *Geszler Ödön*, a Székesfővárosi Felsőbb Zeneiskola igazgatója, *Siklós Albert*, a Zeneművészeti Főiskola tanára.

Előadó: *Bor Dezső*, a Székesfővárosi Zenekar karnagya”.

E pályázattal kapcsolatban A ZENE 1933. januári számában a következő cikk jelent meg:

„Budapest Székesfőváros Népművelési Bizottsága és a Székesfővárosi Zenekar az elmúlt év őszén pályázatot hirdetett a) szimfóniára, szvitre, vagy szimfonikus költeményre, b) nyitányra, vagy más kisebb zenekari műre, c) zenekari kíséretű dalra. A beküldési határidő december 31-

én járt le. Beérkezett összesen 89 pályamű, köztük 19 az a) csoportra, 26 a b) csoportra és 44 a c) csoportra. A bíráló bizottság már megkezdte a selejtezés és klasszifikálás nehéz munkáját”.

A pályázaton kívül méltó programmal léptünk a nagyközönség elé. Ez alkalommal ismét három ciklusban, ciklusonként 10-10 hangverseny rendezését vettük tervbe.

Az A ciklusban nagymesterek műveit szólaltattuk meg.

A B ciklusban szólóhangszerként ritkábban szereplő zenekari hangszerek közül oboa, fuvola, klarinét, fagott, üstdob stb. jutottak szóhoz, továbbá különböző vonós-, fúvós-, kis-, szimfonikus- és nagyzenekarra írt zeneműveket mutattunk be.

A C ciklus műsora népszerű operák és operettek közkedvelt részeiből állt.

Dr. L. H. írja A ZENÉ-ben: „A Székesfővárosi Zenekar élén *Bor Dezső*, *Siklós Albert* és *Fleischer Antal* karnagyok jelentek meg a bérleti sorozat első hat estjén. A változatos műsor zenekari számai közül Csajkovszkij vonós szerenádjának, Liszt Mazeppájának, Beethoven első és nyolcadik szimfóniájának, Haydn D-dur szimfóniájának és Richard Strauss „Olaszországból” c. szimfonikus költeményének volt a legmelegebb sikere. Megérdemelten zajos sikert aratott *Meissner János*, a Székesfővárosi Zenekar első fuvolása Mozart versenyművének tökéletes előadásával, *Herz Lili* Liszt Esz-dur koncertjének bravúros előadásával, valamint *Krausz Miksa*, a zenekar üstdobosa a Mozart korabeli Druschetzky György hat üstdobra írt versenyművének virtuóz technikát követelő bemutatásával. Sok tapsot kapott *Radó Erzsébet* is Hummel ritkán hallható zongorakonzertjének stílusos előadásáért. A francia operaesten *Szabó Lujza* és *Somló József*, az olasz operaesten *Eyssen Tiborné* és *Csóka Béla*, a Beethoven-esten *Dullien Ella*, *Maróthy Magda*, *Imre Vince* és *Tibor Zoltán* működtek közre, áriákkal, duettekkel, tercettekkel és a Fidelio híres kvartettjével, zajos hatást váltván ki a hangversenyek hálás törzsközönségéből. A szépen fejlődő *Koréh Endre* az évadnyitó hangversenyen szerepelt Stradella és Schumann kompozíciókkal, *Saskó Hilda* pedig egy Mozart-áriában csillogtatta jelentős énektechnikai készségét, végül *Miklóssy Irén* a „Traviata” nagyáriájának bensőséges előadásával aratott elismerő tapsokat.”

Dr. L. H. a következőkről számol be A ZENE február 1-i számában: Három magyar szerző művét mutatta be a Székesfővárosi Zenekar januári hangversenyein. Köztük elsősorban *Gárdonyi Zoltán* nemesveretű háromtételes kamara-szimfóniáját kell kiemelnünk, mely eredeti invenciójával, ízléses formaképzésével és színes orkesztrációjával újabb állomást jelent e nagytehetségű fiatal muzikus felfelé ívelő pályáján. *Eszterházy Ferenc* gróf „Capriccio”-ja kisigényű, de komoly munka, mely alkotóját kiemeli a műkedvelő kísérletezők táborából. Különösen a trió tematikája és annak polifon kísérete vall határozott tehetségre. *Harsányi Tibor* a francia neoimpresszionisták formanyelvét használja ügyesen, rutinosan; kár, hogy nincs különösebb mondanivalója. Megemlítünk még Bach és Krebs egy-egy orgonaművéből készült két kis zenekari átiratot, *Kenesei Sándornak*, a zenekar gordonkásának gondos munkáját. A Székesfővárosi Zenekar gazdag műsorából emeljük még ki Berlioz „Mab” scherzoját és a Capulet-palota ünnepi muzsikáját a „Romeo és Júliá”-ból, Schumann d-moll szimfóniáját, továbbá Bruch ritkán játszott tetszetős „orosz szvit”-jét, *B. Bertók Ferike* nemes csengésű hangját, kulturált ének tudását egy Mozart-áriában és két Benedict-dalban. *Tasnády Mária* Gluck- és Verdi-áriákkal mutatkozott be nagy sikerrel törzsközönségünknek. *Moizer Margit* és *Luhn Otti* szintén Verdi- illetve Kienzl-áriákkal arattak elismerő tapsokat. Finom átérzéssel, ragyogó technikával játszotta *Comensoli Mária* Cézár Franck költői szépségekkel teli szimfonikus változatait, *Tóth Béla* pedig muzikális elmélyedéssel a Liszt-átiratú „Vándor”-ábrándot. *Bisztriczky Tibor* szolid készültségét és kellemes tónusát élveztuk Mozart hegedűversenyének plasztikus előadásában. Végül *dr. Schwáb Nándornak* az

operaházi zenekar tagjának művészi előadásában hallottunk egy tételt Grandval dallamos oboakoncertjéből.”

Január 29-én ismét *fiatal tehetségeket* mutattunk be közönségünknek.

Csilléry Béla Goldmark hegedűversenyét játszotta. A Zeneművészeti Főiskolán Gábrriel Ferenc tanár tanítványa. A főiskolai növendék-hangversenyeken kívül a Rádióban, vidéki városokban és a Budapesti Orvosok Kamarazene-egyesületének hangversenyein szerepelt.

Magyar Tamás Csajkovszkij hegedűversenyét adta elő. *Magyar Tamás*nak három nyilvános hangversenye volt a Zeneművészeti Főiskolán. (1931. március 10., december 10., és a Reményi-díjversenyen 1932. június havában.) A Reményi-díjversenynek az akadémiai tanári kar egyhangú szavazatával győztese lett. Ugyancsak feltűnést keltett a rádióban eljátszott két versenymű előadásával. Előbb Gábrriel tanár növendéke volt, most Hubay mesteriskoláját látogatja.

Rónai Lili Mendelssohn h-moll „Capriccio brillante”-ját adta elő.

Weixelgartner Egon Mendelssohn g-moll zongoraversenyét játszotta. A fiatal művész Szóllás Magda tanárnő tanítványa a Postás Zeneiskolában. Eddig a Postás zeneegyesületben, vidéki városokban, majd pedig a rádióban szerepelt saját szerzeményével, egy gordonka szerzeményét a Budai Zeneakadémián mutatta be.

Riedler Ibolya (Réthy Eszter) Mozart Don Juan-jából Donna Anna áriáját és Bellini Norma-áriáját énekelte. A Zeneakadémián Szabados Béla tanár növendéke. Vidéki hangversenyeken és a zeneakadémiai nyilvános hangversenyeken többször is szerepelt szép sikerrel.

Szigeti Sándor Gounod Faust-jából Valentin imáját, és Leoncavallo Bajazzok-jából a Prologust énekelte.

A számos nívós hangversenyből kiemelkedett az 1932. október 20-i Beethoven-hangverseny, az 1932. december 12-i Kodály hangverseny, amelyen a Székesfővárosi Zenekar előadta a *Psalmus Hungaricus*t, a Színházi nyitányt és a Nyári estét. Szólista *dr. Székelyhidi Ferenc* volt, vezényelt *Vaszy Viktor*. Kiemelkedő zenei esemény volt még az 1933. február 5-i Beethoven: IX. szimfónia előadása, továbbá az 1933. március 5-i vigadói hangverseny, melyet *Ferencsik János* vezényelt (műsora: Wagner: Bolygó hollandi, nyitány; Beethoven: c-moll zongoraverseny (Guillaume Mombaerts, Belgium); Csajkovszkij: hegedűverseny (Mina Raimondi, Olaszország); Beethoven: V. szimfónia) és az 1933. március 12-i centenáris Brahms-hangverseny.

Mielőtt rátérnénk a X. évadot ünneplő jubileumi díszhangverseny eseményeire, meg kell emlékeznünk a bérletszünetben előadott nagyszabású műről: Liszt-nek „Krisztus” oratóriumáról. E műnek előadása valóban az évad egyik legkiemelkedőbb zenei eseménye volt. A művet a világhírű bécsi karnagy *Felix Weingartner* vezényelte, szólisták *Báthy Anna*, *Basilides Mária*, *Závodszky Zoltán* és *Svéd Sándor* voltak. A Székesfővárosi Zenekarból és a rövid néhány év előtt létrejött, hivatásos alapon működő Budapesti Hangversenyzenekarból alakított nagyzenekar játszott, ezenkívül szerepelt még a *Palestrina-kórus*, a *Szent István Bazilika kórusa* és az *Egyetemi Énekkarok női kara*. A hangversenyt előző nap nyilvános főpróba előzte meg. A főpróba és a hangverseny zsúfolt ház előtt zajlott le a legnagyobb siker jegyében.

A Székesfővárosi Zenekar 10 éves jubileumi ünnepségének ismertetése előtt közlöm még a fentebb már megemlített zenei pályázat eredményét.

A ZENE erre vonatkozó közleménye:

„Döntött a főváros a zenei pályázatok ügyében. Amint hírül adtuk, a Székesfőváros Nép-művelési Bizottsága és a Székesfővárosi Zenekar, fennállásának 10 éves fordulója alkalmából mindkét testület együttesen zenei pályázatot hirdetett, amelynek határideje december 31-én járt le. A pályázatra összesen 89 mű érkezett be. Ebből 19 az első (nagyobb zenekari művek), 26 a második (kisebb zenekari művek), és 44 a harmadik (dalok zenekari kísérettel) csoportba tartozik. Két mű a pályázati feltételeknek nem felelt meg. Február 7-én *Liber Endre* h. polgármester elnöklete alatt döntött a bírálóbizottság a pályadíjak odaítélése ügyében. *A bizottság egyhangú döntése alapján a második és a harmadik csoport pályadíjait nem adták ki, hanem azokat az első csoportra beérkezett műveknél mint második, illetve harmadik díjat ítélték oda.* A végleges döntés és a jelíges levelek felbontása után az első díjat (500 pengő) az „Ora et labora” jelígjű „Epikus szvit” nyerte el, szerzője *Ábrányi Emil*; a második díjat (300 pengő) a „Tisza” jelígjű „Napáldozat” nyerte, szerzője *Hollósy Kornél*; a harmadik díjat (150 pengő) a „Hortobágy 1932” jelígjű „Divertimento” című négytételű mű nyerte, szerzője *Rajter Lajos*. A II. és III. csoportból a bíráló bizottság 3 művet dicséretben részesített, és pedig az „Arrabona” jelígjű „Köszöntő” c. dalt, szerzője *Polgár Tibor*; a „H. M.” („Horthy Miklós”) jelígjű „Ünnepi induló”-t, szerzője *Szenkár Dezső*, és a „Bízzunk a jövőben” jelígjű „Szeretnék szántani” c. dalt, szerzője *Beretvás Hugó*. A pályadíjat és dicséretet nyert művek zenekari anyagát a Székesfővárosi Zenekar kiiratja és március hó 19-én d. u. 5 órakor a Pesti Vigadóban rendezendő ünnepi hangversenyén bemutatja....”

A Székesfővárosi Zenekar tízéves évfordulója.

(Részletek *dr. Huszty (Havlin) Károlynak*, a Székesfővárosi Zenekar ügyvezető igazgatójának, A ZENÉ-ben megjelent írásából.)

„Évfordulók adnak alkalmat arra, hogy az ember kissé visszapillantson a múltba. A mai súlyos viszonyok között, amidőn a jövőbe olyan félve tekintünk, szükségünk van arra, hogy a múlt értékeiből gyűjtsünk erőt és reménységet a jövő nehéz munkájához.

Zenekarunk fennállásának 10 éves évfordulóján számot adunk eddigi munkásságunkról.

1922 őszén indult meg a Székesfővárosi Zenekar *szervezése*. A Fővárosi Alkalmazottak Nemzeti Szövetsége akkori elnökének, *Wurmb Elemér* árvaszéki elnökhelyettesnek, minden szépért és jóért lelkesedni tudó megértése, valamint *dr. Gárdonyi Albert* főlevéltáros, akkori ügyvezető alelnök támogatása tette lehetővé az első próbálkozásokat.

Bor Dezső karnagy vezetése alatt rövidesen összegyűltek a zenét szerető és aktíve is működő kartársak, csakhamar megindult a rendszeres munka.

1923. február 12-én a Pedagógiai Szemináriumban rendezett házi hangverseny keretében mutatkozott be a fiatal együttes, és ugyanez év április 5-én a Pesti Vigadó nagy termében megtartott díszhangversennyel *nyílt meg a nyilvános szerepléseknek az a sora*, amely immár nincs messze az 1000-ik hangversenytől.

A zenekari tagok kölcsönös szeretete, egymás iránt érzett megbecsülése, s mindenek felett a zene összetartó ereje az, mely ezt az együttest fenntartja. Ezek az erők ellenállnak minden külső és belső széthúzásnak és ezek az erők azok, melyek biztosítják az együttes jövőjét, még a nélkülözések idejére is.

Természetes dolog, hogy a szervezet fenntartása csakis rendszeres, állandó és céltudatos foglalkoztatással lehetséges. Ezért kellett rendszeres munkát biztosítani zenekarunk számára is, hogy célját: *a zenei műveltségnek terjesztését és mélyítését*, a főváros közönségének széles körében elérhesse.

A Zenekar 1923 októberében kezdte meg vasárnap délutáni hangversenyeit. Ezzel az akciójával az együttes úttörő munkát végezte. Három évadban (októbertől áprilisig) a Szent Gellért gyógyfürdő márványcsarnokában tartottuk hangversenyeinket. Megkezdett munkánkat 1926 októberétől a Székesfőváros Iskolánkivüli Népművelési Bizottsága működésének kereteiben folytattuk, de már nem a Szent Gellért-gyógyfürdőben, - mely időközben szűknek bizonyult, - hanem a Pesti Vigadóban.

A téli időszakok elmúltával beköszöntő tavaszt és nyári időt sem töltötte tétlenül a Zenekar. Az első években a székesfővárosi Állatkert hangversenyeit látta el naponként az előszezonban. A későbbi években, ez a fiatal zenekar a nyári hangversenyekben is újat alkotott. A Népművelési Bizottság rendezésében a vigadóbeli vasárnap délutáni hangversenyeknek mintegy folytatásaképpen 1927 nyarán megkezdte a városligeti Iparcsarnok előtti zenepavilonban a szabadtéri hangversenyek sorozatát, melyeknek szociális jelentőségét, így rövid emlékezés keretében, nem lehet kellőképpen kifejezni. A hangversenyek népszerűségére nézve csupán azt szeretném megjegyezni, hogy kedvező időjárásakor 3-5000 főnyi hallgatóság sem ment ritkaságszámba.

A Székesfővárosi Zenekar 10 éves munkájának eredményei igazolják, hogy a Zenekar hézagpótló munkát végzett, és helyes úton haladt. Nemcsak a zenekultúra terjesztésében végzett figyelemreméltó munkát, hanem serkentőleg hatott a magyar zenei életre is. Egyrészt impulzust adott *mind a fővárosban, mind a vidéki városokban zenekarok szervezésére*, másrészt a zenekarok között a művészi színvonal emelésében *nemes versengést* keltett.

A Népművelési Bizottság s a Zenekar vezetősége emellett céljaul tűzte ki azt, hogy az *ifjú magyar tehetségeket is megszólaltassa*, előadó művészeket, zeneszerzőket és karmestereket egyaránt.

Visszatekintve az elmúlt 10 esztendőre, megállapíthatjuk, hogy a zenei élet mai kiválóságai között *alig akad olyan név, amely ne szerepelt volna hangversenyeinken, sőt nem egy magasba ívelő karrier indult el a mi szerény dobogónkról.*

Hogy a Székesfővárosi Zenekar 10 éves munkáját megvilágítsam, néhány számadatot kell megemlítenem. A zenekar eddig 971 nyilvános hangversenyen vett részt. A zenekar állandó karnagya, *Bor Dezső*, 778 esetben vezényelte a Zenekart. 52 vendégdirigens, 147 női énekes, 55 férfi énekes, 63 zongora-, 62 hegedű-, 10 gordonka-, 1 mélyhegedű-, 1 fuvola-, 1 oboa-, 2 klarinét-, 2 fagott-, 2 hárfa-, 3 orgona-, 3 szavalóművész szerepelt a műsorunkon, természetesen többen ismételt esetekben. Ezenkívül 22 énekkar működött közre szintén ismételten...

(A továbbiakban *dr. Huszty (Havlin) Károly* hálás köszönetet mond mindazoknak, akik a mai szép ünnep eléréséhez segítő kezet nyújtottak: *dr. Sipőcz Jenő* polgármesternek, *Liber Endre* h. polgármesternek, *dr. Némethy Károly* tanácsnoknak, a székesfőváros művészeti osztály vezetőjének, *Novágh Gyula* h. népművelési felügyelőnek, továbbá *Siklós Albert* zene-művészeti főiskolai tanárnak, A ZENE szerkesztőjének, és kegyelettel emlékezett meg néhai *dr. Sereghy Elemérről*, A ZENE egykori alapítójáról. Végül bensőséges háláját és köszönetét fejezte ki a hűségesen kitartó közönségnek, amiért 10 éven át mindig szerető ragaszkodással fogadta kegyeibe a zenekart, annak karmesterét, és a zenekar művészi produkcióit.) Majd így végezte írását:

Eddig a múlt. Előttünk a jövő, melyet sűrű fátyol takar, melybe azonban erős hittel és bizalommal akarunk a remény tüzevel bevilágítani. Tovább is hirdetni fogjuk a zene fenséges szépségeit és élvezésének lélekalakító és életet szépítő, nemesítő erejét.”

Dr. Huszty (Havlin) Károly

A Székesfővárosi Zenekar ügyvezető igazgatója

A ZENE a díjat, illetve dicséretet nyert pályaművek szerzőiről, majd pedig az ünnepi hangverseny lefolyásáról:

„A Székesfővárosi Zenekar hangversenye 1933. március 19-én du. a Pesti Vigadóban.

Ünnepi hangverseny a Székesfővárosi Zenekar 10 éves fennállása alkalmából. Vezényel: Bor Dezső, közreműködik: Szedő Miklós, Csóka Béla.

1. *Rajter Lajos* (sz. 1906): Divertimento, nagyzenekarra. Szerző a művét a huszadik század atonális zenei stílusában komponálta meg. A mű 4 tételes. Rajter gimnáziumi tanulmányait Pozsonyban végezte, ezek után a budapesti Zeneművészeti Főiskolán dr. Dohnányi Ernő tanítványa volt.

2. *Beretvás Hugó* (sz. 1872, Budapest): Szeretnék szántani. Beretvás dala kétségkívül hálás műsordarab lesz. A szerző egész fiatalon került Bécsbe, Hans Richter mellé, mint a Nagyopera korrepetitora. Budapestre visszatérve Siklós Albertnél fejezte be tanulmányait.

3. *Hollósy Kornél* (sz. 1890, Kolozsvár): Napáldozat. Szvit nagyzenekarra. Művében mozaik-szerűen sorakoztatott fel falusi jeleneteket a magyar falu alkonyati fényében. Mindegyik tétel egy-egy pillantás a mező, az országút, a bogárhátú házikó és a kocsma esthajnali életébe. 1918 óta a miskolci városi zeneiskola tanára és a miskolci Filharmóniai Társaság karnagya.

4. *Polgár Tibor* (sz. 1907, Budapest): Köszöntő. Csokonai Vitéz Mihály verse. A zeneköltő Csokonai bájos, hangulatos köszöntőjét a ma zenekarának színpompás köntösébe öltöztette. Dallamfűzéséből magyar levegő árad, de zenekara az impresszionizmus pasztellszíneiben pompázik. Polgár Tibor előbb a Nemzeti Zenedét, majd a Zeneművészeti Főiskolát látogatta, ahol Kodály Zoltán, majd Siklós Albert növendéke volt. 1925 óta a magyar rádió karnagya.

5. *Ábrányi Emil* (sz. 1882, Budapest): Epikus Szvit, nagyzenekarra, nemzetünk egy mártírjának emlékére. Stílusát fölényes dologi tudás, nagyszerű orkesztrális érzék, és őszinte, vérbeli izmos magyarosság jellemzi. A tételek: Nyitány, Pusztai hangulat, Scherzo, Gyászhangok. Ábrányi a Zeneakadémián mint Koessler János egyik legkitűnőbb növendéke végezte be tanulmányait. 1911-ben az Operához került, 1920-ban az Opera igazgatója, majd a Városi Színház (a mai Erkel Színház) igazgatója.

6. *Szenkár Dezső*: Ünnepi induló, nagyzenekarra. A komponista tanulmányait a Zeneművészeti Főiskolán végezte Weiner és Siklós tanároknál”...

A ZENE a jubileumi hangversenyről: „A Székesfővárosi Népművelési Bizottság és a Székesfővárosi Zenekar tízéves fennállásának jubileuma alkalmából rendezett ünnepi hangversenyen mutatták be *Bor Dezső* karnagy gondos, szakavatott vezetésével azokat a díjnyertes és dicsérettel kitüntetett kompozíciókat, amelyeket a bíráló bizottság erre méltónak talált. Legnagyobb sikere *Ábrányi Emil*, „Epikus szvit”-jének volt. Ennek első két tétele valóban komoly értéke a jelenkor magyar zeneirodalmának. Különösen a „Pusztai hangulat” koloritja sikerült, érdekesen aláfestett, nobilis, eredeti magyar témáival. *Hollósy Kornél* szvitje is megérdemelte a közönség elismerő zajos ovációját. Ebben a két középső tétel nyújt sok biztatót a jövőre. *Rajter Lajos* Divertimentójának stílusával közönségünk nehezebben barátkozott meg, pedig annak két utolsó tétele, bár nagyon kopírozza Bartók kidolgozási technikáját, sok eredeti ötletet vetett fel. *Beretvás Hugó* fennkölt, patetikus dalát *Csóka Béla* énekelte hatásosan. A kitűnő zeneköltőt percekig ünnepelte a közönség. Igen nagy sikere volt *Polgár Tibornak* is, briliánsan hangszerelt Csokonai-dalával, melyet *Szedő Miklós* énekelt el a hallgatóság zajos tetszésnyilvánítása mellett. A végig ünnepi hangulatban lefolyt hangversenyt *Szenkár Dezső* hatásos indulója zárta le.” (Dr. L. H.)

Ünnepség az Újvárosháza közgyűlési termében.

A két testületnek, a Népművelési Bizottságnak és a Zenekarnak 10 éves fennállási jubileumi ünnepsége már a hangverseny napjának délelőttjén kezdődött az Újvárosháza közgyűlési termében. Az évforduló alkalmából a Népművelési Bizottság *három fokozatú* (arany, ezüst, bronz) emlékérmeket alapított, amellyel a főváros polgármestere a népművelés terén kiváló eredményt elért és odaadást tanúsított előadókat és művészeket kitüntette.

A díszközgyűlésen *Sipőcz Jenő* polgármester elnöki megnyitója után *Novágh Gyula* a Bizottság ügyvezető titkára részletesen beszámolt a 10 év népművelési tevékenységéről. Ezután *dr. Némethy Károly* tanácsnok bejelentette a *népművelési érem alapítását*, átnyújtotta a polgármesternek az emlékérem első példányát, majd a polgármester az emlékérmeket átadta a kitüntetetteknek. Ez első alkalommal a Bizottság vezetői, továbbá a hangversenyeken szereplő művészek, és az 1830 főnyi előadók sorából nyolcat ezüst éremmel, és 76-ot bronzéremmel tüntetett ki. Az ezüstérmet csak azok kaphatták, akik a népművelés terén 10 évnél hosszabb időn át végeztek kiváló eredményű munkát, a bronzérmet pedig csak azok, akik megszakítás nélkül 5 évnél hosszabb időn át vettek részt a népművelésben. Az aranyérem elnyerését 25 évi szolgálathoz, vagy országos vonatkozásban is kitűnő eredmény felmutatásához köti az alapító levél.

A díszközgyűlést délután az ünnepi hangverseny követte, amelyen *Liber Endre* alpolgármester köszöntötte a derék zenekart. Beszédében rámutatott arra a művészi fejlődésre, amelyet a Székesfővárosi Zenekar kitartó munkával elért, és amellyel a főváros zenei életének fontos tényezője lett. A Székesfővárosi Zenekar *hivatást teljesít* nemcsak az *egyetemes zeneirodalom* kiváló műveinek népszerűsítésével, hanem főként azzal, hogy egyfelől *fiatal magyar tehetségeknek ad nyilvánosságot* és így érvényesülési lehetőséget, másfelől, hogy a *magyar zeneszerzők műveinek bemutatását elsőrendű feladatnak tekinti*. A Székesfővárosi Zenekar az ünnepi hangversennyel is dokumentálja e legutóbb említett célját, e hangversenyen a jubileumuk alkalmából hirdetett pályázaton díjat és dicséretet nyert magyar szerzők műveit mutatja be. A Székesfővárosi Zenekar létesítése és működése terén különös érdemeket szerzett egyének sorából kiemelte *Bor Dezső* karnagy és *dr. Huszty (Havlin) Károly* ügyvezető igazgató érdemeit. A főváros elismerésének jeléül a Zenekarnak arany babér-koszorút nyújtott át.

A Székesfővárosi Zenekar jubileumi ünnepsége a hangverseny után díszvacsorán folytatódott. A Fővárosi Alkalmazottak Nemzeti Szövetségének ügyvezető elnöke üdvözölte mind a Székesfővárosi Zenekar vezetőit és tagjait, egyúttal mindazoknak, akik a Zenekar közreműködésével rendezett hangversenyek vezetésében 10 év óta megszakítás nélkül vettek részt, *ezüst koszorút*, 5 év óta működőknek pedig *ezüst babérágot* nyújtott át emlékül. *Dr. Nevelős Gyula* miniszteri tanácsos, *dr. Némethy Károly* tanácsnok köszöntötték Zenekart, majd *Beretvás Hugó* zeneszerző mondott köszönetet a Zenekarnak a magyar zeneszerzők nevében azért a művészi munkáért, amellyel a magyar zenekultúra előbbrevitelét hathatósan szolgálják.

A 10 éves jubileum alkalmából érkezett üdvözlő levelek:

Dr. Hubay Jenőnek a főváros polgármesteréhez, dr. Sipőcz Jenőhöz írt üdvözlő leveléből:

Abból az alkalomból, hogy Budapest Székesfőváros Népművelési Bizottsága 10 éves fennállását, illetőleg a Székesfővárosi Zenekar megalakulásának tizedik évfordulóját ünnepli, van szerencsém mind a Zeneművészeti Főiskola igazgatóságának, mind tanári karának őszinte szerencsekívánatait tolmácsolni.

Örömmel tapasztaltam, hogy a Székesfővárosi Zenekar tízéves működése alatt *mily eredményesen kapcsolódott be a magyar zenekultúra ápolásának és fejlesztésének munkájába s mily érdemeket szerzett különösen azzal, hogy fiatal magyar alkotó- és előadóművészeink nyilvános szereplésének mindig készséggel nyújtott lehetőséget.*

A Népművelési Bizottságnak, valamint a Székesfővárosi Zenekarnak további eredményes és sikeres működéséhez legjobb kívánságaimat kifejezve, fogadja Méltóságod mély tiszteletem nyilvánítását.

Budapest, 1933. március hó 18-án.

Dr. Meszlényi Róbert s. k.
titkár

Dr. Hubay Jenő s. k.
főigazgató

A Székesfővárosi Zenekar Tekintetes Ügyvezetőségének
Budapesten.

Fogadja a Székesfővárosi Zenekar megalakulásának 10 éves évfordulóján a M. Kir. Operaház Igazgatóságának legőszintébb és legmelegebb üdvözlését.

A legkiválóbb tisztelettel
Radnai Miklós s. k.
igazgató

A Székesfővárosi Zenekar Tekintetes Vezetőségének
Budapesten.

Őszinte örömmel vettük a hírt, hogy a Székesfővárosi Zenekar folyó hó 19-én fennállásának immár tizedik évfordulóját fogja megünnepelni. Midőn ezen szép ünnepségen nyilvános főpróbánk miatt legnagyobb sajnálatunkra személyesen nem vehetünk részt, engedjék meg, hogy ezúton fejezzük ki legmelegebb szerencsekívánatainkat. Kollegiális együttérzéssel kívánjuk, hogy önzetlen és magas színvonalú művészi munkájukat, mellyel fővárosunk életében pótolhatatlan kultúrmissziót töltenek be, továbbra is a Mindenható áldása kísérje.

Maradtunk nagyrabecsülésünk kifejezése mellett kiváló tisztelettel

Budapest, 1933. március 19.

Dr. Dohnányi Ernő s. k.
a Filharmóniai társaság elnök-karnagya

A Székesfővárosi Zenekar Tekintetes Elnökségének

Engedjék meg, hogy fennállásuk 10 éves évfordulója alkalmából a Budapesti Hangverseny Zenekar szívből jövő jókívánatait tolmácsoljam.

Jól tudjuk, hogy ez a jubileum sok munkának és küzdelemnek az eredménye, de hogy nem volt hiábavaló ez a fáradság, azt az elmúlt évek forró sikerei bizonyítják.

Szívből kívánjuk, hogy a további évek folyamán a sikeres működés fokozódjék. Biztosítjuk Önöket, hogy bennünk mindig megértő segítőtársakat fognak találni.

19-iki jubiláris hangversenyükön zenekarunk természetesen képviseltetni fogja magát.

Budapest, 1933. március 16.

Őszinte tisztelettel
Paul Tibor s. k.

A Székesfővárosi Zenekar Tekintetes Elnökségének
Budapest

A Székesfővárosi Zenekar fennállásának tízéves évfordulója alkalmából fogadja az igen tisztelt Elnökség szívből jövő szerencsekívánatainkat.

A magyar zene történetében külön hely illeti meg azt a nagy munkát, amit a Székesfővárosi Zenekar egy évtized alatt végzett, s ezzel nemcsak magának, hanem a magyar kultúrának is dicsőséget szerzett.

Nagy örömünkre szolgál, hogy az egyik legközelebbi hangversenyen együttműködhetünk a jubileumot ünneplő kiváló zenekarral.

Fogadja a mélyen tisztelt Elnökség őszinte tiszteletünk nyilvánítását.

Országos Liszt Ferenc Társaság

Gerstler Irén s. k.
főtitkár

Gróf Zichy Jánosné s. k.
elnök

A Népművelési Bizottság Nagytekintetű Vezetőségének
Budapest

Szíves meghívásukat a jubiláris ünnepségekre köszönettel vettük és azokon a *Fodor-zeneiskola igazgatósága és tanári testülete* nevében örömmel fogunk részt venni.

A tízéves évforduló alkalmából lelkesedéssel köszöntjük a Bizottság és a Zenekar vezetését és annak minden tagját azon hő kívánságunk kíséretében, vajha sok ilyen intézmény létesülne hazánkban, mint a Székesfővárosi Népművelési Bizottság, amelynek vezetői tízéves működésük alatt példát mutattak a magyar kultúra intenzív és sikeres terjesztésében.

Őszinte nagyrabecsüléssel és mély tisztelettel

Fodor Ernő s. k.
igazgató.

A Székesfővárosi Zenekar Tekintetes Vezetőségének
Budapest.

A legszívélyesebb szerencsekívánatokkal üdvözljük a Székesfővárosi Zenekart érdemdús működésének 10 éves jubileumán és kívánjuk, hogy a közismert együttes továbbra is sok sikert és elismerést arasson.

Kiváló tisztelettel

Budapest Székesfővárosi Közlekedési
Részvénytársaság Önképzőköre
Dr. Bánki József s. k.
főtitkár

Dr. Horváth Zoltán s. k.
üggyv. elnök

A Székesfővárosi Zenekar Tekintetes Vezetőségének
Budapest.

Tízéves fennállásuknak örömnépében mi is dalostestvéri szeretettel osztozunk és további működésükre a jó Isten áldását kérjük. Egyben mélységes köszönetünket fejezzük ki azért a kedves figyelemért, hogy meghívásukkal a tekintetes Vezetőség bennünket megtisztelni szíves volt.

Fogadja a mélyen tisztelt vezetőség a *Budai Dalárda* elnöksége nevében mély tiszteletünk nyilvánítását.

Szatmáry Károly s. k.
főtitkár

Dr. Véssei Ede s. k.
alelnök

A Népművelési Bizottság Hivatalának

Budapest, IV., Szép u. 5.

Budapest Székesfőváros Népművelési Bizottságának 10 éves fennállása alkalmából tartandó díszközgyűlésre és a Székesfővárosi Zenekar megalakulásának tizedik évfordulója alkalmából rendezendő ünnepi hangversenyre a meghívót megkaptam, amelyért köszönetet mondok.

Sajnos hivatásos elfoglaltságom akadályoz abban, hogy azokon személyesen jelen lehessenek.

Az évtizedes fordulókör alázatos tisztelettel köszöntöm a vezetőséget és a zenekar tagjait. Igazán művészi munkát végeztek és eredményesen. Az elmúlt tíz év alatt több ízben működtem együtt a Zenekarral, és mondhatom, mindenkor bámultam azt a komoly művészi munkát, amellyel ott találkoztam. Tudom, hogy nagy nehézségekkel kell és kellett megküzdeniök, tudom, hogy igen sokszor önzetlenül, sőt áldozatkészséggel kellett a szent cél érdekében közreműködniök. Megküzdve minden akadállyal, támogatva a vezetők megértésével, ma számottevő együttest alkotnak a magyar zeneművészet terén. Tízévi munkálkodásukkal megmutatták és beigazolták, hogy jogosultak az életre, a székesfővárosi vezetőségének és közönségének támogatására és szeretetére.

Kiváló tisztelettel mindenkor kész hívök
Budapest, 1933. március hó 15.

Dr. Székelyhidi Ferenc s. k.
a m. kir. Operaház örökös tagja.

A Népművelési Bizottság 10 éves statisztikájából vett adatok: vigadói hangversenyek száma 206, kb. 132.000 hallgatóval, városligeti hangversenyek száma 299, kb. 300.000 hallgatóval.

A ZENE (*dr. L. H.*) beszámolója több hangversenyről:

„Wagner (febr. 19) és Brahms (márc. 12.) emlékének hódolt a Székesfővárosi Zenekar is *Bor Dezső* és *Fleischer Antal* karnagyok vezetésével tartott emlékhangversenyein. A zenekar kitűnően interpretált, gondosan előkészített számai közül emeljük ki a „Kolumbusz”-nyitányt, az „Erdősongás” epizódját, a „Tannhäuser”-nyitányt és a „Nürnbergi mesterdalnokok” nyitányát, azonkívül Brahms c-moll szimfóniáját és „Akadémiai ünnepi nyitány”-át. *Huszka Rózsit* a Bolygó hollandi- és a Tannhäuser-áriáért lelkesen ünnepelte a közönség. *Závodszy Zoltán* kitűnő diszpozícióban énekelte Lohengrin búcsúját és a Walkür tavaszi dalát. *Végh Sándor* Brahms elmúlhatatlan költői hegedűversenyében újabb bizonyosságát adta nagy tehetségének és kulturált zenei ízésének.

Beethoven hatodik szimfóniája és Schubert „Mirjam diadaléneke” voltak kiemelkedő mozzanatai annak a hangversenynek, melyet *Horusitzky Zoltán* vezényelt. (márc. 16.) *Ottó Ferenc* nem nagyigényű rondója tetszetős kis kompozíció, a közönség élénk tetszéssel fogadta. *Dubovszky Klára* színesen, széles dinamikával játszotta Liszt Esz-dur zongoraversenyét. Mascagni és Puccini-áriákkal aratott jelentős sikert *S. Szatmáry Margit* operaénekesnő. Az ünnepeltetés jegyében zajlott le az a koncert is, amelyen *S. Radó Magda* és *Svéd Sándor* mutatták be művészetük legjavát. *Svéd Sándor* kultúrált énektechnikája, muzikális előadásmódja különösen Wolfram versenydalában és a Bajazzók prológiájában érvényesült, míg *Radó Magda* gordonkájának nemes tónusát Haydn Adagiojában, igen jelentős technikai tudását Boellmann variációiban és Popper szellemes körtáncában élvezték. Végül emlékezzünk meg nagy elismeréssel *Maróthy Magdáról*, aki a legutóbbi hangversenyen (ápr. 9) Bellini és Donizetti áriáival aratott nagy tetszést. *Molnár Anna* ragyogó hárfatechnikája Debussy táncaiban érvényesült. A kitűnően sikerült hangversenyt Schubert befejezetlen (h-moll) szimfóniája zárta le harmonikusan, *Bor Dezső* karnagy lendületes vezényletével.”

A nyári hangversenyek során még egy kimagasló esemény történt a Székesfővárosi Zenekar életében: 1933. július hó 8-án tartotta a Zenekar fennállása óta az 1000-ik hangversenyét, mely alkalommal *Bor Dezső* 802-edszer vezényelte a zenekart. A közönség meleg szeretettel halmozta el a zenekart, a zenepavilont virágokkal díszítette fel, a hangverseny végén pedig szinte nem akart véget érni az ünnepelés.

1933. augusztus 30-án a Városligetben *Ferencsik János* vezényelte a zenekart, a műsoron opera részletek szerepeltek, *M. Lengyel Anna* működött közre.

Az évi hangverseny-mérleg:

Vigadó	28 hangverseny
Zeneakadémia	3 hangverseny
Iparcsarnok	61 hangverseny
Egyéb	1 hangverseny
Összesen	93 hangverseny

XI. évad 1933-1934

Az évadnyitó hangversenyt Goldmark: Olaszországban nyitánya vezette be. Az est kiemelkedő szolista *Réthy Eszter* operaházi tag, valamint *M. Németh Anna* zongoraművész volt. Utóbbi Mozart D-dur zongoraversenyét játszotta.

November 5-én, Verdi-hangversenyen *Maróthy Magda* és *Gallai Zoltán* működött közre.

Dr. L. H. A ZENÉ-ben beszámol néhány hangversenyről: „A Székesfővárosi Zenekar Klebelsberg-emlékhangversenyén (október 29.) *dr. Sipőcz Jenő* polgármester méltatta az egy éve elhunyt kultuszminiszter érdemeit. *Dr. Dohnányi Ernő* interpretációjában mély hatást váltott ki Mozart ritkán hallott c-moll miséje. A szolisták *Báthy Anna*, *Szabó Lujza*, *Laurisin Lajos* és *Koréh Endre* muzikális egybevágó előadással juttatták érvényre nehéz szólamaikat. Nagyon sikerült est volt a Wagner-hangverseny is, *Bor Dezső* karnagy vezetésével. *Tibor Zoltán*, a bécsi versenyek győztese, most is lelkes tapsvihart váltott ki Wotan búcsújának stílszerű ízléses előadásával. Anton Bruckner VII. (E-dur) szimfóniája volt az ötödik bérleti hangverseny *egyetlen műsorszáma*. Érdekes kísérlet volt az igaztalanul mellőzött bécsi mester hatalmas arányú művét úgy bemutatni, hogy az 15 perces szünet közbeiktatásával *kétszer*

egymásután szólaljon meg. A mintaszerű előadást *dr. Felix M. Gatz*, a bécsi zeneakadémia tanára, neves esztétikus vezette. Minden gesztusából ki lehetett érezni az osztrák mester iránti őszinte, mélységes rajongó hódolatát. Az érdekes harmadik tételnek is nagy sikere volt, az utolsó kissé kifárasztotta a közönséget. - A bérleti hangversenyek szólistái közül emeljük ki *M. Németh Anna* zongoraművésznő, *Réthy Eszter*, *Szeghfi Edit*, *Maróthy Magda* opera-énekesnők és *Gallai Zoltán* nevét. Mindannyian kiérdemelték a szép számú lelkes közönség elismerő tapsait”.

Buda és Pest egyesítésének 60. évfordulója alkalmából ünnepi hangverseny volt a Rádió stúdiójában. Az ünnepi beszédet *dr. Sipőcz Jenő* polgármester és Liber Endre alpolgármester tartotta. A hangversenyen közreműködött *Réthy Eszter* (nov. 17).

Nagy sikere volt *Ferencsik János* Beethoven-hangversenyének, melyet a Mester születésének 163-ik évfordulója alkalmából vezényelt. A III. szimfónia (Eroica), C-dur zongoraverseny (*Hernádi-Heimlich Lajos* játszotta a magán-szólamot) és a Fidelio nyitány volt műsoron (dec. 17).

Ugyancsak nagy sikere volt a *Kenessey Jenő* által vezényelt Mozart hangversenynek (1934. jan. 21.), valamint a *Fleischer Antal* vezényelte „Magyar hangversenyek” (jan. 28). E hangversenyek szólistái: *Nagy Margit*, *Halász Gitta*, operánk két kitűnő művésznője, *Fehér Ilonka* hegedűművésznő. A magyar műsoron az első világháborúban a déli harctéren elesett *Radó Aladár* (Petőfi szimfónia), *Gajári István* (Farsang-szvit), *Kazacsay Tibor* (kínai dalciklus) és *Hubay Jenő* (A cremonai hegedűs, nyitány) művei szerepeltek nagy sikerrel.

Február 4-én Brahms-hangverseny keretében (vez. *Bor Dezső*) lépett a nagyközönség elé *Csilléry Béla* (a Székesfővárosi Zenekar későbbi karmestere), a hegedűversenyt játszotta szép sikerrel.

Az idény tizenkilencedik hangversenyét *Stefániai Imre* vezényelte. Közreműködött *Lászlóffy Margit* zongoraművésznő, Franck: szimfonikus variációk és Liszt A-dur zongoraversenyének előadásával.

Február 17-én Dohnányi-Hubay hangverseny volt (vez. *Bor Dezső*). *Keleti Lili* Dohnányi a-moll zongoraversenyét adta elő. *Földesy Arnold* fölényes bravúrral játszotta Hubay gondolkára átírt versenyművének nagy technikát követelő koncertáló szólamát.

A következő, francia hangverseny szólistája *Mannaberg Rózi* volt, aki Saint-Saëns g-moll zongoraversenyét finoman csiszolt technikával és költői elmélyedéssel szólaltatta meg. Közreműködtek még: *Darvas Ibolya* és *dr. Sztarcsevich László* (ének).

Március 5-én *Fleischer Antal* stílusos interpretálásában élveztük Saint-Saëns igaztalanul mellőzött, romantikus szépségekkel teli c-moll szimfóniáját. *Damokos László* Rachmaninov II. zongoraversenyét adta elő ugyanezen a hangversenyen.

Liszt ritkán hallható zongoraművét (e-moll, Malediction), melyet egyes esztétikusok önkényesen sorolnak a mester zongoraversenyei közé, bár ehhez sok szó fér, *Tessényi-Gessler Györgyné*, korát messze túlhaladó bravúros technikával játszotta (március 11.). A hangversenyen felcsendült még Lisztnek „Hunok harca”, valamint „Orpheus” szimfonikus költeménye *Sauerwald Géza* karnagy lendületes vezényletével.

Március 18-án tartalmas műsorral lépett a budapesti közönség elé *Cesare Nordio*, a bolognai konzervatórium igazgatója. Paisiello, Corelli, Martucci és Busoni orkeszter-művei mellett saját kompozícióival mutatkozott be; ezek között egy szimfonikus impresszió: „A szerelem tava” nyerte meg legjobban a közönség tetszését sejtelmesen finom motívum-szövésével, érdekes pasztellszerű színezésével. *Orlando Barera* olasz hegedűművész (Bologna), aki

Vivaldi klasszikus felépítésű versenyművét játszotta igen nagy muzikalitással, elsőrangú, nagy jövőt ígérő hegedűs. Az olasz est tomboló siker jegyében zajlott le.

Március 21-én vezényelte *Sugár Viktor* Beretvás Hugónak magánénekre, énekkarra, nagyzenekarra és orgonára írt régen hallott „Assisi Szent Ferenc” oratóriumát. Szövegét *Lányi Viktor* írta. Szólisták: *Pálffy Mária, Basilides Mária, Laurisin Lajos, Tibor Zoltán és Koréh Endre* operaénekesek, közreműködők pedig a *Mátyás templom énekkara* és *Sárkány Sándor* orgonaművész voltak. A költői szépségekkel teli mű mély hatást váltott ki a hallgatóságból.

Varga Pál operaházi karmester rendkívüli hangversenyt vezényelt április 11-én, melynek szólistája *Tutsek Anna* (ének) és *Magyar Tamás* hegedűművész volt. Az est műsora többek között *Kadosa Pál* Kis Szvitje, Glazunov hegedűversenye, és Beethoven IV. szimfóniája volt.

Az évadzáró hangversenyt *Bor Dezső* vezényelte, a műsor Csajkovszkij jegyében állott. *Stefániai Imre* a b-moll zongoraversenyt adta elő, műsoron volt még a VI. szimfónia és az „1812” nyitány.

A nyári hangversenyek új színhelye: a Károlyi-kert

A vigadói hangversenyek lezárása után, június 2-án megkezdjük a nyári szabadtéri előadásokat, amelyek továbbra is változatlanul vonzották a főváros közönségét. Eddig a városligeti Iparcsarnok előtti zenepavilonban tartottuk a rendkívül népszerű koncerteket. Ez évben *új színhellyel* gyarapodtak a szabadtéri hangversenyek. Egy alkalommal hivatalos dolgom volt a Károlyi-palotában levő Fővárosi Képtárban. Amint megpillantottam a barokk stílusú épületben elhelyezett képtárnak az udvarát, az a gondolat villant meg bennem, hogy ez a hely kiválóan alkalmas lenne szabadtéri hangversenyek számára. Három oldalát épületcsoport zárja körül, az utca zaja letompul, csaknem teljesen kikapcsolódik, s ez előnye folytán a legfinomabb akusztikai, dinamikai hatások nem vesznek el. E benyomásaimat azonnal közöltem *Novágh Gyula* népművelési vezetővel, s megtettük a hivatalos lépéseket a terv megvalósítása érdekében. Fáradozásaink sikerrel jártak.

Javaslatom eredményeképpen 1934. július hó 11-én hangzott fel először a Károlyi-palota kert-udvarán vezényletem mellett Goldmark Sakuntala nyitánya, Bizet L'Arlesienne-je, Berlioz Rákóczi indulója, stb.

A Károlyi-kerttel Budapest közönségének *újabb rétegét* nyertük meg a zeneművészet számára, olyanokat, akiknek a Városliget messze volt.

A nyári szabadtéri hangversenyek színvonal tekintetében nem maradtak el a téli koncertektől. Többek között két Beethoven-hangverseny, Mozart, Mendelssohn-, Csajkovszkij-, Grieg-, Wagner-, orosz-, francia-, német operahangverseny volt műsoron. Szólisták voltak: *Szabó Ilonka, Réthy Eszter, Eyssen Irén, Koréh Endre, Szedő Miklós, Imre Vince* (ének), *Banda Márton, felvinczi Takács Alice, Páricsy Pál, Gáspár Zsigmond* (hegedű), *dr. Sebestyén Sándor* (gordonka), *Molnár Anna* (hárfa) stb.

Az évi zárlat eredménye:

Vigadó	24 hangverseny
Rádió (stúdió)	1 hangverseny
Zeneakadémia	2 hangverseny
Iparcsarnok	50 hangverseny
Károlyi kert	17 hangverseny
Összesen	94 hangverseny

XII. évad 1934-1935

A mindinkább közeledő fenyegető gazdasági világválság érezte hatását a hangverseny-fronton is. A téli idényben eddig minden vasárnap délután voltak hangversenyeink, ezeknek számát most csökkenteni kellett. A Népművelési Bizottság két hangverseny-sorozatot hirdetett: 10 **A** bérleti hangversenyt vasárnap délután, és 5 **B** bérleti hangversenyt csütörtök este.

Bartók első szvitjének, Dohnányi „Ruralia hungarica”-jának, Erkel Csobánc nyitányának előadásával kezdődött a Székesfővárosi Zenekar ezidei évadja.

Nagy visszhangja volt a bérleti hangversenyek hűséges törzsközönségének körében az októbertévi Csajkovszkij estnek is, amelyen *Herz Lili* bravúros fölényrel játszotta a népszerű orosz mester b-moll zongoraversenyét. *Báthy Anna* költőien emelkedett előadásában gyönyörűen érvényesült az „Anyegin” levéláriája.

Az Offenbach-esten a komponista egyfelvonásos kis vígoperája, „Eljegyzés lámpafénynél” aratott nagy sikert. A közreműködőket: *Darvas Ibolyát*, *Eyssen Irént*, *V. Kováts Ilonkát* és *dr. Imre Vincét* lelkesen ünnepelte a hálás közönség. *Dr. Sebestyén Sándor* közben Offenbach két gordonka-művét játszotta virtuóz készséggel, nemes tónussal.

Közben egy *újabb helyszíni kísérletezéssel* próbálkozott meg a Székesfővárosi Zenekar. Az Egyetem utcai Károlyi-palotában lévő Fővárosi Képtár termeiben a keddi napokon délután 6 órai kezdettel sétatangversenyeket rendeztünk népszerű műsorral. E hangversenyeket a tél közeledtével be kellett szüntetni, mert a termeket akkoriban nem lehetett fűteni.

1934. november 18-án *Sztojanovits Jenő* emlékezetének hódolt az a szép hangverseny, amelyen a 15 év előtt elhunyt kitűnő komponista egyházi és világi műveit mutattuk be a közönségnek. Főképpen „Stabat Mater”-e győzött meg arról, hogy Sztojanovits művészete nagy értéke a magyar egyházi zenének. Zajos ünneplésben részesült *Böhmné Sztojanovits Adrienne* a „Rege a csodaszarvasról” c. iskolai oratórium nagyszerű előadásáért. Régi fényében tündökölt a *Sztojanovits-tercet* is; gyermek-kórusral kombinálva mutatta be a „Karácsonyi álom” c. oratórium egy részletét. A műsor egyébként három részből állt: I. egyházi művek, II. karművek, III. színpadi művek, az elhunyt mester operáiból és balettjeiből szemelvények. *Demény Dezső*, *Sugár Viktor*, *Szeghő Sándor* és *Bor Dezső*, valamint a *Sztojanovits nővérek: Lili, Adrienne és Edith, Závodszy Zoltán, Tibor Zoltán és Koréh Endre*, továbbá a *Budai Dalárda*, a *Dalos-szövetség* és a *Szilágyi Erzsébet leánygimnázium* énekkara, a *Bazilika- és Mátyás-templom énekkara* vették ki részüket a kitűnően megrendezett emlékhangverseny sikeréből.

A Sztojanovits-emlékhangversennyel kapcsolatban közlöm *Szeghő Sándornak*, a Budai Dalárda és a 2. honvéd gyalogezred nyug. zenekari igazgató-karnagyának cikkét, amely A ZENE c. folyóirat 1934. nov. 15-i számában jelent meg.

„A jelen század első éveiben, mikor még Budapestnek a Filharmóniai Társaság zenekarán kívül állandó hangversenyzenekara nem volt, e sorok írója tervezetet készített egy, a velencei *Banda Cittadina* mintájára alakítandó zenekarról, és azt barátjának, *Sztojanovits Jenőnek*, akkori időben a székesfővárosi ének- és zene-szakfelügyelőnek bemutatta. Sztojanovits Jenő ekkor elmondotta, hogy ő már hónapokkal azelőtt beadott hasonló tervezetet a főváros illetékes hivatalához, azonban a főváros vezetősége fél, hogy a zenekar fenntartása a költségvetést túlságosan megterheli, s így a tervezetet még tanácsülés elé sem vitték. Ezután

elővette az általa készített javaslatot és mély meggyőződéssel magyarázta, hogy a tervbevett zenekar nemcsak hogy áldozatba nem kerülne, de lehetséges, hogy abból hasznot hajtó vállalkozás lenne. A 30 év, mely azóta eltelt, sok apró részlet emlékét elhomályosította agyamban, de azt még most is pontosan tudom, hogy a székesfőváros kegyurasága alá tartozó templomok zenekarainak egybevonását, illetve a szóban forgó templomoknak ezen zenekarral való kiszolgáltatását vette anyagi megoldás alapjául. Más jövedelemforrásoknak népszerű szimfonikus hangversenyek tartását és bel- valamint külföldi művészek zenekari kíséretének ellátását jelölte meg az előterjesztés, mert a filharmonikusok zenekara azon időben a saját hangversenyeinek estéjét kivéve, mindennap az operaházban volt elfoglalva és túlságos költségessége révén a művészek által csak kivételesen volt igénybevehető. Végül még a tervezetnek egy részletére is emlékszem: a székesfőváros közönségének díjtalan szórakoztatására felajánlotta, hogy a nyári hónapokban a hét egyik napján, a városligeti Iparcsarnok előtti zenepavilonban a késő délutáni órákban vegyes műsorral hangversenyeket fog tartani.

A fentiekből megállapítható, hogy a terv kitűnő volt, csekély áldozattal megvalósítható, s ki tudja, azóta a magyar kultúrának milyen hatalmas oszlopává fejlődött volna. De örömmel állapíthatjuk meg, hogy a mai kitűnő Székesfővárosi Zenekar teljesen betölti kultúrhivatását, és így a mindig szépeért rajongó *Sztojanovits Jenő* álma teljességbe ment”.

Eddig a Szeghő-féle cikk. Erre vonatkozólag megjegyzem, hogy Sztojanovits Jenő fenti tervéről *nem volt tudomásom*. Mindenesetre rendkívül érdekes, hogy már a század elején felmerült egy Székesfővárosi Zenekar felállításának gondolata. Sztojanovits terve még a tárgyalásokig sem jutott el. 1914-ben *Márkus Jenő* tanácsnok, mint azt fentebb a bevezető soraimban már említettem, egy gondos tervet készített a Zenekar felállításáról, de ennek kivitelét az első világháború kitörése megghiúsította. Csak 1922-ben sikerült szervező munkám eredményeképpen és vezetésem alatt a Székesfővárosi Zenekar létrehozása, de csak *önellátó alapon*. A zenekar megszületett, és immár 12 éve szolgálja a magyar zenekultúra magasztos célkitűzéseit.

December 4-én a Székesfővárosi Zenekarnak különféle kultúrnemzetek zenéjét ismertető kitűnően előkészített ciklusában lengyel díszhangversenye volt. A *Vaszy Viktor* vezényelte nagysikerű estén, amelyen a lengyel követség, valamint a magyar kormány és társadalmi élet neves képviselői is jelen voltak, *Mieczyslaw Karłowicz* szellemes, sok fantáziával megírt „Litván rapszódia”-jának volt a legnagyobb sikere. *Szymanowski* B-dur szimfóniája nagy tudással és rafináltsággal készült, de a forma túlságosan szabad kezelése olyan ösvényekre csábította a zeneköltőt, melyeken az átlaghallgató alig is tudja követni. Pedig sok szép epizódot halmozott össze a komponista, különösen az első tételben. *Kentner Lajos* ezúttal is fényesen megállta helyét; Chopin e-moll versenyművét játszotta finoman, poétikusan, a gazdag futam-díszítések plasztikus beállításával. Őt is, valamint a vezénylő karmestert melegen ünnepelte hallgatóság. A tartalmas műsort még *Moniuszko* „Téli regé”-je egészítette ki.

A következő hangversenyt *Szenkár Mihály* vezényelte. Műsoron volt Beethoven III. Leonora nyitánya, Csajkovszkij VI. szimfóniája és még néhány zenei apróság. Közreműködött *Sz. Kovács Mária* operaénekesnő.

Ezt a hangversenyt dec. 22-én ünnepi Liszt-hangverseny követte. *Nagy Margit* Liszt-dalokat énekelt (Loreley, Csak még egyszer újra lássam, Ha álmodom mély); *Stefániai Imre* az A-dur zongoraversenyt játszotta. Ezenkívül még műsoron volt a „Hungária” és a „Les Préludes” szimfóniai költemény.

A következő műsoron szerepelt *Kazacsay Tibornak* „Egy humorista vázlatkönyvéből” c. szvitje, valamint Mendelssohn III. (skót) szimfóniája. Kazacsay humoreszkje nagy tetszést keltett, a komponista maga játszotta a zongora szólamát. Az ötletes kompozíció valósággal gyűjteménye a zenei humort tükröztető szemléltető példákknak.

A ZENE írja: „A Népművelési Bizottság nagyszerűen bevált idegen nemzetiségű hangversenyei során egy olasz (1935. jan. 17.) és egy angol (jan. 20.) hangversenyt hallottunk a Székesfővárosi Zenekar közreműködésével. *Oreste Piccardi* biztos kezű, temperamentumos, gazdag fantáziával rendelkező karmester, aki Alfano, Lualdi, Respighi és Verdi zenekari műveit vezényelte a kitűnő olasz mesterek műveibe való elmélyedéssel. A nagyon sikerült koncert keretében *Svéd Sándor*, az Operaház népszerű énekművésze, két operaáriát énekelt; a közönség viharos tapsokkal honorálta az elhangzott éneket.

Az angol hangverseny vezénylet karnagyában, *Constant Lambert*-ben igen kultúrált, finom ízlésű, lírikus kedélyű muzsikust ismertünk meg. Delius és Vaughan-Williams szimfonikus műveit, valamint saját „Muzsika” c. kompozícióját dirigálta. Utóbbinak, valamint Vaughan-Williams „London szimfóniá”-jának volt a legzajosabb sikere. *William Murdock* elsőrendű pianista, klasszicizáló játéktílussal. Elragadóan szép zongorázásáért percekig tombolva ünnepelte a közönség.

A következő hangversenyen (febr. 3.) *Siklós Albert*: „Tánc impressziók” c. műve szerepelt a műsoron, melyet pattogó ritmikával, színesen tolmácsolt a Székesfővárosi Zenekar. Haydn koncertáló szimfóniájában *Banda Márton*, dr. *Sebestyén Sándor*, dr. *Schwáb Nándor* és *Rudas Imre* játszották a szóló részeket, stílusosan, nagy technikai készséggel. A közönség szeretettel ünnepelte őket, valamint *Stowasser Irént* és *D. Gavora Jolánt*.”

A febr. 17-i hangversenyen négy szólista működött közre: *Baumgartner Margit* (Gounod: Faustból az Ékszerárja, Puccini: Pillangó kisasszonyból a nagyária), *Bárdos Ily* (Verdi: Rigolettoból Gilda áriája, Donizetti: Lammermoori Lucia áriája), *Gonda Lucy* (Mozart: c-moll zongoraverseny), és *Kuttner Mihály* (Mendelssohn: hegedűverseny). Zenekari mű *Berlioz*: Lear király nyitánya és *Liszt*: Mefiszto keringője volt.

Ünnepi finn hangverseny volt február 27-én. A hangverseny fővédnökei: dr. *Hóman Bálint* vallás és közoktatásügyi miniszter, *Onni Talas* budapesti finn követ, dr. *Petró Pál* államtitkár, dr. *Sipőcz Jenő* főpolgármester és *Szendy Károly* polgármester. Bevezető beszédet dr. *Petró Pál* államtitkár mondott. A hangversenyt *Fleischer Antal* vezényelte. Közreműködött *Báthy Anna*, az operaház tagja, *Eyssen Irén* operaénekesnő és *Faragó György* zongoraművész. Műsoron szerepelt: *Sibelius* szerzeményei közül a *Finnlandia*, a *Tuonelai hatyú*, a II. szimfónia, továbbá *Palmgreen*: III. zongoraverseny, és néhány *Melartin*-, *Järnefelt*- és *Kuula*-dal. A hangversenynek megérdemelten nagy sikere volt.

Francia hangverseny volt március 7-én, melynek fővédnöke *Gaston Maugras*, Franciaország budapesti követe volt. *Debussy*: Egy faun délutánja, *Franck*: d-moll szimfóniája, *Chabrier*: „Espana” zenekari rapszódiaja volt a zenekar műsora. Az est szólistája *Robert Soëns* hegedűművész volt, aki Lalo „Spanyol szimfóniá”-ját adta elő ragyogó technikával.

Az április 7-i magyar hangversenyen *Albert Ferenc* aratott szép sikert, Hubay Jenő két hegedűszerzeményének virtuóz előadásával. *Mannaberg Rózsit* is percekig ünnepelte a Vigadót teljesen megtöltő közönség *Liszt*: Magyar fantáziájának bravúros eljátszásáért. *Kodály*: Marosszéki táncai, *Siklós Szimfóniája* és *Buttykay*: Ünneprontók c. szimfonikus költeménye egészítették ki a változatos szép műsort.

„Nagy külső siker keretében zajlott le az évadzáró április 13-i spanyol hangverseny; fővédnöke gr. *Carlos Arcos*, Spanyolország budapesti követe volt. Az est szenzációja *Gaspar*

Cassado gordonkaművész, Casala tanítványa, saját szerzeményű d-moll gordonkaversenyét, valamint három spanyol mester zongorakíséretes gordonkakompozícióját játszotta eszményien szép tónussal, fölényesen biztos technikával, gazdag dinamikai árnyalatokkal. A hallgatóság alig tudott betelni játékának egyéni varázsával. Bacarisse: *Heraldos*, szimfonikus képeinek és Pedro néger ájtatosságának tökéletesen kicsiszolt bemutatásával nemcsak a kitűnő zenekar, hanem Fleischer Antal, a vezénylő karnagy is tomboló sikert aratott. *Nagy Margit*, az Operaház tagja *Manuel de Falla* dalait adta elő. A hangverseny zárószáma Albeniz: *Tirana* (az „Ibéria” szvit harmadik tétele) volt.” - írja A ZENE.

Június 2-án indult meg a nyári szabadtéri hangversenyek sora most már két helyen: a városligeti Iparcsarnok előtt, valamint a Károlyi kertben. De néhány hét múlva, július 8-án *újabb színhellyel bővült a nyári szabadtéri hangversenyezés*: a Városmajorban is megkezdődtek a hangversenyek, hogy a budai közönség is hozzájuthasson a zeneművészet által nyújtott élvezethez. Mindhárom helyen hetenként két-két ízben játszottunk, keddtől vasárnapig bezárólag, tehát hatszor. A hétfő a próba napja volt, amikor is az egész heti műsorból a nehezebb és kényesebb műsorszámokat vettük át. Tekintettel arra, hogy mindennap más és más volt a műsor, fizikailag lehetetlen volt az egész heti programnak az átpróbálása, de nem is volt erre szükség, mert a zenekar olyan „prima vista” (első látásra), vagyis lapról való játszási képességre tett szert, amely helyi vonatkozásban szinte egyedülálló.

Egyébként majdnem minden hangversenynek megvolt a szólistája is. Vendég-karnagyok *Fleischer Antal*, *Ferencsik János*, *Kenessey Jenő*, *Vaszy Viktor* voltak.

A téli idényben a hangversenyek száma:

Vigadó	17 hangverseny
Főv. Képtár	2 hangverseny
egyéb hangverseny	5 hangverseny
Összesen	24 hangverseny

Nyári hangversenyek:

Iparcsarnok előtt	28 hangverseny
Károlyi kert	26 hangverseny
Városmajor	16 hangverseny
Összesen	70 hangverseny

XIII. évad 1935-1936

A XIII. évad hangversenyeit „Nemzetek hangversenyei” címszó alatt lehetne összegezni, és pedig:

1935	október	13-án	Évadnyitó hangverseny (klasszicizmus)
1935	október	27-én	Romantikusok I.
1935	november	7-én	Norvég hangverseny
1935	november	10-én	Romantikusok II.
1935	november	20-án	Német hangverseny
1935	november	24-én	Újabb magyar zene
1936	január	5-én	Újabb francia zene
1936	január	26-án	Újabb német zene
1936	február	4-én	Osztrák hangverseny
1936	február	9-én	Régi magyar muzsika
1936	február	18-án	Ünnepi Liszt-hangverseny
1936	március	1-én	Orosz hangverseny
1936	március	3-án	Francia hangverseny
1936	március	8-án	Magyar szerzők bemutató hangversenye
1936	március	10-én	Liszt Ferenc egyházzenei hangverseny
1936	március	31-én	Svéd hangverseny

A november 7-i norvég hangverseny fővédnöke *Arne Scheel* norvég követ és meghatalmazott miniszter. Vezényelt *Odd Grüner-Hegge* osloai karnagy, az osloai Filharmonikusok és az osloai Nemzeti Színház karnagya. Sokszor szerepelt Európa nagyobb városaiban mint vendég dirigens, több alkalommal képviselte Norvégiát nemzetközi zenei ünnepségeken. Közreműködött *Robert Riefling* osloai zongoraművész. Zenei tanulmányait Norvégiában és Németországban végezte. 1923-ban, tizenkét éves korában lépett fel először nyilvános hangversenyen. A műsor:

Joh. Halvorsen: Norvég rapszódia
Harald Saeverud: II. szimfónia
Grieg: zongoraverseny
Ludvig I. Jensen: Tema con variazioni B-dur.

A november 20-i német hangverseny dirigense *Hilmar Friedrich Weber* már hatéves kora óta foglalkozik zenével. Először hegedülni, később zongorázni, majd orgonálni tanult. Tizenkét éves korában adta első hangversenyét. Ő szervezte meg a ma oly kitűnő leipzig (lipcsei) Filharmonikus Zenekart, egyúttal meghívták a leipzig Reichsender igazgatói állására. A hangverseny műsora:

Beethoven: III. Leonora nyitány
Brahms: IV. szimfónia
Reger: Változatok egy Mozart-téma felett
Wagner: A nürnbergi mesterdalnokok, nyitány.

„Az újabb magyar zene” műsorát *Ferencsik János* vezényelte nov. 24-én. A műsor:

Bartók: Magyar parasztdalok
Bartók: Rapszódia zongorára és zenekarra
(a zongora-szólót *Hernádi-Heimlich Lajos* zongoraművész játszotta.)

Kodály: Háry János szvit
Dohnányi: fisz-moll szvit.

A dec. 8-i hangverseny kiemelkedő száma Rimszkij-Korszakov Seherezade-ja volt. *Bertók Ferike* operaénekesnő Donizetti: Lammermoori Lucia nagyáriáját énekelte. *Pázmán György* zongoraművész Chopin: f-moll zongoraversenyét adta elő. Vezényelt *Bor Dezső*.

Az újabb francia zene műsorát *Fleischer Antal* vezényelte 1936. január 6-án. Műsoron volt *Pierre Octave Ferroud*: „Foules”, zenekari kép (Budapesten először); *Maurice Ravel*: Seherezade, három költemény énekhangra és zenekarra, énekelte *Tutsek Piroska*, az Operaház művésze; *Paul Dukas*: A bűvészinas; *César Franck*: d-moll szimfónia.

Január 26-án *Bor Dezső* vezényletével az újabb német zene töltötte ki a hangverseny egész műsorát. *Bruckner*: g-moll nyitánya, majd *Mahler*: Adagietto az V. szimfóniából hárfára és vonószekarra; *Bruckner*: Andante a mester hagyatékában talált f-moll szimfóniából; *Mahler*: Lieder eines fahrenden Gesellen, énekelte *Basilides Mária*, az operaház örökös tagja; *Richard Strauss*: Burleszk, zongorára és nagyzenekarra, (előadta *Herz Lili* zongoraművésznő); végül *Richard Strauss*: Don Juan, szimfonikus költemény.

Február 4-én az osztrák hangversenyt az ismert *Rudolf Nilius*, a bécsi Zeneakadémia tanára vezényelte. Műsora: *Haydn*: 13. szimfónia, G-dur; *Mozart*: Il re pastore, énekelte *Fritzi Jockl* kamara-énekesnő; *Schubert*: Rosamunda, nyitány; *Johann Strauss* (idősebb): Radetzky induló; *Joseph Strauss*: Falusi fecskék, énekelte *Fritzi Jockl* kamara-énekesnő; *Johann Strauss* (ifjabb): Indigo-nyitány, Perpetuum mobile, Pizzicato-polka, továbbá: Tavaszi hangok, keringő (énekelte *Fritzi Jockl* kamara-énekesnő); Kék Duna keringő.

Február 9-én „Régi magyar muzsika”, Biblikus és históriás énekek, magyar táncok, átdolgozta és vezényelte *Siklós Albert*. Műsor:

Régi magyar táncok (1520-1800)

Kisfaludy Sándor: Ongarese

Kisfaludy Sándor: Magyar inszurrekciós induló

Csermák Antal: Palotás

A kolozsvári Hofgreff-gyűjtemény hat biblikus és históriás éneke. Bemutató előadás.

Előadta: *dr. Imre Vince* operaénekes

Bihari szvit

Tinódi Lantos Sebestyén „Krónikájá”-nak énekeiből. Előadta: *dr. Palló Imre*, az Operaház örökös tagja.

A löcsei tabulaturás-könyv táncai. Bemutató

Magyar induló. 18. századi katonadalok feldolgozása.

Bartók Béla közreműködése

A Székesfővárosi Zenekar február 18-án ünnepi Liszt-estjével méltón hódolt a nagy magyar zeneköltőnek, melyen a mester zongoraversenyművei kerültek előadásra. *Bartók Béla* magával ragadó virtuozitással szólaltatta meg a „Haláltánc” zongoraszólamát. *Hernádi-Heimlich Lajos* és *Szatmári Tibor* a két népszerű versenyművet, az Esz-durt és az A-durt játszotta. *Hegyi Emánuel* szolid technikáját élveztuk a Magyar fantázia színes előadásával, végül *Geszler György* mutatta be kulturált ízlését és muzikalitását az e-moll „Malediction”-műnek interpretálásával. A szólistákat a nagyszámú előkelő közönség lelkesen ünnepelte a vezénylő karmesterrel, *Vaszy Viktorral* együtt.

A március 1-i orosz hangversenyen a korán elhunyt *Kalinnikov I.* (g-moll) szimfóniája hangzott el. *Laczó István*, az Operaház tagja, Rimszkij-Korszakov és Csajkovszkij áriákat

énekelt. *felvinczi Takács Alice* Glazunov a-moll hegedűversenyét adta elő. Rimszkij-Korszakov „Orosz húsvét” nyitányával fejeződött be a hangverseny, melyet *Bor Dezső* vezényelt.

Március 8-án fiatal magyar szerzők mutatkoztak be. A zenekart *Kenessey Jenő* vezette biztos kézzel, nagy dologbeli tudással. A műsor:

Ágai Dénes:	Bevezető és körtánc
Geszler György:	Első zongoraverseny D-dur, játszotta a <i>szerző</i>
Farkas Ferenc:	Pastorali. Énekelt: <i>Szilvásy Margit</i> , az Operaház tagja
Kenessey Jenő:	Tánc
Kadosa Pál:	Három zenekari vázlat. (1. Dudanóta, 2. Dúdolgató, 3. Az önkéntes tűzoltó-testület térzenéje.)
Veress Sándor:	Második partita kis zenekarra.
Esterházy Ferenc:	„Liebesklänge”, op. 12., öt zenekari kíséretes dal, énekelt <i>Eyssen Irén</i> .
Pongrácz Zoltán:	Részletek „Az ördög ajándéka” c. táncjátékból.

A március 31-i svéd hangversenyen ismét külföldi vendégművészek szerepeltek. A hangverseny fővédnöke *Unden Ulf Torsten* svéd követ és meghatalmazott miniszter. Vezényelt *Tor Mann*, a göteborgi Filharmóniai Zenekar karnagya. Ez a szimfonikus zenekar a legrégebbi zenekara Svédországnak, minden évben 75 hangversennyel szerepel a nyilvánosság előtt. *Tor Mann* a stockholmi kir. zeneakadémiának is tagja, külföldi hangversenykörútjain nagy sikereket könyvelhet el. Közreműködött a hangversenyen *Kerstin Thorborg*, a bécsi állami operaház magánénekesnője. Énektanulmányait Stockholmban végezte. Jelenleg a bécsi opera egyik legnépszerűbb, legtöbbet szereplő tagja. A műsor a következő volt:

Attenberg, Kurt:	Második szimfónia, F-dur
Johnson, Josef:	Két dal zenekari kísérettel, énekelt <i>Kerstin Thorborg</i>
Wiklund, Adolf:	Dal zenekari kísérettel, énekelt <i>Kerstin Thorborg</i>
Haquinius, Algot:	Dal zenekari kísérettel, énekelt <i>Kerstin Thorborg</i>
Larssen, Lars Henrik:	Második hangverseny nyitány
Rangström, Ture:	Notturmo, 3 dal zenekari kísérettel, énekelt <i>Kerstin Thorborg</i>
Alfvén, Hugo:	Midsommarvaka, svéd rapszódia

(A hangverseny érdekes epilógusa: Ezt a koncertet a magyar rádió közvetítette. Kurt Attenberg a svéd rádió révén stockholmi otthonában hallgatta végig műve előadását. Mire a hangverseny a Vigadóban véget ért, és a zenekar a hangverseny dobogóról levonulni készülődött, egy távirat érkezett Stockholmból: a szerző üdvözlése és köszönete a mintaszerű előadásért.)

Június 6-tól szeptember 4-ig tartott a nyári szabadtéri hangversenyek sorozata az Iparcsarnoknál, a Károlyi kertben és a Városmajorban.

Vendékdirigensek voltak: *Kenessey Jenő*, *Vaszy Viktor* (2), *Koudela Géza*, *Rajter Lajos*, dr. *Boldis Dezső*.

Vendégszereplő művészek:

Ének: *Gyurkovits Mária* (3), *Kováts Ilonka* (2), *Pálffy Mária*, *Micsey Józsa*, *Szabó Ilonka*, *Maróthy Magda*, *Szilvásy Margit*, *Christián Lili*, *Eyssen Irén*, stb., dr. *Imre Vince*, *Laczó István*, *Liontas Konstantin* (2), *Sztáray László*, *Dobos András*, stb.

Hegedű: *Ország Tivadar* (5), *Albert Ferenc*, *Balás Frigyes*, *Fenyves Alice*, *Hajós Magda*.

Gordonka: *dr. Sebestyén Sándor*

Fuvola: *Meisner János*

Hárfa: *Molnár Anna*

A 13. hangverseny évad végeredménye számokban:

Vigadó	16 hangverseny
Zeneakadémia	4 hangverseny
Rádió (stúdió)	1 hangverseny
Budai Vigadó	2 hangverseny
Iparcsarnok	22 hangverseny
Károlyi kert	21 hangverseny
Városmajor	21 hangverseny
Sétahajó	1 hangverseny
Egyéb	1 hangverseny
Összesen	89 hangverseny

XIV. évad 1936-1937

Ez az évad sem szűkölködött kiemelkedő zenei eseményekben. „A” bérletben 10 vasárnap délutáni, „B” bérletben 5 hétköznapi esti koncertet hirdettünk meg.

Az október 11-i hangversenyt *Bor Dezső* vezényelte. Farkas Ferenc díjnyertes „Divertimento”-ja volt az egyik kiemelkedő szám. Chopin e-moll zongoraversenyét *Hernádi-Heimlich Lajos* játszotta. Mozart Jupiter szimfóniájával zárult a hangverseny.

Október 17-én Liszt-hangversenyt vezényelt *Ádám Jenő*, amelyen többek között a Requiem (1868), a 18. zsoltár, Les Préludes, Magyar ünnepi dal szerepelt. Közreműködött a *Budai Dalárda*.

A november 8-i hangversenyt *dr. Boldis Jenő* vezényelte. *Tutsek Piroška*, az operaház tagja Wagner: A bolygó hollandi c. operájából Senta balladáját énekelte; Vivaldi versenyművét 4 hegedűre *Fenyves Alice*, *Lengyel Gabriella*, *Albert Ferenc* és *Harsányi Miklós* adta elő. Műsoron volt még *Lajtha László* kis szvitje és Haydn Esz-dur szimfóniája.

November 22-én Dohnányi: egy gyermekdal feletti változatait *Pázmán György* adta elő; *Bertók Ferike* Donizetti-nek Linda di Chamounix cavatináját és Bishop-nak „A fülemile” hangverseny-áriáját énekelte. *Dr. Sebestyén Sándor* Boccherini gordonkaversenyét adta elő. *Pongrácz Zoltán*: Magyar eklogák, és Schubert h-moll (befejezetlen) szimfóniája volt még műsoron.

A szezon egyik kimagasló eseménye volt a december 10-i Bartók hangverseny a mester személyes közreműködése mellett. Vezényelt *Vaszy Viktor*. Első szám a két zenekari arckép volt, majd a „Cantata profana” következett *Rösler Endre*, *Hámory Imre* és a *Palestrina-kórus* közreműködésével. „Rapszódia zongorára és zenekarra” szóló szólamát *Bartók Béla* játszotta. Befejezésül az I. szvit hangzott el.

A Cantata profana bonyodalmas bemutatójának hiteles története.

A Cantata profana előadásának gondolata pontosan 1936 tavaszán vetődött fel. *Vaszy Viktor*, a Palestrina kórus vezetője, vállalta a mű betanítását a Székesfővárosi Zenekar előadásában. A bemutató előadást az év őszére tervezte, azonban az előadás *jellege és időpontja* megváltozott. Ez a változás különös, sőt mondhatnók, *furcsa körülmények között történt*. Ennek ma már 26 esztendeje, és hogy ezt most a Visszapillantásokban híven leírhasam, levélben érdeklődtem Vaszy Viktornál, a Szegedi Nemzeti Színház igazgatójánál, az azóta esetleg feledésbe merült részletek felől. Vaszy csakhamar válaszolt, és levelében kéri, hogy válaszát *szó szerint közöljem* le ebben a zenekari krónikában. Íme, a levélnek az ügyre vonatkozó része:

Szeged, 1962 IV. 1.

Kedves Barátom!

Leveledre válaszolva az alábbiakban közlöm a Cantata profana bemutatójának hiteles történetét.

A Cantata profana magyarországi bemutatójára 1936 tavaszán a Palestrina kórossal én vállalkoztam. Erről annak idején Bartók Bélának tudomása volt. Kb. 50 próbát tartottam az énekkarral, és *36 őszére terveztük* - talán visszaemlékszel még rá - a pesti Vigadóban a Székesfővárosi Zenekarral a mű bemutatóját.

Közben az történt, hogy *Dohnányi Ernő* felhívott engem telefonon, és közölte velem: *egészen természetes, hogy a Cantata profanát ő fogja vezényelni*. Tekintve, hogy Dohnányi abban az időben a Zeneművészeti Főiskola főigazgatója volt, én pedig a Főiskolának tanára, *felettesemmel szemben kénytelen voltam visszalépni a bemutató előadástól* azzal a megfontolással, hogy a legközelebbi előadást úgyis én fogom majd vezényelni. A Dohnányi által vezényelt bemutató előtt pár héttel a Palestrina kórus próbáira Bartók Bélával egyetemben bejárt Dohnányi is, és hallgatta a mű előkészítő munkáit. Bartókkal sokat beszéltem ezeken a próbákon a mű tempójáról, különösen a Fugato tempójáról, *ahol kérésemre - de a hallottak alapján is - Bartók a metronom-jelzést módosította*, és így a Fugatot olyan tempóban énekelhettük, hogy a szöveg értelmesen ki tudott jönni. Dohnányi akkoriban megjegyzést tett nekem, hogy a művel nem foglalkozott, nem ismeri, és ezeken a próbákon ismerkedett a szerzeménnyel.

Bartók Béla az operaházi filharmoniai bemutaton nem vett részt, mert Törökországban volt népdalt gyűjteni. Úgy vagyok értesülve, hogy rádión igyekezett a bemutatót meghallgatni, de a kedvezőtlen vételi viszonyok mellett nagyon keveset tudott kivenni az előadásból. Egy későbbi közlés szerint - aminek állítólag levélben, vagy levelezőlapon kifejezést is adott - csodálkozott, hogy a megbeszélt tempók helyett *Dohnányi egészen más tempókat alkalmazott* az előadáson. Így érlelődött meg Bartók hazajövele után az a gondolat, hogy december 10-én a pesti Vigadóban egy Bartók-hangverseny keretében, - amelyen ő személyesen játssza zongora-rapszódiaját - *a Cantata bemutatót az ő jelenlétében megismételjük*. Ezen az előadáson a Cantata profana *frenetikus sikert aratott*. Felhívom figyelmedet a koncertet követő sajtóbeszámolókra, különösen *Tóth Aladárnak* - azt hiszem a Pesti Naplóban - megjelent kritikájára. Írásának értelme szerint a *Cantata profanának tulajdonképpen ez az est volt a bemutatója*. Az Esti Kurirban *Fodor Gyula* egy rövid interjút is közöl beszámolójában, egy rövid beszélgetést Bartókkal, amelyben Bartók a közreműködők munkájáról igen elismerően nyilatkozik.

Dohnányi mindezt nagyon rossznéven vette tőlem, és hosszú időn át még a köszönésemet sem fogadta.

...Amennyiben a hely engedi, *szeretném, ha közlésem szóról szóra így jelenne meg*, mert ez véglegesen tisztázza a Cantata profana bemutatójának körülményeit.

őszinte barátod
Vaszy Viktor

Eddig szól a levél. Vajon mi is történt itt? Nem kevesebb, mint az, hogy Dohnányi Ernő *hatalmi szóval elvette* nemcsak Vaszy-tól a Cantata profana *ősbemutatójának* lehetőségét, fáradságos, verejtékes munkájának egyetlen, jól megérdemelt jutalmát -, de ezzel egyúttal *a Székesfővárosi Zenekart is megfosztotta attól*, hogy e hatalmas alkotásnak *első nyilvánosság elé vitele* az utókor előtt a zenekar nevéhez fűződjék. Az operai filharmóniai előadás számít *ősbemutatónak*, amellyel azonban Bartók, a fenti levél szerint, *elégedetlen* volt. Viszont a *Székesfővárosi Zenekar által* 1936. december 10-én Vaszy vezényletével előadott Cantata profana volt - Bartók elismerő szavainak értelmében - *az igazi, hiteles tolmácsolás*, amely így a művet a zenetörténet és zenetudomány szempontjából kellő megvilágításba helyezi. *Ez volt a tulajdonképpeni bemutató*, és az egyes sajtó-reflexióknak is ez volt a hangsúlya.

A sajtóbeszámolókat terjedelmük miatt természetesen nem közölhetem teljes egészükben. De a *Pesti Napló* és az *Esti Kurir* napilapok megemlékezéseiből ennek ellenére is kellőképpen fogok idézni, mert teljesen megvilágítják ennek a Székesfővárosi Zenekar közreműködésével lezajlott zenei eseménynek igazi zenetörténeti jelentőségét.

Fontosabb részletek a beszámolókból:

Pesti Napló, 1936. december 11. (A cikk írója Tóth Aladár, az Operaház későbbi igazgatója.)

A Népművelési Bizottság Bartók-estje.

...A csütörtöki Bartók-est legnagyobb, mondhatnánk *korszakalkotó* érdeme, hogy eljuttatta Bartók hangját ahhoz a magyar réteghez, amelyet eddig politika, iskola, társadalmi nevelés és „társaságbeli ízlés” mesterségesen tartott távol az élő magyarság igazán életet jelentő nagyságaitól, egy Adytól, Babitstól, Móricztól, Kodálytól és különösen Bartóktól...

...Népművelési Bizottságunk sok sikerült koncertet rendezett már működése során. Liszt Ferenc társaságunk is sok díszhangversenyhez, ünnepi estéhez verbuvált „előkelő, ünneplő közönséget”. De volt-e közöttük csak egynek is olyan tomboló, általános *közönségsikere*, mint éppen a két „modern”-nek híresztelt ősi zseni: *Bartók*, vagy egy előző alkalommal *Kodály* koncertjének! A mostani Bartók esten *jóformán ugyanannyit tapsoltak, mint amennyit muzsikáltak*. A közönség, amely most a Cantata profanát ünnepelte, számtalanszor szólította pódiumra, és mindannyiszor valóságos üdvölgéssel fogadta a Szerzőt.

„Cantata profana”. Mert ennek az estnek műsorán nemcsak Bartók „könnyebben érthető” fiataalkori művei szerepeltek. Nemcsak az első zenekari szvit, nemcsak a zongora-rapszódia, amelynek koncertáló szólamát maga Bartók játszotta. Ez a műsor a gyönyörű „Két kép”-en keresztül egyenesen Bartók „legforradalmibb”, legnehezebb fajsúlyú remekéhez, a Cantata profanához vezetett bennünket. A hallgatókat olyan mélyen és teljesen magával ragadta ez a remekmű, hogy csak a muzsikusokon-énekeseken múlt az egész kantáta „da capo” megismétlése.

Muzsikusok, énekesek! dehogy feledkezünk meg róluk, a lelkes, odaadó, nagyszerű előadók-ról! És mindenekelőtt lelkesedésben, odaadásban párját ritkító vezetőjükről: *Vaszy Viktorról!* Hogy *ez a felejthetetlen hangverseny* létrejöhetett, az kétségtől ennek a kitűnő fiatal karmesternek az érdeme. A filharmonikusok hangversenyére, a premierre, csak „betanította” a rendkívül nehéz kórus-partitúrát. Most azonban ő maga vezényelte, és *ez az előadás művészi átélésben és technikai kivitelben egyaránt felülmúlta a filharmonikusok bemutatóját!*

Hogy a Palestrina kórus ezúttal önmagát múlta felül, azt megértjük, hiszen hivatott, állandó vezérének gondos, lelkesítő betanítójának intését követte. Azonban Vaszynak nem állott rendelkezésére az ország első zenekara. *Neki a Székesfővárosi Zenekar nagyrészt csak műkedvelő együttesével kellett megfelelnie a Bartók-partitúra roppant igényeinek. Viszont ez a fiatal zenekar olyan páratlan ambícióval dolgozott, hogy arról példát vehet az ország első zenekara is...* Fáradozását ezért a legszebb, legmegérdemeltebb siker jutalmazta...

...A „Cantata profana”, az örök szabadságnak ez a grandiózus himnusza, ezen az estén művészt, zenészt-énekest, közönséget egyaránt felszabadított. Egyike volt ez a hangverseny azoknak a pillanatoknak, amikor a magyarság új, nagy lélegzetet vehet, teleszívhatja lelkét egy diadalmas jövővel terhes élet friss, éltető levegőjével. - (T-th)

Esti Kurir, 1936. december 12. (A cikk írója Fodor Gyula)

Bartók est.

Az évad egyik legjelentősebb zenei ünnepének volt a színhelye csütörtök este a Vigadó: a Székesfővárosi Népművelési Bizottság Bartók estet rendezett, s ezen az esten, többek között, előadták a *Cantata profanát* is. Nem emlékszünk rá, mikor rendezett Bartók-estet a Filharmóniai társaság, vagy a Hangversenyzenekar (a néhány éven át működő B.H.Z.), sőt a Zeneművészeti Főiskola sem mutat példát a világ egyik legnagyobb zeneköltőjének tiszteletében. *Ezentúl talán másként lesz.* A Népművelési Bizottság Bartók-estje ugyanis egész sor érdekes tanulsággal szolgált.

1. Kiderült, hogy Bartók költészete iránt ma már akkora az érdeklődés, hogy *az érdeklődőkkel könnyű megtölteni a Vigadó valamennyi termét, folyosóját, erkélyét.*

2. Bartók műveiről az a hit van elterjedve, hogy előadásuk rendkívüli feladatok elé állítja a művészeket. Ez igaz is. De lelkes és ihletett karmester kitűnően meg tudja oldani ezeket a rendkívüli feladatokat, *még akkor is, ha együttese részben műkedvelőkből áll.* Mert az igazi interpretáló tehetség lelkesítő hatású, s a feladat rendkívülisége arra indítja a művész-együttest, hogy *önmagát múlja felül, amint ezt a Székesfővárosi Zenekar csütörtöki szereplése is mutatja.*

3. Azt is szeretik hangoztatni, hogy Bartók újabb művei még nem számíthatnak megértésre a közönség szélesebb rétegeinél. Nos: a csütörtöki Bartók-est közönsége nem szakemberekből került ki, bár sokan voltak a hallgatóság soraiban muzsikuskok is. És ez a közönség *intuícijával* (belső meglátásával) át tudta hidalni azt a távolságot, amely lelkiségét Bartók költészetétől elválasztja. A *Cantata profanát*, Bartók legújabb „legnehezebben megközelíthető” művét olyan *tomboló ujjongással* fogadta, amilyen csak *a lángész megérzésének, felismerésének nyomán* robban ki a tömegből...

...Az est a „Két kép” előadásával kezdődött, a *Cantata profanával* folytatódott. Majd Bartók előadta a Rapszodiát, ráadásul az „Este a székelyeknél”, befejezésül pedig az Első szvit műveket hallottuk.

Vaszy Viktor vezényelt, legkiválóbb karmestereink egyike, az új magyar költőket az ő tolmácsolásában halljuk legszívesebben. Benne él Bartók világában, s ezt a világot életre is tudja kelteni. Kórusa: a Palestrina kórus remekelt. Rösler Endre még tökéletesebben szólaltatta meg példátlanul nehéz énekrészét, mint a *Cantata* filharmóniai bemutatóján, *melynél jóval sikerültebb volt a csütörtöki.* A bariton részt Hámory Imre énekelte hatásosan, *de a zenekar is kitett magáért.* A közönség nem tudott betelni Bartók zenéjével: *a szünetekben is zúgott a taps.*

Megkérdeztük Bartók Bélát, meg van-e elégedve a *Cantata profana* előadásával? Ezt felelte:

- Nagyon. Vaszy, a kórus, és Rösler jó munkát végeztek. Hámory is megállta a helyét.
- És a zenekar?
- Bevallom, kevesebbet vártam. *Meg vagyok velük elégedve!*

*

Muzsikus nem kaphat ennél nagyobb kitüntetést.

(F. Gy.)

A következő, december 20-i hangversenyt Ferencsik János vezényelte. A hangverseny illusztris vendégművésze *Kresz Géza* volt, aki Beethoven hegedűversenyét játszotta. *Veres Sándor* „Divertimento”-ja, és Schumann IV. szimfóniája egészítette ki a műsort.

Az 1937. évet kiemelkedő hangversennyel kezdtük. A Népművelési Bizottság a Liszt Ferenc társasággal karöltve *fiatal magyar művészek bemutatkozó hangversenyét* rendezte meg január 7-én. Ebből az alkalomból egészen röviden ismertetjük a közreműködő fiatal művészek eddigi pályafutását. A hangversenyt *Bor Dezső*, majd pedig *Solti György* vezényelte.

Gluck: Iphigenia Aulisban nyitánya után Joh. Seb. Bach E-dur hegedűversenyét *Lengyel Gabriella* adta elő. (Hubay Jenő mesteriskolájában 15 éves korában megszerezte az állami művészi oklevelet. Először 10 éves korában lépett a nyilvánosság elé, s azóta gyakran szerepel hangversenyeken.)

Schubert: „Margit a rokka mellett” és Mozart: Pamina áriáját a „Varázsfuvoló”-ból *Korponay-Korpás Valéria* énekelte. (Ma az operai tanszak évfolyamán P. Malecky Bianca tanítványa.)

Löwe: Az óra, és Haydn: Recitativo és ária az „Évszakok” c. oratóriumból áriákat *Littasy György* énekelte. (Hegedűsnek, majd gordonkásnak készült. 1932-ben dr. Molnár Imre ének növendéke lett. Ez idő szerint a Zeneművészeti Főiskola akadémiai tanfolyamának utolsó esztendejét végzi.)

Mendelssohn: g-moll zongoraversenyét *Meiszner Lujza* játszotta. (A kis 13 éves előadó kivándorolt magyar szülőktől Amerikában született 1924-ben. Négy éves korában zongorázni kezdett, s ötéves korában szülővárosának, St. Louis-nak nagy hangverseny-termében, a Baldwin-teremben lépett fel. Apja, a kitűnő fuvolaművész, a Székesfővárosi Zenekar aktív tagja, felismerve a gyermek nagy tehetségét, családjával hazajött, hogy gyermeke a budapesti Zeneművészeti Főiskolán tanulhasson. *Meiszner Lujza* így hatéves kora óta a Főiskola növendéke, s ma Székely Arnold vezetésével folytatja zongora-tanulmányait.)

Donizetti: Lammermoori Lucia nagyáriáját és Adam: Bravurvariációk-at *Gyurkovics Mária* énekelte. (Mint a Székesfővárosi Felsőbb Zeneiskola növendékét Jászó Vilmosné vezette be énektanulmányaiba. Innen a Zeneművészeti Főiskolára került dr. Molnár Imre vezetése alá. Az Operabarátok Egyesületének ösztöndíjával a folyó évben a Főiskola opera-tanszakának utolsó évfolyamát végzi.)

Schubert V. szimfóniáját *Solti György* vezényelte. (Középiskolai tanulmányainak elvégzése után a Zeneművészeti Főiskola növendéke lett. A Főiskolán a zongora- és zeneszerzés tanszakokat mint *Székely Arnold*, dr. *Dohnányi Ernő*, illetőleg *Siklós Albert* növendéke végezte. 1932 óta az Operaház korrepetitora.)

Mit ír erről a koncertről A ZENE? „Fiatal tehetségek mutatkoztak be a Székesfővárosi Zenekar január eleji szenzációs hangversenyén. Erre a koncertre *sokszor fogunk hivatkozni a jövőben*, amikor remélhetőleg sorra beteljesülnek azok a reménységek, amelyeket a műsoron szereplő nagyon tehetséges ifjú művészekhez fűzünk. Az egész névsort ideiktathatjuk. Egyik nagyobb meglepetés volt, mint a másik. *Solti György*, fiatal karmester Schubert V. szimfóniáját meglepő fantáziagazdagsággal tolmácsolta. *Lengyel Gabriella*, a már sokszor méltatott ifjú

hegedűművész, *Meiszner Lujza*, a feltűnő pianisztikus adottságokkal megáldott költői lelkületű kis művész, és a kitűnő hangú énekesek: *Gyurkovics Mária*, *Korponay-Korpás Valéria* és *Littasy György* a ragyogóan sikerült est férfiszólistája, mindannyian rászolgáltak a közönség lelkes ünneplésére.”

A következő, január 17-i hangverseny szólistája *Herz Lili* zongoraművész, Csajkovszkij b-moll zongoraversenyét játszotta; *Hildegard von Krafft* müncheni hegedű-művész, Mozart D-dur hegedűversenyét adta elő. Kadosa Pál első Divertimento-ja, és Mendelssohn IV. (olasz) szimfóniája hangzott még el a hangversenyen, amelyet *Bor Dezső* vezényelt.

A február 2-i rendkívüli hangversenynek *Rajter Lajos* volt a karnagya, szólistái pedig *Ország Tivadar* hegedűművész, és *Damokos László* zongoraművész. *Ország Tivadar* műsora: Mozart: A-dur hegedűverseny, Beethoven: F-dur románc, Schubert: „Konzertstück D-dur” (bemutató előadás), majd szünet után *Rózsa Miklós*: Északmagyarországi paraszt-dalok és táncok, *Ország Tivadar*: Magyar táncok. *Damokos László* Csajkovszkij b-moll zongoraversenyét játszotta.

A tizedik hangversenyt február 7-én *Fleischer Antal* vezényelte. Kodály Zoltán: „Budavári Te Deum”-a, és Beethoven IX. szimfóniája volt műsoron. Szólisták: *Báthy Anna*, *Basilides Mária*, *Rösler Endre*, *Kálmán Oszkár*, valamint a *Palestrina-kórus*.

Február 18-án *Albert van Raalte*, a holland rádió főzeneigazgatója állt a Székesfővárosi Zenekar élén. *Albert van Raalte* zenei tanulmányait Steinbach-nál, és a magyarországi születésű Nikisch Arturnál végezte Kölnben és Leipzigban. Mint karnagy sok sikert aratott Német-, Angol-, Olaszországban és Belgiumban. Érdekes műsorán *Beethoven* III. szimfóniája, *Alex Voormollen* (Rotterdam) „Viva Carolina” nyitánya, *Schumann* a-moll zongoraversenye és *Kodály Zoltán* Háry János szvitje szerepelt. A zongoraversenyt *Fischer Annie* adta elő.

Ezt követően február 28-án a Magyar-Osztrák Társaság és a Népművelési Bizottság rendezésében *Osztrák-hangverseny* volt. Fővédnöke *Eduard v. Baar-Baarenfels*, Ausztria budapesti követe. Vezényelt *Rudolf Nilius*, a bécsi Zeneművészeti Főiskola tanára. A műsor: *Bruckner* VII. szimfónia; *Hans Friebeis*: két dal; *Hugo Wolff*: dal, énekelte *Eyssen Irén*; Schubert: Menuette, Ländler, Walzer (Nilius feldolgozás); *Joseph Rinaldini* (Bécs): „Liebeslied im Herbst”, *Joseph Marx*: két dal, énekelte *Eyssen Irén*; és végül Strauss: „Wein, Weib, und Gesang” keringő. Az énekkari részt az *Elektromos Művek Dalköre* adta elő.

A következő hangversenyünk ismét piros betűs ünnepi est volt: a Népművelési Bizottság és az Országos Liszt Ferenc Társaság hangversenye a Collegium Hungaricum Szövetség bevonásával. Ezt a magyar szerzők bemutató hangversenyét *Kenessey Jenő* vezényelte. Közreműködők: *Molnár Anna* hárfaművész, dr. *Imre Vince* operaénekes, *Ország Tivadar* hegedűművész, és a *Dunakeszi MÁV Magyarság Férfikar*. Az est műsora:

Gárdonyi Zoltán:	Ünnepi nyitány (1937)
Szita Oszkár:	Poéma, nagyzenekarra, vezényli a szerző
Pongrácz Zoltán:	Burleszk
Rajter Lajos:	Ünnepi zsoltár tenor-szólóra, férfikarra és zenekarra (1936)
Farkas Ferenc:	Concertino hárfára és kis zenekarra (<i>Molnár Anna</i>)
Veress Sándor:	Ária hegedűre és zenekarra (1937) (<i>Ország Tivadar</i>)
Kenessey Jenő:	Falusi képek (Derengés, Gyermekek játéka, A falu tánca)
Tóth Dénes:	Andante és Allegro (1937)

A ZENE írja erről a hangversenyről: „Nemes missziót teljesített a Székesfővárosi Népművelési Bizottság, midőn a Collegium Hungaricum Szövetség és a Liszt Ferenc Társaság bevonásával fiatal magyar szerzők bemutató estjét rendezte meg *Kenessey Jenő* avatott

vezényletével. Elsősorban *Farkas Ferenc* Concertino-járól kell megemlékeznünk, mely ennek a nagy jövőjű ifjú muzsikusként új állomást jelent eddigi fejlődésében. Nagy tetszést aratott *Kenessey Jenő* „Falusi képek” c. tetszetős szvitje, és *Veress Sándor* hegedűáriája, amely nemes ívű dallamosságával tűnt fel. *Rajter Lajos* ünnepi zsoltára komoly készültségről és őszinte ihletről tett tanúságot. *Gárdonyi Zoltán* nyitánya, *Szita Oszkár* Poeme-je és *Tóth Dénes* „Andante és Allegro”-ja egészítették ki a tartalmas, szép műsort. *Molnár Anna* nagy készültséggel hárfázott, *Imre Vince* és *Ország Tivadar* dicséretre méltó ambícióval karolták fel ifjú kollégáik ügyét.”

A tizenötödik hangversenyen, *Bor Dezső* vezényletével március 21-én bemutatták *Geszler György* Petőfi-szvitjét. *Ország Tivadar* Mendelssohn hegedűversenyét adta elő. Brahms II. szimfóniája volt a záró szám. A hangverseny folyamán még az új magyar egyházi zenéből hangzottak fel kórus-részletek *Bárdos Lajos* zeneművészeti főiskolai tanár vezényletével és a *Budai Cecilia-Kórus* közreműködésével.

Ugyancsak március 21-én volt a *La Fontaine Irodalmi Társaság* által rendezett *Puskin emlékmatiné*, amelynek keretében a Székesfővárosi Zenekar *Bor Dezső* vezényletével Csajkovszkij, Glazunov, és Rimszkij-Korszakov műveket játszott. Az emlék-matiné színhelye a Zeneművészeti Főiskola kamaraterme volt.

Április 4-én *Bor Dezső* vezényletével megtartott hangversenyen *Deák László* zongoraművész Beethoven Esz-dur zongoraversenyét adta elő. A műsor további számaiban *Kósa György*: Mese-szvitje, Mozart: *Così fan tutte* nyitánya és Csajkovszkij IV. (f-moll) szimfóniája hangzott fel.

A magyar zeneszerző-gárda idősebb és legidősebb korosztálya is szóhoz jutott a Székesfővárosi Zenekar évadzáró hangversenyén, április 25-én. *Hubay*: Falu rossza nyitánya, *Bartók*: Magyar parasztdalok, *Kodály*: Nyári este, *Dohnányi*: Szimfonikus percek, *Weiner*: Concertino c. sokszor méltatott művei mellett újdonság is szerepelt a műsoron: *Siklós Albert* „Elégia”-ja, mely nyomasztóan komor hangulatával lenyűgözte a hallgatóságot. A vezénylő *Rajter Lajos* igen kitűnően interpretálta az érdekes műsor minden egyes számát, és külön dicsérettel kell megemlékeznünk a nagyon kitűnő *Gergely Lászlóról*, aki négy nap alatt tanulta be *Weiner* nem könnyű Concertino-jának zongora-szólamát, váratlanul beugorva a lemondó olasz zongoraművész helyébe.

Május 8-án a Zeneakadémián *Grabner Lajos* szerzői estjén maga a szerző vezényelte a Székesfővárosi Zenekart.

Budapest Székesfőváros Felsőbb Zeneiskolájának 25 éves fennállása alkalmából április 20-án rendezett ünnepi hangverseny keretében került bemutatásra *Farkas Ferencnek* Madách: „Az Ember Tragédiája”-hoz írt szvitje - vezényelte a szerző -, és *Geszler György* formás, sok színérzékkel megkomponált D-dur zongoraversenye, előadta *K. Comensoli Mária* tanárnő. Beethoven Esz-dur zongoraversenyét játszotta *Földesyné Hermann Lula* tanárnő, vezényelt *dr. Horusitzky Zoltán*. Végül Mozart: a) *Regina coeli*, b) *Litaniae Lauretanae*, c) *Dixit Dominus* vegyeskarokat *Sauerwald Géza* tanár vezényelte.

A nyári évadban a hagyományos szabadtéri hangversenyek sorozata következett augusztus 31-ig.

Dohnányi Ernő 60. születési évfordulója alkalmából nagy és lelkes közönség hallgatta végig a Székesfővárosi Zenekarnak a Károlyi kertben rendezett ünnepi hangversenyét. *Dohnányi* f-moll szvitje, „*Moments musicaux*” átirata, *Pierette* fátyola szvitje, és a *Ruralia Hungarica* volt műsoron; minden egyes számot tomboló tapsvihár kísért.

A XIV. évad hangverseny-statisztikája:

Vigadó	15 hangverseny
Zeneakadémia	4 hangverseny
Sétahajó	1 hangverseny
Iparcsarnok	22 hangverseny
Károlyi kert	20 hangverseny
Városmajor	22 hangverseny
Összesen	84 hangverseny

XV. (jubileumi) évad 1937-1938

Méltó keretek között indította meg ünnepi hangversenyek sorozatát fennállásának 15. évfordulója alkalmából a Népművelési Bizottság és a Székesfővárosi Zenekar. Beethoven összes szimfóniáin kívül a Missa Solemnis, Mozart: Requiemje, Kodály: Budavári Te Deum, Kodály: Galántai táncok, Siklós: III. szvit, Bach-Weiner: Toccata, Farkas Ferenc: Táncjáték szvit, Bartók: I. szvit, Respighi: Róma négy kútja, stb. hirdette a műsor tervezet.

Az őszi évad megkezdése előtt a Ceglédi u. 30. *szociális telepen, az ott lakó munkás-családok számára*, a telep udvarán népszerű hangversenyt adott október 3-án a Székesfővárosi Zenekar *Bor Dezső* vezényletével.

Október 17-én, az évadnyitó hangversenyen *Ország Tivadar* Magyar ünnepi nyitánya volt a megnyitó szám. A hangverseny folyamán előadásra került Beethoven I. szimfóniája, Kodály: Galántai táncok c. műve, César Franck: Szimfonikus változatok zongorára és zenekarra (a zongora szólamot játszotta *Blaha Márta*), *Hengerits Ilona* két áriát énekelt. A hangversenyt *Bor Dezső* vezényelte.

Magyar hangverseny következett október 27-én, *Fleischer Antal* vezényletével. E hangverseny kiemelkedő száma *Bartók Béla közreműködése* volt, aki „Rapszódia zongorára és zenekarra” művének zongoraszólamát játszotta, Erkel: Csobánc nyitánya, Dohnányi: Ruralia Hungarica-ja, és Goldmark: Falusi lakodalom szimfóniája volt még a műsoron.

November 7-i hangversenyünkön egy fiatal magyar karmester állt a zenekar élén: *Horváth Károly* (1908, Pozsony. Zenei tanulmányait a nagykanizsai Városi Zeneiskolában kezdte Vassay Jánosnál, a Zeneművészeti Főiskolán fejezte be Siklós Albert és Unger Ernő tanároknál). Műsora a következő volt: Mozart: La finta giardiniera, nyitány; Mozart: Német táncok; Vannay János: Koldus herceg dala; Bizet: Carmen, Micaela áriája és Gounod: Faust, ékszerária, énekelte *Korponay-Korpás Valéria*; Siklós III. szvit; Beethoven: II. szimfónia.

November 21-én ismét vendég-karmester vezényelte a zenekart: *Pálóss Marcell*. Műsora: Bach-Weiner: Toccata C-dur, Beethoven: III. (Eroica) szimfónia, továbbá *Huszká Rózsá* vendégszereplésével: Kodály: Várj meg madaram, A csitári hegyek alatt, és Beethoven Fidelio-jából egy ária, végül Wagner: Tristán és Izolda-ból Előjáték és Izolda szerelmi halála.

A közelmúltban elhunyt *Liber Endre* alpolgármester emlékezetére december 3-án Mozart Requiem-jét vezényelte *Karvaly Viktor*, székesfővárosi zenei szakfelügyelő. Közreműködött *Báthy Anna*, *Budanovits Mária*, *Rösler Endre*, *Kórész Endre*, a Székesfővárosi Énekkar, továbbá *Szokolai Riegler Endre* orgonaművész, aki Liszt Ferenc gyászódáját adta elő orgonán.

December 12-én *Kenessey Jenő* vezényelte a Székesfővárosi Zenekart a következő műsorral: Berlioz: Benvenuto Cellini, nyitány; Farkas Ferenc: Táncjáték szvit (bemutató); Darius Milhaud: zongoraverseny (bemutató), játszotta *Jeanne Manchon-Theis* zongoraművésznő (Páris); Poulenc: Concert champetre (bemutató), előadta *Jeanne Manchon-Theis*. Végül: Beethoven: IV. szimfónia.

December 17-én népszerű műsort vezényelt a városmajori kultúrházban *Bor Dezső*.

1938. január 9-én többek között Bartók I. szvitjét, valamint Beethoven V. szimfóniáját *Bor Dezső* vezényelte. Közreműködött *Fatima Djémilé de Benekowski* operaénekesnő, aki Verdi: Aida-áriáját és Schubert: Erlkönig c. dalát énekelte.

Geszler György szerzői estje január 13-án volt. Erről A ZENE az alábbiakban emlékezik meg:

„A fiatal zeneszerző gárda ismert tagja, *Geszler György* összefoglaló képet nyújtott eddigi alkotó művészetéről folyó hó 13-án, a Zeneművészeti Főiskola nagytermében tartott zenekari szerzői estjén. A Liszt Ferenc ösztöndíjat nyert komponista sok értéket árult el. Alkotásait lendület, formaérzék, kifejező erő jellemzi. Bár programzenész; de művei sohasem üres utánzatok, hanem mélyebb értelmet rejtenek magukban.

(Műsor: Szent György lovag, nyitány; zenekari dalok: Őszi tilinkózás, A vörös malom; zongoraverseny, D-dur; Hódolat Liszt Ferencnek (zongorára); Gépetűdök: Búgócsiga, Szeptimák, Sínek felett (zongorára); öt Petőfi költemény nagyzenekarra.)

Minden művéből valami meghasonlottság árad: a művész szükségszerű meghasonlása a korral. De ez nem jelent nála lemondást, mint a késő romantikusoknál, hanem küzdést. Ezt a bízó küzdést érezzük a Szent György lovag nyitányában is, amely kompozíció egyébként a szerző legsikerültebb alkotása...

Az est műsorán még a „Hódolat Liszt Ferencnek” c. zongora-kompozíció és az egytétéles zongoraverseny is szerepelt; a művek sorát a hangulatos „Petőfi-szvit” zárta le. A sikerekben gazdag koncertet, melynek két szólistája: a virtuóz technikájú *K. Comensoli Mária* és a széphangú *Varga Livia* volt, *Bor Dezső* vezényelte nagy hozzáértéssel (H.).”

A következő hangversenyt, január 23-án, ugyancsak *Bor Dezső* vezényelte. Respighi: Róma Kútjai c. szimfonikus költeménye, Rachmaninov c-moll zongoraversenye (előadta *C. Erőss Klára*) és Beethoven VI. szimfóniája hangzott el.

Ismét A ZENE hangverseny-krónikájából idézünk: „A *Palestrina-kórus* előadásában, *Vaszy Viktor* vezénylete mellett, hallottuk február 3-án este a Vigadóban Beethoven: Missa Solemnisét. A hatalmas feladat mind a karmestert, mind a kórust a legnagyobb képességeik latbavetésére ösztönözte. Örömmel állapítjuk meg, hogy a nagy feladattal sikeresen birkóztak meg. Külön elismerés illeti meg a Székesfővárosi Zenekart, amiért a szokatlanul nehéz zenekari szólamokat a nemes muzsikához méltó művészettel szólaltatta meg. (H.).” - Az est szólistái: *Báthy Anna*, *Basilides Mária*, *Rösler Endre* és *Kálmán Oszkár*, az Operaház művészei voltak.

Február 13-án *Boldis Dezső* vezényelte a Székesfővárosi Zenekart. Wagner: Nürnbergi mesterdalnokok nyitány, *Tóth Dénes*: Poème lyrique, *Kazacsay Tibor*: Álomország szvit, és Beethoven: VII. szimfóniája voltak a zenekari számok. *Tamás Ilona* Weber: Bűvös vadász c. operájából *Agátha* áriáját és *Hámory Imre* Leoncavallo: Bajazzok-prologját, valamint Erkel: Bánk-bán Bortalát énekelte.

A Székesfővárosi Felsőbb Zeneiskola évi zenekari estjét február 15-én rendezte a Székesfővárosi Zenekar közreműködésével a Vigadóban. Vezényeltek: dr. Horusitzky Zoltán, Sauerwald Géza, Farkas Ferenc, és dr. Galántay Jenő tanárok.

Február 27-én Ferencsik János vezényelte a Székesfővárosi Zenekart. Műsorán a következő művek szerepeltek: Händel: Concerto grosso, c-moll, Beethoven: VIII. szimfónia, Weiner: Farsang, Barraud: szvit, Beethoven: III. Leonora nyitány.

A Székesfővárosi Zenekar fennállásának 15. éves jubileuma

Március 10-én, a zenekar fennállásának 15. évfordulója alkalmából rendezett ünnepi díszhangversenyen Bor Dezső vezénylése mellett szólaltak meg a műsor egyes számai: Erkel: Magyar ünnepi nyitány, Ravel: Concerto zongorára és zenekarra, és Beethoven IX. szimfóniája. Szólisták voltak: Gilles Guilbert zongoraművész (Páris), Tamás Ilona, Dósa Mária, Sárdy János, Hámory Imre operaházi tagok, és a Palestrina kórus. Idézzük A ZENE tudósítását:

„Folyó hó 10-én este ünnepi díszhangverseny hangzott el a Vigadóban. A Budapesti Népművelési Bizottság és a Székesfővárosi Zenekar tartotta 15 éves működésének jubileumi hangversenyét.

A hangverseny, amelyen a főváros kulturális életének igen sok vezető személyisége jelent meg, nemcsak a két intézmény jubileuma volt, hanem egyúttal kimagasló zenei eseménye is az ezidei hangversenyévnak. Az idei nagy zenei „attrakciók” mellett előkelő helyet foglalt el a jubiláris koncerten elhangzott Kilencedik szimfónia. Beethovennek ezt a felülmúlhatatlan remekművét nagyvonalú előadásban, elmélyült beethoveni szellemben hallottuk. Mind a Palestrina Kórus, mind a Székesfővárosi Zenekar megerősítette azt a sokszor hangoztatott állítást, hogy hivatása magaslatán álló testület, mely a magyar népművelés terén pótolhatatlan szerepet tölt be.

A műsor első felében Erkel: Magyar ünnepi nyitányát, majd Ravel zongoraconcertóját hallottuk a kitűnő francia zongoristának, Gilles Guilbert-nek interpretálásában.

A jubiláris koncert közönsége a magasrendű élvezetet hálás ovációkkal köszönte meg, melyek elsősorban az est karmesterének, a zenekar lelkes és fáradhatatlan vezetőjének, Bor Dezsőnek szóltak. Az ő tizenötévi kemény munkájának volt a jutalma a magas színvonalú ünnepi hangverseny. A kiváló karmester a Kilencedik szimfónia tolmácsolásával azonban nemcsak azt mutatta meg, hogy elsőrendű zenekarnevelő, hanem azt is, hogy igazi művész.

Dicséret illeti a szimfónia utolsó tételében közreműködő fiatal szóló-énekeseket: Tamás Ilonát, Dósa Máriát, Sárdy Jánost, és Hámory Imrét. Kifogástalanul töltötték be szerepüket. Üde csengésű hangjuk, lelkes énekük kitűnően beleillett a mű izzó hangulatába.

Helyesen cselekszi a Népművelési Bizottság vezetősége, hogy fiatal erőket bíz meg ilyen nemes feladatokkal. A fiatal magyar művészeknek igen nagy szükségük van erre a felsőbb bizalomra és pártfogásra. A Népművelési Bizottság ezzel a cselekedetével is kifejezésre juttatta azt a régi álláspontját, hogy a fiatal magyar tehetségek felkutatása és felkarolása egyike legfontosabb kulturális kötelességének. Ennek a kötelességnek a Bizottság a Székesfővárosi Zenekar közreműködésével rendezett tervszerű hangversenyeivel százszázalékosan eleget tesz, amiért külön elismerés és tisztelet illeti a Népművelési Bizottság nagykonceptiójú vezetőjét: Novágh Gyulát.”

Ugyancsak A ZENÉ-ben olvashatjuk Novágh Gyulának „A Székesfővárosi Zenekar 15 évi munkája és annak jelentősége” című cikkét.

„A Székesfővárosi Zenekar fennállásának 15. évfordulóját ünnepeljük. Tizenöt évvel ezelőtt a zenei műveltségű fővárosi alkalmazottaknak a zeneművészet iránt érzett őszinte szeretete és szociális lelkülete alakította meg a Székesfővárosi Zenekart és azóta is a törhetetlen lelkesedés, az áldozatkészség, és a szépnek igaz szeretete tartja fenn azt. A céltudatos és tervszerű hangversenyműsorok és a Zenekarnak egyre fejlődő művészi színvonala, a filléres helyárák, a közszeretben álló, A ZENE c. folyóirat nagyszerű műsormagyarázatai és népszerű cikkei ezt a népművelő akciót a főváros zenei életének egyik legfontosabb, megbecsült és hiánypótló intézményévé avatta. A fiatal muzsikuskor nemzedéknek a Zeneakadémia elvégzése után a rádióval párhuzamosan ez az intézmény a legodaadóbb és legjelentősebb támogatója. Ennek a támogatásnak ma már erkölcsi hitele is van, mert a fiatalok szereplését nem a protekció, a társadalmi összeköttetés, hanem egyedül csakis a tehetség, a rátermettség biztosítja. Nem véletlen az, hogy *Szabó Lujza, Fischer Anni, Orosz Júlia, felvinczi Takács Alice, Farnadi Edith, Réthy Eszter, Eyssen Irén, Lengyel Gabriella, Gyurkovits Mária, Kovács Ilonka, Vaszy Viktor, Kókay Rezső, Doráti Antal, Ferencsik János, Faragó György, Pázmány György, Farkas Ferenc, Losonczy György, Vincze Ottó, Kenessey Jenő, Kadosa Pál, Veress Sándor, Pongrácz Zoltán, Gárdonyi Zoltán* és még igen sokan, akik a ma zenei életének már jelentős tényezői, vagy a jövőnek jogos reménységei, kevés kivétellel a *Székesfővárosi Zenekar hangversenypódiumáról indultak el* felfelé ívelő pályájukon.

Nem jelentéktelen teljesítmény az sem, hogy a Székesfővárosi Zenekar 15 év alatt 505 zeneszerző műveiből alakította ki műsorát. A 15 év alatt 1936 mű került bemutatásra és ezek közül 668 (34,5 %) magyar zeneszerző műve volt. Ez a 668 magyar zenemű 1908 alkalommal szerepelt műsoron.

Az első 10 évben 971, az utóbbi 5 évben 453, tehát összesen 1424 hangversenyt adott a Székesfővárosi Zenekar.

A hangversenyeknek eme rendkívül nagy száma adja meg a Székesfővárosi Zenekar működésének másik igen nagy jelentőségét. Ez az akció, mint azt *dr. Sipőcz Jenő*, Budapest Székesfőváros néhai főpolgármestere éleslátással előre megírta: „...*a szépre és jóra fogékony lelkek önművelődésének új útját nyitotta meg, amely lehetővé teszi, hogy a mindennapi küzdelemben elfáradt emberek pihenő óráikat különösebb anyagi megterhelés nélkül a legnemesebb szórakozásnak, a zenének szentelhessék.*”

A fővárosi népművelés és a Székesfővárosi Zenekar hangversenyeinek és *művészi hitelének híre az ország határára túlszállt*. Neves külföldi karmesterek és szólisták felfigyeltek a Székesfővárosi Zenekar művészi teljesítményére, és egyfelől a Népművelési Bizottságnak a Budapesten székelő külföldi követségek útján közvetített kérésére, részben közvetlenül, készséggel szerepeltek a hangversenyeken. Hogy kik? Arról tájékoztatást ad az alábbi névsor:

Karmesterek: *Félix Weingartner, Cesare Nordio, Oreste Piccardi, Rudolf Nilius, Sergio Failoni, Constant Lambert, Odd Grüner-Hegge, Hilmar Weber, Tor Mann, Albert van Raalte.*

Zongoristák: *Mykyscha Taras*, (ez a fiatal ukrán művész nyerte el az egyik Liszt-émlékversenyen előadott A-dur versenymű eljátszásával a 2. díjat), *Jane Courtland, William Murdoch, Robert Riefling, Heinz Jolles, Marcell Maas, Guillaume Mombaerts, Eli Miller, Paul Wittgenstein, Jeanne Manchon Theis, Gilles Guilbert.*

Hegedűsök: *Rafael Silbermann, Mina Raymondi, Hildegard von Krafft, Anita Kubelik, Robert Soëters.*

Gordonka: *Gaspar Cassado.*

Énekesek: *Kerstin Thorborg, Martha Arder, Alexander Arder.*

Egészen bizonyos, hogy a főváros közönsége megértette a Népművelési Bizottság törekvéseit, és megszerette a Székesfővárosi Zenekar kitűnő műsorú hangversenyeit. Igazolja ezt a hangversenybérlok számának évről-évre való emelkedése. Ebben a hangversenyévadban a Pesti Vigadó nagyterme üléshelyeinek több mint kétharmad részét már bérlo törzsközönség foglalja el, és az idei évad minden egyes hangversenye „telt ház” előtt zajlott le.

A közönség szeretete és ragaszkodása a nyári hangversenyeken is megnyilatkozik. A városligeti Iparcsarnok előtt, a Károlyi kertben és a Városmajor-parkban tartott nyári hangversenyek mindegyikét ezren és ezren hallgatják jó időben, rossz időben egyaránt. Szinte hagyománnyá vált, hogy a karmester és a zenekari tagok pulpitusait a közönség az évadzáró hangversenyeken virágokkal díszíti fel, őszinte, lelkes ovációban részesítve őket.

Hálával és köszönettel kell megemlékeznünk a napisajtóról és a magyar zenekritikusok illusztris tagjairól, akiknek tárgyilagos, de mindenkor jóindulatú kritikái és az akció nemes törekvéseit megértő támogatása nagy mértékben mozdították elő a hangversenyek látogatottságát, de ugyanakkor buzdítólag hatottak a zenekarra is, hogy minél emelkedettebb, minél teljesebb művészetet és műélvezetet nyújtson a közönségnek.

A Székesfővárosi Zenekar működésének hatása ma már a főváros zenei életében igen erősen és előnyösen érezhető. Ez a hatás nemcsak abban nyilvánul meg, hogy a fiatal zeneszerzők az előadásra kerülés reményében írhatják újabb műveiket, hanem abban is, hogy a Székesfővárosi Zenekar hangversenyein keresztül *új közönség nevelődött a budapesti hangversenyek részére*. Azok, akik éveken át a Székesfővárosi Zenekar hangversenyein megismerték az egyetemes és a magyar zeneirodalom értékeit és a művek megismerésén keresztül a művészi élvezetre való készség és képesség bennük kialakult, egész természetesen idővel az úgynevezett „nagy hangversenyek” állandó látogatói lettek.

A Székesfővárosi Zenekar szolgálatot akar tenni. A gépzene világában az élő zene szeretetét ápolja, mélyíti; a zenei műveltséget terjeszti, vagyis közönséget nevel a legmagasabb zeneművészet számára.

Ezt a hivatását a Székesfővárosi Zenekar legjobb tudásával szolgálta, és reméljük, hogy a jövőben is szolgálni fogja.”

1938. március 10-én, a Pesti Vigadó kistermében, külsőségekben is fényes díszülés keretében került sor a fővárosi Népművelés és a Székesfővárosi Zenekar fennállása 15. évfordulójának megünneplésére. A díszülést *dr. Schuller Dezső* alpolgármester nyitotta meg, amelyen megjelent a vallás- és közoktatási minisztérium képviselőjében *báró Wlassics Gyula dr.* államtitkár és *dr. Antalfia Antal* min. tanácsos. A Pázmán Péter tud. egyetem képviselőjében *dr. Moór Gyula* egyet. ny. r. tanár, a Műemlékek Orsz. Biz. képviselőjében *dr. Gerevich Tibor* c. ny. r. tanár, az irodalmi társaságok képviselőjében *dr. Pintér Jenő* c. e. tanár, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola képviselőjében *dr. Isoz Kálmán*, a Nemzeti Színház részéről *dr. Németh Antal*, a Rádió nevében *dr. Hlatky Endre* igazgató, a főváros részéről *dr. Lamotte Károly* alpolgármester, *Farkas Ákos*, *dr. Felkay Ferenc*, *Király Kálmán*, *Kovácsházy Vilmos* tanácsnokok, *dr. Budó Juszti*n főlevéltáros, *Enyvvári Jenő*, a Fővárosi Könyvtár igazgatója, *Basilides Mária* operaházi tag, és még sokan mások a közéleti vezetők köréből. Az elnöki emelvényen *dr. Schuller Dezső* alpolgármester, *dr. Garancsy László* főjegyző, a XIV. ü.o. vezetője, *Novágh Gyula* igazgató, a fővárosi népművelés vezetője, *dr. Huszty (Havlin) Károly* főjegyző, a Székesfővárosi Zenekar igazgatója és *dr. Ambrózy Kálmán* tanácsjegyző foglaltak helyet.

Az alpolgármester megnyitó beszédében többek között hangoztatta: „...A fővárosi népművelés, csak úgy, mint a Székesfővárosi Zenekar *hézagpótló intézményekké váltak a főváros életében*, és immár elfogultság nélkül állapíthatjuk meg, hogy jelentős tényezői lettek a főváros kultúréletének. Ha visszagondolunk a háborút követő évek zűrzavarára, szellemi romhalmazaira, kifosztott kultúrintézményeire, ma 15 év után erőteljes irányt mutató erkölcsi hitellel bíró intézményekre tekinthetünk.

Nagyon jól tudom, hogy 15 esztendő egy nemzet életében röpké pillanat, de egy-egy intézmény életében az alaprakó, a munkaterület kontúrjait megvonó, a feladatokat kijelölő, a módszereket megalkotó első 15 esztendő sorsdöntő jelentőségű. Ha az alapok nem jók, ha az elgondolások hibásak, abból időálló, fejlődőképes és feladatait teljesíteni tudó intézmény nem igen lehet...”

Az elnöki megnyitó után *dr. Garancsy László* főjegyző a népművelés 15 esztendejét ismertette. A zenekarról a következőképpen emlékezett meg: „...Itt kell megemlékeznünk a Székesfővárosi Zenekarról, amely 15 év óta színvonalas, gazdag műsorral szolgálja a leg-nemesebb szórakozást, de főként a magyar zenekultúra terjesztését...A magyar tehetségek egész sora erről a hangversenydobogóról indult el felfelé ívelő pályáján, és a fővárosi lakosság százezres tömege örömet gondol az ingyenes nyári, nemesen szórakoztató hangversenyekre, amelyeket olyan szívesen és hűen látogat...”

Dr. Wlassics Gyula államtitkár beszédében kiemelte: „Melegen köszöntöm a Székesfővárosi Zenekart is, mint a Népművelési Bizottság tevékeny szervét, mely számos próbáját adta lelkes igyekezetének és *sok külföldi kulturális kapcsolatával jelentős eredményt ért el*. A Székesfővárosi Zenekar különösen azzal szerzett érdemeket, hogy mindenkor a magyar zenészeket és zeneszerzőket igyekezett szóhoz juttatni...”

Dr. Isov Kálmán, a Zeneművészeti Főiskola főtitkára a következőket hangsúlyozta: „Tisztelt Díszközgyűlés! A Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskola főigazgatójának és tanárai összességének nevében a Népművelési Bizottságnak hálánkat és elismerésünket fejezem ki. Nem mulaszthatom el, hogy az ugyancsak jubiláló Székesfővárosi Zenekart is üdvözöljem és elismerésünket nyilvánítsam. Három okom is van erre: *először* az, hogy elismeréssel tartozunk *a példaadásért*, azért, hogy egy saját erőből, saját elhatározásból alakult művészi együttes miként tudott a nehézségek leküzdésével haladni, fejlődni, előremenni, és a polgármester úr támogatását, védelmét is elnyerni. *A második ok*: hogy tulajdonképpen a Főiskoláról kikerülő, nagyszámú, és nyugodtan mondhatom, jeles növendék-, művész-, zeneszerző-sereg javarésze *az itteni hangversenyek útján került közelebbi ismeretségbe a közönséggel*. A hazai zenei művelődésnek ez az útja adott módot és lehetőséget arra, hogy művészetüket bemutathassák, szerzeményeiket előadathassák. *A harmadik ok*: pedagógiai, mert ez a munka, *amit a Zenekar végzett, pedagógiai munka is volt*. Egy olyan közönséget nevelt, a közösségben egy olyan csoportot, amelynek talán anyagi módja, vagy időbeosztása nem engedhette meg, hogy más művészi produkciók élvezéséhez hozzájuthasson. Itt nyújtott a Népművelési Bizottság a kispénzű, de a művészetek megértésére nyitott lelkű embereknek módot arra, hogy ilyirányú igényeiket kielégíthessék. Kérem, hogy a főváros polgármestere továbbra is tartsa meg szeretetében ezt az intézményt, s így az tovább is fejlődhessen és emelkedhessen azon a szép úton, amelyen eddig haladt.”

Az üdvözlő szavak után ismét *dr. Schuller Dezső* alpolgármester, elnök emelkedett szólásra:

„Mindazoknak, akik velünk együtt éreznek és ünnepelnek, szíves üdvözlötükért és elismerő szavaikért szívből jövő köszönetünket fejezzük ki.” - Majd a Népművelést támogató számos közéleti férfinak, külső és belső munkatársaknak a jubileum emlékére emlékérmeket osztott ki.

A Díszülés a „Szózat”-tal fejeződött be, amelyet *Zsasskovszky József dr.* vezényletével a *Palestrina-kórus* adott elő.

Március 12-én a Budai Kat. Kör nagytermében a Székesfővárosi Zenekar tagjai, a Népművelési Bizottság tisztikara, továbbá a zenekar és a népművelés barátai ünnepi vacsorára gyűltek össze. A főváros polgármesterének képviselőjében *dr. Ambrózy Kálmán* tanácsjegyző és *dr. Ósz Béla* tanügyi főtanácsos vettek részt. *Dr. Huszty (Havlin) Károly* főjegyző, a Székesfővárosi Zenekar igazgatója üdvözlő beszédében a többek között ezeket mondta: ...”Megelégedett örömmel látom magam körül a jól ismert mosolygó szemeket, amelyekben most egy 15 éves munka büszke öntudata csillog. Nem akarok a 15 éves múltról beszélni, sőt ezt méltatni sem akarom, mint a zenekar elmúlt munkáját, hiszen azt mi mindnyájan, akik működő tagjai vagyunk a zenekarnak, jóban és rosszban, örömben, sikerben és megpróbáltatásban egyaránt együttesen átéltük és a testület életének minden mozzanatát mélyen a lelkünkbe zártuk...” Majd köszönetet mondott mindazoknak, akik a zenekart munkájában támogatták.

Dr. Ambrózy Kálmán a polgármester képviselőjében szólalt fel: „...Egy zenekar 15 esztendő életé nem nagy idő, de 15 esztendő ahhoz már elég, hogy mindenki tisztán lássa, vajon a zenekar életképes-e, megvan-e a létjogosultsága, tűzött-e ki nemes célt maga elé?! Mert egy zenekar életét *a kitűzött nemes cél és annak lehető megközelítése* indokolja. Egy zenekar megalakulhat kenyérkereseti célokkal, megalakulhat szórakozás céljából, de csakhamar kiderül, hogy az anyagiás célkitűzés elveszti hatóerejét és a lendület megszűnik, a zenekar meghal.

Más az, ha a zenekar alakulását nem a materiális érdek indítja el. Más az, ha lelkes férfiak önzetlenül, *a zene tiszta szeretetéből állanak össze* és kezdik meg a művészi munkát.

Ez volt a helyzet a Székesfővárosi Zenekarnál, melynek alapítói jól tudták, hogy a zenekar nem lesz lukratív vállalat, nem lesz ugródeszka, vagy hátszló, hanem igenis komoly, rögzös munkatér, ahol minden falat sikerért és elismerésért súlyosan meg kell dolgozni, és ahol a művész-siker mellett igen sok csalódás is terem, de ahol érdemes dolgozni, mert a cél szent és nemes.

A Székesfővárosi Zenekar *a kitűzött célt 15 év alatt nem tévesztette szem elől*, sohasem tért le az egyenes, a megalkuvás nélküli útról. Nem tett soha engedményt, és ennek íme, eredménye lett. Az eredmény, amire büszke lehet, olyan eredmény, amilyennel kevés zenekar dicsekedhetik: *közönséget nevelt a magyar zenekultúrának!*

Ezt a nagy munkát és nagy sikert a zenekar *dr. Huszty (Havlin) Károly* és *Bor Dezső* személyes vezetésével érte el. Nem akarom őket zavarba hozni, és mindazt a dicséretet rájuk halmozni, amit megérdemelnek, csak annyit legyen szabad mondanom, hogy az ő lelkes, önzetlen, fáradhatatlan működésük eredménye az, hogy a Székesfővárosi Zenekar *ma Budapest egyik első zenei tényezője*. De ebben a munkában részt vett a zenekar minden egyes tagja, ezért most boldog elégedettséggel osztozhatnak a siker babérain.

A polgármester úr és a betegen fekvő *dr. Némethy Károly* tanácsnok úr üdvözleteit tolmácsolva kívánom, hogy a Székesfővárosi Zenekar a művészi haladás útján mindig előre jutva elérje a kitűzött célját; a magyar zenekultúra kiteljesítésének nagy művéből további szorgos munkával kivegye a részét, és teljesítse a reá kiszabott méltó feladatot.”

Ezután *dr. Ósz Béla* tanügyi főtanácsos üdvözölte a jubiláló zenekart: „...A budapesti népművelés és az ezzel karöltve működő Székesfővárosi Zenekar *büszkesége mindannyiunknak,*

mert olyan színvonalon áll, hogy bármely európai főváros megirigyelhetné. Ezt a magas színvonalat a zenekar elsősorban *dr. Huszty (Havlin) Károlynak* és *Bor Dezső* karnagynak köszönheti. Az összes ágakat felölelő népművelést pedig *Novágh Gyula* teremtette meg és emelte fel olyan magasra, mert szívvel-lélekkel áldozta reá európai színvonalon álló hatalmas és széleskörű nagy tudását, meleg szívének egész szeretetét.

Azt kívánom, hogy e három kiváló ember sokáig szolgálhassa a mi ügyünket, s fővárosunknak minél több dicsőséget, nekünk pedig minél több gyönyörűséget szerezzenek.”

Novágh Gyula válaszbeszédének befejező mondatait idézem: „Az első 15 év a kezdet nehézségeivel való küzdelem volt. Hivatásunkat és szerepünket még nem töltöttük be teljesen. Nagy feladatok várnak még reánk. Kérem önöket, és elsősorban *dr. Huszty (Havlin) Károly* és *Bor Dezső* kedves barátaimat, tartsanak ki továbbra is a közösen vállalt szép feladatok teljesítésében. A népművelésnek egyik legjelentősebb tényezője és intézménye a Székesfővárosi Zenekar. Szolgálja tovább is rátermettséggel, művészi készséggel és önzetlenséggel embertársaink életének szépítését, a magyar nemzeti kultúra színvonalának emelését.”

Az ünnepségen mondott záróbeszédében *dr. Huszty (Havlin) Károly* a következő bejelentést tette: „A Székesfővárosi Zenekar *a mai nap emlékére plaketteket készíttetett*. Kedves barátaink, munkatársaink iránt érzett mélységes hálánk és nagyrabecsülésünk kifejezése ez a plakett. Elsősorban mélységesen köszönöm, hogy a plakett első példányát a Zenekar nekem volt szíves felajánlani, és egyben felkérni, hogy a többi példányt kiosszam.

Bor Dezső, igen tisztelt barátom felé fordulok először, aki a Székesfővárosi Zenekar megszervezésével és 15 éven át tartó lankadatlan vezetésével, annak művészi színvonalra való emelésével, hervadhatatlan érdemeket szerzett nemcsak a magyar zenei élet, hanem a népművelés terén is. Fogadja szeretetünk és elismerésünk jeléül a zenekar ezüst plakettjét.

Nagy dolog volt a zenekar megteremtése, de nem kisebb annak működési területet nyitni. Ezért *Novágh Gyula* barátunknak tartozunk elsősorban hálás köszönettel, hogy a Székesfővárosi Zenekart a fővárosi népművelés nagyvonalú munkaterületére állította, és a népművelés egyre növekvő közönség-táborával a zenekar működését és céljait alátámasztotta. Fogadja köszönetünk és szeretetünk jeléül a Székesfővárosi Zenekar ezüst plakettjét.”

Ezek után *dr. Ambrózy Kálmán* tanácsjegyzőnek, *dr. Ósz Béla* tanügyi főtanácsosnak és a *zenekar tagjainak* nyújtotta át az emlékérmeket. A felejthetetlen ünnepség ezzel véget ért.

Az ünnepségek után ismét elkövetkeztek a munka napjai. Március 20-án *magyar szerzők bemutató hangversenye* volt. Vezényelt *Kenessey Jenő*. Az est műsora:

Vincze Ottó:	Vígjáték nyitány
Tóth Dénes:	Concerto grosso vonósszenekarra és szóló hangszerekre
Geszler György:	Zenekari dalok
Farkas Ferenc:	Három zenekari darab Shakespeare „Athéni Timon” c. drámájához
Pongrácz Zoltán:	Szimfónia vonósszenekarra
Ránky György:	„Bizánc” szvit
dr. Bándó Gyula:	Kis szerenád

A ZENE írja: „A Népművelési Bizottság rendezésében március 20-án lezajlott magyar szerzők bemutató estjén a művek sokfélesége rávilágít azokra a tétova tapogatódzásokra, amelyekkel a mai zeneszerzők általában a művészet világában nyugvópontra igyekeznek jutni. A barokk concerto grosso-tól a mai korra annyira jellemző színpadi kísérezzenéig vezet az út, ahonnan különböző irányban futnak az elágazások. Az est valamennyi komponistája egyet

akar: eljutni a mai művek problémájának megoldásához. Meg akarja találni azt a formát és stílust, amelyben önmagát és korát salak nélkül, tisztán lényegében adni tudja...A színpadi kísérőzenének is vannak értéktelenebb és nemesebb megoldásai. De a legnemesebb aláfestő zene is csak addig nem veszi el a létjogosultságát, *amíg nem válik el attól, amit aláfest.* Azonban sajnos, szokássá vált az, hogy az ilyen színpadi muzsikát szvit formájában *hangversenyterembe viszik.* Ezáltal elszakítják attól, ami az *értelmét adja*, a színpadi történetétől. Bár hallhatóvá válik így ez a zene, mégis érthetetlen lesz, mert nem tudjuk, mihez kapcsolódik. Így történhetik meg az, hogy az egyébként ötletes zene hatástalanná, sőt unalmassá válik, ha a hozzátartozó színpadi történet nélkül halljuk.

Egy esetben lehet azonban színpadi zenét mégis előadni hangversenyteremben, ha annak tételei *önmagukban is zárt, arányos formát képeznek.* Ha legalább formáiban érinti az abszolút zene határait. Ezért volt jó *Farkas Ferenc* „Három zenekari darab”-ja, melyet Shakespeare: „Athéni Timon” c. drámájának kísérőzenéjéből állított össze...

...A magyar szerzők bemutató estjén sok nemes törekvést hallottunk. *Pongrácz* vonószenekari szimfóniája értékes, jó zene. A tételek szervesen fejlődnek, bontakoznak ki addig a formai csúcspontig, melynél az alkotó lelke a legjobban kitárulkozik, s a legtöbbet adja a művészet titkaiból. A tehetséges fiatal komponistától még sokat várhatunk. Hasonló abszolút zenei törekvés hatotta át *Tóth Dénest*, aki Concerto grosso-jában a barokk világot akarta a mai eszközökkel felidézni. Szerintünk azonban ez nem sikerült neki teljesen. Különösen a második tétel fűgája ellenkezik a barokk szellemmel, mert hamarosan *kizökken a többszólamúságból*, és más hangulatú homofónabb tétellé alakul. *Tóth Dénes* egyénisége a líra, a poézis. *Vincze Ottó* nyitánya, melyet Shakespeare „Makrancos hölgy” c. vígjátékához írt, középúton van az abszolút és a színpadi zene között. Annyiban áll közel az utóbbihoz, hogy nem boncolgat mélyebb problematikát, de annyiban viszont abszolút, hogy életteljes ötleteken felépülő szimfonikus mű. *Farkas Ferenc* szvitjének a már említett formai zártságon kívül még az is kiváló értéke, hogy mesteri a hangszerelése. Érdes fafűvő hangjai elhitetik velünk, hogy az egykorú *aulos* (oboaszerű hangszer kettős szárral) hangjait halljuk. - *Geszler György* dalai közül különösen a másodikban fogta meg jól az alaphangulatot (*Harsányi Lajos*: Chopin c-moll ballada c. verse), melynek sejtelmes vonós vibrációja jól fejezi ki a nagybeteg lengyel zeneköltő szívének „finom remegését”, és olthatatlan szomjú vágyakozását hazája után.

Az értékes, érdekes és tanulságos hangversenyt *Bándó György* „kis szerenád”-ja zárta le, melyet már a brüsszeli rádió is bemutatott.”

A következő hangversenyről A ZENE az alábbiakban tudósít:

„A Székesfővárosi Zenekar március 31-i hangversenyét *Vaszy Viktor* vezényelte. Az estnek két újdonsága volt: *Joh. Christian Bach* bűbájos szimfóniája, mely Budapesten most szólalt meg először, és *Visky János* szimfonikus szvitje. Kitűnő gondolata volt Vaszynak, hogy megismerteti a budapesti közönséggel Bach legifjabb fiának művészetét. Üdítően hatott ez a napsugaras, édesen gondtalan, gáláns zene. *Visky* szvitje szintén megszolgálja a „művészi” jelzőt. Kitűnően hangzó, nagy gonddal kicsiszolt, formás, színes zene. Tulajdonképpen nincs egyéni mondanivalója, de amit mond, az mindig értékes, jelentős, artistikus. A műsor második felében *Vaszy* a *Palestrina* kórossal remekelt. Kodály műve: a „Hegyi éjszakák” című női kar, továbbá a leghatalmasabb a capella kórus, a „Jézus és a kufárok”, majd a „Budavári Te Deum” szerepelt a műsoron. Mindezekért, de különösen a „Budavári Te Deum” nagyvonalú előadásáért hálásak vagyunk Vaszynak. A kiváló karmester kiaknáztatta a remekmű szépségének minden gazdagságát, és fanatikus lendülettel csinálta meg a csúcspontok felé ívelő fokozásokat. Az esten közreműködött *M. Hir Sári* zongoraművésznő, aki Liszt ritkán hallható „Haláltánc”-át adta elő szuggesztív erővel és bravúros technikával. (H.)”

Az április 10-i évadzáró hangversenyen *Bor Dezső* vezényelt. Felhangzott Boccherini d-moll szimfóniája, Schubert-Liszt: „Wanderer” fantázia *Gergely László* zongoraművész tolmácsolásával. *Eyssen Irén* Bellini, Respighi és Puccini áriákat énekelt. A zenekar Benedek Ernő Szerenád c. műve után Richard Strauss „Don Juan” szimfonikus költeményének előadásával zárta le a hangversenyt.

A XV. évad hangversenyeinek száma a következő:

Pesti Vigadó	13 hangverseny
Zeneakadémia	3 hangverseny
Iparcsarnok	22 hangverseny
Károlyi kert	24 hangverseny
Városmajor	20 hangverseny
Sétahajó	1 hangverseny
Egyéb	2 hangverseny
Összesen	85 hangverseny

Dr. Sereghy Elemérnek, A ZENE alapítójának sírjánál halálának 10. évfordulója alkalmából április 13-án emlékünnepet tartottak volt kartársai, munkatársai, barátai és tisztelői. Az ünnepség után az elhunyt sírját a Zeneművészeti Főiskola, a Népművelési Bizottság és a Székesfővárosi Zenekar képviselői megkoszorúzták.

Dr. Horusitzky Zoltán 1937 őszén, a 19. évfolyam kezdetén vette át A ZENE szerkesztését.

Dr. Sebestyén Sándor tanár, gordonkaművésznek érdekes cikke jelent meg A ZENE 1938. szeptember 1-i számában (XIX. évf. 16. szám). Ebből a cikkből az alábbiakban szemelvényeket közlünk. A cikk címe: „*A zenei termelés és fogyasztás aránytalansága*”.

„Ezzel a problémával sokan foglalkoznak és eddig is már sokan foglalkoztak. Az évek folyamán a különféle szak- és napilapok hasábjain is számos olyan cikk látott napvilágot, amelyeknek témája ez a probléma volt. Bárhogyan is volt megformulázva a kérdés, mindig abban a két panaszban csúcsosodott ki, hogy senki sem akar zenét, illetőleg hangszer tanulni, és az évről-évre megnövekedő számú sok okleveles tanár nem kezdhet mást a nagy munkaidővel és anyagi áldozatok árán szerzett oklevéllel, minthogy azt berámázva szögbe akassza. Ez bizony csekélyke kamat, és nem áll arányban a befektetett munka-, idő-, és anyagi tőkével. A másik panasz pedig azok soraiból hangzik fel, akik sok tudásuk birtokában és művészi elhivatottságukban hangversenyezni szeretnének. De a hangversenyzőknek - a világjáró nagyságokat kivéve, ahol megjeleni társadalmi kötelezettség - nincs közönségük. Hangversenyekből megélni tehát szintén nem lehet.

E két jelenség veszélyezteti mind az előadó, mind pedig a tanítással foglalkozó zenészek egzisztenciáját. A jelenségnek az okát vagy a rádió és gramofon elterjedésében és tökéletesedésében, vagy pedig a rossz gazdasági viszonyokban, esetleg az anyagi korszakban, külön-külön, vagy mindezek összességében keresik.

Az okok között valóban az áldatlan gazdasági viszonyok állnak első helyen; tagadhatatlan, hogy a háborút követő sok mindent átértékelő korszakban is hozzájárult ahhoz, hogy az emberek a kevesebb fáradsággal, rövidebb idő alatt elsajátítható és jobban érvényesíthető ismeretek megszerzésére törekednek, szellemi táplálékul pedig a legkönnyebben emészthetőket választják. A rádió és a gépzene elterjedése - amint e lap hasábjain egyszer már kifejtettem - nem oka annak, hogy az emberek nem látogatják a hangversenyt. A rádió a

legszelesebb körökben terjeszti a zenét, és a gramofon lemezzel együtt inkább népszerűsíti és új híveket toboroz a számára, mert felkelti a muzsika iránti érdeklődést, anélkül azonban, hogy az „élő” zenélést helyettesíteni, a közvetlen előadásból kisugárzó szuggesztivitást pótolni tudná.

A gépzene nem okozza tehát azt, hogy az emberek nem járnak hangversenyre, de azt sem, hogy nem tanulnak zenét. Hiszen gramofonlemezt csak az vesz, és a rádió zenei közvetítését csak az hallgatja, aki érdeklődik a muzsikának valamilyen válfaja iránt. Aki nem szereti a muzsikát, az lemezt sem vásárol, és a rádiót is kikapcsolja, ha az zenét közvetít. Ez a kontingens tehát akkor se lenne zenei „fogyasztó”, ha a rádió és a gramofon nem léteznék.

A rádió- és gramofonkedvelőket: tehát a *zenekedvelőket*, kell arra nevelni, hogy tanuljanak zenét és látogassák a hangversenyeket, továbbá: azokat kell megismertetni a zenével, akik nem is tudják, hogy szeretik-e vagy sem, mert még nem ismerik. De hogyan??

A gépzene a bajok okozójának vádja alól felmentetvén, a másik két vádlott tényezővel, a korszellem okozta érdeklődéshiánnyal és a gazdasági viszonyokból folyó részvétlenséggel kell megküzdeni. Utóbbinak leküzdésére az Iskolánkivüli Népművelési Bizottság fejt ki igen hatásos tevékenységet, midőn télen-nyáron immár tizenharmadik éve rendez a Székesfővárosi Zenekarral karöltve népszerű hangversenyeket. Ezek a hangversenyek amellet, hogy segítik a pályájuk kezdetén álló fiatal előadóművészek és karmesterek szárnypróbálgatásait, és módot adnak a fiatal zeneszerzőknek műveik előadására és meghallgatására, igen áldásos hatással vannak éppen a leromlott vagyoni viszonyok okozta zenei részvétlenség megszüntetésére. A hangversenyek belépti díja olyan olcsó (különösen a 20 filléres nyári szabadtéri hangversenyeknél), hogy látogatásukat a legszegényebb zenekedvelő is megengedheti magának. De számtalan új hívet is toboroznak a muzsika berkeibe ezek a hangversenyek. A közreműködők által meghívott közönség soraiban és azok között, akik a nyári szabadtéri hangversenyekre sodródva ezeknek önkéntelen hallgatóivá váltak, igen sokan felfigyelnek a zenére, amelyben eddig alkalom híján nem volt részük. Észreveszik, hogy milyen nagy szellemi, lelki örömhöz jutnak, lassanként a zenének eltántoríthatatlan híveivé válnak. Idővel a hangversenyeknek általában, sőt az Operának is hű látogatóivá válnak...”

XVI. évad 1938-1939

Az 1938 évad kezdetével A ZENE c. folyóirat, a Népművelési Bizottság és a Székesfővárosi Zenekar hivatalos zenei lapja, 20. évfolyamába lépett. Ez alkalommal *dr. Némethy Károly* fővárosi tanácsnok a lap vezércikkében többek között ezeket írja:

„...A helyes népművelési munkaterv felállítása igen nehéz, nagy figyelmet és körültekintést igénylő feladat. Az egyik legfontosabb, és mégis a legnehezebben megvalósítható szempont, hogy bővítse, fejlessze a tudást, de mégse fárasszon, mert különben a napi munkában kimerült ember elveszti érdeklődését. Ezért fontos, hogy a népművelési program ne merüljön ki *nehéz és száraz* ismeretterjesztésben, hanem a kitűzött célt az *érzelemre hatva* közelítse meg.

Budapest székesfőváros Iskolánkivüli Népművelési Bizottság már működése első idejében felismerte a művészeteknek az érzelmi világra való nagy hatását. A művészetek közül is főleg a zene az, amely a legszelesebb tömegek által is élvezhető, és hatásában a legjelentékenyebb. A Székesfővárosi Zenekar közreműködésével hangversenysorozatot indított meg a Népművelési Bizottság, és olcsó belépti díjakkal lehetővé tette, hogy a legszelesebb tömegek látogathassák a hangversenyeket, és ott magas színvonalú zenét hallgathassanak. Ezeknek a hangversenysorozatoknak azonban nemcsak a pusztá szórakoztatás volt a célja, hanem a zene

szépségeinek az emberekkel való megismertetése. Ennek a célnak minél jobban való megközelítésére láttuk szükségesnek olyan műsorújság kiadását, amely nemcsak a hangversenyeken előadandó műveket ismerteti, hanem egyidejűleg bővíti is a közönség zenei ismeretét. A ZENE c. folyóirat megalapítója és szerkesztője, *dr. Sereghy Elemér*, átlátta a kérdés rendkívüli fontosságát, és készséggel állította folyóiratát és szaktudását a nagyszerű feladat szolgálatába. Azonban A ZENE mégsem vesztette el szaklap jellegét, sőt elsőrangúan egyeztetette magában mind a széles tömegekhez szóló műsorismertető, mind pedig a komoly zenei célok szolgálatában álló folyóirat tulajdonságait.

A népművelési munka zenei részének lebonyolítása A ZENE közreműködése nélkül nem érhetett volna el olyan hatalmas eredményeket, mint amelyeket az utóbbi hangversenyévad felmutat. Hűséges kísérője és útmutatója volt a hangversenyek közönségének, és működésének jelentőségét igazában csak akkor értékelhetjük, ha meggondoljuk, hogy ez a közönség nagyrészt olyan néprétegek tagjai közül került ki, amelyeket nem zenei tudása, hanem pusztán a zene ösztönös szeretete hozott össze...”

A XVI. évad elején meghirdetett program ugyancsak magas nívót mutatott. A hangversenyek lebonyolítása ismét két részre tagozódott: 5 esti és 10 vasárnap délutáni hangversenyre. Az esti hangversenyek karnagyai *dr. Kodály Zoltán*, *dr. Dohnányi Ernő*, *Ferencsik János*, *Vaszy Viktor*, és személyem, a délutáni hangversenyeken *Fleischer Antal*, *Kenessey Jenő*, *Vaszy Viktor*, *Rajter Lajos*, *Pálóss Marcell*, *Gian Luca Tocchi* (olasz) karnagyok vezényeltek.

Kölcsey Ferenc halálának 100. évfordulója emlékére rendeztük meg vezényletemmel az évadnyitó magyar hangversenyt október 16-án. Közreműködött *Hír Sári* zongoraművész, *Szabó Ilonka*, az Operaház tagja, és *Kiss Ferenc*, a Nemzeti Színház tagja. A műsor: Erkel: Himnusz; Kölcsey Himnuszát *Kiss Ferenc* szavalta el; Bartók: Két kép; Liszt: A-dur zongoraverseny; Kodály: Marosszéki táncok; Hubay: Pitypalaty; Erkel: La Grange ária; Kesztyer Lőrinc: Ünnepi nyitány.

„A Székesfővárosi Zenekar ezidei hangversenyévadát a „Himnusz” jegyében kezdte,” - írja A ZENE. „Erkel „Himnusza” után most Kölcsey „Himnusz”-át hallottuk *Kiss Ferenc* mély hatású előadásában. A felemelő költemény elhangzása után úgy éreztük, mintha a „bőség” beteljesüléséről szóltak volna a zenekari himnusz hangjai. Valóban: Liszt, Bartók, Kodály remekei érzékeltetően hirdették a „bőséget”, mely a magyar invenció, a magyar művészet, a magyar lélek értékeinek bősége.

Liszt A-dur zongoraversenyét *M. Hír Sári*, az ismert Liszt-interpretátor adta elő a tőle megszokott nagyvonalúsággal és virtuozitással. A műsor utolsó száma újdonságot hozott. A Nemzeti Zenede tanárának, *dr. Kesztyer Lőrincnek* „Magyar ünnepi nyitány”-át mutatták be. A mű, mely a Szent István-év alkalmából készült, (s mely az első magyar király jellemét, a szent apostolt, a hős hadvezért és a lángeszű államépítőt kívánja ábrázolni), 1000 pengős állami pályadíjat nyert. A hatásos kompozíciót a közönség szívesen, nagy tetszéssel fogadta.”

A második hangversenyt, október 30-án, *Rajter Lajos* vezényelte. *Basilides Mária* Bach 53. számú kantátáját (Schlage doch gewünschte Stunde) és Händel: Messiás c. oratóriumának alt-áriáját (Er war verschmähhet) énekelte. *Csilléry Béla* Castrucci: hegedűversenyét adta elő. Műsoron volt még Bach-Weiner: C-dur toccata-ja, Brahms: Tragikus nyitánya, és R. Strauss: Don Juan szimfonikus költeménye.

A harmadik (első esti) hangverseny november 10-én a szezon egyik kiemelkedő zenei eseménye volt. A *Vaszy Viktor* által vezényelt műsor Bartók: Cantata profana, és Beethoven

IX. szimfóniája volt. Közreműködött *Tamás Ilonka, Dósa Mária, Rösler Endre, Hámory Imre*, az Operaház tagjai, valamint a *Palestrina-kórus*.

A ZENE erről így emlékezik meg: „...A közönség nagy élménnyel hallgatta Bartók őstermészetet lehelő muzsikáját és utána elragadtatással fogadta Beethoven kilencedik szimfóniájának csodálatos világát. Kitűnő gondolat volt ezt a két ellentétes stílusú művet egy műsorra tűzni. Minden magyarázatnál jobban megvilágította a hangverseny azt, hogy az ellentétek mellett nagy rokonság is van a két különböző stílusú alkotás között. Azt, hogy a hangverseny végeztével kerek egésznek éreztük a műsort, a két mű benső összefüggése, eszmei együvé tartozása okozta, hiszen Bartók is azt keresi a Cantata profanában, amit Beethoven is egész művészetében: a szép, boldog, tiszta, igaz világot.

Az est kitűnő karmestere, a Palestrina-kórus vezetője, *Vaszy Viktor* volt. Vaszy érdeme igen nagy. Azért, amit a Cantata profana érdekében tett, sok köszönet illeti őt a magyar zeneművészet hívei részéről. A már jóval korábban elhangzott filharmóniai bemutatóra is, - amelyet akkor Dohnányi Ernő vezényelt -, Vaszy tanította be a művet, egyedül vállalkozván erre a háládatlan és rendkívüli nehézségekkel járó munkára. Azóta most már másodízben hangzott fel, mindkétszer a Székesfővárosi Zenekar és a Palestrina-kórus előadásában és Vaszy Viktor vezényletével. Ezzel a nyilvánvalóan nem a karmesteri sikerekért történt munkával nagy szolgálatot tett a magyar zenekultúrának. Az elismerés azonban Vaszyval együtt az egész áldozatkész zenei és énekegyüttest is megilleti, amely mindenben segítségére volt vezetőjének. Az est szólistái: *Tamás Ilonka, Dósa Mária, Rösler Endre és Hámory Imre* igen muzikálisan és szépen énekeltek.”

(A Cantata profana legelső előadásának körülményeiről lásd a 86.-89. oldalakon mondottakat.)

A negyedik, november 20-i hangverseny *Bor Dezső* vezényletével hangzott fel. Dal és ária est volt *Korponay Vali, Kovács Jolán és Littasy György* közreműködésével.

Az ötödik, december 1-i hangverseny ismét rendkívül kiemelkedő eseménye volt zenei életünknek: *Kodály*-hangverseny, részben a *szerző vezényletével*. A műsor:

Köszöntő	Előadta a Vörösmarty Mihály gimnázium
Székely keserves	vegyeskara, vez. <i>Kereszty Jenő</i>
Horatius kar	

Egyedem, begyedem	Előadta a Váci-úti polgári leányiskola
Héjja, karahéjja	énekkara, vez. <i>Faragó Mária</i>
Villő	

A „Bicinia Hungarica”-ból	Előadta a Rottenbiller u. polgári fiúiskola
Miatyánk	énekkara, vez. <i>Rossa Ernő</i>
Karácsonyi ének	
Három gömöri népdal	
(Budapesten először)	

Esti dal	Előadta a Szilágyi Erzsébet leánygimnázium
Zöld erdőben	énekkara, vez. <i>Sztojanovics Adrienne</i>
Cu, föl lovam (Kriza gyűjtés)	
Ess eső	

Szünet után a Mester (*Kodály Zoltán*) a „Nyári est”-et és a „Budavári Te Deum”-ot vezényelte. Közreműködött *Báthy Anna, Rácz Tilda, Sárdy János, Hetényi Kálmán* és a *Palestrina kórus*.

Dr. Mátéka Béla írása: „A Kodály-hangverseny emlékére.”

„Ott állott a nagy Mester, Kodály Zoltán, a népi forrásból fakadó nemzeti zene egyik legelső úttörője, a karmesterdobogón, a Pesti Vigadó hangversenytermében, azon a megszentelt helyen, ahol több mint félszázad előtt Liszt Ferenc is oly gyakran megjelent a magyar közönség előtt. A közönség lelkesen ünnepelte Kodályt, mindazonáltal kevesen jutottak teljes tudatára annak, milyen emlékezetes órának voltak fül- és szemtanúi. Képzeljük el, mit nem adnánk azért, ha azt mondhatnánk, hogy tanúi voltunk, amikor Petőfi Sándor maga olvasta fel a „János vitéz”-t, vagy ha eljönne közénk és ezt megtenné. A december 1-én tartott vigadói hangverseny, amikor a magyar népzene valóságos „Petőfi”-je, Kodály Zoltán maga vezényelte a Székesfővárosi Zenekar és a Palestrina-kórus élén „Budavári Te Deum”-át, az idők távlatában egykor a magyar zenetörténetnek ilyen kimagasló eseménye lesz, amely felejthetetlen marad minden résztvevő emlékében, s amelyet 50 év múlva méltán fog visszakívánni az utókor...

...Itt nem virtuóz karmester volt előttünk, hanem egy átszellemült, egy művészi hitvallástól megszállott vezető, akinek szuggesztivitását, abban, amit a zene- és énekkarból kihozott, akár Toscanini sem tudta volna felülmúlni. A művész-ihlet elemi ereje áradt szét a mesterről az együttes minden tagjára, míg a karmesteri pálca a művészet egyik felsőbbrendű szellemének kezében a diadalmas hangáradatokat vezette egymásba, egyiket a másik után...

Benső átélésének hőfokával mi mindent hozott ki a zenekarból, anélkül, hogy erőlködött volna, vagy egyszer is túlzásra ragadtatta volna magát! Mikor pedig a közönség, a művészetért lelkesedő közönség helyéről felállva megilletődötten ünnepelte a mestert, ő, a szerény, zárkózott, zeneköltő szelíd nézésével csak a zenekarra és énekkarra hárítja az elismerés-nyilvánítást, és kissé háttérbe, a szólóénekesek mellé lépve, szerényen hajtja meg magát. Ilyen hangversenyek azok, amelyekkel a Népművelési Bizottság valóban zenetörténeti események szemtanúivá teszi a szerény anyagi eszközökkel rendelkező, de a zenéért lelkesedő közönséget is...”

A következő, december 18-i (hatodik) hangverseny Wagner-műsorát *Pálóss Marcell* vezényelte. Közreműködött *Mészáros Erzsébet* operaénekesnő. A műsor: Egy Faust-nyitány, Siegfried-idill, három dal (Álmok, Az angyal, Fájdalmak, énekelte *Mészáros Erzsébet*), Mesterdalnokok nyitány, Lohengrin előjáték, Bolygó hollandi: Senta balladája (*Mészáros Erzsébet*), Walkürök lovaglása a „Walkür” c. opera III. felvonásából, Siegfried halála az „Istenek alkonya” c. opera III. felvonásából, Tannhäuser nyitány.

1939. január 8-án orosz hangverseny volt *Bor Dezső* vezényletével, *Udvardy Tibor*, az Operaház tagja és *Szikora Lajos* hegedűművész közreműködésével. Műsor: Glazunov: Rapsodie orientale, Csajkovszkij és Rimszkij-Korszakov áriák, Glazunov: hegedűverseny és Borodin: II. szimfónia.

Az idény rendkívül kiemelkedő eseménye volt január 19-én, a nyolcadik hangverseny. *Dohnányi* „Templomszentelő mise”-jét maga a *szerző* vezényelte. Közreműködött: *Báthy Anna, Basilides Mária, Rösler Endre, Kóréh Endre, Szokolczay-Riegler Ernő* orgonaművész és a *Palestrina kórus*. A „Templomszentelő mise”, vagy ahogy általában nevezni szokták: „Szegedi mise”, Dohnányi legmonumentálisabb alkotása. Benne összegeződik a nagy magyar zeneszerző minden kiválósága: páratlan formaművészete, virtuóz kontrapunktikus készsége, lelkének melodikus és harmonikus gazdasága.

Olasz vendég-karnagy vezényelte a következő, január 29-i olasz hangversenyünket: *Gian Luca Tocchi*. Közreműködött *Pietro Scarpini* olasz zongoraművész és *Eyssen Irén* opera-énekesnő.

A perugiai születésű *Gian Luca Tocchi* zeneszerzési tanulmányait 1926-ban Rómában, a S.Cecilia konzervatóriumban Respighi kedvenc tanítványaként végezte. Ma már a nagy olasz mester egyik legjelentősebb követőjének tartják. Mint dirigens, Európa különböző országaiban mutatta be karmesteri képességeit, Budapest közönsége előtt ez alkalommal dirigál először.

A műsor:

1. Marcello (1686-1739): Concerto oboára, cembalora és vonószekarra
2. a/ Respighi: Stornellatрие
b/ Tocchi: Emigranti
c/ Bellini: Alvajáró-ária (*Eyssen Irén*)
d/ Verdi: Traviata, ária (*Eyssen Irén*)
3. Tocchi: „Rekord”
4. Respighi: Toccata zongorára és zenekarra (*Pietro Scarpini*)
5. Martucci: Notturmo
6. Puccini: Manon Lescaut - Intermezzo
7. Respighi: Róma fenyői, szimfonikus költemény.

A ZENE az olasz hangversenyről: „*Gian Luca Tocchi* fiatal olasz zeneszerző állott a január 29-i hangversenyen a Székesfővárosi Zenekar élén. Igen jó muzsikussal, s a zenekarnak kiváló ismerője. Ezt Puccini, Respighi és saját műveinek vezénylésénél tapasztaltuk. Benedetto Marcello kristályos muzsikája azonban idegenebb lelkének.

Mint komponista is ezúttal mutatkozott be a budapesti közönségnek. Zenei alkotó tehetségéről azonban sajnos nem nyerhettünk tiszta képet, mert az előadott „Rekord” című zenekari versenyrepülés nehezen minősíthető zenei alkotásnak. (Egy olasz pilóta néhány száz kilométeres gyorsasági rekordját, versenyrepülését akarja zenében kifejezni, kétes sikerrel.) A „Kivándorlók” című dala jobban tetszett.

A hangverseny egyik szólistája *Pietro Scarpini* olasz zongoraművész volt, akiben hangszerének egyik kiváló virtuózát ismertük meg. Igen nagy sikere volt éppúgy, mint az est másik szólistájának, *Eyssen Irén* énekművésznőnek. (H.)”

A következő, francia hangversenyt február 12-én *Kenessey Jenő*, az Operaház karnagya vezényelte. Közreműködött *Ady Leyvastre* francia zongoraművésznő és *Jacques Serres* francia gordonkaművész.

Ady Leyvastre a francia fiatal pianista-gárda egyik kitűnősege. A modern francia zene hivatott interpretálójára, zenei kultúrája és briliáns technikája egyaránt képesítik erre. *Jacques Serres* egyike Franciaország leghíresebb csellistáinak. 11 éves korában lett a párizsi Conservatoire növendéke, és nem volt még 14 éves, amikor 1918-ban kitüntetéssel fejezte be tanulmányait, és elnyerte a Conservatoire első díját. - A hangverseny műsora:

1. César Franck: Az elátkozott vadász, szimfonikus költemény
2. Georges Dandelot: Zongoraverseny (*Ady Leyvastre*)
3. Chabrier: España
4. Debussy: Egy faun délutánja
5. a/ Fauré: Elégia
b/ Jean Françaix: Fantázia gordonkára és zenekarra (*Jacques Serres*)

6. Bizet: L'Arlésienne I. szvit

A 11-ik hangversenyt február 16-án *dr. Bándó Gyula* vezényelte, közreműködött *Jancsin Ferenc* hegedűművész. A hangverseny műsorán Mozart: D-dur szimfóniája (menüett nélkül), Brahms: Haydn variációk, Saint-Saëns: Introduction et rondo capriccioso (*Jancsin Ferenc*), továbbá Guillaume Lekeu: Adagio vonószenekarra, Bartók: Magyar parasztdalok, Beethoven: III. Leonora nyitány szerepelt.

A 12-ik (negyedik esti) hangverseny február 23-án ismét kiemelkedett a hangversenyek közül: *Ferencsik János* Brahms-hangversenyt vezényelt. A „Tragikus nyitány” és „Egy német requiem” volt a műsora. Közreműködött: *Báthy Anna, Hámary Imre* és a *Palestrina kórus*.

Március 5-én Mozart-Haydn est hangzott el *Vaszy Viktor* vezényletével. Közreműködtek: *Berthe de Vigier* (Svájc) operaénekesnő, *Böszörményi Nagy Béla* és *Faragó György* zongoraművészek. Műsoron volt Mozart: Figaro lakodalma, nyitány; Haydn: Német táncok; Mozart: versenymű két zongorára (*Böszörményi Nagy Béla* és *Faragó György*); Mozart három áriája: a/ Ch'io mi scordi di te? recitativo és ária, b/ Le Soir, c/ Bölcsődal (*Berthe de Vigier*); Haydn: B-dur szimfónia; Mozart: Török induló.

A 14-ik (ötödik esti) hangverseny március 16-án hangzott el. Lényegében *magyar est* volt, *Udvardy Tibor* és a *Palestrina kórus* közreműködésével. Műsora: Liszt: Faust szimfónia, *Bor Dezső* vezénylete mellett; a szünet után *Pécsi Sebestyén* orgonaművész két Bach prelúdiumot orgonált. A záró szám: Kodály „Psalmus hungaricus”-a, melyet maga a *szerző* vezényelt.

A 15-ik hangversenyen, március 16-án, *Bor Dezső* vezényelt. Közreműködött *Ország Tivadar* hegedűművész, aki Beethoven hegedűversenyét játszotta. Majd Berlioz Fantasztikus szimfóniája következett.

Az április 16-i évadzáró hangverseny *magyar szerzők bemutató estje* volt. Műsoron a Székesfőváros 1939 évi Ferenc József díját, valamint a kultuszminisztérium 1938 évi Szent István zenei pályázatán díjat, illetőleg dicséretet nyert szerzők művei voltak. *Vezényeltek a szerzők*. Közreműködtek: *Korponay Valéria* ének, *Vida Zoltán* zongoraművész, az *Árpádházi Boldog Margit vegyeskar*, és a *Jáki templom énekkara*. Karvezetők: *Falk Zsigmond* és *Regölyi László*. A műsor:

Hajdú Mihály: Szvit

Geszler György: D-dur zongoraverseny

Pécsi Sebestyén: „Szent István”, szimfonikus költemény

Pongrácz Zoltán: Szvit

„A Népművelési Bizottság „Magyar szerzők bemutató estjei” már hagyományossá válnak” - írja A ZENÉ-ben (H.). „Az ezidei ilyen hangverseny, mely április 16-án zajlott le, a megszokott mértéken felül érdekelte mind a nagyközönséget, mind pedig a muzikusokat és a magyar zeneművészet híveit. Ez alkalommal ugyanis azoknak a szerzőknek reprezentatív műveit tűzte a Bizottság műsorra, akik az idei Ferenc József jubileumi pályázaton eredményesen vettek részt. A négy kitüntetett zeneszerző: *Pongrácz Zoltán* a 2000 pengős pályadíj nyertese, *Geszler György*, *Hajdu Mihály* és *Pécsi Sebestyén*, akik dicsérő oklevelet kaptak.

Hajdú Mihály „Szvit”-je már több ízben került előadásra. Magyar népzenei alapokon nyugvó ötletes, jól hangszerelt zenekari mű. A második tétele komoly művészlelket sejtet. Megérdemli, hogy állandó műsorszáma legyen zenekarainknak.

Geszler Györgynek egytétéles formás zongoraversenye már népszerűnek is mondható. Szerzője egyéni utakat keres. Zongora-stílusa újszerű és teljesen a hangszer szelleméhez illeszkedő. Romantikus hagyományokat követ ugyan, de megtartja a kapcsolatokat a

legmodernebb kifejezési eszközökkel is. A „Szent István” című szimfonikus költemény, *Pécsi Sebestyén* műve, már egy megelőző állami pályázaton díjat nyert. A hat tételből álló nagy koncepciójú, nagyigényű alkotás, mely felidézi első királyunk korát, őszinte, közvetlen hatású zenemű. Hangszerelése legnagyobbbrészt kiegyensúlyozott, csak itt-ott billen a mérleg a rézfúvók oldalára. Stílusa kissé heterogén. A Szt. Gellért beszédét illusztráló fuga például teljesen kiütözik a műből. Általában véve a komponistának vannak művészi elképzelései, csak kár, hogy nem ad mondanivalójának karaktert.

Pongrácz Zoltán szerzeménye „Az ördög ajándéka” című nagyobb műből vett öt tétel. A tételek összefüggését azonban nem éreztük. Különösen zavaró a hangszeres és énekes részek közti összefüggés hiánya. A tételek önmagukban ügyesek. A negyedik tétel pedig (Egy bánatos szerelmes leány dala) ihletett, költői zene. *Korponay Valéria* énekelte biztos muzikalitással. A többi tételben is találtunk sokat ígérő momentumokat. Hangszerelése színes, leleményes. Ura a színkeverésnek. Néha azonban érezni a *kísérő-zeneszerző* hajlandóságát a „hatásos effektusok” kihangsúlyozására. Éppen ezért úgy véljük, hogy a szerző tehetségének igazi tere a színpadi zene.”

Május 22-én rendkívüli hangversenyt rendezett a *Székesfővárosi Énekkar* a Zeneakadémián. Közreműködött a *Székesfővárosi Zenekar*, *Basilides Mária*, *Korponay Valéria*, *Littasy György*, *Kopeczky Alajos* és a *Nagyatádi Szabó utcai polgári fiúiskola énekkara*. Tanár: *Borus Endre*. Műsor:

1. Verdi: Stabat mater
 2. Ádám Jenő: Sirató és örvendező ének a „Mária Veronika” c. misztériumból
(*Basilides Mária*, *Korponay Valéria* és a *Nagyatádi Szabó utcai polgári fiúiskola énekkara*.) Vezényelt a szerző.
 3. Saint-Saëns: La nuit (Budapesten először) *Korponay Valéria* (szoprán szóló),
Brunovszky József (fuvola szóló), *Csörgey László* (hegedű szóló)
 4. Wagner: Nürnbergi mesterdalnokok, részletek. *Littasy György* (bariton szóló)
- Az 1., 3., 4. számokat *Karvaly Viktor* vezényelte.

Ez év nyarán a szabadtéri hangversenyek kapcsán a Károlyi kertben kéthetenként *Endre Béla* vezénylésével és a *Szépmíves kamara-kórus* közreműködésével teljes operák kerültek előadásra.

A XVI. évadban a Székesfővárosi Zenekar tevékenysége így alakult:

Pesti Vigadó	15 hangverseny
Zeneakadémia	4 hangverseny
Iparcsarnok	23 hangverseny
Károlyi kert	34 hangverseny
Egyéb	2 hangverseny
Összesen	78 hangverseny

Új fejezet kezdődik a Székesfővárosi Zenekar történetében.

1939 szeptember 3-tól megszűnt a zenekar amatőr jellege.

Szendy Károly polgármester 1939-ben adta át a Városi Színházat a Népművelési Bizottságnak. *Novágh Gyula* igazgató kiváló szervező képessége „Magyar Művelődés Háza”

elnevezéssel a Városi Színházból központi kultúrintézményt létesített, amelyben a zenekarnak is bizonyos mértékig nagyobb feladat jutott. Így logikus következmény volt, hogy a Székesfővárosi Zenekar átalakult *hivatásos zenekarrá*. Ne feledjük el, hogy a régi zenekar különböző foglalkozási ágakban működő tagokból tevődött össze. Mint már szó volt róla, voltak köztük tanárok, orvosok, jogászok, mérnökök, különféle rendű dolgozók, akik azonban képzett zenészek voltak. Egy-egy hangversenyt három-négy 3 órás próba előzött meg. E próbákat a tagok délelőtti elfoglaltsága miatt természetesen csak a késő délutáni órákban tarthattuk meg, s ezek a délutáni és esti szabad idő 60-70%-át foglalták le. Az idény végeztével a működő tagokat a fáradtság kimerítette. Az alapító tagok közül az első 17 év alatt is már számosan kidőlték. Ezeket fiatal, végzett muzsikusok sorából pótoltuk. Ilyen körülmények között a hivatásos zenekar felállítására előbb vagy utóbb sor került volna, ami 1939-ben tényleg meg is történt.

De más oldalról is megvilágítva a dolgokat: mindaz, amit eddig felsoroltam, csupán egy része az okoknak, amelyek a Székesfővárosi Zenekar működési formájában beállott változást előidézték. Vannak még egyéb okok is. Először: a néhány év óta hivatásos alapon működő, már említett kiváló Budapesti Hangverseny Zenekar (BHZ) minden bel- és külföldi sikere ellenére sem volt képes magát tovább fenntartani. Az együttes megszűnván, számos kiváló tagjának nem volt működési, elhelyezkedési lehetősége. Úgy látszott, hogy ez a súlyos probléma a Székesfővárosi Zenekaron keresztül, a zenekar megfelelő átszervezésével és kiegészítésével vezethet valamiféle megoldáshoz. Ezzel párhuzamosan: a Városháza egyik hatalmon levő *politikai pártjának vezére* többször állást foglalt a Székesfővárosi Zenekar eddigi *működése ellen*. Jelen történeti visszapillantás egyes fejezeteiből kitűnik ugyan, hogy *a hivatalos fővárosi fórumok, továbbá az illetékes állami kormányzati szervek, főbb zenei intézményeink, valamint a zenei szaksajtó és a napisajtó* ismételten is értékes, hézagpótló zenekulturális intézménynek ismerték el a Székesfővárosi Zenekart. Hangsúlyozottan kiemelték közönségnevelő, és a fiatal magyar alkotó- és előadóművészeket oly gyakran szóhoz juttató működését. Mindezt olyan zenei vezéregyeniségek is alátámasztják részint nyilatkozataikkal, a zenekar vezetőségéhez intézett leveleikkel, másrészt pedig egyes hangversenyeinken való személyes közreműködéseikkel, mint *Hubay Jenő, Dohnányi Ernő, Kodály Zoltán, Bartók Béla* és számos más zenei kiválóság. Mindezeknek közismert volta azonban nem akadályozta az említett pártvezért, hogy a Székesfővárosi Zenekar ellen forduljon, és a testület elismert kultúrteljesítményét leértékelje. Sürgette a főváros vezetőségénél a zenekar átalakítását, hogy ezzel elérje főcélját: vagyis, hogy ennek a leendő hivatásos zenei testületnek *vezetője egy ifjú, erre a pozícióra különösen alkalmas* muzsikus legyen.

Ezek a fentebb említett, karöltve jelentkező komoly okok, ráadásul egy pártvezéri állásfoglalás, előidézték a zenekar struktúrájában beálló változást. És ez magyarázza meg azt is, hogy az ifjú *dr. Csilléry Béla* 1939 őszén mint a Székesfővárosi Zenekar *igazgató-karnagya* kapcsolódott be a továbbiak során a hivatásossá vált testület életébe.

A régi zenekari tagok egy része tovább működött az új együttesben is, amely ugyancsak mint „Székesfővárosi Zenekar” vette ki részét a főváros zenei életéből. A régi tagok közül még a mai napig is működnek néhányan, sőt az *alapító tagok* közül is akad még 1-2 hírmondó, négy évtizednyi idő után, a zenekarban.

A hazánkon végigdúló történelmi viharok tombolása alatt az új Székesfővárosi Zenekar működése egy ideig szünetelt. De a felszabadulás után újraéledő zenekarnak tevékenysége számára új feladatkörök tárultak ki. Ezek már új sikereket is jelentenek az együttesnek, amely most napjainkban a magyar állam égisze alatt mint *Magyar Állami Hangversenyzenekar*

méltán megérdemelt európai hírnévre tett szert. Fokozott mértékben tölti be azt a kultúrhivatást, amelynek a régi Székesfővárosi Zenekar több mint másfél évtizeden át olyannyira lelkes, önzetlen buzgalommal állott szolgálatában. Erről a további fejezetek adnak számot.

De még mielőtt a hivatásossá átalakult együttes működéséről szóló krónikámat folytatnám, hadd foglaljam össze a „rég” zenekar tevékenységét. A jól végzett munka felemelő érzésével lehet regisztrálnom, hogy a vezetésem alatt állott zenekar a megalakulásától, 1923-tól 1939 szeptember 3-ig 16 év alatt *1563 hangversenyt* adott. Ez átlagos számítással évi 92 hangverseny. Ha minden hangversenyre csak két próbanapot számítunk, akkor a zenekar elfoglaltsága évi 276 nap volt. Műsorainkon 236 női énekes, 101 férfi énekes, 96 zongora-, 90 hegedű-, 19 gordonka-, 2 mélyhegedű-, 3 fuvola-, 1 oboa-, 2 klarinét-, 3 fagott-, 2 hárfa-, 7 orgonaművész szerepelt, sokan ismételt esetekben. Ezenkívül 39 énekkar működött közre, szintén ismételt esetekben.

Mit játszott a zenekar a 16 év alatt? A *Függelék*-ben lévő kimutatás ízelítőt ad a zenekar munkásságáról. Ez a kimutatás természetesen nem teljes, de tulajdonomban van a zenekar által 1923-tól 1939-ig előadott művek kimutatása kartoték rendszerben.

A fentiekben röviden vázoltam a Székesfővárosi Zenekar első 16 évi történetét. Nyugodt lelkiismerettel állíthatom, hogy hasonló munkateljesítményt eddig egyetlen zenei együttes sem mutathatott fel rajtunk kívül. Kötelességemnek tartom megemlíteni, hogy a *Székesfőváros vezetői* mindenkor a legmesszebbmenő támogatásban részesítették a zenekart, amit a legnagyobb szorgalommal igyekeztünk kiérdemelni. A juttatott támogatásokból és segélyekből állandóan kiegészítettük és gyarapítottuk hangszer- és hangjegyállományunkat. A zenekarban beállott változáskor 364 tételre terjedő zenekari tárgyakat: hangszert, (a hangszerek között zongora, hárfa, celesta, és egyéb), állványokat, továbbá 1495 db. teljes zenekari művet adtunk át az új zenekarnak összesen *59.130 Pengő értékben*.

A Népművelési Bizottság, különösen *Novágh Gyula* tanügyi főtanácsos, igazgató a legnagyobb jóindulattal, hozzáértéssel és együttérzéssel rendezte hangversenyeinket. A két testület között az idők folyamán szoros együttműködés fejlődött ki, amelynek meg is termett az áldásos gyümölcse.

Az elismerés és hála kifejezése illeti meg *dr. Huszty (Havlin) Károly* tanácsnokot. A zenekar adminisztrációs teendőinek oroszlánrésze reá hárult. Hivatali elfoglaltsága mellett szabad idejét csaknem teljesen a zenekar szervezésének szentelte. Kiváló munkatársai voltak: *Szoyka Emil* számv. főtanácsos, pénztáros, *Huber Ervin* számv. főtanácsos, ellenőr, *Nemessányi Lőrinc* közéleti főfelügyelő, gazda, *Szentkúti Lajos* számszéki irodaigazgató, kottatáros. Mindnyájan lelkes igyekezettel vettek részt a zenekar munkájában. A zenekar teljes tagsága mindig szívvel-lélekkel dolgozott az együttes felvirágoztatásán. A jövő ítélőszéke elé azzal a nyugodt lelkiismerettel állunk, hogy munkánkat a kitűzött kulturális célunk elérése érdekében híven és becsülettel teljesítettük.

Utószó

a nem hivatásos, vagyis amatőr alapon létrejött Székesfővárosi Zenekar működésének történetével lezárult fejezet némi kiegészítéséhez:

Tizenhat évig dolgozott tehát a régi Székesfővárosi Zenekar! Hogy mit és hogyan, azt tanúsítják az elért eredmények. Az új, hivatásos zenekarnak nem kellett új utakat keresnie, nem kellett egy új zenei intézményt kiépítenie. Mindezt készen kapta elődjétől, és szinte zökkenő nélkül mehetett tovább a jól kiépített, bevált utakon.

Úgyszólván egyik napról a másikra történt ez a változás a Székesfővárosi Zenekar életében. A fentebb elmondottak szerint az volt a körülmények kialakulásában megmutatkozó Dolgok Rendje, hogy az amatőr Zenekar helyébe hivatásos Zenekar lépjen. De a régi zenekar felszámolása kissé furcsa módon történt. *A régi tagok semmiféle értesítést*, felmondó levelet, vagy valamiféle formainak nevezhető írást *nem kaptak* a végbement változásról, és a tagok eddigi működési formájának megszűnéséről. Sem a Népművelési Bizottság, sem a Városházán székelő felettes hatóság nem tartotta érdemesnek a régi Zenekart, hogy egy-egy szűkszavú, akár csupán egysoros köszönőlevelet intézett volna a tagokhoz, akik közül számosan egyúttal a zenekar alapító tagjai is voltak. A tiszteletadásnak valamilyen kis jelképes gesztusa bizvást megillette a tagságot annak az intézménynek részéről, amelynek céljait oly sok esztendőn át olyannyira híven, becsületből szolgálta.

De ugyan minek is kellett volna az ilyesmi! A tagok megtették az akkori magyar zenei élet kiszélesítésének ügye iránti kötelességüket. Megtették szeretetből, lelkesedésből, megtették magas fokú eszmei elgondolásból fakadó törekvéstől vezéreltetve, megtették önzetlen áldozatvállalással. Megtették, tehát mehetnek minden konvencionális búcsúszó nélkül, a tőlük való egyszerű elköszönés nélkül is! Akik a régiek közül, most 40 esztendő múltán még élnek, talán manapság is elgondolkoznak ezen a disszonáns záróakkordon végződő üres, néma befejezésen. De bizonyára tiszta lelki örömmel kísérik figyelemmel a munkájuk erőteljes folytatását jelentő, időközi változásokon is átment új együttesnek igazi művész pályafutását itthoni sikereik mérlegén is, de szerte a nagyvilágén is, mindenütt, ahol az új együttes eddig megfordult.

És a régi tagok számára ez igazibb belső elégtétel, mint az az üres, néhány szavas, el nem küldött, meg sem érkezett búcsúsor!

Függelék

A Székesfővárosi Zenekar
hangversenyein 1923-tól 1939 szeptember 3-ig bezárólag szerepelt karnagyok névsora

Bor Dezső	1231	Gatz, Felix ⁽⁴⁾	1	Pécsi Sebestyén	1
Ábrányi Emil	12	Graber Lajos	2	Perényi Géza	2
Ádám Jenő	2	Grüner-Hegge, Odd ⁽⁵⁾	1	Pető Imre	2
Arató István	2	Gutori Földes László	1	Piccardi, Oreste ⁽¹⁰⁾	1
Árokháty Béla	1	Hajdú Mihály	2	Pleier, Bruno ⁽¹¹⁾	1
Banda Márton	1	Harmath Artur	2	Pless László	1
Bándó Gyula dr.	1	Horusitzky Zoltán dr.	3	Polgár Tibor	1
Bárdos Lajos	1	Horváth Károly	2	Pongrácz Zoltán	1
Bentsik György dr.	1	D'Isoz István	2	Raalte, Albert ⁽¹²⁾	1
Berg Otto	1	Jemnitz Sándor	1	Rajter Lajos	6
Boldis Dezső dr.	5	Kádár Mihály	1	Rezik Béla	1
Borsay Samu	1	Karvaly Viktor	6	Sauerwald Géza	19
Borús Endre ⁽¹⁾	4	Kenessey Jenő	30	Schnitzel Gusztáv	1
Böhm László	1	Kern Aurél	1	Siklós Albert	8
Csilléry Béla dr.	3	Kereszthy Jenő	3	Solti György	1
Décsi Péter	1	Kiss Károly	2	Stefániai Imre	3
Demény Dezső	4	Kleinecke Rudolf	2	Sugár Viktor	2
Doráti Antal	1	Kodály Zoltán dr.	2	Szabó Ferenc	1
Dohnányi Ernő	2	Kókai Rezső	1	Szeghő Sándor	4
Donáth Jenő dr. ⁽²⁾	2	Koudela Géza	2	Szekeres Ferenc	1
Donát Jenő	1	Kozma József	1	Szenkár Mihály ⁽¹³⁾	1
Donát Leo	1	Kulczyski Faustyn ⁽⁶⁾	1	Szikla Adolf	12
Dötsch Károly	8	Lambert, Constant ⁽⁷⁾	1	Sztojanovits Adrienne	2
Endre Béla	5	Mann, Tor	1	Tocchi, Gian Luca ⁽¹⁴⁾	1
Eördögh János	1	Melles Béla	2	Turphy, Peregrin	1
Erényi János	1	Müller Károly	84	Varga Pál	3
Failoni, Sergio	1	Nádor Aranka	1	Várhelyi Antal	1
Farkas Ferenc	3	Nagy Olivér	2	Vaszy Viktor	48
Fenyves Jenő ⁽³⁾	1	Nilius, Rudolf ⁽⁸⁾	2	Vincze Otto	3
Ferencsik János	13	Nordio, Cesare ⁽⁹⁾	1	Unger Ernő	5
Fleischer Antal	16	Noseda Károly	3	Weber, Hilmar ⁽¹⁵⁾	1
Forrai Miklós	1	Ország Tivadar	3	Weingartner, Felix ⁽¹⁶⁾	2
Gabler Vilmos	1	Pálóss Marcell	5	Zsolt Nándor	1
Galántay Jenő	1				

1: csak énekkar
2: Philadelphia
3: Stralsund
4: Bécs
5: Oslo
6: Lublin

7: London
8: Bécs
9: Bologna
10: Róma
11: Karlsbad

12: Hollandia
13: Gera
14: Olaszország
15: Lipcse
16: Bécs

Hangverseny-helyszínek

Pesti Vigadó	327
Gellért gyógyfürdő	91
Állatkert	287
Városliget - Iparcsarnok	528
Károlyi kert	144
Városmajor	77
Hangverseny a stúdióban	25
Zeneakadémia	30
Műcsarnok	9
Fővárosi Képtár	2
Budai Vigadó	3
Operaház	1
Sétahajó	3
Egyéb	36
összesen	1563
Rádióközvetítés	72

(A szerkesztők megjegyzése: az ebben a táblázatban megadott hangverseny-szám kevesebb, mint az előző táblázatban megadott vezénylések száma. Ennek az a magyarázata - mint a könyv szövegéből is kiderül -, hogy több olyan hangversenye volt a Székesfővárosi Zenekarnak, amelyen több karmester is szerepelt.)

Bor Dezső vezénylései a Székesfővárosi Zenekar élén 1939-1949 között

Mint a bevezetőben említettük, a Székesfővárosi Zenekar 1939-ben történt átszervezése után Bor Dezső a zenekar másodkarmestere lett, 1945-ig. Ebben a beosztásában is volt alkalma vezényelni, bár lényegesen ritkábban, mint 1939 előtt. 1945 után már csak néhány esetben vezényelte a zenekart. Bor Dezső és Kenesei Sándor összeállítása alapján 1939 és 1949 között 187 alkalommal állt a zenekar élén, ebből csak 4 szereplés jutott 1945 utánra. Az alábbiakban az ő munkájuk alapján vázlatosan ismertetjük Bor Dezső fellépéseit ebben a periódusban.

Az 1939-1940-es évadban *Bor Dezső* a következő hangversenyeket vezényelte:

1939-ben az évadnyitó hangverseny október 15-én volt, a műsoron a következő művek szerepeltek: Kodály: Színházi nyitány, Richard Strauss: Halál és megdicsőülés, Beethoven: C-dúr zongoraverseny, előadta: *Névay Ilona*, Wagner: Tristan és Isolda, előjáték és Isolda szerelmi halála, *Hengerics Ilona* felléptével.

November 26-án a következő művek hangzottak el: Weber: Oberon, nyitány, Beethoven: Esz-dúr zongoraverseny, előadta *Anda Géza*, Rimszkij-Korszakov: Antar, szimfonikus költemény, Visky János: Két tánc.

Az 1940. április 21-i, évadzáró hangverseny műsora a következő volt: Rimszkij-Korszakov: Nagy orosz húsvét, nyitány, *Albert Ferenc* hegedűművész öt kisebb darabot adott elő, Dukas: Bűvészinas, végül *Raffay Erzsébet* Mozart: Szöktetés a szerájból című operájából Constanza áriáját adta elő.

1940-ben egy újabb kezdeményezés bővítette a Székesfővárosi Zenekar működési lehetőségeit. A főváros vezetősége, hogy növelje Budapest, mint fürdőváros keresettségét, fürdőzenekar felállítását tartotta szükségesnek. Ezt a szerepet a Székesfővárosi Zenekar egy 35 tagú, kisebb együttese vállalta. A nyári szezonban a Rudas-, Lukács- és Császárfürdők előtti parkokban rendszeresen adtak hangversenyeket. Ez a kezdeményezés sajnos csak két évig élt, valószínűleg a háború miatt 1942-ben már nem volt ilyen hangverseny. 1940-ben 172, 1941-ben 102 fürdő-hangversenyt adtak, és bár erre vonatkozóan nincs pontos adatunk, ezek jelentős részét *Bor Dezső* vezényelte.

Az 1940-1941-es évadban a zenekar sorozatot indított „Énekesek és hangszerek sereg-szemléje” címmel. Ennek keretében *Bor Dezső* két hangversenyt vezényelt:

1940. október 27-én: „Az emberi hangtól az énekegyüttesig”, a hangverseny során részletek hangzottak fel Verdi, Mozart, Wagner, Donizetti operákból, összesen 15 énekes fellépésével.

1941. január 19-én a „A zongora, II.” hangverseny keretében három zongoraverseny szerepelt a műsoron: Mozart: G-dúr, Brahms: d-moll és Liszt A-dúr zongoraversenye, a szólisták *Furka Gizella*, *Wehner Tibor* és *Dániel Ernő* voltak.

Ezeket kívül ebben az évadban *Bor Dezső* még az 1940. december 2-i hangversenyt vezényelte, a műsor: Schubert: III., D-dúr szimfónia, Schumann: A-dúr zongoraverseny, szólista *Széchenyi Dezső*, Otto Ferenc: Erdélyi karácsony, Pastorale nagyzenekarra (bemutató előadás), Rimszkij-Korszakov: Aranykakas.

Az 1941-1942-es téli évadban nov. 20-án és dec. 7-én opera-hangversenyeket vezényelt, a szólisták *Szalai Eszter*, *Németh Anna*, *Sárdy János* és *Littasy György* voltak.

Az 1942-es, 1943-as és 1944-es nyári, Károlyi kerti hangversenyeken *Bor Dezső* összesen 10 alkalommal vezényelte a zenekart.

Az 1942. december 27-i hangversenyt *Bor Dezső* és *Laskó Emil* vezényelték, a műsor: Schubert: h-moll szimfónia, Otto Ferenc: Két zenekari dal József Attila verseire (bemutató), Rimszkij-Korszakov: Spanyol capriccio, Schütz: Karácsonyi história (bemutató). Közreműködtek: *Farkas Ilonka*, *Tiszai Magda*, *Rösler Endre*, *Dobos András* és a *Liszt Ferenc kórus*.

Az 1944-es őszi szezon egyetlen opera-hangversenye *Bor Dezső* vezényletével november 25-én hangzott fel, a szólisták *Páka Jolán* és *Megyesi Pál* voltak. Ez volt a Székesfővárosi Zenekar utolsó hangversenye Budapest ostroma előtt.

Bor Dezső legközelebb már csak 1947-ben vezényelte a zenekart, erről koncertről az alábbiakban *Bor Dezső* és *Kenesei Sándor* összeállításából idézünk:

Az 1947. július 29.-i hangverseny leírása:

1947. július 29. Károlyi kert. Ünnepi hangverseny a Székesfővárosi Zenekar megalapításának 25. éves évfordulója alkalmából. Vezényel: *Bor Dezső*, alapító karnagy. Műsor:

Rimszkij-Korszakov: Nagy orosz húsvét, nyitány

Dukas: Bűvészinas

Liszt: Les Préludes

Beethoven: V. szimfónia

Kultúra és Sport (A VAOSZ, Városi és Vármegyei Alkalmazottak Országos Szövetsége lapja):

Július hó 29-én tartotta a Székesfővárosi Zenekar jubileumi hangversenyét 25 éves fennállása alkalmából a Károlyi kertben. Az együttest ez alkalommal *Bor Dezső*, a zenekar alapítója vezényelte.

A zenekar és a közönség - amelynek soraiban jelen voltak Bechtler Péter és Fodor Gyula alpolgármesterek is - melegen ünnepelte *Bor Dezsőt*, akinek úttörő munkája elismeréseként hatalmas babérkoszorút nyújtottak át. Augusztus 4-én, amidőn a Székesfővárosi Zenekar régi gárdája gyülekezett össze, hogy megemlékezzenek az eseményről, dr. Péczely Béla főjegyző a polgármester megbízásából a következő díszoklevelet adta át *Bor Dezső* karnagynak (lásd a következő oldalt).

Népszava (1947. július 31.):

Fennállásának 25 esztendejét díszhangversennyel ünnepelte meg a Székesfővárosi Zenekar. Ezúttal *Bor Dezső* karmester vezényelt, a zenekar megalapítója. Szünetben koszorút kapott a jubiláló karmester, s ezt meg is érdemelte, mert nagy áldozatkézséggel, szervezőerővel és szívósággal hozta össze és tartotta együtt zenekarát. Együttesének tagjai tizenöt éven át önzetlenül és tiszta művészetszeretetből működtek közre, mindössze a villamoskötségeiket térítették meg nekik. Ezért jártak hetenként többször is összpörbákra és vasárnap délutánonként a Vigadó nagytermében rendszeresen megtartott hangversenyekre.

Kedves Karnagy Úr!
A Székesfővárosi Zenekar megalapításának
25. évfordulója alkalmából
Budapest Székesfőváros közönsége nevében
őszinte hálánkat és köszönetünket

fejezzük ki azért a kulturális munkáért, amit a Székesfőváros közművelődése érdekében hosszú évek során önzetlenül kifejtett.

Tudjuk, hogy az Ön működése indította útjára a Székesfővárosi Zenekart, amely kezdeményezése nélkül semmiképpen sem lehetne hazánk legjobb és Európa egyik elismerten kitűnő hangversenyzenekara.

Budapest, 1947 július hó 29-én

Fodor Gyula
alpolgármester

Goda Gábor
főjegyző

Némethy Károly
tanácsnok

Bor Dezső
karnagy úrnak
Budapest

A zenekarban legfőképpen a Székesfőváros alkalmazottai voltak: lelkes műkedvelők, akik fokozatosan nőttek az egyre igényesebbé vált műsorszámok előadásába. Az alapító tagok közül már csak kilencen működnek jelenleg is a tíz év előtt újjászervezett zenekar kötelékében. Ezek: *Sámson Pál* (hegedű), *Banda Ede* (gordonka), *Fraknói Jakab* és *Kenesei Sándor* (gordon), *Brunovszky József* (fuvola), *Kántor Gábor* (fagott), *Minnich Jakab* (trombita), *Albrecht Péter* (tuba), *Roubal Rezső* (ütő). Ők egy negyedszázad óta híven kitarottak s rendületlenül osztoztak a testület változó sorsában; ők megszolgálták, hogy a felszabadulás után rohamosan fellendült zenekar új dicsfényéből méltó rész essék rájuk.

A jubiláris hangverseny műsorán Rimszkij-Korszakov, Dukas, Liszt és Beethoven szimfonikus művei szerepeltek. A nagyszámú közönség lelkesen ünnepelte a zenekart és alapító, érdemes karmesterét, *Bor Dezsőt*. (J.S.)

Magyar Nemzet (1947. augusztus 1.):

A Fővárosi Zenekar alapítása 25 éves fordulóján díszhangversenyt tartott a Károlyi kertben. Nálunk könnyen feledik az érdemeket, a muzsikás elismerésének külföldön oly gyakori kitüntetés jelével meg éppen ritkán találkozunk. Helyesen cselekedtek az illetékesek, hogy ez alkalommal az alapító *Bor Dezsőre* bízta az igen igényes Rimszkij-Korszakov, Dukas, Liszt és Beethoven-művek vezénylését. *Bor Dezsőnek*, a lelkes könyvtári tisztviselőnek köszönhető, hogy ma Budapestnek magas színvonalon álló orkesztere van. *Bor* negyedszázada kezdte a szervezést, 1923 áprilisában koncertezett először, s mint karmester nem hivatkozni, hanem szolgálni akart. Programja a magyar szerzők, előadóművészek, karmesterek olyan felkarolását jelentette, amely ma is példaképpül szolgálhat. *Bor Dezső* műveltséget terjesztett, közönséget nevelt filléres alapon! A közpénzből fenntartott együttestől és illetékes vezetőitől ma jobban, mint valaha, a közönségnevelés és szervezés égető kérdésének megoldását, a szociális zenekultúra kiépítését, a magyar művészet intézményes biztosítását, annak folytatását várjuk, amit *Bor Dezső* megkezdett és szolgált! (Gaál Endre)

A Reggel (1947. július 28.):

Huszonötödik születésnapját ünnepli kedden fővárosunk immár világhírű zenei együttese, a Székesfővárosi Zenekar. A jubileumi hangversenyt a Károlyi kert százados fái alatt tartják, és a karmesteri emelvényen ezúttal az alapító karnagy, *Bor Dezső* áll a zenekar élére, aki hősiességek árán szervezte és nevelte a zenekart, amelyre ma már méltán büszke a székesfőváros. (- -)

Színház (1947. augusztus 5.):

A zenekar és szülőatyja!

Egy ősz ember vette kezébe a karmester-pálcát, szerényen állt oda a zenekar élére, s a figyelmes nézők, akik ezerszám szorongtak az ódon Károlyi-palota kertes udvarán, észrevették, amint szelíd két szemében fellobbant a meleg fény és gyengéden meghajolt - *a muzsikások felé...* *Bor Dezső* vezényelte e héten a Székesfővárosi Zenekart, az immár világhírű együttest, amely huszonötödik születésnapját ülte. Az alapító karnagy pálcájának intésére szólalt meg Rimszkij-Korszakov színpompás és ékesszóló remeke, a „Nagy orosz húsvét”-ja, Dukas elmésségtől szikrázó „Bűvészinas”-a, Liszt mélabús pátosztól zengő csodálatos „Les Préludes”-je, és Beethoven géniuszának gigászi vallomása, titáni birkózása a sorssal: az Ötödik szimfónia. E kifejező arc, e gazdag szellem és e finom ábrákat rajzoló karmesterpálca varázsára egész odaadásukkal muzsikáltak a lelkes és kiváló művészek, akiknek szeme valóban gyermeki szeretettel tapadt *Bor Dezsőre*, a zenekar romantikus hevületű életrehívójára, aki huszonöt évvel ezelőtt fejébe vette, hogy zenekart alapít a főváros számára, s egyetlen fillér támogatás nélkül elkezdett a nagy tömegeknek muzsikálni - teljesen ingyen! Akkor kitűnő műkedvelőkből, fővárosi tanárokból, tanárnőkből, tisztviselőkből és tisztviselőnőkből szervezte meg az együttest, a zenészek nehéz hivatali munka után gyülekeztek próbára és mentek hangversenyekre. Később hivatásos művészek foglalták el helyüket a kottapultok mögött, s ma már ez a könnyes szemű, ősz karmester büszkén nézhet gyermekére, a felcseperedett és világhírré vergődött zenekarra! Az új babér ma már nem az ő homlokát ékesíti, de a zenekar gyengéd érzése kitépett saját koszorújából egy levelet, hogy odategye az alapító karnagy lába elé: a főváros színeivel ékes babérkoszorúval köszönte meg *Bor Dezsőnek* úttörő munkáját, azt a gyönyörű álmot, amelyet álmodott és amely bennük valóra vált...

A hangverseny szünetében beszélgettünk *Bor Dezsővel*, aki mindenről és mindenkiről szól, csak - önmagáról nem.

- A nagy tömegeknek, a dolgozó rétegeknek, a szegényeknek muzsikáltunk, - mondja -, húsz fillérért, mert annyi volt a székek kölcsöndíja! Egyébként a Székesfővárosi Zenekar volt az első zenei együttes, amely a Rádióban szerepelt 1925 decemberében.

- És a fiatal tehetségek? Itt is nagy az érdemük!...

- Kezdetől fogva igyekeztünk fiatal tehetségeket bemutatni - feleli Bor Dezső, - szolistaikat, karmestereket, zeneszerzőket. Olyan tehetségek indultak el pódiumunkról, mint *Fischer Annie, Szabó Lujza, Orosz Júlia, Lengyel Gabriella, Gyurkovics Mária, Faragó György, Svéd Sándor, Pázmány György, Vaszy Viktor, Kenessey Jenő, Doráti Antal, Kadosa Pál*...

A zenekar 1940-ben alakult át hivatásos együttesé. De addig az időpontig, nagyrészt *Bor Dezső* vezényletével, több mint másfélszer hangversenyt adtak.

(Megjegyzés. Mint a fent közölt hírlapi megemlékezésekből, valamint a visszapillantások első fejezetéből is kitűnik, ez a 25 éves évforduló a Székesfővárosi Zenekar megalakulásának negyedszázados évfordulója. A megalakulást hónapokon át tartó rendszeres és lelkiismeretes próbák hosszú sora követte, és a nyilvánosság előtti koncertszereplés csak a következő évben, 1923 április havában valósult meg.)

A továbbiakban Bor Dezső még 3 alkalommal vezényelte a Székesfővárosi Zenekart: egyszer az 1947-48-as évadban, majd 1948. október 5-én az Államrendőrségi gépkocsi telepen, itt opera és operett-részletek hangzottak fel. Közreműködött *Szabó Miklós*. Erről így ír a *Magyar Rendőr* (1948. okt. 15.):

„Három-három teherautóra szerelten áll a színpad a Bajcsi-laktanya hatalmas, 3000 embert befogadó *garázsában*. A mennyezeten hatalmas zászlók, a színpad mögött a rendőrség munkáját és szórakozását bemutató hatalmas festmények előtt a Székesfővárosi Zenekar. A nézőtérén 2500 rendőr: az őrsparancsnokképző tanosztály, tiszti tanfolyam, Rendőrákadémia, nőbajtársak, közp. kiképzőzászlóalj, és nem utolsósorban a gépkocsiosztály beosztottjai, ugyanis az ő rendőr-egyesületi tagozatuk rendezte ezt a hangversenyt.

Megjelenik *Bor Dezső* karnagy, magasba lendül pálcája és már is felhangzanak Strauss János Denevér nyitányának jól ismert hangjai. A műsor, mint a felsorolásból is kitűnik, Haydn klasszikus, Donizetti romantikus zenéjén keresztül Bartók modern zenéjéig és a népszerű könnyű zeneszámokig mindent felölelt. A tomboló sikerből újabb, s már annyiszor megírt tanulságot vonhatunk le:

Nem igaz, hogy a közönségnek sekélyes kabaréműsor kell. Itt csupa rendőr volt, s igenis, megértették a komoly zenét is. Érdekelte őket, és értékelték is. A helyes műsorpolitikának a közönség szórakoztatása mellett mindig szem előtt kell tartania a zenei nevelés szempontjait is. (-)

Bor Dezső utoljára 1949 július 27-én vezényelte a Székesfővárosi Zenekart. A Károlyi kertben olasz opera estet adtak, *Páka Jolán* működött közre.

Bor Dezső és az Egyesült Izzó zenekara

Amint a bevezetőben és Bor Dezső életrajzában is említettük, ifjúkori zenei tevékenységének színhelyéről, Újpestről, annak egy gyáratól, az „Egyesült Izzó”-tól, ahol a kulturális élet iránti igény 1945-ben a harcok elültével hamarosan jelentkezett, háromtagú delegáció jött érte (részben régi zenészei az egykori Újpesti Munkásotthon zenekarából), s felkérték, hogy vegye át az Izzó zenekarának vezetését. Ennek a kérésnek édesapánk örömmel tett eleget, s ezzel karmesteri

tevékenységének egy újabb, mintegy 13 esztendőszakasza kezdődött. Régi zenész-ismeretségei révén színvonalas, nagy gyakorlatú zenészekkel egészítette ki a helyi tehetséges muzsikusból álló zenekart, és gyakran hívott meg országos hírnévű szólistákat is a koncertek szereplőiként.

Meg kell említenünk, hogy a zenekar megalakulásában és működésének elősegítésében nagy szerepe volt Bay Zoltánnak, a neves fizikusnak, aki ebben az időben a gyár egyik vezetője volt, és pártolta a zenekultúrát. Számos nagyszerű hangversenyük volt ezekben az években, de - sajnos - ezeknek a műsorairól nem maradtak ránk olyan részletes feljegyzések, mint a Székesfővárosi Zenekar említett időszakáról.

Ez a zenekar és közönsége búcsúztatta azután a 70 éves korában visszavonuló édesapánkat. Erről a búcsúhangversenyről több újság cikk számolt be részletesen.

Erről az időszakról fő forrásunk az „Egyesült Izzó” gyári újságja, mely 1948-tól először „Tungsram Híradó”, majd 1951-től „Izzó” néven jelent meg, először havonta kétszer, majd 1952-től hetilapként. Sajnos, az 1945 és 1948 közötti 3 évről nincsenek írásos forrásaink. A következőkben az újság alapján vázlatosan számolunk be Bor Dezső karmesteri tevékenységéről az Egyesült Izzó zenekara élén.

Tudomásunk szerint az első időben a zenekar tagjai túlnyomórészt nem a gyár alkalmazottai voltak. A zenekar létszáma ekkor megfelelt egy szokásos szimfonikus zenekar létszámának. Bor Dezső irányításával a kezdeti időktől kezdve rendszeresen adtak hangversenyeket, legtöbbször az Egyesült Izzó kultúrházában. A hangversenyeket rendszerint délután fél 5 órakor tartották, így a munkát befejező dolgozók mindjárt beülhettek a hangversenyre, nem kellett hazamenni és később visszajönni. A zenekar hamar összeszokott és színvonalasan muzsikáló együttesé vált. Erről tanúskodik a „Tungsram Híradó” 1948 szeptemberi beszámolója, mely szerint a zenekar legutóbbi hangversenyét a Rádió is közvetítette. Ekkor Polgár Tibor, a Rádió karmestere vezényelt, aki elismerően nyilatkozott a zenekarról és a közönségről.

Az újság híradásai alapján 1950 végén, illetve 1951 elején a zenekar átalakult, ami sajnos azt jelentette, hogy a létszáma nagyon erősen lecsökkent, és tulajdonképpen kamarazenekarrá alakult át. Ennek egyrészt nyilvánvalóan pénzügyi okai voltak, az ezekre az évekre jellemző erőltetett iparosítás miatt kevesebb jutott kulturális célokra, másrészt, mivel Bay Zoltán 1948-ban külföldre távozott, a zenekar elvesztette pártfogóját és mecénását.

Kopeczky József, aki diszpécser volt a lámpagyártásban, és mint hegedűs, a zenekar egyik alapító tagja és a zenekar „mindenese” volt, a „Tungsram-Híradóban” arról számolt be, hogy céljuk kettős: szórakoztatni és oktatni egyszerre. Terveik szerint műsorra tűzik az orosz és magyar zeneirodalom rövidebb lélegzetű műveit, Hacsaturján, Glinka, Borodin, Budaskin, Novikov, Ljadov, Bartók és Weiner főleg népi témákra épített alkotásait. A klasszikus és romantikus zeneirodalom nagy mestereinek (Beethoven, Schubert, Csajkovszkij, Haydn, Chopin, Grieg) műveit is játsszák. Elhatározták, hogy mint eddig is, minden műsorukban felléptetnek egy-egy neves, közismert művészt is. Hangversenyeiket havonta kívánták megrendezni.

Kopeczky József elmondta, hogy eddig a zenekar tagjai általában nem az üzem dolgozói közül kerültek ki, mivel nem igen találtak olyan dolgozót, aki művészi szempontból alkalmas lett volna a zenekarba, másrészt a dolgozók nem tudták vállalni, hogy a zenekar tagjai legyenek, mert ez állandó elfoglaltsággal járt volna.

A kamarazenekar 1951 márciusában alakult meg. Az első próbákon csak öten vettek részt, csak később sikerült a létszámot 10 főre emelni. Ez nyilvánvalóan kevés egy szimfonikus mű előadásához, ezért egy-egy hangverseny alkalmából kiegészítő zenészeket alkalmaztak. Ugyancsak Kopeczky József említette, hogy az üzemben dolgozó zenészek nagy szeretettel

jártak a próbákra, mert elsősorban Bor Dezső karnagy vezetése mellett állandóan tanultak, zeneileg képezték magukat. Azt akarták, hogy nyilvános hangversenyeken képességük legjavát adva szórakoztassák a hallgatóságot, és új tagok felvételével bővítsék a zenekart, de ezt gátolta, hogy a kisegítő zenészek anyagi juttatása megnyirbálta a zenekari keretet.

Minden héten próbát tartottak, és 1951 végétől havonta adtak hangversenyt.

A kamarazenekar sikeresen mutatkozott be 1951 novemberében. A hangverseny műsoráról nem maradtak feljegyzések. 1952. januárjában az Izzó zenekara a Zeneakadémián lépett fel sikeresen Bor Dezső vezényletével, feltehetőleg valamilyen fesztivál keretében. A műsoron szerepelt a Leányvásár keringője, majd az Izzó énekkarának közreműködésével a Faustból a katonák dala, a Kék Duna keringő és a Trubadurból a cigányok kara.

1953 szeptember 10-én a műsoron többek között Dunajevszkij, Verdi, Strauss művei szerepeltek; Bor Dezső vezénylese mellett Köves Magda és Litvai Gyula operaénekesek léptek fel.

1953 végén a zenekar létszáma már 22 fő volt. Műsoraikon gyakran szerepeltek elsősorban Mozart és Schubert művei, ezenkívül gyakran játszották Verdi, Rossini, Strauss, Lehár és Csajkovszkij melódiáit.

1954. március 12-én már 36 tagú zenekar koncertezett. A műsoron Mozart A-dur hegedűversenye szerepelt, a szólista a fiatal Kopeczky Zsuzsa volt, Kopeczky József leánya. Antal Livia operaénekesnő Mozart és Schubert áriákat adott elő. A műsoron szerepelt még Schubert h-moll szimfóniája, melynek előadásával a kritikus szerint a zenekar hivatásos együttesnek is becsületére váló teljesítményt nyújtott.

Az „Izzó” gyári újság szerint a zenekar ismét átalakult, mint „újonnan megalakult szimfonikus zenekarunk”-at említi az eddigi kamarazenekart. Hogy ez pontosan mit jelentett, nem derül ki az egykori beszámolóból.

1954 áprilisában a zenekar új koncertre készülődött, erről Nemes Dezső újságíró a következőket írta: „...felhasználok az alkalmat és megkérdezem Bor Dezsőt, a zenekar tanítóját, hogy szóljon néhány szót a legközelebbi koncertről. „Dezső bácsi”, ahogy őt nevezik, örömmel beszél a zenéről és szeretettel a zenekarról, mint gyermekéről a gondos szülő. - Legközelebbi hangversenyünk műsorán - mondja Bor Dezső - Mendelssohn, Chopin, Beethoven művek szerepelnek. E mesterek műveit előadni örömteli és felelősségteljes munka zenekarnak, karmesternek egyaránt. Muzsikusaink ilyen lelkesedéssel talán még soha nem jártak próbára, mint most. Érdekessége lesz a hangversenynek, hogy csodálatosan szép Chopin zongoraversenyt egyik legtehetségesebb fiatal zongoraművészünk, Rados Ferenc játssza.” A műsoron Mendelssohn Hebridák nyitánya és Beethoven első szimfóniája szerepelt a már említett zongoraverseny mellett. A kritikák elismerően szóltak a hangversenyről.

1954 júniusában a zenekar részt vett a Vasas együttesek zenei fesztiválján. Június 9-én Bor Dezső vezényletével Liszt Esz-dur zongoraversenyét játszották, a szólista Varsányi László volt.

1954 októberében Verdi estét adtak, Szabó Miklós, Jámbor László, Páka Jolán és Palánkai Klára fellépésével, az újság szerint ez a hangverseny „üzemünk eddigi kultúr-munkájának csúcsteljesítménye, koronája volt”.

Novemberben Liszt hangversenyt adtak Cziffra György közreműködésével. Cziffra műsora: Elfelejtett keringő, Chromatikus galopp, Lidércfény, f-moll etűd, II. Magyar rapszódia, Desz-dur Consolation, Mefisztó keringő, Paganini etűd a-mollban, Spanyol rapszódia. A szim-

fonikus zenekar műsora: I. Magyar rapszódia, Les Préludes. A kritikus szerint a zenekar Bor Dezső vezetésével a szimfonikus költemény jó előadásával is felejthetetlenné tette az estét.

Decemberben olasz opera-est szerepelt a műsoron, Svéd Sándor, Takáts Paula, Kenedy Róbert felléptével.

1955-ben is havonta koncertezett a zenekar. Novemberben a zenekar fennállásának 10 éves évfordulója alkalmából jubileumi hangversenyt adtak. A műsoron a következő művek szerepeltek: Erkel Magyar ünnepi nyitánya, Schubert D-dur szimfóniája, Cziffra György Liszt és Chopin számokat adott elő, végül Csajkovszkij Olasz capricciója hangzott el. A hangversenyen fellépett még az Egyesült Izzó énekkara is, Fodor Lajos karnagy vezényletével. A kritikus dicsérte a zenekar teljesítményét, de elmarasztalta a szervezést, mert a nézőtér csak kb. 3/4-részben telt meg a kellő propaganda hiánya miatt. Megemlíti az újság, hogy a belépődíj a szokásosnál drágább volt, 5 Ft (!). Az énekkar felkészülését nem tartotta megfelelőnek.

1956 februárjában Mozart emlékhangversenyt rendeztek a zeneszerző születésének 200. évfordulója alkalmából. Bor Dezső vezényletével először Mozart Hafner szimfóniáját játszották, majd Beethoven c-moll zongoraversenyét Soós Istvánné felléptével, Kopeczky Zsuzsa közreműködésével Lalo Spanyol szimfóniáját, végül Bizet Arles-i lány szvitjét adták elő. A kritikus nem volt teljesen megelégedve a nehéz Hafner szimfónia előadásával, viszont nagyon elismerően nyilatkozott Kopeczky Zsuzsa hegedűjátékáról.

Az „Izzó” 1956. március 31-én írja, hogy a szimfonikus zenekar 11 év alatt közel 440 hangversennyel szórakoztatta a közönséget, s a zenekar olyan kitűnő karnaggal dicsekedhet, mint Bor Dezső, aki annak idején a Székesfővárosi Zenekar alapítója volt.

Egy alkalommal Svéd Sándort hívták meg vendégszereplésre, aki azonban kijelentette, hogy ő komoly, neves zenekarok kíséretéhez szokott hozzá, s miután ilyet nem hozhat magával, a legjobb lesz, ha csupán saját zongorakísérőjével énekel. A zenekar nem hagyta magát, s kérte, próbálják meg mégis együtt. Svéd Sándor vonakodva beleegyezett, gondolván, a próba az még nem előadás. Végül pedig a legnagyobb elragadtatás hangján nyilatkozott a zenekarról, és természetesen együtt léptek fel.

1956 áprilisi hangversenyről írja az újság: „kiváló teljesítményt nyújtott az Izzó szimfonikus zenekara. Már maga az a tény, hogy üzemi zenekar olyan művel lép a közönség elé, mint Vivaldi d-moll concerto grosso-ja, dicsérendő. Előadás módjuk, a kidolgozás aprólékos finomsága aláhúzta Bor Dezső karnagy kiváló munkásságát, amellyel ezt az együttest a hasonló üzemi zenekarok fölé emelte. Ismét bebizonyította mesterségbeli tudását a két szólóhegedűs: Konrád Ferenc és Kopeczky Zsuzsa. Budaskin „Orosz fantáziája” c. művének előadása is méltó tükörképe volt a zenekar kiváló képességeinek.”

1956 augusztusában Liszt halálának 70. évfordulója alkalmából Liszt hangversenyt rendeztek. A műsor első száma a „Magyar ünnepi dal” volt, utána Lipniczky Lajosné Liszt: „Ha álmodom mély” c. dalát énekelte, majd Cziffra György az Esz-dur zongoraversenyt játszotta. A művész nagy sikert aratott. A hangverseny után a kritikus felkereste Bor Dezsőt, és kérte, mondjon néhány szót a zenekar életéről és munkájáról:

„Már 10 esztendeje dolgozunk együtt, s mondhatom, nagyon szép teljesítmény, hogy nem hivatásos zenészek, akik napi munkájukon túl vállalják a próbákkal járó nehézségeket, ilyen könnyen és jól fogják meg a zene mondanivalóját.”

Az 1956-os forradalom leverése után a zenei élet 1957 májusában indult újra. Az „Izzó” írja:

„A hangverseny első részét Kiss Dénes vezényelte. A szünet után Bor Dezső, a „Szoc. kultúráért” éremmel kitüntetett karnagy, a zenekar Dezső bácsija vezényel. Felcsendülnek Verdi, Puccini, Bizet, Leoncavallo örökszép áriái, Tiszai Magda Kossuth-díjas és Joviczki József, az Állami Operaház tagjai tolmácsolásában. Élmény ez az est mindenkinek, a vendégeknek s a zenekar tagjainak egyaránt. A szőke Kopeczky Zsuzsa hegedűn Massenet: Thais Meditationját adta elő zongora kísérettel, forró taps jutalmazta művészetét. Végül Gounod Faust-jának balettzenéjével fejeződött be a jól sikerült operaest.”

Az 1957. november 16-i hangversenyt úgy hirdették meg, hogy ez egyúttal Bor Dezső búcsúhangversenye lesz. De ez téves információ volt, az igazi búcsúhangversenyre csak a következő év februárjában került sor. A hangverseny első felében Várhelyi Antal karmester vezényelt (Bor Dezső nyugalomba vonulása után ő folytatta a zenekar irányítását). Az „Izzó” írja:

„Szünet után Bor Dezső vette át a zenekar vezetését. A második rész első számaként a más hangversenyekről ismert és az Izzóban oly kedvelt Kopeczky Zsuzsa játszott igazi átéléssel Bruch hegedűversenyét. Művészetét a közönség szünni nem akaró tapssal jutalmazta.

Mint ahogy később, a hangversenyt végighallgató Garay György hegedűművészt megkérdeztem, ő is elismeréssel nyilatkozott elsősorban növendékéről, Kopeczky Zsuzsáról, azután a zenekarról, annak munkájáról, amely sok fáradtságot igényel a napi munka utáni próbákhoz. Befejezésül Haydn Üstdob szimfóniáját adta elő a zenekar.”

1957 decemberében a zenekar részt vett a Vasas zenei fesztiválon. Az Izzó zenekara Haydn G-dur, Üstdob szimfóniáját mutatta be, majd Beethoven F-dur románcát Kopeczky Zsuzsa adta elő nagy sikerrel.

Végül 1958. február 14-én került sor Bor Dezső búcsúhangversenyére. Az „Izzó”-ban megjelent meghívó szövegét a következő oldalon mutatjuk be.

MEGHÍVÓ

A kultúrbizottság meghívja a gyár összes dolgozóit, 1958. febr. 14-én délután fél 5 órakor a kultúrházban tartandó

Bor Dezső búcsúhangversenyre

Közreműködik: Tiszai Magda Kossuth-díjas, Radnai György, az Állami Operaház tagja, valamint Éber Pálma operaénekes.

Ezenkívül közreműködik az Egyesült Izzó szimfonikus zenekara, női és férfikara.

Vezényel: Bor Dezső és Várhelyi Antal

Karigazgató: Kiss Dénes

Meghívó igényelhető a kultúrbizottságnál és az alapszervezeti kultúrfelelősöknél.

Műsor:

1. Weber: Oberon - nyitány
2. Verdi: Traviata - Germont áriája (Radnai)
3. Saint-Saëns: Sámson és Delila - Csók ária (Tiszai)
4. Wagner: Lohengrin, III. felvonás előjátéka
5. Verdi: Rigoletto - Gilda áriája (Éber)
6. Bizet: Carmen - Torreádor ária (Radnai)

7. Verdi: Trubadur - Máglya ária (Tiszai)
8. Wagner: Tannhäuser - Zarándokok kara
9. Bizet: Carmen - Habanera (Tiszai)
10. Weber: Bűvös vadász - Vadászok kara
11. Weber: Bűvös vadász - Koszorús lányok dala
12. Erkel: Ünnepi nyitány

A búcsúhangversenyről megjelent két újságcikket teljes terjedelmében közöljük (8. pont).

Itt említjük meg, hogy Bor Dezső nyugalomba vonulása után az új karmester sajnos nem tudta tovább vinni az Egyesült Izzó zenekarát, amely lassan feloszlott.

Bor Dezső a lexikonokban

Magyar Életrajzi Lexikon

Harmadik, kiegészítő kötet

Akadémiai Kiadó, Budapest, 1981: III. kötet, 92. old.

Bor Dezső, halmaji (Bp., 1888. máj. 26.-Bp. 1974. máj. 29.): karnagy, zenekar-szervező. A Nemzeti Zenedében tanult hegedülni, majd katonazenésznek ment. 1911-ben az Újpesti Munkásotthonban munkászenekart alakított, amely rendszeresen adott hangversenyt az I. világháború végéig. Amatőr zenészekből megszervezte 1922-ben a Székesfővárosi Zenekart, ő vezényelte a zenekar megnyitó hangversenyét 1923. ápr. 6.-án a Vigadóban. Elsőként adtak hangversenyt 1925-ben a Magy. Rádióban. 1939-ig ig. karnagya, utána a már hivatásos zenekar másodkarnagya volt. Zenei munkájával párhuzamosan 1913-tól 1949-ig a Fővárosi Könyvtárban dolgozott. 1945-ben megszervezte és 1958-ig vezette az Egyesült Izzó zenekarát, de betegsége miatt egyre kevesebbet vezényelhetett. Kenesei Sándorral írott könyve a Székesfővárosi Zenekar, a Bp.-i Hangversenyzenekar és a Magyar Állami Hangversenyzenekar történetéről (Négy évtized a zeneművészet szolgálatában) kéziratban fennmaradt. - *Irod.* Somogyi Vilmos: B. D. (Muzsika, 1974. 8. sz.).

Szabolcsi Bence - Tóth Aladár

Zenei Lexikon

Zeneműkiadó Vállalat, Budapest, 1965; szerk.: Bartha Dénes, I. kötet, 274. old.

Bor Dezső - karnagy, *1888. Az 1922 óta működött Bp. Székesfővárosi Zenekar szervezője és sok éven át lelkes karmestere volt.

Brockhaus - Riemann

Zenei Lexikon

Zeneműkiadó, Budapest, 1983, 223. old.

Bor Dezső, *1888. V. 26. Budapest, †1974. V. 29. uo.: karmester, a Székesfővárosi Zenekar (a későbbi Állami Hangversenyzenekar) alapítója (1923). 1905-09 katonakarmester, 1911-ben létrehozta az ország első munkászenekarát az Újpesti Munkásotthonban. 1909-13 a MÁV, 1913-49 a Fővárosi Könyvtár tisztviselője. A Székesfővárosi Zenekar vezetőjeként jelentős

szerepet vállalt Budapest zenei közművelődésében. A felszabadulás után megszervezte és 1958-ig vezette az Egyesült Izzó szimfonikus zenekarát.

Budapest Lexikon

Akadémiai Kiadó, Budapest, 1993: 148. old.

Bor Dezső (Bp., 1888-Bp., 1974): főv. segédhivatali ig., karmester. 1913-ban a főv. szolgálatába lépett a segédhivatali szakon, később a Főv. Könyvtár gazd. vez.-je lett. 1923-ban főv. tisztviselőkből megszervezte a *Főv. Zenekart*, amelynek karmestere volt 1940-ig, amikor az együttes hivatásos zenekarrá alakult. A működvelő zenekar a maga idején magas színvonalat képviselt a főv. zenei életében.

Magyar Nagylexikon

Akadémiai Kiadó, Budapest, 1995: IV. kötet, 307. old.

Bor Dezső (*1888. máj. 26. Bp., †1974. máj. 29. Bp.): karmester. Újpesten létrehozta az első magyar munkászenekart (1911). 1909-1913 között a MÁV, 1913-1949 között a Főv. Könyvtár tisztviselője; részt vett a Székesfővárosi Zenekar (a későbbi Állami Hangversenyzenekar) alapításában (1923), majd a zenekar karnagyaként működött. Az Egyesült Izzó szimfonikus zenekarának vezetője volt (1945-58).

Előszó Gábor István „A BHZ-től az ÁHZ-ig” című könyvéből

Beköszöntő

A Vigadó történetéről írott könyvem elején azzal mentegetődztem, hogy korábban az épületben sohasem jártam. Az ötvenéves Állami Hangversenyzenekar történetéről szólva viszont azzal büszkélkedhetem, hogy ezt a kiváló együttest körülbelül negyven esztendeje ismerem. Kezdetben csak a Károlyi-kertből, ahol a kerítés mögött állva nagyon sok más kispénzű zenerajongóval együtt ingyen hallgattam végig a hangversenyt.

A felszabadulás után az együttes zeneakadémiai koncertjeire is bemelegszkedtem, és ez szó szerint értendő. A baloldali erkély bejáratánál Lajos bácsi állt, és ha jó kedve volt, jegy nélkül is beengedett a terembe, ahol ülőhely híján gyakorta ugyancsak végigálltam a hangversenyt. Gyönyörű évek voltak ezek, össze sem hasonlíthatók azokkal a mostani időkkel, amikor az Országos Filharmónia titkárságán hivatalosan - és roppant udvariasan - kapok belépőt, vagy baráti szívességből olykor a rektori páholyban ülhetek. Hol vannak már azok a nyári, téli esték, amidőn a fagottista hangolása, g-c-d-é-d-c-g futama jelentette számomra a hangverseny kezdetét! Az Állami Hangversenyzenekarhoz tehát negyven év óta szoros, baráti szálak fűznek. Koncertmesterét, Tátrai Vilmost, a kiváló muzsikust egyetemista és kezdő újságíró koromban azzal a naiv hittel köszöntöttem a hangverseny szünetében vagy az utcán, hogy ha én ismerem őt, akkor bizonyára neki is kell ismernie engem. Akkoriban álmomban sem gondoltam volna, hogy a híres hegedűs egyszer még barátságába fogad.

Anélkül, hogy a többi együttes - például a kezdetben ingyen koncertező MÁV Szimfonikusok - szerepét tagadnám zenei fejlődésemben, az ÁHZ hosszú idő óta a legfontosabb helyet tölti be életemben. Amidőn az együttes néhány tagja a társaság nevében arra kért, hogy írjam meg a zenekar félévszázados történetét, azzal a boldogító érzéssel vállaltam el, hogy legalább valami keveset törleszthetek abból az adósságból, amivel az ÁHZ-nak évtizedek óta tartozom. Ha

könyvem, amely a kezdetektől 1980 végéig kíséri nyomon a zenekar munkásságát, nem úgy sikerül, ahogyan szeretném, ez csak azt jelenti, hogy nem vagyok elég megbízható fizető.

A bevezetőhöz tartozik egy, a kötet elkészülte szempontjából lényeges történet. Lakatos Évától, az Országos Filharmónia igazgatójától - aki munkámhoz sok segítséget adott, amiért itt mondok köszönetet - hallottam, hogy annak idején Bor Dezső és Kenesei Sándor megírták az ÁHZ, valamint egyik elődje, a Székesfővárosi Zenekar történetét, de terjedelmi okokból - kb. ezer oldalas volt a munka - nem lehetett kiadni. Próbáljam meg az egyetlen példányt valahol fölkeresni - tanácsolta Lakatos Éva.

Jól tudtam, hogy könnyebb a szalmakazalban egy gombostűt megtalálni, mint Bor Dezsőék kéziratos könyvét föllelni. És ekkor váratlan fordulat történt. A szerkesztőségben fölkeresett egy szikár, középkorú úr, aki A Vigadó története című munkámnak a Székesfővárosi Zenekarra vonatkozó, sommás megállapítását kifogásolta. Ott azt írtam, hogy ez az együttes meglehetősen kevés bemutatót tartott a Vigadóban: látogatóm joggal tiltakozott ez ellen. Bizonyítékként három, zöld színű kartonba kötött, vaskos könyvet vett elő aktatáskájából, és az egyik oldalt föllapozva megmutatta, hogy a zenekar milyen gyakran koncertezett a Vigadóban és hány bemutatót tartott.

Érdekelni kezdett az ügy és megkérdeztem vendégemtől: mi ez a könyv és kihez van szerencsém. (Rossz szokásom szerint a bemutatkozásnál nem figyeltem a nevét.) - Ifjabb Bor Dezső vagyok - válaszolta, majd megmutatta a könyv címlapját: A Székesfővárosi Zenekar és az Állami Hangversenyzenekar története, 1923-1964, írta Bor Dezső és Kenesei Sándor. Ez volt tehát a keresett munka, amelyben a két szerző, de főként Bor Dezső a legaprólékosabb részletességgel földolgozta az együttes történetét, és gondosan ismertette valamennyi külföldi és hazai koncert műsorát.

A Székesfővárosi Zenekar megalapítójának fiától a következőket kértem: engedje át nekem az adatok földolgozására a háromkötetes munkát, én pedig megígérem, hogy apjának méltó emléket állítok könyvemben. Nem tagadom: ezzel az ígérettel kitöltetlen csekket nyújtottam át, hiszen vajmi keveset tudtam Bor Dezsőről, akit az 1965-ös kiadású Zenei Lexikon is mindössze két és fél sorban említ meg. Aznap éppen hangversenyre mentem, és több idős muzsikusz barátom is elmondta: Bor Dezső méltatlanul elfeledett alakja a huszadik századi magyar zenetörténetnek.

A gépírási munka áttanulmányozása után az a meggyőződés alakult ki bennem, hogy Bor Dezső nemcsak méltó arra, hogy emlékét megörökítsem az ÁHZ-ről írandó könyvemben, hanem egyenesen erkölcsi kötelességem munkásságáról illő tisztelettel szólni. Ugyanis ő volt az, aki a színvonalas zene népszerűsítését 1923-ban - említenem sem kell, hogy nagyon áldatlan és rossz gazdasági körülmények között -, tehát akkor kezdte meg, amidőn ezzel nem elismerés, kitüntetés járt együtt, hanem közöny. Bor Dezső azonban megszállottja volt a muzsika mellett a zenei ismeretterjesztésnek is, és híveivel - jórészt a városháza hangszeren játszó tisztviselőivel - a szó szoros értelmében a nép közé vitte el ingyen vagy fillérekért a zenét.

A továbbiakban még lesz alkalmam szólni Bor Dezsőről és az általa alapított Székesfővárosi Zenekarról, itt csak annyit jegyzek meg: ez a könyv, amely az ÁHZ történetéről íródik, valamit törleszteni kíván abból az adósságból is, amivel az utókor, a magyar közművelődés tartozik az 1974-ben elhunyt Bor Dezső emlékének.

Ferencsik János előszava Gábor István „A BHZ-től az ÁHZ-ig” című könyvéből

Elfogódottan írom ezeket az előszónak szánt sorokat, hiszen az ÁHZ már BHZ korától kezdve személyes jóbarátom.

Ma, amint ez a könyvből is kiderül, az ÁHZ ötvenhárom éves. Ez alatt az idő alatt számtalanszor muzsikáltunk együtt itthon és külföldön, és ebből az ötvenhárom évből már harmincegy éve annak is, hogy a legszorosabb művészi és emberi kapcsolat fűz bennünket össze: állandó karmesterük vagyok. Röviden, ez a zenekar életem egyik főszereplője.

Annál hálásabb vagyok a szerzőnek, hogy fáradtságot, időt nem kímélve minden elérhető adatot felkutatott, amely az ÁHZ életével, múltjával kapcsolatos.

Külön köszönet jár a szerzőnek azért, hogy Bor Dezső igazságtalanul feledésbe merült, de zeneéletünkben fontos tevékenységét ismét felszínre hozta. A magam személyében hálás vagyok Bor Dezső emlékének, aki gyakori meghívásaival nagy segítségére volt az induló fiatal karmesternek.

A zeneszerető olvasónak pedig azzal ajánlom ezt a könyvet, hogy lapozgasson benne lassan. Ne csak az adatokat olvassa, hanem érezze meg mögöttük a valóságot. Azt, hogy mennyi minden hangzott el az elmúlt ötvenhárom év alatt. Hány világhírű karmester járt hozzánk rendszeresen, és nevelte, fejlesztette zenekarunkat. Hogy milyen sokszor vitte ez a zenekar külföldre a magyar kultúra üzenetét.

Igen, Kedves Olvasó, ebből a könyvből rá fog jönni arra, hogy Ön egy gazdag hagyomány örököse.

Forgassa örömmel ezt a könyvet és szeresse továbbra is az ÁHZ-t.

Ezt kéri és kívánja tisztelettel

1983. április 25.

Ferencsik János

Két újságcikk Bor Dezső búcsúhangversenyéről az Egyesült Izzó zenekarával

Bars Sári cikke a búcsúhangversenyéről a „Népszabadság” 1958. márc. 1-i számában

Ünneplőruhába öltözött közönség töltötte meg a múlt héten az Egyesült Izzó művelődési otthonának nagytermét. Bensőséges és megható az ünnep, melyre összegyűltek: a 70 éves karnagy, Bor Dezső jutalomhangversenye. Búcsú is egyben. Leteszi a karmesteri pálcát, nyugalomba vonul a deresfejű tanító, nemzedékek zenei nevelője, az Izzó szeretett Dezső bácsija.

Peregnek a számok a dobogón, klasszikusok zengő muzsikája szárnyal az Izzó szimfonikus zenekarának hangszerein, a kórus erővel teli hangján. Operaházunk jeles művészei, Tiszay Magda, Éber Pálma, Reményi Sándor az operairodalom legszebb áriáit szólaltatják meg.

De megtízszereződve árad az ünneplés, mikor az ősz karmester ismét a dobogóra lép. Újpest a magáénak vallja őt, a kispénzű emberek koncertmesterét...

Itt, a nagy munkásvárosban kezdte karmesteri pályáját, itt alakította meg 1911-ben az ország első munkászenekarát, amelynek az első világháború gyászos első esztendeje, 1914 tett pontot működésére. Majd egy évtized háborús és politikai vérzivatara után, 1923-ban Bor Dezső

karmesteri pálcájának intésére ismét megszólalnak a hegedűk és felzengenek az oboák, a kürtök... Ekkor alakította meg állástalan muzsikusból, kitérdelt nadrágú városi kishivatalnokokból a Fővárosi Zenekart, amelyet ma nagyra nőtt utódában Állami Hangversenyzenekar néven ismer a zenei világ.

Szünetben, a színpad háta mögött, a zenészek kis szobájában jóbarátok és tisztelők seregéből szakítom ki az ősz mestert rövid interjúra. A 45 éves karmesteri múlt emlékeit idézzük... Régi koncerteket a Ligetben, a Vigadóban, az állatkerti szabadtéren... Soha olyan hangversenyeket, soha olyan közönséget! - tanúsítják a régi pályatársak - mint ott, a 20 filléres ülőhelyeken a Ligetben, a hajdanvolt zenepavilonban, a szökőkút és az Iparcsarnok között... Akinek nem volt 20 fillérje sem, elálldogált egy fához dőlve, s ingyen hallgatta a zenét. - Melyik a legszebb emléke? - faggatom a mestert.

- Egy fehér szalag - mondja. - A szalagon néhány szó: „A ligeti koncert álló hallgatói”. Ma is örööm ezt a megfakult szalagot. 1927-ben, az első ligeti hangversenyen virágcsokrot fogott át, amelyet sebtiben összeadott fillérekből hozatott a koncert végére a „potyaközönség”.

Két dátum még, amit feljegyzek a gazdag élet emlékeiből. 1925. december 25. - ezen a napon volt a Fővárosi Zenekar első rádiószereplése - mondja Bor Dezső - a Rákóczi úti stúdióban. Ezzel a szerepléssel indult meg a rádiókoncertek sora...

A másik évszám: 1934 július... Az első szabadtéri hangverseny a Károlyi-kertben. A hangverseny dirigense, Bor Dezső fényképet őriz róla, amelyen dobogó nélkül, a földön foglal helyet a zenekar...Később dobogó is lett, de akkor a karmester kérésére bontották le a kertet körülvevő magas kőpalánkot, hogy minél többen hallgathassák a zenét...

Így nevelte az embereket a zene szeretetére, így szórta, teli kézzel kincsét, a muzsikát a kispénzüeknek, a szegényeknek. A fasizmus eltávolította a Fővárosi Zenekar vezető karnagyi tisztéről. 1945-ben a kommunista párt kutatta fel, hívta vissza az őt megillető helyre. A romok között, gyalog ment érte Bodoki Antal, az újpesti pártbizottság megbízottja - egyik volt hegedűse a munkászenekarban - s kérte: jöjjön, alakítsa meg újra a munkások zenekarát. Bor Dezső azóta vezeti az Egyesült Izzó muzsikusait, terjeszti a szépséget, a kultúrát a nagy munkásvárosban, ahol kezdte és folytatta szakadatlanul, míg pálcát tartó keze el nem gyengült....

Búcsúztatják a tanítványok, a pályatársak a régi Fővárosi zenekarból, búcsúztatja az Izzó pártbizottsága, a szakszervezet, a Zeneművészek Szakszervezete, az újpesti munkásság, a Népművelési Intézet, az Operaház vendégművészei, az Állami Hangversenyzenekar-beli neveltjei... Elárasztják virággal és ajándékkal, megindult szavakkal, szeretettel, tisztelettel és hálával.

Áll a reázáporozó szeretet özönében: szólni nem tud, csak meghajtja újból és újból finom ősz fejét... Aztán meglendül a karmesteri pálca: felzeng a zenekar, hogy harmóniák nyelvén mondja el: nem, mégsem búcsúzunk Bor Dezsőtől, tanításával jelen van ezentúl is mindenütt, ahol igényes muzsikát hallgat a koncerttermeket megtöltő, zenekedvelő új közönség.

K. L. cikke a búcsúhangversenyéről az „Izzó” (az Egyesült Izzó gyári újságja) 1958. február 20-i számában

Búcsúhangversenyt hirdetett a plakát

A nézőközönség morajló soraiban egyszerre csend lesz, amikor a karmesteri dobogón megjelenik az ősz hajú mester. Búcsúhangversenyt hirdetett a plakát és mindenki eljött, aki

szereti a zenét, és már olyan sokat tapsolt Bor Dezsőnek, a hetvenéves karmesternek. Deresedő hajú munkásemberek, akik az ő keze nyomán életre kelt operaáriákon és szimfóniákon keresztül ismerkedtek meg a zeneirodalommal és szerették meg a muzsikát. Nehéz a búcsú. Valamennyien úgy vagyunk: nem is hisszük el, hogy az Izzó zenekarának az élén, ezentúl sohse álljon a mi kedves Dezső bácsink.

A muzsika a legszegényebb embert is gazdaggá teszi. Bor Dezső pedig, aki egész életét a zenének szentelte, nagyon gazdag ember. 1911-ben kezdte zenei munkásságát az újpesti Munkásotthon zenekarának élén, ahol olyan dolgozókkal szeretettette meg a muzsika gyöngyszemeit, akik előzőleg még a kottát sem ismerték. Ezek az emberek szívvel-lélekkel álltak az akkor még fiatal karmester mögé, és hangversenyeket rendeztek, hogy szélesebb körben tegyék lehetővé Újpest munkásságának a zenéhez való hozzájutását.

1922-ben, alig tíz évvel később, túl az első világháború nélkülözésteli évein, a múzsa újra teret követelt magának és Bor Dezső végigjárva a főváros hivatalait, amatőr zenészeket gyűjtött, akikkel önkéntes alapon megalapította a későbbi Fővárosi Zenekart.

1923 áprilisában a pesti Vigadóban kezdték el a rendszeres délutáni hangversenyeiket. Még ugyanezen év őszén minden vasárnap délután „Népszerű hangversenyek” címén hangversenysorozatot indított a Gellért Szálló márványtermében. 1927. Tizenhat év telt el és ezalatt az idő alatt egy megerősödött zenekar alakult ki, amellyel a Városligetben ingyenes koncerteket tartott, hogy minél többen hallhassák, megszerethessék a zenét. A Városligeti hangversenyek sikere nyomán szervezte meg a későbbi Károlyi kerti filharmonikus zenekari hangversenyeket. A második világháború elmúltával ismét a munkásság, a régi újpesti gárda élére állt.

Tizenhárom év óta tapsolunk az ősz mesternek, aki mindig újat, mindig szebbet és színesebbet adott és most búcsúzik tőlünk, hangversenydobogótól, a karmesteri pálcától, de a muzsikától nem.

Mi, akik rajta keresztül ismertük meg és szerettük meg a zeneirodalmat, mindig hálásak leszünk és emlékezni fogunk rá.

Nekrológ

Somogyi Vilmos cikke a „Muzsika” 1974. augusztusi számában

BOR DEZSŐ karmester, a Székesfővárosi Zenekar megalapítója, aki több mint ezeröttszáz koncerten állott a publikum elé, a magyar zenei élet egyik elfelejtett „nagy öregje” volt.

Ismeretes, hogy testülete a mai Állami Hangversenyzenekar őse. 1923. április 5-én léptek először a Vigadóban a nyilvánosság elé, május 1-től már az Állatkertben adtak rendszeresen szabadtéri koncerteket; három évig a Gellért Szálló márványcsarnokában játszottak.

Kikből állt a zenekar? Amatőrökből és zenekedvelő városházi tisztviselőkből - azok számára muzsikáltak, akik „szerény anyagi helyzetük miatt” kiszorultak a hangversenytermekből.

A vállalkozás példátlan nagy közművelődési jelentőségéről akkor alkothatunk képet, ha tekintetbe vesszük, hogy a húszas években a Rádióknak sem volt még szimfonikus zenekara. 1926 májusában ugyan megalakult a Rádió Házi-zenekara (ilyen néven is szerepelt), de ez a kamarazenekar az Opera tizenkilenc tagjából verbuválódott. 1928 januárjában már kétszázötvenedszer játszottak a mikrofon előtt.

Bor Dezső hegedűsnek készült, a Nemzeti Zenedében tanult, de ő is városházi tisztviselőként dolgozott. Képzett zenész volt és fáradhatatlan szervező. Három év múltán sikerült elérnie, hogy elismerték: az amatőr társaság kiérdemelte a Vigadót!

E keretben nem írhatjuk meg Bor Dezső életrajzát, minthogy pályafutása azonos a Székesfővárosi Zenekar külön kötetet érdemlő történetével. Röviden annyit: úgyszólván mindent vezényelt - egyik nap *Bartókot*, a másik nap operett-estet!

1930/31-ben már ott tartottak a „zenekedvelő városházi amatőrök”, hogy *Mahler Negyedik Szimfóniáját* szólaltatták meg, néhány évtizeddel megelőzve a közép-európai Mahler-kultuszt. Szólistájuk ezidőben már *Dohnányi Ernő*, aki Mozart d-moll zongoraversenyét játszotta (1931).

Mutatóba egy Bor Dezső-féle műsor: 1937. január 7-én „*Fiatal magyar művészek bemutatkozó hangversenye*”: a szereplők sorában *Gyurkovics Mária, Lengyel Gabriella, Littassy György, Solti György*. A bemutatkozókat nem ismerte senki, legfeljebb Solti György volt ismerős az Operaház berkeiben, minthogy 1932 óta korrepetitorként működött. (Solti György *Schubert Ötödik Szimfóniáját* vezényelte.)

1939-ben a Székesfővárosi Zenekar hivatásos zenekarrá alakult át. Ez az együttes mutatta be a *Felszállott a pávát* *Mengelberg* vezényletével. A szólisták közül itt kezdte muzsikus-pályáját *Végh Sándor, Anda Géza, Böszörményi Nagy Béla, Károlyi Gyula*. A negyvenes évek elején a koncertmester: Szervánszky Péter, második koncertmester: *Tátrai Vilmos*.

Bor Dezső 1939-ig igazgató-karnagy volt. Túlzás nélkül mondhatjuk, hogy nevelő-népművelő munkája országos jelentőségű és felejtethetlen.

Centenárium megemlékezés

Bor Dezső emlékezete

Az Újpesti Munkásotthonban 1911-ben alakult meg az ország első munkászenekara; létrehozója az a Bor Dezső volt, akinek a magyar zenei élet oly sokat köszönhet. Bor Dezső ugyanis nem kevesebbet tett, mint azt, hogy amikor ez a zenekar az első világháború kezdetén feloszlott, 1922-ben elhatározta, hogy a Fővárosi - ma: Szabó Ervin - Könyvtár tisztviselőjeként jó részt munkatársaiból és főképpen amatőrökből együttest alapít.

Így született meg és mutatkozott be 1923. április 5-én a Vigadóban rendezett díszhangversenyen a Székesfővárosi Zenekar, amely első műsorát *Goldmark, Mendelssohn, Berlioz, Grieg* és *Svendsen* kompozícióiból állította össze. A ma száz éve született karmester dirigensi képességeit kevés kritika őrzi, ám szervező tehetségéről és mindenekelőtt népművelői tevékenységéről cikkek sokasága mellett a kortársak is szívesen emlékeznek meg. Néhány nappal a megalakulás után, 1923. május 1-én népszerű művekből összeállított műsort adott zenekarával az Állatkertben, és ezt a koncertet az olyan patinás hangverseny-terem mellett, mint a Vigadó, még nagyon sok követte a Gellért-fürdőben, a városligeti Iparcsarnok előtt, a Városmajorban, majd a Bor Dezső fölfedezte gyönyörű helyen, a Károlyi-kertben.

Beszédes számok igazolják, hogy ama csaknem 1660 koncert közül, amelyet a Székesfővárosi Zenekar 1939 őszéig adott, az Állatkertben 287-szer, a Városligetben 528-szor, a Károlyi kertben 144-szer szerepeltek, gyakorta belépődíj nélkül. Ne gondolja azonban senki, hogy e koncertek nagy többsége amolyan fürdőhelyi-jellegű, sétahangverseny volt. 1925 tavaszán például, amikor a fiatal Vaszy Viktor vezényelte az együttest, a műsoron Mendelssohn

Hebridák nyitánya és *Mozart* C-dur, *Jupiter szimfóniája* szerepelt. Két év múlva az Állatkertben *Alpár* Gitta a Székesfővárosi Zenekar kíséretében a *Rigoletto* Gildájaként búcsúzott a pesti közönségtől.

Nincs módunk részletesen szólni Bor Dezsőék műsorpolitikájáról, amelynek ezúttal csak két vonását emeljük ki. Az egyik a tehetségkutató verseny, amelyet először 1926 karácsonyán rendeztek meg: ezen mások mellett bemutatkozott a 11 éves *Fischer* Annie és a 13 esztendő *Faragó* György. Két év múlva, a második tehetségvédelmi koncerten a közreműködők sorában *Farnadi* Edit, *Orosz* Júlia, *Farkas* Ferenc, a három hét múlva megtartott újabb koncerten pedig *Losonczy* György és *Fekete* Pál, valamint a négy *Szervánszky*-testvérből alakított vonósnégyes.

A másik tanulságot a koncert-sorozat kínálta a nemzetek muzsikájából. A harmincas évek közepén lengyel, olasz, angol, finn, francia, a következő évadban norvég, német, francia, osztrák, orosz, svéd komponisták műveiből tartottak nemzeti esteket; hazájukat jórészt a kortárs zeneszerzők képviselték.

1940-ben *Csilléry* András székesfővárosi tanácsnoknak a buzdítására átszervezték a Székesfővárosi Zenekart, amely beleolvadt az 1930-ban létesült Budapesti Hangversenyzenekarba. Vezetőjüké a tanácsnok fiát, az inkább jobboldali nézeteiről, mint tehetségéről ismert dr. *Csilléry* Bélát nevezték ki. Ettől kezdve Bor Dezső, aki korábban 1200-nál többször vezényelte együttesét, az újjáalakult zenekarban a másodkarnagy címet kapta, kevés vezénylési lehetőséggel.

Az így félreállított zenei népművelőnek a felszabadulás újabb lehetőséget kínált: megszervezte és 1958-ig, nyugdíjba vonulásig vezette az Egyesült Izzó szimfonikus zenekarát. Munkáseggyüttessel kezdte és munkászenekarban fejezte be pályafutását a ma száz éve született és 1974-ben elhunyt Bor Dezső.

Magyar Nemzet, 1988. május 26.

Gábor István

Szíj Rezső: Megkésett emlékezés Bor Dezsőre⁴

Olyan valakire emlékezünk, aki világi hivatása teljesítése mellett megtalálta a módját annak, hogyan maradhat hű egyházához s vehet részt mint presbiter annak szolgálatában. Ki volt a 100 éve -1888. május 26-án - született Bor Dezső? Az 1965-ös kiadású Zenei Lexikon még csak annyit mond róla:

„Bor Dezső - karnagy. 1888. Az 1922 óta működött Bp. Székesfővárosi Zkar (BHZ) szervezője és sok éven át lelkes karmestere volt.” - Ha meggondoljuk, hogy az Állami Hangversenyzenekarról (ÁHZ) Gábor István által írt mű: „A BHZ-től az ÁHZ-ig” - előszavában Ferencsik János kétszeres Kossuth-díjas kiváló művész, karmester méltatja Bor Dezső „igazságtalanul feledésbe merült” munkásságát, akkor a lexikon szűkszavúságát joggal kifogásolhatjuk. De az 1983. évi magyar Brockhaus-Riemann Zenei Lexikon és a Magyar Életrajzi Lexikon már hosszabb címszót szentelt neki. Az viszont, hogy Bor Dezső a Kálvin téri gyülekezetnek

⁴ Szíj Rezső, református lelkész, író, szerkesztő, művészettörténész 1992-ben írta ezt a megemlékezést Bor Dezsőről. (A családi vonatkozású részleteket mellőztük.) A szerző eredetileg a Reformátusok Lapjában akarta megjelentetni írását, de végül mint önálló mű jelent meg (Szíj Rezső: Megkésett Emlékezés Bor Dezsőre; Szenci Molnár Társaság, Budapest 1992).

évtizedeken át nemcsak tagja, hanem hűséges presbitere is volt, már nem tartozik a Zenei Lexikonra. Annyival inkább miránk, s a Reformátusok Lapjára.

A család 1234-ig tudja visszavezetni eredetét. Az ősök között királyi tisztségviselők is akadtak, még Zsigmond király udvarában is, de a török előnyomulása miatt a 16. századtól megindult a család fokozatos elszegényedése. Egyik ága Szikszóra költözött, ott élt 300 esztendeig. Szikszóról a 18. század végén indult meg szétvándorlásuk az országban. A család tagjai között már a 18. század végén akadtak Debrecenben tanult lelkészek és iskolamesterek. Van adatunk arra, hogy *Bor István* okányi lelkész 1799-1800-ban a régi templom helyett építendő új templom alapkövét helyezte el. - Tudunk *Bor Péter* nevű iskolamesterről (1797-1868), aki Tenkén és Körösnagyharsányban működött. Egyik leszármazottja *Bor Áron* (1828-1885) lelkész volt Sarkad, Kőtegyán és Vadász gyülekezeteiben. Mint honvéd, megsebesült a szabadságharcban. Másik fia, *Bor Sámuel* (1830-1888) iskolamester Biharugrán, majd Körösnagyharsányban, ahol a sírja ma is látható. *Bor János* (1870-1943) református igazgató tanító Hajdúszoboszlón, törvényhatósági tagja Hajdú-Bihar vármegyének és szerkesztője a Független Hajdúsnak. Ez csak néhány kiragadott név a Bor család ama tagjai közül, akik egyházi területen működtek.

De iparosok is akadtak a családban. *Bor Dezső* nagyapja a Torontál vármegyei Nagyszentmiklóson működött mint szabómester. Apja ott is született. (Nagyszentmiklós a szülőfaluja Bartók Bélának is.) Az apa vasúti raktárnokként dolgozott. 46 évesen özvegyen maradt, majd megnősült. *Bor Dezső* a második házasságból született 1888. május 26-án. Az apa Budapestre kerülve a Ganz gyárban dolgozott. Idős korában szűkös körülmények között élt, Dezső fia ezért is kényszerült 16 éves korában beállni katonazenésznek.

Bor Dezső első felesége Tima-Horváth Margit Celldömölk környéki családból, pesti szabómester leányaként született. 33 éves korában meghalt. Utána Bertók Fanny operaénekesnőt vette nőül, aki egy ideig két német operaháznak is tagja volt. 1927-ben családjával az Üllői útra (109/b.), majd a Ferenc térre (4. sz.) költözött. Két fiát a Lónyai utcai református gimnáziumba íratta be. Vallásos meggyőződésből, tudatosan tette. Ő maga a 30-as évektől a 60-as évek közepéig a Kálvin-téri gyülekezet presbitere. Csak azért addig, mert súlyosbodó betegsége miatt tovább már nem tudott eljárni a templomba és a gyűlésekre. (...)

(...) Bor Dezső, hogy szegény sorsú szüleinek helyzetén könnyítsen, 16 évesen beállt az egyik katonazenekarba. Majd a nagy hírű Nemzeti Zenedében folytatta tanulmányait, miközben folyamatosan ismerkedett a különféle hangszerekkel. Karmesternek készült s 1911-ben az Újpesti Munkásotthonban megszervezte a történelmi Magyarország első szimfonikus zenekarát s azt 1914 közepéig vezette.

1922-ben megalapította a Székesfővárosi Zenekart, amatőr alapon, kimondottan zeneértő zenebarátokból. Ezt olyan magas színvonalon vezette azokban a rendkívül nehéz években (Trianon, menekültek százezrei, világgazdasági válság, náciizmus stb., stb.), hogy 1939-ben átalakulhatott hivatásos zenekarrá, amelyet még évekig részben ugyancsak Bor Dezső vezetett, mint másodkarmester. Szervezőkészségének és erejének volt köszönhető az a sok-sok hangverseny, amelynek elindítója s legtöbbször vezénylője Bor Dezső volt s amelyeket a Gellért-fürdőben, az Állatkertben, a Pesti Vigadóban, a Városligetben, a Rudas-fürdőnél, a Károlyi-kertben rendeztek. Ezek a hangversenyek egyrészt rendkívül magas színvonalukkal, másrészt viszonylag alacsony belépti díjaikkal a társadalom legszélesebb tömegeinek nyújtottak emlékezetes zenei műélvezetet s nagyon népszerűek voltak. Bor Dezső kb. másfélezer hangversenyt vezényelt. A harmincas évek közepén a belépti díj a városligeti szabadtéri hangversenyeken 20 fillér volt és ülőhelyre szólt. Az állóhelyekért nem kellett fizetni.

Ezeket a szabadtéri hangversenyeket Budapest Székesfőváros Népművelési Bizottsága támogatta, Beethoven, Bruckner, Bartók, Dohnányi, Kodály, Lehár és sok más klasszikus és kortárs zeneszerző műveit - köztük nem egy ősbemutatót - hallgathatott a közönség.

1945 után a fölfordult világban szélsőséges politikai nézetet valló zenei körök sokadmagával Bor Dezsőt is félretolták, de 1946-ban az újpesti munkászenészek meghívták maguk közé. Ekkor vette át az Egyesült Izzó zenekarának vezetését. Karmesteri tevékenységét 1958-ig folytatta, amikor is korára és betegségére hivatkozással letette a karmesteri pálcát.

Egyik barátjával, *Kenesei Sándorral*, akivel 45 éven át dolgozott együtt, megírta az Állami Hangversenyzenekar történetét (1923-1963) 1100 kézirattal terjedelemben.

Bor Dezső 1974-ben, 86 éves korában hunyt el Budapesten. A Farkasréti temetőben nyugszik. 1988 decemberében, születésének 100 éves évfordulója után emléktáblát lepleztek le tiszteletére a IX. ker. Ferenc-tér 4. számú ház falán, amely házban hosszú időn át, haláláig élt. *Gábor István* már idézett könyvében így jellemezte Bor Dezsőt: „Valósággal megszállottja volt a zenei ismeretterjesztésnek és híveivel a szó szoros értelmében a nép közé vitte el ingyen, vagy fillérekért a zenét.”

Bor Dezső fiainak családi fényképei között számos értékes egyházi vonatkozású darab is fennmaradt. Egyik 1926-ból való fölirata: Budapest-Külső Lipót és Terézvárosi Református Egyházrész Parochiális Tanácsa. 1926. március 28. Ezen *Bor Dezső* is látható. Körülbelül 40 éven át szolgált presbiterként egyházát.

Kell-e mondanunk, hogy ily vonatkozásban is méltó az emlékezetre s hogy mennyi Bor Dezsőre volna szüksége mai zenei közművelődésünknek s egyházunknak is.

1988. december 10.

Emléktábla Bor Dezső lakóházán

1988-ban, Bor Dezső születésének 100. évfordulója alkalmából a család kezdeményezésére Budapest Főváros Tanácsa emléktáblát helyezett el és avatott fel azon a Ferenc-téri lakóházon, ahol ő 1932-től haláláig lakott. Az emléktáblának már május 26.-ra, Bor Dezső születésnapjára el kellett volna készülnie, azonban bürokratikus és pénzügyi nehézségek miatt az avatás csak december 20.-án történt meg. Az emléktábla szövege:

<p>E házban lakott BOR DEZSŐ 1888-1974 karmester a magyar zenei művelődés kiemelkedő alakja a Székesfővárosi Zenekar alapítója Születésének 100. évfordulóján állította Budapest Főváros Tanácsa</p>
--

A kis ünnepségen az egyik IX. kerületi iskola kórusa énekelt, majd *Tátrai Vilmos*, Kossuth-díjas, Kiváló Művész, a Székesfővárosi Zenekar egykori koncertmestere mondta az avató beszédet:

„Mikor megkértek arra, hogy Bor Dezső karnagy úr emléktáblája előtt néhány mondatot szójak, örömmel vegyes szomorúság töltött el. Nagy örömet okozott, hogy fővárosunk zenei művelődését nagyszerű eredményekkel gyarapító karmesterünket nem feledték el. Azonban elöntött a szomorúság, mikor arra gondoltam, hogy mi maradt a munkásságából.

12 éves kisfiú voltam, mikor először találkoztam Bor Dezsővel és zenekarával. Egy kedves barátom és kollégám, Faragó György, aki sajnos korán eltávozott közülünk, szólózott a zenekarral. Akkor még nem tudtam felfogni, hogy mekkora jelentősége van annak, hogy egy ilyen kisfiú nagyzenekari kíséretet kap. Persze az sem fordult meg a fejemben egy pillanatig sem, hogy valaha én majd koncertmestere leszek Bor Dezsőnek.

Most az emlékezés perceiben az első és az utolsó hangversenyt érzem munkássága szimbólumának. Aki 1911-ben megalapítja az Újpesti Munkásotthon zenekarát, és 1958-ban az Egyesült Izzó együttesével búcsúzik a muzsikától. A két dátum között, 1923-tól 16 éven át a Székesfővárosi Zenekar vezetője. A fővárosi tisztviselők közül alapított együttes igaz lelkesedéssel, töretlenül küzdött célkitűzéseikért. A Vigadó, a Zeneakadémia téli hangversenyei után a Városligetben és a Károlyi kertben indítanak koncertsorozatokat. Műsoruk elképesztően gazdag. Nagyszerű példa lehetne a mai hangversenyélet számára is. A közreműködőket estig lehetne sorolni, Alpár Gittától Závodszy Zoltánig, nemcsak sztárok, hanem pályakezdő tehetségek szerepelnek a listán. Most már nem is sorolom tovább a szolistákat, csak annyit szeretnék mondani, hogy ennek a csodálatos szervezésnek, olcsó helyáraknak rendkívüli népzenei munka lett az eredménye.

A ZENE című folyóirat 1927 decemberi számában megjelent egy méltatás: „Aki láthatta, hogy a Székesfővárosi Zenekar hangversenyein mennyire növekszik a figyelmesen hallgató munkásság száma, lehetetlen, hogy ne örüljön ennek a nagyfontosságú szociális eseménynek. A Népművelési Bizottság megtalálta a helyes megoldást. Megértette a kor sürgető szavát: a munkásság a művészetből is részt követel magának. Ezt a részt meg is kapja, s ezzel közelebb jut az egyenrangúságért folytatott küzdelemben, kitűzött célja eléréséhez.” Azt hiszem, ezt ma sem lehetne okosabban megfogalmazni.

De a jól végzett munka közös öröme hirtelen megszakad. A főváros státuszba veszi a Budapesti Hangversenyzenekart. A zenekar élére Csilléry Béla kerül. Ezzel a Székesfővárosi Zenekar nagyszerű pályafutása véget ér. Némi kárpótlás lehetett Bor Dezső számára, hogy néha vezényelte az együttest, de ez már nem az ő világa volt.

Gazdag életpályája főbb adatai olvashatók Gábor István BHZ-től az ÁHZ-ig című könyvében. Bízom abban, hogy a munkás és ifjúsági hangversenyek történetéről még bővebben is beszámol majd az irodalom.

Bor Dezső tervszerűsége, kezdeményezése, munkabírása példamutató marad addig, amíg fővárosunkban zenekultúra lesz. Kívánom, hogy akik nem ismerték, azoknak hirdesse az emléktábla, hogy ki volt ez a fáradhatatlan népzenei. Aki pedig ismerte életútját, az itt tisztelegjen emléke előtt.”

Bor Dezső mint fiatal
katonazenész 1904-ben

Bor Dezső mint fiatal
katonazenész 1908-ban

Az Újpesti Munkásotthon zenekara 1913-ban
Az első sorban balról a hatodik Bor Dezső

A Magyar Folyam- és Tengerhajózási Rt. (MFTR) zenekara 1922-ben
A dob mögött ül Bor Dezső

Bor Dezső mint katonakarmester
1918-ban a keleti fronton.

Bor Dezső mint a MFTR
zenekar karmestere

Bor Dezső mint katonakarmester
az olasz fronton, 1918 márciusában,
az ülő sorban középen Bor Dezső

A Székesfővárosi Zenekar az Állatkertben 1925 körül
Az első sorban jobbról a nyolcadik Bor Dezső,
mellette balra Müller Károly vendég karmagy,
mellette dr. Havlin (később: Huszty) Károly

10 éves jubileumi hangverseny a Vigadóban 1933-ban

Zenekari vacsora a 15 éves jubileum alkalmából 1938. március 10-én, szemben ülnek balról jobbra: Bor Dezső, Novágh Gyula, dr. Huszty (Havlin) Károly, Bor Dezsőné, Országh Tivadar, háttal ülnek és visszafordulnak: Kenesei Sándor és felesége

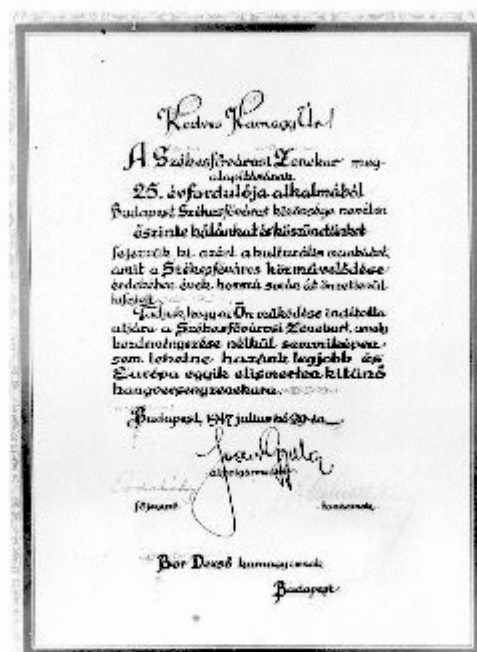
1000-ik hangverseny a városligeti lparcsarnok
előtti zenepavilonban
1933. július 8.

Első hangverseny a Károlyi kertben, 1934-ben
A zenekar részére még nem készült el a pódium

Bor Dezső és Bertók Fanni (Feriike)
operaénekesnő esküvői képe 1932 márciusából
(Bor Dezső második házassága,
első felesége elhunyt után)

Az 1947-ben kapott díszoklevél

Bor Dezső az Egyesült Izzó zenekarát
vezényli egy szabadtéri hangversenyen

Bor Dezső 65 éves kora körül